Հայկական գիտահետազոտական հանգույց

Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

- պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
- ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

- **Share** — copy and redistribute the material in any medium or format
- **Adapt** — remix, transform, and build upon the material

ԽՈՐԱՆԻ ՇՈՒՔԵՐ

.ԼՍ.ԽՍ.ԳՈՅՆ.
ՋՈՀԵՐՈՒ

264
Բ-51

6296

24 AUG 2013

264
P-51

EM OCT 2009

ԽՈՐԱՆԻ ՇՈՒՔԵՐ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԶՈՀԵՐՈՒ

ՕԳՆՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ
ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
("Tabernacle Shadows" in Armenian)

Հրատարակիչք՝
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍՐ. ԳԻՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
INTERNATIONAL BIBLE STUDENTS ASSOCIATION
18 Concord St., Brooklyn, N. Y., U. S. A.
Նաեւ՝ Անգլիա, Զուիցերիա, Գերմանիա, Պաղեստին, Եւայլն։
1924

63968-67

ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ
եւ
ՏԷՐԵՐՈՒ ՏԷՐԻՆ

Յօգուտ

Որդեգրութեան Սպասող

ԻՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍՈՒՐԲԵՐՈՒՆ

եւ

«Այն ամենուն՝ որոնք ամեն տեղ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունը կը կանչեն», «Հաւատքի ընտանիք»ին

ու

Հառաչող Մարդկութեան՝ որոնք Աստուծոյ որդիներուն յայտնուելուն կ'սպասեն

ԱՅՍ ՀԱՏՈՐԸ ՁՕՆՈՒԱԾ Է

«Ամէնը լուսաւորելու, որպէսզի գիտնան թէ ինչ է այն խորհուրդին տնօրէնութիւնը՝ որ ի յաւիտենից ծածկուած էր Աստուծոյ քով:» «Զոր մեր վրայ աւելցուց բոլոր իմաստութեամբ ու գիտութեամբ, մեզի յայտնելով իր կամքին խորհուրդը իր հաճութեանը համեմատ:» «Որպէսզի ժամանակներուն լրմանը տնտեսութեանը մէջ ամէն բան բովանդակէ Քրիստոսով:»—Եփես. Գ.9,5, Ա.8-10:

Այս հատորը կարելի է ստանալ նաեւ տասը տարբեր լեզուներով

1899ին
Հրատարակչական Իրաւունքը Վերապահուած է
WATCH TOWER BIBLE & TRACT SOCIETYի
Allegheny, Pa., U. S. A.
Made in U. S. A.

63968-67

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս գրքոյկին առաջին տպագրութիւնը լոյս տեսաւ 1881ին, եւ Տէրոջ օրհնութեամբը երեւութապէս խիստ օգտակար եղած է այն դասակարգին— Թագաւորական քահանայութեան—որուն համար մասնաւորապէս պատրաստուած էր: Այս դասակարգին պատկանողներէն շատեր խոստովանած են թէ ասիկա իրրեւ Տէրոջ մատը՝ իրենց ցոյց տուած է Հին Կտակարանի մէջ գործածուած շուքերու կամ պատկերներու նշանակութիւններ՝ զոր առաջուց բնաւ չէին կրցած գնահատել, եւ թէ այդ կերպով՝ զիրենք առաջնորդած է անձնազոհութեան ճամբուն մէջ, միջոց մը ըլլալով իրենց տեսնելու Ս. Գրոց յայտարարութեանց ուղիղ նշանակութիւնը.— «Ձեր մարմինները ընծայ(-եց-)էք կենդանի զոհ մը»․ «Քրիստոսի նեղութիւններուն պակասութիւնը իմ մարմինիս մէջ (մինչդեռ) կը լեցնեմ»․ «եթէ համբերենք (չարչարուինք) Անոր հետ պիտի թագաւորենք ալ»․ «Ուրեմն եկէք Իրեն ելլենք՝ բանակէն դուրս, մեր վրայ առնելով Անոր նախատինքը»․ ասոնցմէ զատ Ս. Գրոց ուրիշ շատ մը արտայայտութիւններ որոնք Տէրոջ ժողովուրդը Իրեն կ'ընկերացնեն թէ «այս ժամանակին չարչարանքներ»ուն մէջ եւ թէ «գալու փառքին» մէջ «որ մեզի պիտի յայտնուի»:

Հեղինակը կը հրճուի այս իրողութեան համար, եւ աստուածային օրհնութիւն կը հայցէ այս նոր հրատարակութեան վրայ, որ անհրաժեշտ դարձած էր նախկին հրատարակութեան ելեկտրատախտակներուն (էլէքթրօ-բլէյթ) մաշած ըլլալուն եւ անոր ընդհանուր ձեւը ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ ՍԲ. ԳՐՈՑի հատորներուն համաձայն ընելու փափաքին պատճառաւ—որովհետեւ ասիկա պատշաճօրէն այդ երկասիրութեանց հինգերորդ հատորին յաւելուածը եւ յաջորդը կրնայ համարուիլ, գիրութեան համար անջատուած ըլլալով: Բացի այս տպագրական փոփոխութիւններէն, եւ գլուխ մը յաւելումէն, եւ կարգ մը կէտեր աւելի դիւրահասկնալի ընծայելու համար կատարուած շարադրական մի քանի փոփոխութիւններէն, ուրիշ փոփոխութիւններ եղած չեն: Սակայն, մասնաւոր փոփոխութիւններ կարելի կամ փափաքելի չեն թուիր:

Հոս առաջ բերուած նիւթերուն ըմբռնումը կարծես երկինքէն կառավարուած էր, «Աստուածմէ սորված», այնպիսի ժամանակի մը մէջ՝ երբ լոյսը բացարձակապէս անհրաժեշտ էր, դարերու ծրագիրը լիակատար եւ յստակ կերպով կարենալ ներկայացնելու համար: Եւ անոնք որ օրհնուած են այս գրքոյկին ընձեռած օժանդակութեամբ, եւ դեռ ուրիշներ ալ որոնք կը յուսանք թէ նմանապէս պիտի օրհնուին, կրնան բոլորն ալ նոյնպէս սեպել թէ իրենք «Աստուածմէ սորված» են. ինչու որ՝ թո՛ղ գիտնան՝ որ Հեղինակը ջանացած է ամէն կէտ եւ ամէն բացատրութիւն Տէրոջ Խօսքով հաստատել, եւ թէ իր կողմէն վարդապետութիւն մը չէ ներկայացուցած.—ինչ որ ինք ստացած է Տէրոջ Խօսքէն ու Հոգիէն՝ անոնք—փաստերով մէկտեղ—ներկայացուցած է անոնց որ լսելու ականջ ունին:

Աչալուրջ ուսումնասիրող մը պիտի նկատէ՝ թէ հոս ներկայացուած նախատիպներուն կամ պատկերներուն բացատրութիւնները ուղիղ ըլլալով՝ ատով դարերու բովանդակ ծրագիրը կը հաստատուի— նախ արդարացում, սրբացում եւ փառաւորում եկեղեցիին համար, եւ ապա վերահաստատութիւն բոլոր անոնց որ կը փափաքին, երկրիս բոլո՛ր ազգերուն համար: Ուստի, որպիսի՜ փառապանծ ուսուցանի մը բանալի՛ն է այս:

Սիրելի ընթերցո՛ղ, եթէ հոս ներկայացուած խնդիրները ոեւէ չափով կը ներգործեն քու վրադ, անոնք անկասկածօրէն կորով ու եռանդ պիտի արթնցնեն քու մէջդ, երկրային շահերը զոհելու, վերին կոչման մրցանակին տիրանալու համար. որպէս զի հառաչող մարդկութիւնը օրհնելու վսեմ գործին մէջ «մեր դաւանութեան (մեծ) Քահանայապետին» ի մօտոյ ընկերացող թագաւորական քահանաներէն մին ըլլաս: Եւ եթէ դուն օրհնութիւն մը ստանաս այս ճշմարտութիւններէն, եւ անոնց ոգիին հաղորդակից ըլլաս, դու պիտի ուզես զօրացուցիչ գաւաթը ուրիշներուն ալ երկնցնելու, որոնք ճիշդ այսպիսի ոյժտուիչի մը կարօտ են՝ վերակենդանացնելու իրենց նուաղած սրտերը: Եւ եթէ դուն կ՚ըղձաս այս ծառայութեան մէջ մեզի գործակցիլ, պիտի տեսնես որ ամէն կարգադրութիւն եղած է, որուն շնորհիւ այս գրքոյկները կրնաս ստանալ խիստ չնչին գնով մը: Ամէն ով որ Տէրոջ սեղանէն սնունդ կ՚առնայ, ծառայութեան միանալու առանձնաշնորհով մեծարուած է, իբրեւ «Աստուծոյ գործակից»ներ: Քրիստոնէական սիրով,

Ձեր եղբայրն ու ծառան ի Քրիստոս,

ՉԱՐԼԶ Թ. ՌԸՍԸԼ

Ալըկէնի, Փէնսիլվէնիա, Մարտ, 1899:

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Արդարին ճամբան ծագող լոյսին նման է որ երթալով կը լուսաւորուի»: Բոլոր անոնք որ այս արդար կամ արդարացած դասակարգին պատկանած են, փորձով տեսած են վերեւի արտայայտութեան ճշմարտութիւնը:

Առաքեալներուն օրով, Աստուծոյ Խօսքին լոյսը պայծառ կերպով կը փայլէր. սակայն Աստուծոյ նախաձայնութեան համաձայն, յետագայ դարերուն մէջ մեծապէս մթագնեցաւ այդ լոյսը, եւ առաջ եկան միջնադարեան խաւար դարերը:

Բայց Տէրոջ խոստման համաձայն, Իր կանխորոշած ժամանակին, լոյսը սկսաւ կրկին թափանցել Իր Սուրբ Գրքին էջերուն վրայ, ու հետզհետէ փարատել Իր ճշմարիտ ժողովուրդին աչքերէն, խաւար դարերու մոլար վարդապետութեանց կուրացուցիչ մշուշը:

Լոյսը աստիճանաբար եկած է ու այդպէս ալ կը շարունակէ գալ: Ոմանք իրենց ժամանակին մոլորութեան հետ խառն փոքրիկ լոյսով գոհ՝ դադրած են նոր լոյսի սպասելէ. եւ լոյսը որ կանգ չառներ այլ կը յառաջանայ, զիրենք ետին թողած է, եւ թոյլ տուած է որ լոյսի իրենց փոքրիկ նշոյլն ալ մարի ու իրենք խաւարի մէջ մնան: Իսկ ուրիշներ՝ միշտ ծարաւի ճշմարտութեան ու լոյսի, աճելով հոգիին շնորհներուն մէջ՝ համընթացօրէն աճած են նաեւ Տէրոջ գիտութեան մէջ:

Բոլոր անոնք որ Աստուծոյ Խօսքին վրայ ցոլացող ճշմարտութեան ներկայ լոյսով լուսաւորուած են, ճանչցած են նաեւ արժանայիշատակ Հովիւ Չարլզ Թ. Ռըսըլ՝ իբրեւ Տէրոջ «հաւատարիմ եւ իմաստուն ծառան», զոր Իր «ծառաներուն վրայ դրած» էր, «որ ատենին անոնց կերակուր տայ»:

Հովիւ Ռըսըլ՝ իր սրտի խոնարհութեամբը՝ չէր ընդունած թէ ինք իր գործին համար առաքեալներուն նման վերէն ներշնչուած էր, եւ արդարօրէն՝ չէ դաւանած իր անձին համար վարդապետական այն անսխալականութիւնը՝ որ առաքեալներուն խոստացուած էր իրենց երկնաշունչ գրութեանց մէջ: Իր պաշտօնը եղած է միայն, Աստուծոյ թոյլտուութեամբն ու առաջնորդութեամբը, Անոր Խօսքը պարզաբանել:

Հովիւ Ռըսըլ համընթացաբար քալած է յառաջացող լոյսին հետ զմահ, հաւատարմօրէն, հետզհետէ աւելի պայծառ, աւելի որոշ կերպով տեսնելով կէտեր՝ որոնք սկիզբէն աղօտ կերպով կ՚երեւային միայն, որպէս թէ մշուշին մէջէն: Սոյն գրքոյկը պատրաստուած է 1881ին, ասկէ 43 տարի առաջ, եւ ինչպէս յայտնուած է իր նախաբանին մէջ, յետոյ դարձեալ հրատարակուած՝ իր կողմէն յաւելումով մը. անկէ ի վեր լոյսը յառաջացած է, առաւել քան զառաւել պայծառութեամբ փայլելով, եւ նոր լոյս սփռած է վարդապետական այլեւայլ կէտերու վրայ, որոնք սակայն ոչ թէ հիմնական այլ երկրորդական բնոյթ միայն ունին, եւ ուրախ ենք ըսելու որ աստուածային դարերու այն Ծրագիրը որ այդ մեծարեալ ծառային միջոցաւ Աստուծոյ Գրքէն երեւան բերուած է, տակաւին կը մնայ անփոփոխ, Աստուծոյ Խօսքին հաստատուն հիման վրայ հաստատուած:

Հովիւ Ռըսըլի վախճանելէն յետոյ, իր սկսած գործը շարունակող Միջազգային Սր. Գիրք Ուսանողաց Միութիւնը «Խորանի Շուքերը» 1920ին ուրիշ տպագրութեամբ մը լոյս ընծայեց յաւելուածով մը, ուր կը թելադրուէր կարգ մը փոփոխութիւններ: Այդ թելադրութեանց վրայ հիմնուած, մեր այս ներկայ թարգմանութեանը մէջ մտցուցած ենք փոփոխութիւններ—միացնելով կարգ մը գլուխներ, տեղափոխելով ուրիշներ, աւելցնելով, բարեփոխելով եւ զանց ընելով այլեւայլ պարբերութիւններ, նախադասութիւններ ու բառեր: Այդ պատճառաւ փոխած ենք նաեւ հարցումներու շարքը եւ յարմարցուցած նոր հարցումներ: Հեղինակին արդարութիւն ընելու եւ ընթերցողաց դիւրութեան համար, բոլոր բարեփոխութեանց համար շեղագիր տառ գործածած ենք:

Կը հաւատանք որ կատարուած բարեփոխութիւնները յառաջացող լոյսին համաձայն են, եւ աւելի պիտի նպաստեն անկեղծ ու լուրջ ուսումնասիրողի մը՝ աւելի դիւրաւ հետեւելու աւանդուած դասերուն:

ՄԻՋԱԶԳ. ՍԲ. ԳԻՐՔ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Պրուքլին, Ն. Ե., Հոկտեմբեր, 1924:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

ԲԱՆԱԿԸ— ԳԱՒԻԹԸ— ԽՈՐԱՆԸ— ՊՂՆՁԷ ՍԵՂԱՆԸ— ԱՒԱԶԱՆԸ —ԱՌԱՋԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԻ ՍԵՂԱՆԸ—ԱՇՏԱՆԱԿԸ—ԽՈՒՆԿԻ ՈՍԿԵՂԷՆ ՍԵՂԱՆԸ— ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԱԹՈՌԸ ԵՒ ՏԱՊԱՆԱԿԸ —ԱՆՑՔԸ— ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ— ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ —ԱՅՈՆՑ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԱԿԱՏԻՊԵՐԸ....11

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Ղեւտացւոց Գլ. Ը.)

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՕԾՈՒՄԸ— ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻՆ «ՊԱՏՈՒՈՅ ԵՒ ՓԱՌԱՑ ԶԳԵՍՏ»ՆԵՐՈՒՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅԼԱԲԱՆՕՐԷՆ ՆԿԱՏԻ ԱՌՆՈՒԱԾ— ԱԲՐԱՀԱՄԱԿԱՆ ՈՒԽՏԸ, ՕՐԷՆՔԻ ՈՒԽՏԸ, ԵՒ ՆՈՐ ՈՒԽՏԸ ՆԱԽԱՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒԱԾ— ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՁԱՏՈՒԱԾ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆԸ— «ՄԻՆՉԵՒ Ի ՄԱՀ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԵՂԻՐ»— ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՁՈՒԱՐԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՈՅԵՐԸ 29

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Ղեւտացւոց Գլ. Թ.)

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱՑՈՂ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ— ԱՍԻԿԱ ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՉԷ— ՄՈՎՍԷՍ ՈՒ ԱՀԱՐՈՆ ԽՈՐԱՆԸ ԿԸ ՄՏՆԵՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՎ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ Կ'ՕՐՀՆԵՆ—«ՏԷՐՈՋԸ ՓԱՌՔԸ ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՐԵՒՑԱՒ»— ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԱՍՏՈՒԾՄԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻԼԸ ՑՈՅՑ ՏՐՈՒԱԾ 55

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՕՐԸ.— (Ղեւտացւոց Գլ. ԺԶ.)

ՏԻՊԻՆ ԿԱՄ ՆԱԽԱՊԱՏԿԵՐԻՆ ԿԱՐԳԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԱԿԱՏԻՊ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ — ՁՈՒԱՐԱԿԸ — ՔԱՀԱՆԱՆ — ԱՐԻՒՆԸ ՀԵՏԸ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՏՆԵԼԸ— ԽՈՒՆԿԸ, ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳԱՐՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆԸ—ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԸ ՄՏՆԵԼԸ—ՏԷՐՈՋ ՆՈԽԱԶԸ—ԱՐՁԱԿԵԼԻ ՆՈԽԱԶԸ—ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՕՐՀՆՈՒԻԼԸ 63

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆ ԵՏՔԸ ԵՂԱԾ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՅՈՆՔ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ԵՆ ՀԱԶԱՐԱՄԷԻ ՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱՏԱՐՈՒԵԼԻՔ ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԵԱՆՑ, ՈՒԽՏԵՐՈՒՆ, ԵՒՆ.— ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՈՂՋԱԿԷԶՆԵՐԸ—ԱՆՈՆՑ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ—ԱՆՈՆՑ ՀԱՑԻ ԸՆԾԱՆԵՐԸ—ԱՆՈՆՑ ԲԱՆՁԱՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐԸ—ԱՐԱԿԱՆԻ ԵՒ ԻԳԱԿԱՆԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱԴԱՐՈՒՄԸ՝ ՆԱԽԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՑՈՅՑ ՏՐՈՒԱԾ ..111

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՏԻՊԵՐ

ԳԱՒԻԹԻՆ ՍԻՒՆԵՐԸ— ՃԵՐՄԱԿ ՎԱՐԱԳՈՅՐՆԵՐԸ— ԱՐԾԱԹ ԿԵՌԵՐԸ—ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԻՆ ԵՒ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԻՆ ԴՐԱՆ ՍԻՒՆԵՐԸ— ԱՌԱՋԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԻ ՈՍԿԻԷ ՍԵՂԱՆԸ— ՈՍԿԻԷ ԱՇՏԱՆԱԿԸ— ՈՍԿԻԷ (ԽՈՒՆԿԻ) ՍԵՂԱՆԸ—ՍԸՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԻ ՈՒԽՏԻ ՏԱՊԱՆԱԿԸ— ԱՆՈՐ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ— ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԱԹՈՌԸ— ԵՐԿՈՒ ՔԵՐՈՎԲԷՆԵՐԸ— ՔԱՀԱՆԱՆ ԱՆԱՐԱՏ— ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ ԾԱԾԿՈՒԱԾ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ— ՀԱԿԱՏԻՊ ՂԵՒՏԱՑԻՆԵՐԸ 125

ԳԼՈՒԽ Է.

ԵՐԻՆՋԻՆ ՄՈԽԻՐՈՎ ՊՂԾԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՍՐՍԿՈՒԻԼԸ

(Եբրայեցւոց Թ. 13)

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԶՈՀԵՐԷՆ ՄԻՆ ՉԷՐ— ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԶՈՀԵՐԷՆ ՎԵՐՋ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԶՈՀԵՐԷՆ ՄԻՆ ԱԼ ՉԷՐ— ԱՅՍ ԶՈՀՈՎ ՊԱՏԿԵՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ— ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼ՝ ՍՏՈՐԱԴԱՍ ՔԱՀԱՆԱՆ, ՈՐ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԵՒ ԿԸ ՎԿԱՅԷ ՀԱԿԱՏԻՊԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ— ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄՈԽԻՐԻՆ ՍՐՍԿՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻՆ— ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԻՆՉՊԷ՛Ս ԱԶԴԵՑԻԿ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ.............. 149

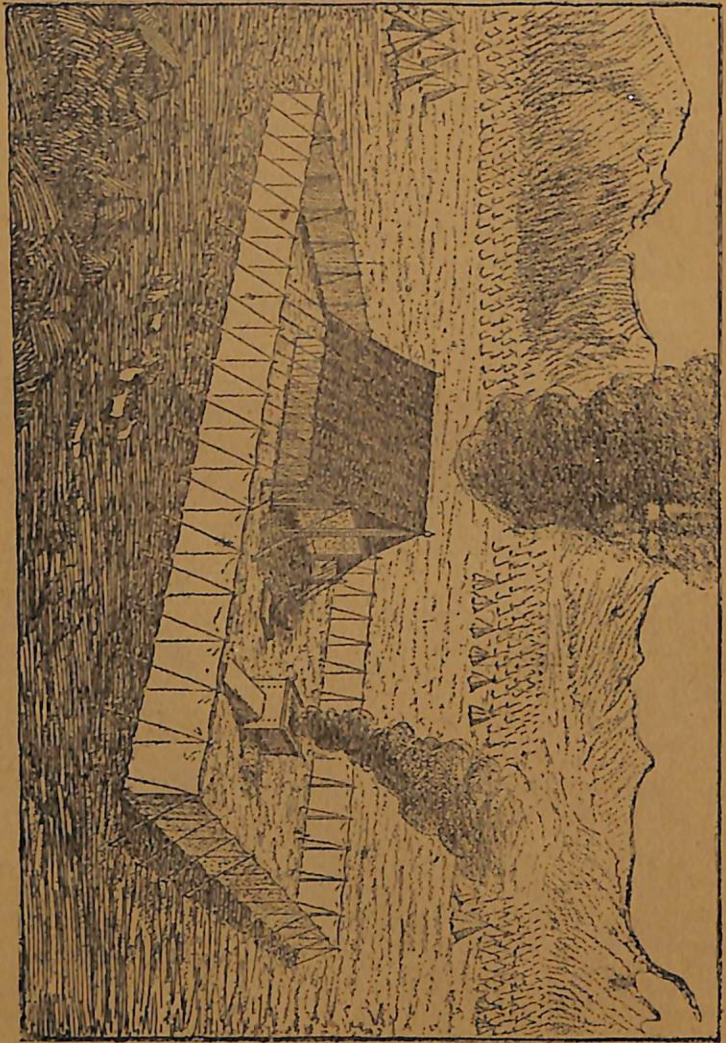

ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐԱՆԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

ԽՈՐԱՆԻ ՇՈՒՔԵՐ
ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՋՈՀԵՐՈՒ

Գլուխ Ա․

ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

ՊՕՂՈՍ Առաքեալ կը վստահացնէ մեզ թէ այն խորանը՝ որուն Սին Անապատին (Ելից ԺԶ․ 1) մէջ կառուցմանը համար Աստուած պատուէր տուաւ Իսրայէլի ժողովուրդին, եւ որուն հետ միասին հաստատուեցան նաեւ իրենց բոլոր կրօնական արարողութիւններն ու ծէսերը, գալիք բարի բաներու մէջ չուքն էր։ (Եբր․ Ը․ 5, Ժ․ 1, Կողոս․ Բ․ 17) Իրականին մէջ, Իսրայէլի ամբողջ ազգը (ինչպէս նաեւ իր օրէնքները եւ կրօնական արարողութիւններն ու ծէսերը) այլաբանական էր։ Ասիկա ճշմարտութիւն մը ըլլալով, ներկայիս յառաջացման ընթացքին մէջ եղող փրկութեան ծրագրին ու գործին՝ ինչպէս նաեւ անոնց ապագայ զարգացման մասին մեր ունեցած գիտութեան վրայ՝ անկասկածօրէն մեծ լոյս մը պիտի սփռուի երբ զգուշութեամբ կ'ուսումնասիրենք այդ «չուքեր»ը, որոնք մեր չինութեան համար տարուէ տարի կը կրկնուէին չարունակաբար, մինչեւ որ

ուսուցարանական դարը երեւան բերաւ իրենց *հակատիպերը— իրականութիւնները— Ա. Պետրոսի Ա. 11, Եբրայեցւոց Ժ. 1–12:

[2]Հրէական կանոններու, ծէսերու եւ պաշտամունքի մասին պարզապէս պատմական գիտութիւն մը ստանալու համար չէ որ այս նիւթին հետազօտութեան կը ձեռնարկենք, այլ անոր համար որ մենք կարող ըլլանք աճելու՝ երբ շուքերը պարզուելով ՒՈՒԹԻՒՆԸ կը հասկնանք— ինչպէս որ Աստուած զայն կարգադրած ատեն մտադիր էր:

[3]Մենք պիտի չկրնանք պէտք եղածին պէս գնահատել շուքը, եթէ չըմբռնենք թէ Աստուած որպիսի՛ հոգատարութեամբ ղեկավարեց ու առաջնորդեց անոր ամէն մէկ մասերը: Անիկա նախ Մովսէսը լեռը տարաւ եւ պատկեր մը տուաւ անոր՝ թէ ինչպէս պէտք էր որ շինուէին իրեղէնները: Երկրորդ՝ Անիկա պատուէր տուաւ անոր որ զգոյշ ըլլայ ամէն մէկ մասին մէջ— «Քանզի ըսաւ, Նայէ որ լեռը քեզի ցուցուած օրինակին պէս շինես ամէնը: (Եբր. Ը. 5, Ելից ԻԵ. 40) Այսպէս ալ էր նաեւ արարողութեանց ամէն մէկ մասին համար. շուքին կամ պատկերին մէջ մէկ մի յոդ ու նշանախեց ճշդրտօրէն պէտք էր որ

*Այս հատուածին ընագրին մէջ գործածուած «type» Անգլիերէն բառը տեղին յարմարութեան համեմատ՝ տիպ, օրինակ, նախատիպ, պատկեր, նախապատկեր կամ շուք բառերով թարգմանուած են: Իսկ «antitype» բառն ալ՝ հակատիպ, իրականութիւն, կամ էութիւն բառերով:

Բանի որ type եւ antitype բառերուն նշանակութիւնը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ այս ուսումնասիրութեան մէջ, շփոթութեան տեղի չտալու համար յարմար դատած ենք հետեւեալ բացատրութիւնն ալ աւելցնել.—

Տիպ (type) կամ նախատիպ բառով՝ շուքին, նախապատկերին, օրինակին է որ կ'ակնարկուի. իսկ հակատիպ (antitype) բառով՝ այդ նախատիպով կամ շուքով մատնանշուածներուն էութեան կամ իրական, մեծագոյն բանին: Օրինակի համար, Հրէից Զատկուան Գառը շուքը կամ պատկերն է Աստուծոյ Գառին՝ Յիսուսի, եւայլն:

գործադրուէր, ինչու որ անիկա վերջէն գալիք աւելի մեծ ու կարեւոր բան մը պատկերացուց: Եւ որպէսզի այս շուքերը ճշդրտօրէն գործադրուէին ու ժողովուրդը անհոգութեան մէջ չիյնայ, նոյնիսկ զանցառութեան իբրեւ սովորական պատիժ՝ մահ սահմանուած էր: Օրինակի համար տես Ելից ԻԸ. 43, Թուոց Դ. 15,20, ԺԷ. 13, Բ. Թագաւորաց Զ. 6,7, Ղեւտացւոց Ժ. 1,2:

[4]Երբ կ'ըմբռնենք որ Աստուած այնքան խնամք ցոյց տուած է «շուք»ին պատրաստութեան համար, անիկա պէտք է ոչ միայն վստահութիւն ներշնչէ մեզի անոր ճշգրտութեան մասին, թէ անկէ յովտ մը կամ նշանագիր մը պիտի չիյնայ մինչեւ որ բոլորն ալ կատարուին (Մատթ. Ե. 18), հապա նաեւ Աստուծոյ ծրագրին նկատմամբ այնպիսի մեծ հետաքրքրութիւն մը պէտք է արթնցնէ մեր մէջ՝ որ առաջ անցնելով խիստ զգուշութեամբ քննենք ու սորվինք այս շուքերուն նշանակութիւնը: Եւ այս բանը, Աստուծոյ խոստացած օրհնութեամբը, առաջադրած ենք ընել. վստահ ըլլալով թէ Աստուծոյ ճշմարտապէս նուիրուածներէն— Իր հոգիէն յղացած զաւակներէն—«ով որ կը փնտռէ՝ կը գտնէ, եւ ով որ դուռը կը զարնէ՝ պիտի բացուի անոր»:

ԽՈՐԱՆԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

[5]Խորանին շինութեան համար Մովսէսի տրուած հրահանգները կարելի է գտնել Ելից ԻԵ.էն ԻԷ.ին մէջ, եւ գործին կատարման տեղեկութիւնը՝ Ելից ԼԵ.էն մինչեւ Խ.ին մէջ: Մէկ խօսքով, խորանը տուն մըն էր՝ կարգ մը «ոսկեպատ» Սատիմէ փայտ տախտակներէ շինուած, որոնց ծայրերը արծաթէ խարիսխներու մէջ զետեղուած, եւ նոյն տեսակ ոսկեպատ փայտէ նիգերով իրարու հետ ամրապէս հաստատուած էր:

[6]Այս շէնքը 15 ոտք լայն, 15 ոտք բարձր եւ 45 ոտք երկայն էր, եւ ճակատը կամ արեւելեան կողմը բաց։ Անիկա ծածկուած էր սպիտակ քթանէ խոշոր ծածկոցով մը, որուն վրայ կապուտակ, ծիրանեգոյն եւ կրկնակ կարմիր գոյներով քերովբէի պատկերներ հիւսուած կամ գործուած էին։ Նոյն տեսակ նիւթէ վարագոյր մը կը գոցէր բաց կողմը կամ շէնքին ճակատը որ «դուռ» կամ առաջին վարագոյր կը կոչուէր։ Նոյն տեսակ նիւթէ ուրիշ վարագոյր մը՝ նոյնպէս քերովբէի պատկերներով գործուած, կը կոչուէր «վարագոյր» (կամ երկրորդ վարագոյր) եւ կը կախուէր այնպէս որ Խորանը կը բաժնէր երկու մասերու (սենեակներու)։ Առաջին կամ ընդարձակագոյն մասը որ 15 ոտք լայն եւ 30 ոտք երկայն էր, կը կոչուէր «Սրբութիւնը»։ Երկրորդը կամ ետեւի մասը, 15 ոտք լայն ու 15 ոտք երկայն, կը կոչուէր «Սրբութիւն Սրբութեանցը»։ Այս երկու բաժինները կը կազմէին բուն խորանը. եւ անոնց վրայ պաշտպանութեան համար վրան մը կամ ծածկոց մը տարածուած էր։ Անիկա շինուած էր այծի մազէ լաթով մը, ուրիշ մը կարմիր ներկուած խոյի մորթէ, եւ ուրիշ մըն ալ ծովահորթի մորթէ, մէկ մէկու վրայ տարածուած։

ՍՈՒՐԲ ԳԱՒԻԹԸ (ՍՐԱՀԸ) ԿԱՄ ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԸ

[7]Խորանը շրջապատուած էր բակով մը կամ գաւիթով մը, որուն ետեւի կողմը կը կենար ան։ Այս 75 ոտք լայն եւ 150 ոտք երկայն գաւիթը կազմուած էր քթանէ վարագոյրներու շրջափակով մը, որոնք 7½ ոտք բարձր փայտէ ձողերու գագաթը գտնուած արծաթէ ճանկերէ կախուած էին, եւ այդ ձողերը պղնձէ ծանր խառոչներու մէջ հաստատուած ըլլալով՝ խորանը ծածկող վրանին նման չուաններով ու փայտէ ցիցերով ամրցուած էին։ Այս շրջափակեալ մէջոցն ամբողջովին սուրբ գետին էր, եւ հետեւաբար «սուրբ տեղ», ինչպէս նաեւ «խորանին գաւիթը» կամ Սրահը կոչուած էր։ Անոր բացուածքը՝ խորանին դրան նման՝ արեւելեան կողմէն էր եւ «անցք» կոչուած էր։ Այս անցքը ճերմակ քթանէ էր, կապուտակ՝ ծիրանեգոյն եւ կրկնակ կարմիր թելերով ներհիւսուած։

[8]Պիտի տեսնուի թէ մուտքի երեք անցքերը, այսինքն՝ Գաւիթին անցքը, Սրբութիւնին դուռը* եւ Սրբութիւն Սրբութեանցին վարագոյրը միեւնոյն նիւթէ ու գոյներէ էին։ Խորանին եւ իր Գաւիթին դուրս կողմն էր «Իսրայէլի Բանակը», որ բաւական հեռաւորութեամբ մը ամէն կողմէն կը շրջապատէր զայն։

ԿԱՀԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

[9]Գաւիթին կամ Սրահին կահկարասին երկու գլխաւոր կտորներէ կը բաղկանար. «պղնձէ սեղանը» եւ աւազանը— իրենց վերաբերեալ գործիքներով։

[10]Դրան ճիշդ ներսի կողմը, եւ անմիջապէս անոր առջեւը, կը գտնուէր պղնձէ սեղանը։ Այս սեղանը փայտէ շինուած ու պղինձով պատած էր, ու 7½ ոտք քառակուսի եւ 4½ ոտք բարձր էր։ Անոր գոր-

---

*Հին Կտակարանի բնագրին մէջ Խորանի եւ Գաւիթի (սրահ) մուտքերուն համար տարբեր բառեր գործածուած են, բացի մէկ պարագայէ։ Խորանի մուտքին համար գործածուած է Եբր. Բէթհալս, եւ Գաւիթի մուտքին համար շաար բառերը. Առաջինին համար կը գործածենք Հայերէն «դուռ» բառը (որ Խորանի մուտքին կ՚ակնարկէ), եւ երկրորդին համար «անցք» (որ Գաւիթի կամ Սրահի մուտքին կ՚ակնարկէ)։ Ելից ԼԸ. 30,31ին մէջ այդ երկու մուտքերուն ակնարկուած է վերոյիշեալ Եբր. երկու բառերով— «ժողովքի խորանին դրանը (Եբր. բէթհալս) խարիսխները... եւ սրահին (Գաւիթին) դրանը (Եբր. շաար— անցք) խարիսխները... շինեց»։ Աշխարհաբար Աստուածաշունչի հայ թարգմանիչը այդ երկու բառերը հայերէն «դուռ» բառով թարգմանած է. սակայն քանի որ Աստուած տարբեր բառեր գործածած է՝ լաւ է որ մենք ալ իրեն հետեւինք։

ծածուլթեանը մը բարերեալ անօթներն էին՝ կրակի տապակ մը՝ (բուրվառ) կրակը «խունկի սեղանը» տանելու համար, կոնքեր՝ արիւն ընելու, մսի ճանկեր, թիակներ, եւն.:

ՊՂՆՁԷ ՍԵՂԱՆԸ

[11]Իսկ, պղնձէ սեղանին եւ խորանին դրան մէջտեղը կը գտնուէր աւազանը: Առիկա յղկեալ պղնձէ շինուած էր, եւ մէջը ջուր կը դրուէր որ քահանաները խորանը մտնելէ առաջ կը լուացուէին:

ԱՒԱԶԱՆԸ

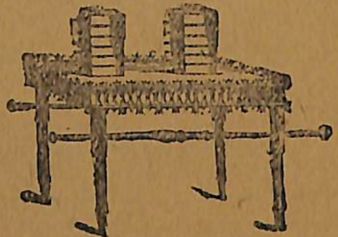

ՀԱՑԻ ՍԵՂԱՆԸ

[12]Խորանին կարասին էր միայն Սեղան մը, Աշտանակ մը և Խունկի Սեղան մը «Սրբութիւն»ին մէջ, եւ Վկայութեան Տապանակը «Սրբութիւն Սրբութեանց»ին մէջ:

[13]Խորանին առաջին յարկաբաժնին՝ Սրբութիւնէն ներս, աջ (հիւսիսային) կողմին վրայ՝ կը գտնուէր «առաջաւորութեան հացի սեղան»ը— ոսկիով պատած փայտէ սեղան մը. եւ անոր վրայ երկու կարգով շարուած էին անխմոր հացի տասներկու շօթեր, իւրաքանչիւր կարգին (կամ դէզին) վրայ դրուած ըլլալով ազնիւ կնդրուկ կամ խունկ: (Ղեւտացւոց ԻԴ. 5–7) Միայն քահանաներուն պատշաճ էր ուտել այս հացը. անիկա սուրբ էր, եւ ամէն Շաբաթ օր նորը պիտի դրուէր տեղը:

63868-67

ՈՍԿԻԷ ԱՇՏԱՆԱԿԸ

[14] Առաջաւորութեան հացի սեղանին միւս կողմը կը կենար զուտ ոսկիէ՝ կռածոյ (ծեծուած) «աշտանակ»ը, եօթը ճիւղերով, որոնց իւրաքանչիւրին ծայրը ճրագ մը կար: Անիկա Սրբութիւնին միակ լուսատուն էր, որովհետեւ ինչպէս որ տեսանք, պատերուն ու վարագոյրներուն պատճառաւ բնական լոյսը ծածկուած էր, եւ պատուհաններ գոյութիւն չունէին: Քահանայապետը՝ երբ հոգ կը տանէր եօթը ճրագներուն, զանոնք կը շտկէր, անոնց մէջ իւղ կը

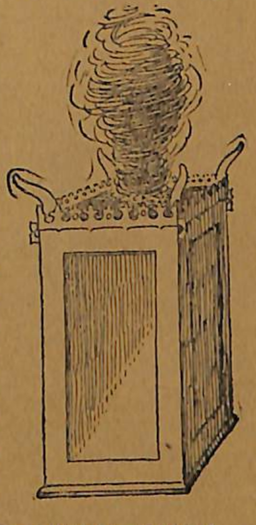

ԽՈՒՆԿԻ ՍԵՂԱՆԸ

Гос. библиотека ՀՍՍՀ-Арм ССР им. А. Мясникяна

լեցնէր, եւն., ատոնք կ՚ընէր ճիշդ այն ատենները՝ երբ ինք արդէն պարտաւոր էր ոսկի սեղանին վրայ խունկ ծխելու:

15Աւելի անդին, վարագոյրին մօտ, կար ոսկեպատ փայտէ փոքրիկ սեղան մը, «խունկի սեղան» կոչուած: Անոր վրայ կրակ չկար, միայն թէ ինչ որ քահանաները ներս կը բերէին բուրվառով, զոր կը դնէին այս ոսկի սեղանին վրայ, յետոյ խունկը կը փշրէին անոր վրայ եւ կ՚ելլէր անուշահոտ ծուխ մը որ Սրբութիւնը լեցնելէ ետեւ կ՚անցնէր երկրորդ վարագոյրէն ներս՝ Սրբութիւն Սրբութեանցը:

16Վարագոյրէն անդին, «Սրբութիւն Սրբութեանցին» մէջ, միայն մէկ կտոր կարասի կար— «Տապանակը»: Անիկա փայտաշէն ոսկեպատ ուղ-

ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ

ղանկիւն սնտուկ մըն էր, եւ զուտ ոսկիէ կափարիչ մը ունէր, «Գթութեան Աթոռ*» կոչուած: Ասոր վրայ (մէկ կտորէ շինուած) երկու կռածոյ ոսկիէ քե-

*«Գթութեան Աթոռ» ոճը գործածած ենք Աստուածաշունչի Անգլիերէն թարգմանութեան հետեւելով: Աստուածաշունչի

րովբէներ կային: Այս տապանակին մէջ (Գթութեան Աթոռին տակ) դրուած էին մանանային ոսկի սափորը, Ահարոնի ծաղկեալ գաւազանը եւ օրէնքին երկու տախտակները: (Եբր. Թ. 4) Գթութեան Աթոռին վրայ՝ երկու քերովբէներուն մէջտեղէն փայլող գերբնական լոյս մը կար, որ Աստուծոյ ներկայութիւնը կը խորհրդանշէր: Այս էր միակ լոյսը Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ:

17Դիտելի է որ խորանէն ներս գտնուած բոլոր անօթները ոսկիէ, կամ ոսկիով պատած էին, մինչդեռ Գաւիթին մէջ ամէն ինչ պղնձէ էր: Կը հաւատանք որ այս մետաղներուն ներքեւ փայտ գործածուելուն պատճառը այն էր՝ որ անոնք աւելի թեթեւ ու տեղափոխութեան համար աւելի դիւրին ըլլան՝ քան զուտ մետաղէ շինուած առարկաները: Անիկա իրենց ճամբորդութեան պարագային նկատի առնուելիք կարեւոր կէտ մըն էր: Տաճարին անօթները՝ որոնք միեւնոյն բաները կը պատկերացնէին, զուտ մետաղներէ էին: (Գ. Թագ. Է. 47–50) Կը խորհինք թէ այս երկու մետաղները, ոսկին ու պղինձը, գործածուած էին երկու տարբեր բնութիւններ ներկայացնելու համար. պղինձը կը ներկայացնէր ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ բնութիւնը իր կատարելութեան մէջ, հրեշտակային բնութենէն քիչ մը վար. եւ ոսկին կը ներկայացնէ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ բնութիւնը, խիստ վեր հրեշտակներէ, իշխանութիւններէ եւ զօրութիւննե-

հայերէն (աշխարհաբար) թարգմանութեան մէջ ատոր տեղ գործածուած է «քաւութիւն» բառը անճշտօրէն: Եբրայեցերէն այն բառը որմէ թարգմանուած են «գթութեան աթոռ» եւ «քաւութիւն» բառերը Քաբբօրէթ է, բուն նշանակութիւնը ըլլալով «կափարիչ», եւ մի միայն տապանակին կափարիչին համար գործածուած է, եւ կը նշանակէ նաեւ «քաւչական»— ուր ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ կը կատարուի: «Քաւութիւն»ի նշանակութիւն ունեցող Եբրայեցերէն բառը Քիբբուր է. իսկ Եբրայեցերէն Քափար բառը գործածուած է արտայայտելու համար «ծածկել»ու «քաւութիւն» կամ «հաշտութիւն ընել»ու խորհուրդները:

րէ: Ինչպէս որ ոսկին ու պղինձը արտաքնապէս իրարու խիստ կը նմանին, թէեւ որակով տարբեր են, այսպէս ալ մարդկային բնութիւնը աստուածայինին պատկերն ու նմանութիւնն է, երկրային պայմաններու յարմարցուած:[*]Պիտի տեսնուի թէ Բանակին, Գաւիթին եւ Խորանին կարգադրութիւնը՝ Իսրայէլը այսպէս երկու ընդհանուր մասերու որոշապէս բաժնելով անջատեց. (անոնք՝ որ սուրբ տեղին վրայ էին եւ անոնք՝ որ անկէ դուրս էին). եւ Գաւիթն ու Խորանը՝ այս դասակարգերէն մէկուն (սուրբ տեղին վրայ եղողներուն)երբեք վիճակները ներկայացուցին:

[18]*ԲԱՆԱԿԸ կը ներկայացնէր մարդկային մեղաւոր աշխարհի կարօտ ՎԻՃԱԿԸ որ կը փափաքի քաւութեան եւ անոր օրհնութեանցը, սակայն անորոշ կերպով կը վերլուծէ կամ կը յայտնէ իր ըղձանքներն ու հառաչանքները: Պատկերին մէջ՝ Բանակը կը ցուցնէր Իսրայէլի ամբողջ ազգը որ բաժնուած էր բոլոր սուրբ բաներէն ճերմակ քթանէ վարագոյրովն, որ կը ներկայացնէր, ներսիններուն հաւատոյ պատ մը, իսկ դուրսիններուն անհաւատութեան պարիսպ մը, որ կ՚արգիլէր նէրս նայելէ եւ ներսի սուրբ բաներուն մօտենալէ: «Սուրբ տեղ»ը կամ Գաւիթը մտնելու միայն մէկ անցք մը կար, տիպն այսպէս կը վկայէր թէ Աստուծոյ մերձենալու միայն մէկ ճամբայ մը՝ անցք մը կար, Յիսուս: «Ես եմ ճամբան . . . : Մէկը Հօրը քով չգար՝ եթէ ոչ ինձմով»: «Ես եմ դուռը:»— Յովհաննու ԺԴ. 6, Ժ. 9:*

[19]Գաւիթն ու Խորանը միասին ներկայացուցին՝ մարդկութիւնը օրհնելու համար Աստուծոյ բրած կարգադրութիւնները. եւ քանի որ Խորանի շուքերուն ամենայայտնի եւ գլխաւոր պատկերը Քաւու–

[*]Այս հատորին մէջ գտնուած խոշոր չեղագիր բառերն ու նախադասութիւնները, բնագրին տպագրութենէն 39 տարի վերջ՝ 1920ին՝ ճշմարտութեան յարաճուն լոյսին համեմատ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԲ. ԳԻՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ըրած բարեփոխութիւնները կը ներկայացնեն:

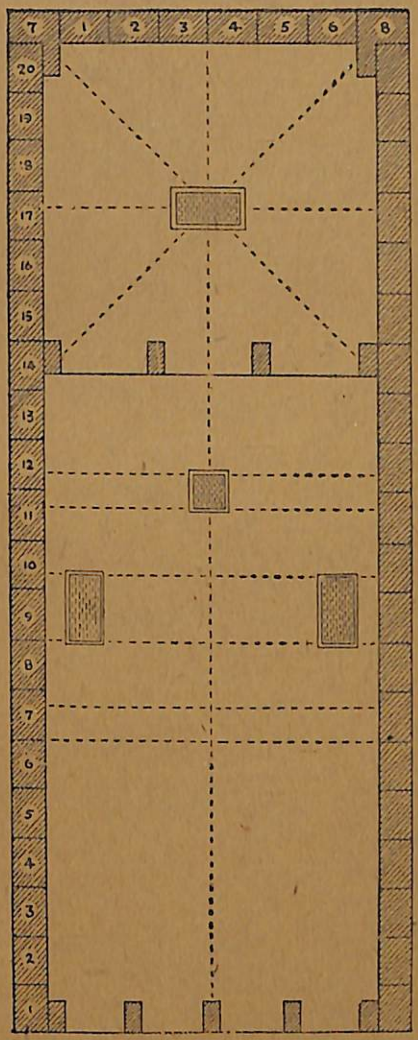

ԿԱՆԳՆԱՉԱՓ.— 1 ՄԱՏՆԱՉԱՓ = 6 ԿԱՆԳՈՒՆԻ (1 ԿԱՆԳՈՒՆԸ ԳՐԵԹԷ 18 ՄԱՏՆԱՉԱՓ Է)

ԱՆԱՊԱՏԻ ԽՈՐԱՆԻՆ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

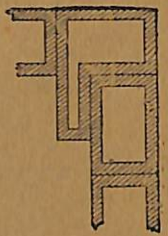

ԽՈՐԱՆԻՆ ՀԻՒՍ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՆԿԻՒՆԻ ՏԱԽՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՄՈՒԹԵԱՆ ԽՈՇՈՐՑՈՒԱԾ ՄԻ ՁԵՒԸ

թեան Օրն էր, պէտք է հասկցուի թէ այդ պատկերին է որ կ'ակնարկուի, բացի բացառիկ պարագաներէ:

[20]*ԳԱՒԻԹԸ կը ներկայացնէր արդարացման ՎԻՃԱԿԸ*, եւ անոր յաջորդող աստուածային շնորհի դիրքը, կամ Աստուծոյ ընդունելի ըլլալը· ուր *մըտնելով Քրիստոսի ՝ղուռին վրայ ունեցած հաւատքին միջոցաւ*, հաւատացեալը ինքզինքը աստուածային կարգադրութեան կը յանձնէ Քրիստոսով· ան ինքզինքը կ'ուրանայ, կ'ընծայէ կամ կը նուիրէ Եհովայի կամքին ու նպատակներուն: *Քաւութեան Օրուան տեւողութեան մի միայն* քահանաները (*որ* զոհաբերող *հաւատացեալներուն տիպերն էին*), *թոյլտուութիւն ունէին այս գաւիթին մէջ մտնելու: Ասոնք կրնային մօտենալ պղնձէ սեղանին եւ աւազանին, ու Գաւիթին մէջ կը ծառայէին: Գաւիթին մէջ ամէն ինչ պղնձէ էր, ցոյց տալու թէ հոն ներս մտնելու թոյլատրուած դասակարգը*՝ իր մարդկային արդարացած կեանքերուն վրայ հիմնուած դիրք մը ունէր: *Գաւիթը* նուիրուած *դասակարգին* մասնաւորապէս հոգեղէն փորձառութիւնները *չներկայացուց*· սակայն անիկա իր կախ կարասիներով եւ շրջափակով ներկայացուց թէ ի՛նչ պատահեցաւ նուիրուած հաւատացեալներուն արդարացած մարմիններուն, եւ թէ անոնք ի՛նչ արդիւնք առաջ բերին:

[21]*Խորանի չէնքը՝ իր երկու բաժիններով՝ կը ներկայացնէր երկու ՎԻՃԱԿՆԵՐԸ բոլոր անոնց՝ որոնք մարդկայինէն հոգեղէն բնութեան փոփոխութիւն կը կրեն: Առաջին բաժինը կը ներկայացնէր ամէն անոնց վիճակը, որոնք իրենց* սրտերն ու կեանքերը Տէրոջ *նուիրած են*, Սիրելիին արժանիքին միջոցաւ ընդունուած՝ որոնց մարդկային բնութիւնն ու ակնկալութիւնները մահուան մատնըւած են, *որպէսզի՝ հոգիէն յղացած ըլլալով՝ աստուածային բնութեան հաղորդ ըլլան:* (*Բ.Պետ. Ա.*4) *Վարագոյրէն— մահուընէ— անցնին դառնուած անոր*

երկրորդ բաժինը, Սրբութիւն Սրբութեանցը, հաւատարիմ «յաղթող»ներուն ՎԻՃԱԿԸ կը ներկայացնէր, որոնք աստուածային բնութեան պիտի տիրանան: Ասոնք, իրենց նուիրումը մահուամբ լրացնելէ վերջ բոլորովին պիտի փոխուին, առաջին յարութեամբ մեռելներէն պիտի ԾՆԻՆ աստուածային բնութիւն եւ մարմին ստացած: Մարդկային ոչ մէկ արարած, հոգ չէ թէ որքան ալ հաւատքով լեցուն, ամէն մեղքերէ մաքրուած, եւ Աստուծոյ առջեւ ամէն բանէ ձրիօրէն արդարացած ու կատարեալ նկատուած ըլլայ, կրնայ ոեւէ տեղ կամ առանձնաշնորհ ունենալ Խորանին ու Տաճարին ներքին մասերով ներկայացուած հոգեղէն բաներուն մէջ: Նա՝ նոյն իսկ չկրնար հոգեղէն բաներէն ներս նայիլ, զանոնք գնահատելու իմաստով: «Շնչաւոր մարդը Աստուծոյ Հոգիին բաները ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ,... ու չկրնար ալ գիտնալ (փորձով ճանչնալ), *վասնզի հոգեւոր կերպով կը քննուին:»— Ա. Կորնթացւոց Բ.* 14:

[22]*Այն իրողութիւնը թէ Խորանին մէջ ամէն ինչ ՈՍԿԻԷ էր, որ աստուածային բնութիւն կը ներկայացնէ, ցոյց կուտայ թէ անիկա* կը պատկերացնէր *միայն անոնց վիճակը որ աստուածային բնութեան կանչուած են: Մի միայն այն Ղեւտացիները*՝ այսինքն *Քահանաները, որոնք նուիրուած էին զոհագործութիւն ընելու, կրնային Խորանը մտնել· այսպէս ալ հաւատքի ընտանիքէն միայն անոնք որ մինչեւ ի մահ զոհաբերելու նուիրուած են՝ Խորանով ներկայացուած աստուածային վիճակներուն մէջ կը մտնեն:*

[23]*Գաւիթը, մարդկային արդարացած վիճակը, հաւատքով կարելի է մտնել*· սակայն հաւատացեալին հաւատքը մեռած է, երբ անիկա այնքան մը զօրաւոր չէ որ իր շահերը Եհովայի յանձնելու առաջնորդէ զինք· ան պարտի ընել այս բանը *եթէ կ'ուզէ բնութեան փոփոխութիւն կրել, եւ «նոր արարած»*

մը, «երկնային կոչման մասնակից» մը, «աստուածային բնութեան մասնակից» մը ըլլալ: Հետեւաբար Սրբութիւնը մտնելը կը նշանակէ՝ որ մենք բոլորովին Տէրոջ ծառայութեան նուիրուած ենք, հոգիէն յղացած ենք, եւ աստուածային բնութեան մրցանակին համար սկսած ենք վազել— որուն պայմաններն են՝ հաւատարմութիւն մեր ուխտին նկատմամբ, խաչել արդարացած մարմինը, մեր մարդկային կամքերն ու մարմինները Աստուծոյ իբրեւ կենդանի զոհեր ներկայացնել. ալ մարդկային հաճոյքներու, պատիւներու, փառաբանութեանց, եւն., ետեւէ չըլլալ, հապա՝ ջանալ մեռած ըլլալ անոնց նկատմամբ, եւ կենդանի՝ երկնային ազդեցութիւններու նկատմամբ: Սակայն այս վիճակին մէջ իսկ՝ դարձեալ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջ միջոցաւ է որ կուզանք, որ Իր արեան վրայ ունեցած մեր հաւատքին պատճառաւ ոչ միայն բացաւ մեզի արդարացման անցքը, հապա նաեւ բացաւ Խորանը տանող դուռը (առաջին վարագոյրը), «կենաց նոր ճամբայ մը», որ մեր արդարացած մարմինը զոհաբերելով՝ երկրորդ վարագոյրին միջոցաւ ու անկէ անդին՝ հոգեղէն արարածներ ըլլանք:

24 Խորանը ներկայացուց Քրիստոս խումբը, իր թէ՛ ակնկալու եւ թէ փառաւորեալ վիճակին մէջ. ուստի անոր մէջ մտնելը կը ներկայացնէր իբրեւ Քրիստոսի մարմնոյն անդամները ընդունուիլ: Հետեւաբար՝ Խորանին երկու բաժինները, Սրբութիւնը եւ Սրբութիւն Սրբութեանցը, ներկայացուցին երկու աստիճանները կամ վիճակները այն փառաւոր դիրքին, որուն համար հոգիէն օծուած ենք:

25 ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ կը ներկայացնէր՝ ճշմարտութեան Խօսքին միջոցաւ Աստուծմէ յղացածներուն ներկայ վիճակը: (Յակ. Ա. 18) Անոնք թէեւ տակաւին մարմնի մէջ, սակայն իբրեւ երկնային մտքով նոր արարածներ, իրենց իրական ներքին կեանքը

ունին, ու Աստուծոյ հետ կը քալեն հոգիէ–օծման առաջին վարագոյրէն ներս, եւ աշխարհի՝ չնուիրուածներու՝ մտաւոր տեսողութենէն հեռու: Անոնք ոսկիէ աշտանակին ներքին լոյսը կը վայելեն, մինչդեռ ուրիշներ «դուրսի խաւար»ին մէջ են. անոնք անխմոր «հաց»ով ներկայացուած հոգեղէն մասնաւոր կերակուրէն կ'ուտեն, եւ ոսկիէ սեղանին վրայ խունկ կը մատուցանեն, Քրիստոս Յիսուսի միջոցաւ ընդունելի:

26 ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԸ կը ներկայացընէր այն նոր արարածներուն կատարելագործուած վիճակը, որոնք մինչեւ ի մահ հաւատարիմ ըլլալով, մեր վերին կոչման մեծ մրցանակը կը շահին առաջին յարութեան մասնակցելով: (Յայտ. Ի. 6) Այն ատեն՝ մարդկային մտքի ու մարդկային մարմնի երկու վարագոյրներէն անդին, ինչպէս հոգեղէն մտքերու՝ նմանապէս հոգեղէն փառահեղ մարմիններու պիտի տիրանան: Անոնք վարագոյրէն անդին՝ իրենց Առաջնորդին ու Նախակարապետին պէս պիտի ըլլան, ուր իբրեւ մեր Փրկիչը մտնելով՝ ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ բացաւ այս նոր ու կենդանի ճամբան— կամ կենաց նոր ճամբան:—Եբր. Ժ. 20, Ա. Յովհ. Գ. 2:

27 Սրբութիւնին մէջ գտնուած հոգեղէն մտքով արարածը՝ պատռած վարագոյրին ընդմէջէն ՀԱՒԱՏՔՈՎ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ կը նայի, և մարմնէն անդին գտնուած փառաց, պատուին եւ անմահութեան նշոյլները կը նշմարէ. այդ յոյսը հոգիին իբրեւ մէկ հաստատ ու անշարժ խարիսխն է, որ վարագոյրին ներսի կողմն ալ կը մտնէ—Եբր. Զ. 19, Ժ. 20:

28 Ուստի կը տեսնենք որ դէպի սրբութիւն առած մեր այդ առաջին քայլը, հաւատքով արդարացումը, մեզ այնպիսի վիճակի մը կը բերէ, ուր «խաղաղութիւն ունինք Աստուծոյ հետ մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով»: (Հռոմ. Ե. 1) Երբ՝ ի պատա–

խան մեր նուիրման, մեղքերնիս ներուած են կամ ծածկուած Քրիստոսի արդարութեամբ, իբրեւ զոհեր ընդունելի կ'ըլլանք Աստուծոյ եւ կը մաքրուինք գաւիթին մէջ։ Ինչու որ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍՈՎ ԱՍՏՈՒԾՈՅ վերին կոչման մրցանակին հասնելու եւ Սրբութիւնէն Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ մտնելու համար՝ պէտք է որ Յիսուսի՝ մեր Տէրոջ ու Գլուխին՝ քայլերուն հետեւինք—ՄԵՐ «դաւանութեանը Քահանայապետին» (այսինքն մեր դաւանած քահանայութեան՝ «Թագաւորական քահանայութեան» Քահանայապետին) :—Եբրայեցւոց Գ. 1, Ա. Պետ. Բ. 9։

ՅԻՍՈՒՍԻ ՔԱՅԼԵՐԸ

29(1) Պղնձէ սեղանով ներկայացուած Քրիստոսի փրկարար-զոհագործութեան նկատմամբ ունեցած մեր հաւատքին միջոցաւ՝ նուիրման անցքէն Գաւիթը կը մտնենք— անհաւատութեան ու մեղքի վարագոյրէն անցած ըլլալով։ Անիկա քայլ մըն է զոր մեր Տէրը բնաւ չառաւ, ինչու որ Ինք Ադամական սերունդէն չէր. այլ սուրբ, անարատ, մեղաւորներէն զատուած ըլլալով՝ Գաւիթի վիճակէն բնաւ դուրս չէր գտնուած։

30(2) Հրաժարած ըլլալով մեր բնական կամքէն եւ մեր մարդկային բոլոր ըղձանքներէն ու յոյսերէն, Յիսուսի միջոցաւ Եհովայէն կ'ընդունուինք եւ առաջին վարագոյրէն կամ մարդկային մտաւորութեան վարագոյրէն կ'անցնինք, մարդկային կամքը մեռած հաշուելով. այնուհետեւ ոչ թէ անոր անսալով՝ այլ միայն Աստուծոյ կամքին։ Այժմ իբրեւ ՆՈՐ ԱՐԱՐԱԾՆԵՐ Սրբութիւնին— «երկնաւորներ»ուն առաջին մասին (Եփես. Բ. 6)— մէջ կը գտնենք մենք զմեզ, եւ ոսկի աշտանակին (Աստուծոյ Խօսքին) միջոցաւ կ'սկսինք լուսաւորուիլ հոգեղէն բաներու— «Աստուծոյ խոր բաներ»ու— նկատմամբ, եւ օր ըստ օրէ կազդուրուիլ ու զօրանալ ճշմարտութեամբ, ինչպէս որ առաջաւորութեան հացը կը ներկայացը-

նէ, զոր քահանաներուն միայն օրինաւոր էր ուտել. (Մատթ. ԺԲ. 4) Ու այսպէս լուսաւորուած եւ զօրացած՝ պէտք է որ ամէն օր մեր զոհերը մատուցանենք ոսկի սեղանին վրայ, Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ Աստուծոյ ընդունելի—անուշահոտութիւ՛ն մը մեր Հօր համար— Ա. Պետրոսի Բ. 5*։

31Այսպէս բոլոր սուրբերը, բոլոր հոգիէ յղացած ու օծուածները երկնաւոր կամ սուրբ վիճակի մը մէջ են ՆԵՐԿԱՅԻՍ— Քրիստոսի հետ նստած (հանդչած եւ յարաբերութեան մէջ) երկնաւոր տեղերուն (այս առաջինին) մէջ, բայց տակաւին չեն մտած «Սրբութիւն Սրբութեանց»էն ներս։ Ո՛չ, ուրիշ վարագոյրէ մը եւս պէտք է անցնիլ նախ։ Ինչպէս որ առաջին վարագոյրէն անցնիլը ներկայացուց մարդկային յոյսերու մահը՝ եւ Սրբութիւնով պատկերացուած երկնային յոյսերու մէջ մտնելը, այսպէս ալ երկրորդ վարագոյրէն անցնիլը ներկայացուց մարդկային մարմնին մահը, եւ այս երկնային յոյսերուն տիրանալը՝ իրականացումը. եւ երկուքն ալ անհրաժեշտ են մեր զոհագործութիւնը լրացնելու համար։ Թէ՛ մարդկային յոյսերը եւ թէ մարդկային մարմինները պէտք է ետեւ թողուլ «Սրբութիւն Սրբութեանց»ին մէջ մտնելէ—աստուածային բնութեան եւ անոր հոգեղէն վիճակներուն հաղորդակից ըլլալով կատարելագործուելէ— առաջ. ինչու որ մարմին ու արիւն Աստուծոյ թագաւորութիւնը չեն կրնար ժառանգել։ Ա. Կորնթ. ԺԵ.50, բաղդատէ Յովհաննու Գ.5,8,13։

32Այս երեք տեղերով— Բանակով, Գաւիթով եւ Խորանով— ներկայացուած վիճակներուն մասին մեր ունեցած այս խորհուրդները ի մտի ունենալով,

*Այս համարին մէջ գտնուած հոգեւոր բառը՝ Յունական ամենահին Բնագրէն՝ Սինայականէն դուրս ձգուած է՝ յայտնի պատշաճութեամբ։ Ոչ թէ հոգեղէն այլ մարդկային իրաւունքներ, առանձնաշնորհներ, կեանք, եւն., են որ կը զոհուին։

մեր յաջորդ ուսումնասիրութեամբ մանաւորապէս նկատի պիտի առնենք քահանաներուն՝ Աստուծոյ վերաբերեալ բաներու ծառաներուն՝ նուիրագործութիւնը:

ԽՈՐԱՆԸ

«Ի՞նչ բնակարան է ան. խորհրդաւոր, միայնակ.
Շրջապատուած պատով մը, անարատ եւ սպիտակ·
Անապատին մէջ իբրեւ սեղան մը ցերեկ ատեն,
Իսկ գիշերը դաշտին վրայ լոյսի հսկող մի պահակ:

«Ո՞վ կը բնակի անոր նուիրեալ քօղին ետեւ,
Ուր արգիլուած են մտնել օտարն ու աշխարհիկը:
Ո՞վ կը պատասխանէ երբ քահանան, ճերմակ հագած,
Կը սրսկէ «ցուլերուն եւ նոխազներուն» արիւնը:

«Կը խորհի՞ս թէ պարապ տեղ Ամենակարողն Աստուած
Կը պահանջէր այսպիսի յաճախ կրկնուած ծէսեր,
Հանեցնելու համար լոկ Իր քմահաճոյքը՝
Ասեղնագործ զգեստներ, խունկի բուրում եւ լոյսեր:

«Քաւ լիցի: Անօթները, արծաթ, պղինձ եւ ոսկի,
Սիւներէն եւ պատերէն կախուած վարագոյրները,
Եւ մատուցուած զոհերուն ծխական եղանակը,
Բոլորը պատկերեցին «աւելի լաւ բաները»:

«Եւ երանի անոր որ ակնածանքով կը դիտէ
Բաներ՝ զորս «շուքերը» աղօտ կերպով յայտնեցին.
Անոր զոհը կ'սպասի ոսկեզօծ սեղանին վրայ,
Եւ կարող է լուծելու խորհուրդները «սուրբ տեղին»:

«Արեամբ սրսկուած. Քաւութեան վրայ. նա կը կարդայ
Քաւութիւնը կնքուած, Անով որ առաջ գնաց.
Եւ բաց երկինքէն Հայրը պարգեւելու կը փութայ
Առատ օրհնութիւններն իր սիրոյ եւ շնորհաց:»

Գլուխ. Բ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
(Ղեւտացւոց Գլ. Ը.)

ԿԱՐԵՒՈՐ է որ յստակ գաղափար մը ունենանք՝ ոչ միայն խորանին շէնքին ու իր կահ կարասիներուն, եւ անոնց այլաբանական նշանակութեան մասին, հապա նաեւ՝ որոշ ծանօթութիւն մը ունենալու ենք հոն գտնուող գերակատարներուն եւ իրենց այլաբանական նշանակութեան նկատմամբ:

34 Շատ մը պարագաներու տակ ԻՍՐԱՅԷԼԸ գործածուած է Քրիստոնէական Եկեղեցին պատկերացնելու համար: Զոր օրինակ, երբ Եգիպտական գերութիւնը կը ձգէին, անոնք՝ Աստուծոյ այն զաւակները կը նախապատկերացնէին, որոնք՝ լսելով Անոր աշխարհէն դուրս գալու հրաւէրը, Իր պաշտամունքին կը նուիրուէին:

35 Անապատի ճամբորդութիւնը կը ներկայացնէր այն տաղտկալի ուղեւորութիւնը՝ զոր շատեր կը կատարեն խոստացեալ Քանանու հանգիստը փնտռելով —«Եկէք ինծի, ... եւ ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ»: Ինչպէս նախապատկերին՝ նոյնպէս ալ իրականին մէջ խոստացեալ Քանանու հանգիստը հեռու չէ, եթէ Աստուծոյ զաւակները պէտք եղած հաւատքը ունենան երթալու եւ շուտով հոն մտնելու: Աստուած առատ պատրաստութիւն տեսած է անոնց համար. սակայն անոնք կասկածի ու մրմունջի անապատէն ճամբորդելով հանգիստ կը փնտռեն՝ զոր չեն գտներ, որովհետեւ Աստուծոյ խոստումներուն նկատմամբ թերահաւատ են: Շատեր այսպէս երկար ատեն կը թափառին. եւ ոմանք Քանանու հանգիստ–

տը բնաւ չէն մտներ թերահաւատութեան պատճառաւ: Մինչ մարմնեղէն Իսրայէլը այս եւ ուրիշ կերպերով գործածուած է Հոգեւոր Իսրայէլը պատկերացնելու, սակայն ինչպէս կ'ուսումնասիրենք ներկայիս, խորանին հետ ունեցած իր առնչութեամբը մասամբ տարբեր բան մը կը պատկերացնէ: Հոս Իսրայէլ կը նախապատկերացնէր ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԷՆ այնպիսիներ, որոնք ի վերջոյ Քրիստոսի միջոցաւ պիտի օգտուին Քաւութեան առանձնաշնորհիներէն: Իրենց համար կատարուած մեղքի պատարագը, զոհագործութիւնը, քաւութիւնը, եւն., ամբողջ աշխարհին համար կատարուած լաւագոյն զոհագործութեանց եւ քաւութեան նախապատկերներն էին. որովհետեւ այսպէս կը կարդանք. «Անիկա մեր մեղքերուն քաւութիւնն է, եւ ոչ թէ միայն մերիններուն, հապա բոլոր աշխարհի ալ» —Ա. Յովհաննու Բ. 2, Եբրայեցոց Թ. 23:

[36]Մէկ խօսքով, ԻՍՐԱՅԷԼ՝ ինչպէս նաեւ Խորանը, քահանաները* եւ զոհագործութիւնները օրինակ մը կամ տիպ մըն էին: Եւ ինչ որ այն ատեն խորհրդանշօրէն կը կատարուէր Իսրայէլով ու Իսրայէլի համար, Քրիստոսի առաջին գալուստէն իվեր աւելի բարձր աստիճանի մը վրայ եւ մեծագոյն չափով առաջ կը տարուի. այս վերջինը իրականը ըլլալով, որուն նախապատկերը կամ շուքն էր միւսը:

[37]Քահանայութիւնը՝ մէ՛կ մարմին մէ՛կ գլուխի կամ Քահանայապետի ներքեւ, «պզտիկ հօտ»ին նախապատկերն էր, որը իր Գլուխին կամ Քահանայապետին հետ թագաւորական քահանայութիւն մըն է. որուն անդամները ներկայ ժամանակուան զոհագործութենէն վերջ Աստուծոյ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ ՈՒ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ ըլլալով, երկրի վրայ պիտի թագաւորեն: (Յայտ. Ե. 10) Այս տեսակէտով, Յիսուս Քահանայապետը կը տեսնենք իբրեւ իրական քահանայութեան Գլուխը, ո՛չ թէ իբրեւ քահանայ մը Ահարոնի կարգէն, որը նախապատկերն էր միայն մեծագոյն եւ աւելի վսեմ դաւանութեան մը կամ կարգի մը: (Եբրայեցւոց Գ. 1, Դ. 14) Ահարոնական քահանայութիւնը գլխաւորաբար պատկերացուց Քրիստոսի խոնարհացումն ու չարչարանքները՝ առանց Անոր ապագայ փառքին—Մելքիսեդէկ ըլլալով մեծ Քրիստոսին նախապատկերը իբրեւ թագաւորական կամ արքայական քահանայութիւն մը:

[38]Սակայն՝ սովորական քահանաները (ընտըր փրիսթս), Քրիստոսի մարմինը՝ արքայական քահանայութեան անդամները՝ իրենց Գլուխին միանալէ եւ թագաւորել սկսելէ առաջ, պարտին «ՉԱՐՉԱՐՈՒԻԼ ԱՆՈՐ ՀԵՏ», մասնակցելով նախատիպ զոհագործութեանց, ինչպէս քիչ վերջ պիտի տեսնենք:— Բ. Տիմոթէոսի Բ. 12:

[39]Պետրոս Առաքեալ ցոյց կուտայ՝ թէ որո՛նք էին որ նախապատկերացուած էին Ահարոնական քահանաներով, երբ իր խօսքերը ուղղելով անոնց որ կը ՍՐԲՈՒԻՆ, նա կ'ըսէ. «ԴՈՒՔ... սուրբ քահանայութիւն մը (էք), Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով Աստուծոյ հաճելի պատարագներ մատուցանելու»: «ԴՈՒՔ... թագաւորական քահանայութիւն (մըն էք)»: (Ա. Պետ. Բ. 5,9) Անոնք բոլորն ալ ճշմարտութեան սպասաւորներն կամ ԾԱՌԱՆԵՐՆ ԵՆ, թէեւ բոլորն ալ քարոզիչներ եւ Աստուածաբանութեան վարդապետներ չեն. եւ ամէն մէկը իր անձնազոհութեան բաժինը պէտք է որ կատարէ՝ Քրիստոսի ժառանգակից մը ըլլալու արժանի համարուելէ առաջ: Մի միայն Անոր հետ չարչարուողներուն է որ խոստում տրուած է Անոր հետ ալ թագաւորելու:— Հռովմայեցւոց Ը. 17:

*Ղեւտացիներն ալ օրինակ մըն էին, ինչպէս որ վերջէն ցոյց պիտի տրուի, բայց անոնք այս գլուխին մէջ ներկայացուած պատկերին հետ գործ չունին:

40 Այս քահանայութեան՝ փոքրիկ հօտին՝ Գլուխը կամ Քահանայապետը մեր Տէր Յիսուսը ըլլալու պարագան շարունակաբար կը յիշուի առաքեալներուն կողմէն։ Առնուազն հատ մը միայն մէջ կը բերենք. «ՍՈՒՐԲ եղբայրներ (Թագաւորական քահանայութիւն), երկնային կոչումին մասնակիցներ, նայեցէք մեր դաւանութեանը Առաքեալին ու Քահանայապետին, Քրիստոս Յիսուսի։»— Եբր. Գ. 1։

41 Երբ ներկայիս առաջ կ'անցնինք այլաբանական քահանայութեան նուիրագործութիւնը նկատի առնելու, լաւ է որ ի մտի ունենանք թէ Թագաւորական քահանայութեան հակատիպը, Յիսուսի՝ Քահանայապետին օծուելովը սկսաւ (մկրտութեան ժամանակ, Ղուկ. Գ. 22, Գործք. Ժ. 38). այս կարգին Քահանայապետին ընծայուելէն եւ հաստատուելէն առաջ ստորադաս քահանաներէն եւ ոչ մին ընտրուած էր։ Անկէ վեր՝ Քրիստոնէական տնօրինութեան կամ աւետարանական դարուն մանաւոր գործը եղած է ստորադաս քահանաները ընծայել եւ հաստատել։ Այսպէս քահանաները, որոնք ներկայիս կը նուիրուին, կը հաստատուին եւ իրենք զիրենք իբրեւ զոհեր կը մատուցանեն, Թագաւորական փառաց՝ եւ հետեւաբար երկրիս բոլոր ազգերուն օրհնութեան համար՝ իբրեւ Աստուծոյ գործիքներ կը պատրաստուին։

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

42 Այլաբանական Քահանայապետին օծումը, պաշտօնի մէջ իր հաստատումը, քահանայական դասին՝ իբրեւ մի տեւական կարգ ընծայումը, եւ այս գլուխին մէջ ընդհանուր կերպով յիշուած յարակից խնդիրները, Քաւութեան Օրէն տարբեր օրուան մը մէջ տեղի ունեցան։ Արդարեւ այս առթիւ կատարուած ծիսակատարութիւնները գարնան տեղի ունեցան, մինչ Քաւութեան Օրը աշնան պատահեցաւ։

43 Լաւ պիտի ըլլայ նկատի ունենալ՝ թէ քահանայութեան ձեռնադրուելուն եւ գործին հետ կապ ունեցող ամէն արարողութեան մէջ Քահանայապետը առաջինն էր. այսպէս ալ է հակատիպ քահանայութեան մէջ. Յիսուս էր ԱՌԱՋԻՆԸ— Առաջնորդը, Զօրապետը, Նախակարապետը— որոշապէս ցոյց տալով թէ ոեւէ մէկը ՉԿԱՆԽԵՑ զինք։ Հետեւաբար կը տեսնենք՝ որ նահապետներէն կամ մարգարէներէն եւ ոչ մին կը պատկանէր փոքրիկ հօտին, Թագաւորական քահանայութեան, որ այլապէս «հարսը», «Գառնուկին կինը» կոչուած է։ Թէեւ Հին Կտակարանի այդ սուրբերը մեծապէս պիտի օրհնուին իբրեւ Աստուծոյ ծառաները, սակայն իրենց ծառայութիւնը այնքան վեհօրէն բարձր պիտի չըլլայ որքան քահանաներունը, եւ ոչ ալ իրենց պատիւը այնքան մեծ. այսուհանդերձ, իրենց ապագայ գործն ու պատիւը յոյժապէս մեծ պիտի ըլլայ։

44 Կենաց (անմահութեան) «նեղ ճամբան» բացուած չէր Յիսուսի գալէն առաջ։ Ասոր մէջէն առաջին քայլը Ինք եղաւ։ Նա «Ի ԼՈՅՍ հանեց կեանքը եւ անմահութիւնը»։ (Բ. Տիմ. Ա. 10) Եւ թէեւ ամէն դարաշրջաններու բոլոր նուիրուած եւ հաւատարիմ հաւատացեալները յաւիտենական կենաց պիտի տիրանան, սակայն միայն մարդկային չահեր զոհարերող՝ ու այդպէս՝ փառք, պատիւ եւ անմահութիւն փնտռող (Հռովմ. Բ. 7) եւ յաղթող ու կենաց նեղ ճամբուն մէջ իր Առաջնորդին հետեւող քահանայութիւնն է որ տիրացողները պիտի ըլլան այն ԱՆՍԱՀՄԱՆ կենաց՝ որ անմահութիւն կոչուած է, զոր Եհովա Աստուած միայն ունէր նախ, եւ որուն տիրացաւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոս Իր յարութեան ժամանակ։— Տես ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸԻ Ժ. եւ ԺԱ. գլուխները։

ՕԾՈՒՄԸ

45Օրէնքին ներքեւ, ՕԾՈՒՄԸ այն արարողութիւնն էր՝ որով քահանաները իրենց ծառայութեան մէջ կը հաստատուէին: Անոնք իրենց պաշտօնին համար կ'օծուէին մասնաւոր օծանելիքով մը, «սուրբ օծման իւղ» կոչուած, որը քահանաներուն վրայ միայն կը գործածուէր, եւ ուրիշ ոեւէ մէկուն օրինաւոր չէր անկէ ունենալ կամ զայն շինել: (Ելից Լ. 25-33,38) Այս իւղը կը պատկերացնէ որդեգրութեան սուրբ Հոգին, որուն միջոցաւ մենք՝ իրական Թագաւորական քահանայութեանը կը կնքուինք իբրեւ Աստուծոյ որդիները: Միմիայն Նուիրուածները՝ քահանաներն են որ երբէք այսպէս պիտի օծուին:

46Ահարոն՝ այլաբանական Քահանայապետը՝ ներկայացուց Յիսուս՝ Գլուխը, եւ եկեղեցին՝ իբրեւ Անոր մարմնոյն անդամները— միասին կազմելով հակատիպ մեծ Քահանայապետը: Ուրիշներուն նման մեղաւոր մարդ մը միայն ըլլալով՝ Ահարոն պէտք էր որ լուացուէր, կարենալ պատշաճօրէն ներկայացնելու հակատիպը՝ Յիսուսը՝ որ մեղք չէր գիտէր, եւ Անոր եկեղեցիին մաքրութիւնը, որ մաքրուած էր Անոր պատուական արեամբը, եւ աւազանին Ջրովը՝ Խօսքովը՝ լուացուելով:— Եփես. Ե. 26:

47Լուացուելէն յետոյ Ահարոն կը հագնէր «պատուոյ եւ փառաց» սուրբ զգեստները (Ելից ԻԸ.), եւ հուսկ յետոյ օծման իւղը կը թափուէր անոր գլխուն վրայ (Ելից ԻԹ.7): Այս փառաւոր զգեստին ամէն մէկ կտորը պատկեր մըն էր մեծ Ազատարարին—Գլուխին եւ մարմնոյն— յատկութեանց եւ զօրութեանց, ինչպէս որ Եհովա՛ կը նկատէր զանոնք, երբ դէպի ապագան՝ «Աստուծոյ որդիներուն յայտնուելու» եւ անոնց միջոցաւ Իր խոստումներու գործադրութեան ժամանակին կը նայէր:

ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ «ՊԱՏՈՒՈՅ ԵՒ ՓԱՌԱՑ» ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՎ

48«Եւ անոնց շինելու զգեստները ասոնք են. լանջապանակ ու եփուտ, եւ պատմուճան ու նկարագործ շապիկ, եւ գօտի:»— Ելից ԻԸ. 8:

(1) ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ «ՊԱՏՈՒՈՅ ԵՒ ՓԱՌԱՑ» ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՎ,
(2) ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ ԶՈՀԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԶԳԵՍՏՆԵՐՈՎ:
(3) ՍՏՈՐԱԴԱՍ ՔԱՀԱՆԱՆ:

49Ճերմակ քթանէ «շապիկ»ը ներկայացուց Քահանայապետին մաքրութիւնը, իսկ անոր նկարագործութիւնը ցոյց տուաւ այդ մաքուր նկարագրին աճումը շնորհի գործելով:

50«Խոյրը», ճերմակ նուրբ քթանէ նեղ կտոր մը որ (արդարութեան խորհրդանշան) ճակտին վրայ չուրջանակի կը դրուէր, որուն կապուած էր ոսկի թիթեղը կամ «պսակ»ը կապուտակ ժապաւէնով մը, ցոյց տալով թէ պսակը ԻՐԱՒԱՑԻՕՐԷՆ իրեն կը պատկանէր:

51Ոսկի թիթեղին վրայ փորագրուած էր «Սրբութիւն Տեառն», յայտարարելով այսպէս՝ թէ Այս Քահանայապետը բոլորովին նուիրուած է Եհովայի նպատակները իրագործելու: Ոսկի պսակը կը յայտարարէր նաեւ անոր արքայականութիւնը. Քրիստոս «քահանայ պիտի ըլլայ Իր աթոռին վրայ»— «յաւիտեան քահանայ... Մելքիսեդէկի կարգին պէս:» Զաք. Զ. 13, Սաղմոս ՃԺ. 4, Եբր. Է. 17:

52Քթանէ «գօտին» ցոյց տալու թէ նա արդար ծառայ մըն էր. քթան՝ արդարութիւն, գօտի՝ ծառայութիւն:

53ԿԱՊՈՒՏԱԿ «պատմուճան»ը ներկայացուց անոր հաւատարմութիւնը: Քղանցքին ծայրը չուրջանակի շարուած էին ոսկի զանգակներ եւ նուռեր: Նուռը ընտիր պտուղ մը ըլլալով ցոյց տալու՝ թէ Փրկչին զոհաբերական գործին հաւատարմօրէն կատարումը ճոխ պտուղ առաջ բերաւ— մարդկային ցեղին կորսուած կեանքին փրկութիւնը: Ոսկի զանգակները կը նշանակէին թէ երբ մեր Քահանայապետը պատուով ու փառքով երեւնայ՝ զոհաբերական գործին պտուղը բոլորին պիտի յայտնուի— ամբողջ աշխարհին պիտի ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ, ինչպէս որ նախապատկերին մէջ զանգակները այդ բանը յայտարարեցին ամբողջ Իսրայէլի: Այս բանը յայտնի է անոնց իրարու խիստ մօտ ըլլալէն. զանգակները պտուղին վրայ ուշադրութիւն կը հրաւիրեն:

54«Եփուտ»ը շինուած էր ծիրանեգոյն, կապուտակ, կրկնակ կարմիր, ճերմակ եւ ոսկի թելերով ճարտարօրէն եւ գեղեցկօրէն ներհիւսուած լաթէ:

Ան երկու մասէ կը բաղկանար, մէկը առջեւէն կը կախուէր իսկ միւսն ալ ետեւէն: Այս երկու մասերը իրարու կցուած էին երկու ոսկի ճարմանդներով՝ որոնք ուսերուն վրայ կը հանգչէին: Եփուտը պատկերացուց երկու մեծ ուխտերը— Աբրահամական ուխտը՝ ներկայացուած առջեւի մասով, եւ Նոր Ուխտը՝ ներկայացուած ետեւինով. այս կերպով ցոյց կը տրուի թէ երկուքն ալ մեր Քահանայապետին ԿԱԽԵԱԼ են: Այս երկու ուխտերն ալ անոր վրայ դրուած են. եթէ Ինք թերանայ վեր բռնել զանոնք, թերանա՛յ անոնց պայմանները կատարելու, անոնք գետինը կ'իյնան— կը ձախողին: Բայց գոհութիւն Աստուծոյ, այս ուխտերը միացած եւ ամրօրէն կոճկուած են Իր վրայ ոսկի ճարմանդներով (աստուածային զօրութիւն), ինչպէս նաեւ Իրեն կապուած «ժապաւէն»ով— եփուտին նման միեւնոյն նիւթերով շինուած կապ մը (գօտի):

55Այս գօտին (ժապաւէնը) կարծես թէ կ'ըսէ, Ասիկա ԾԱՌԱՅ մըն է. եւ քանի որ ասիկա եփուտին գօտին է՝ ան կը թուի ըսել մեզ թէ ասիկա «Ուխտին Հրեշտակը (ծառան՝ է) որուն կը հաւնիք»:— Մաղաքիայ Գ. 1:

56Եփուտին Նոր Ուխտը ներկայացուցած մասը Գողգոթայի վրայ երաշխաւորուեցաւ. քանզի՝ մեր Տէրոջ մահը չէ՞ր որ հայթայթեց «Նոր Ուխտին արիւնը», որուն բարիքներուն եւ շնորհներուն հաղորդ կ'ըլլան Իր անդամները:— Մատթէոսի ԻԶ. 28, Ա. Կորնթացւոց Ժ. 16:

57Սակայն՝ թէեւ Նոր Ուխտը երաշխաւորուած է, ու թէեւ Նոր Ուխտը միջոց մըն է Աբրահամական Ուխտի կարգ մը կէտերը իրականացնելու, անոր իրականացումը մեծ չափով ապագային կը վերաբերի. ինչու որ Աբրահամական Ուխտը խոստացաւ Աբրահամի Սերունդին զարգացումը, որուն միջոցաւ Նոր Ուխտը բոլոր ժողովուրդը պիտի օրհնէ, եւ այս

սերունդը դեռ լրացած չէ: Իրաւ է, մեր Տէր Յիսուսը ԲՈՒՆ Սերունդն է. սակայն Աստուած նախատեսեց մեծագոյն հոգեղէն սերունդը ու նախաձայնեց անոր մասին, որը պիտի պարունակէ մարմինը, եկեղեցին Գլուխին հետ: (Գաղ. Գ.16,29) Եւ Առաքեալը կը մատնանշէ՝ թէ Աբրահամի երկրային մէկ սերունդն ալ պիտի մասնակցի աշխարհը օրհնելու գործին. այսու հանդերձ՝ հոգեղէն Իսրայէլն է ճշմարիտ սերունդը. ինչպէս որ գրուած է, «Աղախինին որդին ազատ կնոջը որդւոյն հետ ժառանգութիւն պիտի չառնէ:»— Գաղ. Դ. 22–31:

58 Աբրահամի մարմնեղէն սերունդին մասին գրելով, եւ ցոյց տալով թէ անոնք անգամ պիտի չըլլան այն Քահանային որ օրհնութեան գործը պիտի կատարէ, Առաքեալը կ'ըսէ.«Աւետարանին (ուխտին հոգեղէն մասին) նայելով՝ անոնք (մարմնեղէն սերունդը) թշնամի են ձեր սիրոյն համար. բայց ընտրութեանը նայելով» (տակաւին) սիրելի են իրենց հայրերուն սիրոյն համար: Վասնզի Աստուծոյ պարգեւները ու կոչումը առանց զղջանալու են:» «Եւ այս է ԻՄ ՈՒԽՏՍ ԱՆՈՆՑ,... Սիօնէն (հոգեղէն եկեղեցիէն) պիտի գայ Փրկիչը (մեծ Քահանայապետը, Ուխտին Ծառան— Յիսուս Գլուխը, եւ փոքրիկ հօտը՝ Իր մարմինը), ու Յակոբէ ամբարշտութիւնները մէկդի պիտի դարձնէ:»Անոնք՝ հոգեղէն կամ ճշմարիտ սերունդին կողմէ ԱՌԱՋԻՆ օրհնուողները պիտի ըլլան, եւ պիտի կարենան յետոյ գործակիցներ ըլլալ:— Հռովմայեցւոց ԺԱ. 26–29:

59 Հետեւաբար, երբ Քրիստոսի մարմինը լրացուցած է հոգեղէն սերունդը, երկրային սերունդի մասին Աբրահամի տրուած այն յաւելուածական խոստումն ալ պէտք է որ իրականանայ. մարմնեղէն սերունդը պէտք է որ մեծնայ «ծովեզերքը եղող աւազին պէս»— երկնային սերունդը նմանցուած ըլլալով «երկինքի աստղերուն»: (Ծննդոց ԻԲ. 17) Անոնք պարտին նախ արդարութեան եւ ճշմարտութեան դառնալ. այդ կերպով անոնք գործակալութիւն մը պիտի ըլլան՝ որուն միջոցաւ հոգեղէն սերունդը պիտի գործէ ամբողջ մարդկութեան խոստացուած օրհնութիւնները շնորհելու համար՝ ճշմարտութեամբ եւ ողորմութեամբ:

60 Ծիրանեգոյնը, կապուտակը, կրկնակ կարմիրը, եւն., որոնցմէ կը բաղկանար եփուտը, ցոյց տուին երկու ուխտերուն պայմանները: ԿՐԿՆԱԿ ԿԱՐՄԻՐԸ ցոյց կուտայ՝ թէ ինչպէս Աստուած փըրկանքի արեան միջոցաւ փրկութիւն կը հայթայթէ Ադամական անէծքէն: ՃԵՐՄԱԿ ՔԹԱՆԸ՝ նախնական մաքրութեան մէջ մարդուն վերահաստատուելուն կ'ակնարկէ: ԿԱՊՈՅՏԸ անոր օգնութիւն՝ կարողութիւն կ'երաշխաւորէ իր արդար նկարագիրը հաւատարմօրէն հաստատ պահելու համար: ԾԻՐԱՆԵԳՈՅՆԸ կը յայտարարէ գործակցող թագաւորութեան արքայական իշխանութիւնը: Այս բոլոր իրարու մէջ հիւսուած օրհնութիւնները ապահովուած են՝ օծեալ Քահանային աստուածային զօրութեամբ, որ պատկերացուած է ներհիւսուած ՈՍԿԻ թելով: Այսպէս մարդուն հետ կապ ունեցող այդ երկու ուխտերը Եհովա այնպիսի մէկուն վրայ դրած է, որ նա թէ' կարող եւ թէ յօժար է այդ ուխտադրուած փառաւոր օրհնութիւնները «իր ատենին» գործադրելու:

61 «Դատաստանի լանջապանակը» եփուտին առջեւի կողմը դրուած էր: Անիկա ոսկի շղթայով մը կախուած էր ուսերուն վրայի ճարմանդներէն («խորշ»երէն), ու ոսկի օղակներէ անցնող լարով մը եփուտին կապուած էր. այս կապուածքը այնպէս մը ծածկուած էր տակի կողմէն՝ որ պատահական դիտողի մը անիկա եփուտին մէկ մասը կրնար թուիլ (Ելից ԻԸ.26–28): Այս լանջապանակը գեղեցիկ կերպով ներկայացուց ՕՐԷՆՔը.— Անիկա Աբրահամական Ուխտին (եփուտին) մէկ մասը չէր, հապա

«վրան աւելցած» էր։ (Գաղ. Գ. 19) Ըստ Իսրայէլացիներու տեսութեան (որոնք չէին նշմարէր թաքնուած կապակցութիւնը), Աբրահամի տրուած Ուխտը եւ «Օրէնքը (որ) 430 տարիէն ետեւ գրուեցաւ», բոլորը մէկ էր։ Սակայն Պօղոս ցոյց կուտայ մեզի թէ Աստուած երկու սերունդներ ի մտի ունէր, հոգեղէնն ու մարմնեղէնը, եւ թէ Ուխտն ու Օրէնքը անջատ էին, «խոստմունքը հաստատուն ըլլալու համար բոլոր սերունդին, ոչ թէ միայն անոր որ Օրէնքէն է, հապա անոր ալ՝ որ Աբրահամի ՀԱՒԱՏՔԷՆ է։»— Հռովմայեցւոց Դ. 16։

[62]Օրէնքի խորհրդանշանը (լանջապանակը) Քահանայապետի ամենաշքեղ զգեստներէն մէկն էր։ Ան եփուտին նման միեւնոյն նիւթերէն շինուած էր։ Անիկա իր վրայ կը կրէր ոսկիի մէջ հաստատուած տասներկու թանկարժէք գոհարներ, որոնց վրայ փորագրուած էին տասներկու ցեղերուն անունները։ Իր սրտին վրայ կապուած էր ան, ցոյց տալով թէ անիկա թանկագին էր իրեն համար։ Իբրեւ «արդարութեան լանջապանակ» մը ան իր սիրտը կը ծածկէր։ Այն բանը՝ որ ամէն անկատարութիւն կը դատապարտէր՝ իր հաճոյքին առարկան էր։ «Ո՛վ իմ Աստուածս՝ Քու կամքդ կատարելու փափաքեցայ, ու Քու ՕՐԷՆՔԴ իմ ներսիդիս է։»— Սաղ. Խ. 8։

[63]Այս լանջապանակը չծալլուած՝ երկու թիզ երկար եւ մէկ թիզ լայն էր, կամ՝ մէկ թիզ երկար ու մէկ թիզ լայն ԾԱԼԼՈՒԱԾ վիճակի մէջ։ Անոր չափը՝ մէկ թիզը, ցոյց տուաւ թէ Աստուծոյ օրէնքը ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ չափովն է։ Քրիստոս Յիսուս մարդը, կատարեալ ըլլալուն համար միակ անձն էր որ երբէք կրցաւ Աստուծոյ կատարեալ օրէնքը պահել առանց բռնաբարելու. մինչդեռ փոքրիկ հօտը՝ Իր մարմինը՝ կազմողներուն վերագրուած է Իր արդարութիւնը, եւ այսպէս

անոնք ճշմարտօրէն կրնան ըսել. «Օրէնքին արդարութիւնը կատարուած է մեր մէջ։»

[64]Անոր ծալլուած եւ երկու մասերուն միեւնոյն մեծութեամբ ու չափով ըլլալուն պարագան ներկայացուց օրէնքին ԳԻՐՆ ու ՀՈԳԻՆ։ Առջեւի մասը կը պարունակէր գոհարները*, եւ եփուտին ոսկի ճարմանդներէն կախուած էր ոսկի շղթայով մը։ Ներքեւի մասը եփուտին կապուած էր։ Եփուտին (ուխտին) կապուած այս ներքեւի կէսը՝ կարծես մարմնեղէն Իսրայէլի ընծայուած տառական օրէնքը կը ներկայացնէր։ Առջեւի մասը կը թուի պատկերացը-

*Քահանայապետին զգեստի լանջապանակին պատուական քարերուն հետեւեալ շարքը՝ առնուած է Նիւ Իորք Էնքըրփրայզի Յունիս 14, 1921 թիւէն.

ՅՈՒԴԱ (3) «Գովութիւն» ԿԱՐԿԵՀԱՆ Ծիրանի եւ որդան կարմրի խառնուրդ	ՇՄԱՒՈՆ (2) «Լոյս» ՏՊԱԶԻՈՆ Ջինջ դեղին	ՌՈՒԲԷՆ (1) «Դուք» ՑԱԿԻՆԹ Որդան կարմիր
ԳԱԴ (6) «Ճշմարտութիւն» ՎԱՆԱԿՆ– ԲԻՒՐԵՂ անգոյն, չյղկուած ադամանդ	ՆԵՓԹԱՂԻՄ (5) «Հաստատմութ.» ՇԱՓԻՒՂԱՅ Երկ. ակամարի ջինջ կապոյտ	ԴԱՆ (4) «Դատաստան» ԶՄՐՈՒԽՏ Խոտի կանաչ
ԶԱԲՈՒՂՈՆ (9) «Իշխողութիւն» ՄԵՂԵՍԻԿ Մանիշակագոյն	ԻՍԱՔԱՐ (8) «Ծառայութիւն» ԱԿԱՏ Խնձորի կանաչ	ԱՍԵՐ (7) «Օրհնութիւն» ԼԻԳՈՐ Ծիրանիի եւ նարնջագոյնի խառնուրդ
ԵԲՐԵՄ (12) «Փրկութիւն» ԱԴԱՄԱՆԴ Ամենափայլուն ադամանդ	ՄԱՆԱՍԷ (11) «Միջնորդ» ԵՂՆԳՆԱՔԱՐ Տակը սեւ, մէջտեղը ճերմակ վրան կարմիր	ԲԵՆԻԱՄԻՆ (10) «Իմաստութիւն» ՈՍԿԵՔԱՐ Ոսկեգոյն

Ելից ԻԸ.17–21։ (Բաղդատէ նաեւ Յայտ. Բ.17 եւ ԻԱ.14։)

նել թէ օրէնքին հոգին ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ Է ՄԵՐ ՄԷՋ «որ մարմնաւորապէս չենք քալեր՝ հապա հոգեւորապէս:» (Հռովմ. Ը. 4) Ուղիղ կերպով նայողին համար իրապէս երկուքն ալ Մէկ են, սակայն միայն առջեւի մասն է որ կը կրէ թանկագին քարերը:

[65]Մաքուր ոսկին ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ բաներու խորհրդանշան մը ըլլալով, Օրէնքի այս մասին ոսկի հարմանդներէ ոսկի շղթայով մը կախուած ըլլալը կարծես կ'ուսուցանէ թէ Օրէնքը ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ է. ու գիտենք դարձեալ թէ աստուածային օգնութեամբ է որ կրնանք հոգեւորապէս քալել եւ ոչ մարմնաւորապէս: Օրէնքին այս մասն է որ կը կրէր ոսկիի մէջ զետեղուած «գանձ»ը (գոհարները), որը ճշմարիտ Իսրայէլը՝ Տէրոջ փոքրիկ հօտը կը ներկայացնէր: «Անոնք իմս պիտի ըլլան, կ'ըսէ զօրաց Տէրը, այն օրը որ իմ սեփհական գանձս ժողվեմ:» (Մաղաքիայ Գ. 17) Այսպէս՝ ոսկիի (աստուածային բնութեան) մէջ զետեղուած եւ աստուածային խոստումներու ոսկի շղթայով կախուած ըլլալով՝ զարմանալի՞ է որ «օրէնքին արդարութիւնը (կը) կատարուի մեր մէջ:» Հռովմայեցւոց Ը. 1,4:

[66]Այդ այնքա՛ն այլաբանօրէն նշանակալից ու շքեղ *հանդերձները հագած՝ եւ սուրբ իւղով օծուած

*Մօսհայմ՝ ԺԸրդ. դարու նշանաւոր եկեղեցական պատմագիրը՝ Քրիստոսի Եկեղեցիին մէջ մտցուած ծէսերու, աւելորդապաշտութիւններու եւ քահանայապետական սխեմին ծագումը բացատրելով կ'ըսէ.

«Մինչ կարելիութիւն կար թէ Երուսաղէմ օր մը չէ, օր մը իր գլուխը կրնայ վերցնել, քրիստոնեայ վարդապետներն ու երէցները ամենահամեստ անուններէ ի զատ ոեւէ տիտղոս կամ երեւելիութիւն չստանձնեցին. բայց երբոր Ք.Թ. 135ին Ադրիանոս Կայսրը Երուսաղէմի ճակատագիրը կնքեց, ու Հրեաներուն համար՝ իրենց վաղեմի կառավարութեան վերահաստատութիւնը տեսնելու ամենահեռաւոր յոյսն անգամ չմնաց, այս նոյն ուսուցիչներն ու հովիւները փափաքեցան իրենց հօտերուն հաւատացնել թէ իրենք՝ Հրէական քահանայութեան իրաւասութիւններուն յաջորդներն են: Ուստի, եպիսկոպոսները

Ահարոնի գլուխը՝ ներկայացուց Յիսուսը, քահանայութեան Գլուխը, իսկ Իր մարմինը ներկայացուց եկեղեցին, Քրիստոսով կատարեալ: Որքա՜ն պատկառելի եւ նշանակալից նախապատկեր մը աշխարհին անարատ Քահանայապետին, զօրութեա՛մբ եւ իշխանութեա՛մբ զգեստաւորուած Եհովայի ուխտերը իրականացնելու:

ՍՏՈՐԱԴԱՍ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ—«ՄԱՐՄԻՆԸ»

[67]Կը տեսնենք որ ՄԱՐՄԻՆԸ, կամ Քահանայապետին անդամները, դարձեալ պատկերացուած են ստորադաս քահանաներով. որոնց իւրաքանչիւրը իր գլուխը ծածկող «գտակ» մը կը կրէր, ցոյց տալու թէ ինք քահանայութեան գլուխը չէր, այլ մարմնոյն մէկ անդամը միայն: Աստուած Յիսուսը «ամէն բաներու վրայ եկեղեցիին գլուխ դրաւ, որ Անոր մար-

իրենց բան գործ ըրին ժողովուրդին մտքին վրայ այն գաղափարը դրոշմելու թէ՝ Հրեաներու մեծ Քահանայապետին նման իշխանութիւն մը տրուած էր իրենց, ուրեմն, Հրեայ քահանայապետին պատկանող բոլոր իրաւասութիւններն իրենց փոխանցուած են: Հրէական քահանաներուն պաշտօններն ալ նմանապէս փոխանցուեցան Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ քահանաներուն՝ միայն թէ աւելի կատարեալ ձեւի տակ. ու վերջապէս սարկաւագներն ալ Ղեւտացիներուն, կամ ստորադաս պաշտօնեաներուն տեղը գրաւեցին:»—Հատոր Ա., էջ 337:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Պատարագի արարողութիւնները, մատաղներն ու կղերականաց հագուստի ձեւերն ալ խառնուրդ մըն են՝ մասամբ Հայոց Հեթանոսական հաւատալիքներուն, եւ մասամբ ալ ընդօրինակուած Հրէական ծիսակատարութիւններէն:

Այս արարողութիւնները Յիսուսի մահուամբն ու յարութեամբը վերջ գտան, եւ այլեւս կրկնուելու չեն. քանզի ասոնք ընդունակ են նախապաշարելու Քրիստոնեային միտքը ու քողարկելու ճշմարտութեան լոյսը: Հմայիչ եւ խորհրդաւոր ծիսակատարութիւնները՝ Հեթանոս կրօնքներու կարեւոր մէկ մասը կը կազմեն, իսկ Քրիստոսի Եկեղեցիին ամենաաչքառու կէտը՝ անոր պարզութիւնն է:

Երանի՜ թէ Հայ կղերը եւ ճշմարտութեան նախանձախնդիր իւրաքանչիւր Հայորդի իրենց պարտականութիւնը կատարէին։

մինն է»: (Եփես. Ա. 22,23) Ասոր համար է որ Պօղոս կը պնդէ որ կնոջ մը գլուխը գոցուած ըլլայ, ցոյց տալու թէ գլուխը ինք չէ, ամուսինն ու կինը պատկեր մը ըլլալով Յիսուսի եւ իր Հարսին— անդրանիկներու եկեղեցիին:

[68]Ստորադաս քահանաները ճերմակ քթանէ զգեստներ կը հագնէին ու գօտիներ կը կրէին: Անոնց պատմուճանները կը ներկայացնէին իրենց (Քրիստոսի մարմնոյն անդամներուն) վերագրուած Յիսուսի արդարութիւնը, եւ իրենց գօտիները կը մատնանշէին թէ անոնք արդարութեան ԾԱՌԱՆԵՐՆ են: Զոհագործութեանց ժամանակ (Քաւութեան Օրը) Քահանայապետը ասոնց խիստ նման հագուստներ կը կրէր, եւ քաւութիւն ընելէ վերջ փառաւոր զգեստները կը հագնէր:

ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ ՕԾՈՒՄԸ*

[69]Ինչպէս որ Ահարոնի գլխուն վրայ սուրբ իւղը թափուեցաւ, այնպէս ալ մեր Գլուխը՝ Տէր Յիսուս՝ հակատիպ իւղով— սուրբ Հոգիով— օծուեցաւ երեսուն տարեկան հասակին, Յորդանանու եզերքը, Իր նուիրուած ատեն: Հոն՝ Ան «ուրախութեան իւղով օծուեցաւ Իր ընկերներէն աւելի»— իբրեւ ԳԼՈՒԽ Իր բոլոր ժառանգակիցներուն վրայ: Հոգիէն մասնաւոր ՉԱՓ մը կը տրուի ամէն մէկ անդամի որ այսպէս կը նուիրուի. բայց Եհովան «Անոր չափով չի տուաւ Հոգին» (Յովհ. Գ. 34): Յովհաննէս տեսաւ ու վկայեց թէ մեր Քահանայապետը այնպէս օծուեցաւ, եւ Պետրոս ալ իր վկայութիւնը կ'աւելցնէ թէ ինչպէս «Աստուած ՕԾԵՑ (Նազովրեցի Յիսուսը) սուրբ Հոգիով ու զօրութեամբ»:— Յովհ. Ա. 32, Ղուկ. Դ. 1, Գործք. Ժ. 38:

*Ելից Լ. 30ը Ահարոնի եւ Իր ՈՐԴԻՆԵՐՈՒՆ օծման կ'ակնարկէ: Խորհուրդը այն է թէ Քահանայապետութեան պաշտօնին յաջորդող Ահարոնի որդիներէն ամէն մէկը իր կարգին պէտք էր օծուէր, ինչպէս որ Ահարոն սկիզբէն օծուեցաւ:

[70]Օծման իւղը ՄԻԱՅՆ ԳԼԽՈՒՆ վրայ թափուեցաւ: Ստորադաս քահանաները Քահանայապետէն անջատ չօծուեցան: Անոնք Քահանայապետին մարմնոյն անդամները կը նկատուէին, եւ իրենց օծումը Անոր՝ իրենց գլուխին միջոցաւ ստացան: Այնպէս ալ՝ հակատիպ քահանաները պարզապէս Քրիստոսի Հոգիէն բաժին կ'ստանան, եւ անոնք միայն որ Քրիստոս Յիսուսով են՝ հաղորդ կ'ըլլան այն օծման՝ որ կը կնքէ բոլոր զանոնք որ իբրեւ Աստուծոյ խոստումներուն ժառանգորդները եւ Յիսուս Քրիստոսի իրենց Տէրոջ ժառանգակիցները պիտի նկատուին:— Եփեսացւոց Ա. 13,14, Դ. 30:

[71]Իւղը «անոր (Քահանայապետին) զգեստներուն ծայրը իջաւ» (Սաղմոս ՃԼԳ. 2), այնպէս պատկերացնելով՝ թէ ինչպէս Քրիստոսի մարմնոյն անդամները իրենց Գլուխէն վերջ միեւնոյն օծման մասնակից պիտի ըլլան: «Այն օծութիւնը զոր դուք ԻՐՄԷ ԸՆԴՈՒՆԵՑԻՔ, ձեր մէջ կը մնայ»: (Ա. Յովհ. Բ. 27) Այս իւղը ՄԱՐՄՆՈՅՆ սկսաւ հասնիլ Պենտեկոստէի օրը, եւ (ամբողջ) Աւետարանական դարու տեւողութեան վար վազած է, օծելով բոլոր զանոնք որ ճշմարտապէս ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԷՋ մկրտուած են, զանոնք իրենց Գլուխին հետ իբրեւ թագաւորներ ու քահանաներ կարգելով՝ որ հազար տարի թագաւորեն.— Յայտնութեան Ի. 6:

[72]Այնպէս կը տեսնենք որ Ահարոն՝ զգեստաւորուած ու օծուած՝ ներկայացուց ամբողջ Քրիստոսը— Աբրահամի ամբողջ Սերունդը, որուն միջոցաւ Աստուած երկրիս բոլոր ազգերը ի մօտոյ պիտի օրհնէ: Սակայն չմոռնանք թէ մեծ Ազատարարը Աստուծոյ տեսակէտով է որ նկատի առինք, Անոր հետ՝ Անոր յայտնուելուն ժամանակին— Հազարամեայ օրուան արշալոյսին— նայելով, երբ բոլոր անդամները մարմնոյն մէջ հաւաքուած պիտի ըլլան, եւ երբ «սուրբ իւղը» «Անոր զգեստներուն ծայրը» վազած

պիտի ըլլայ, օծելով ամէն անդամ։ (Ղեւ. Ժ. 7) Այնուհետեւ մարդկութիւնը օրհնելու գործը պիտի սկսի։ Այս թագաւորական Քահանային փառապանծ տիրապետութեան համար կ՚աղօթենք շարունակաբար. «Քու թագաւորութիւնդ գայ. Քու կամքդ ըլլայ...երկրի վրայ»։

ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐԻՇ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

73Քահանայութեան նուիրումը նախապատկերն էր Տէր Յիսուսի եւ Իր մարմնոյն՝ եկեղեցիին՝ մարդկային բնութեան Եհովայի կամքին նուիրուելուն— Յիսուսի մինչեւ մահ հնազանդութեան, եւ «Իրեն հետ» «մինչեւ մահ» արդարութեան համար չարչարուող մարմնոյ անդամներուն հնազանդութեան։ Ահարոնի որդիներով ներկայացուած ամբողջ մարմինը (ինչպէս նաեւ Ահարոնի անձով ներկայացուած Գլուխը), աւետարանական դարու տեւողութեան կատարուած հակատիպ զոհագործութիւններով՝ իրենց ապագայ թագաւորական եւ քահանայական գործին համար ԿԸ ՆՈՒԻՐՈՒԻՆ, մարդկութիւնը վերահաստատելու եւ օրհնելու ու անոր վրայ իշխելու։ Այս նուիրումը կը նշանակէ իրենց ԱՄԲՈՂՋ ՈՒՆԵՑԱԾԸ Աստուծոյ կամքին յանձնել Անոր ծառայելու համար։ Սակայն զոհաբերողներուն ծայրայեղութիւնը Աստուծոյ պատեհութիւնը կը դառնայ. երբ այս քահանաները իբրեւ մարդկային էակներ ամէն ինչ որ ունին, ամէն ինչ որ են, եւ ամէն ինչ որ կը յուսան ըլլալ նուիրած են, այս բաները ոչնչացման համար ընծայելով կամ զոհելով, ու այսպէս Յիսուսի իրենց Փրկչին ԶՈՀԱԿԻՑՆԵՐԸ ըլլալով, այդ ատեն՝ ընդունելով իրենց զոհաբերութիւնները՝ Եհովա նոր բնութեան մը կը յղացնէ ասոնք— հոգեղէն բնութեան։ Ու ոչ միայն այս, հապա նաեւ հաւատարմութեան իբրեւ վարձատրութիւն՝ Նա կը խոստանայ հոգեղէն էութեան ամենա-

բարձր աստիճանը շնորհել— աստուածային բնութիւն. եւ իսկոյն իբրեւ Աստուծոյ որդիները կ՚ընդունուին։— Գաղ. Դ. 4–7, Բ.Պետրոսի Ա. 4։

«ՄԻՆՉԵՒ Ի ՄԱՀ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԵՂԻՐ»

74Այս պատկերներով նաեւ ցոյց տրուած է, եւ Նոր Կտակարանի մէջ ալ բացորոշապէս յայտարարուած, թէ զոհաբերութեան համար նուիրուողներէն ոչ այդպէս «թագաւորական քահանայութեան» միացողներէն ոմանք, ապագայի թագաւորական ծառայութեան պիտի չտիրանան։ Դասակարգ մը «պիտի ազատի այնպէս իբր թէ կրակի մէջէն», «մեծ նեղութենէ գալով», սակայն կորսնցուցած այն մրցանակը՝ որուն համար սկսեր էին վազել նուիրուած ժամանակ, ինչու որ պէտք եղածին չափ չեն գնահատած իբրեւ քահանաներ զոհաբերելու առանձնաշնորհը, եւ բաւականաչափ եռանդ ցոյց չեն տուած «Անոր (Քահանայապետին) հետ չարչարուելու»։ Ասոնք մանաւորապէս նկատի պիտի առնենք յետոյ, երբ Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները կը հետազօտենք։

75Իբրեւ քահանաներ նուիրուողներէն ուրիշ դասակարգ մը, որ այս քահանաներուն խոստացուած ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ խոստումներուն պիտի չտիրանայ, երկրորդ մահուամբ պիտի ոչնչացուի։ Նոր Կտակարանի միջոցաւ (Եբր. Զ. 4–6, Ժ. 28–31, Ա. Յովհ. Ե. 16) որոշապէս մեր ուշադրութեան բերուած այս դասակարգը՝ պատկերացուած է նաեւ Խորանի արարողութեանց նախատիպերով կամ շուքերով։

76Ահարոնի չորս որդիները նախ ստորադաս քահանայութիւնը ներկայացուցին, սակայն ասոնց երկուքը ոչնչացուեցան. համապատասխանելով վերը նկարագրուած երկու դասակարգերուն, որոնց երկուքն ալ թերի գտնուեցան թագաւորական քահանայութեան նկատմամբ. անոնցմէ մին երկրորդ մահուան ենթարկուեցաւ, եւ միւսը անկէ ազատ-

ցաւ պարզապէս «որպէս թէ կրակով»—նեղութեամբ, մաքրագործուելով: Եւ ինչպէս որ Ահարոնն ու իր մնացեալ երկու որդիները արգիլուած էին իրենց այսպէս ոչնչացուած եղբայրներուն վրայ սուգ ու կոծ ընելու, այս կը նշանակէ թէ բոլոր հաւատարիմ քահանաները պիտի տեսնեն աստուածային վճիռներուն արդարութիւնը, եւ խոնարհաբար պիտի հպատակին անոնց՝ լսելով, «Արդար ու ճշմարիտ են Քու ճամբաներդ, ով Թագաւոր սրբոց:» Արդարեւ, ատիկա օրհնաբեր կ'ըլլայ հաւատարիմներուն, զանոնք մեծագոյն նախանձախնդրութեան առաջնորդելով, որոնք կ'ըսեն, «Ուրեմն ա՛լ վախնանք, որ չըլլայ թէ Անոր հանգիստը մտնելու խոստումէն, որ մեզի մնացեր է, ձեզմէ մէկը զրկուած գտնուի:»— Ղեւտ. Ժ. 1–7, Յայտ. ԺԵ. 3, Եբր. Դ. 1:

ՄԵՐ ԲԱԺԻՆԸ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԲԱԺԻՆԸ

77 Հակատիպ Քահանայապետին միջոցաւ աստուածային ծառայութեան յատկացուելու համար՝ նուիրուած եւ *արդարացած հաւատացեալին* ընծայուած պատեհութիւնը՝ իր մէջ կը պարունակէ երկրային շահեր *եւ իրաւունքներ զոհաբերելու* պատեհութիւնը. *եւ Աստուծոյ կողմէ տրուած խոստումն այն է՝ թէ այսպիսի զոհաբերութիւններ մեր Փրկչին արժանիքին միջոցաւ սուրբ եւ ընդունելի պիտի ըլլան, եւ թէ ի փոխարէն ատոր իբրեւ նոր արարածներ պիտի ընդունի զմեզ, ճշմարտութեան սուրբ հոգիով նոր բնութեան յղացնելով:*

78 *Այլաբանական քահանաներու համար կատարուած այլաբանական նուիրման արարողութիւնը ցոյց կուտայ նուիրման երկու բաժինները.* ինքզինքս աստուածային կարգադրութեան *յանձնելու մեր բաժինը, եւ մեր զոհաբերութիւնը ընդունելու, մեզ անջատելու եւ իբրեւ նոր արարածներ ճանչնալու Աստուծոյ բաժինը: Հոգեղէն ՆՈՐ բնութիւնը ներկայացուած էր Ահարոնով եւ իր որդինե-*

րով. զոհաբերուած երկրային բնութիւնը ներկայացուած էր սեղանին վրայ մատուցուած զուարակով եւ խոյերով:— Ղեւտ. Ը. 14–33:

79 *Մեղքի պատարագ ըլլալու ԶՈՒԱՐԱԿԸ բերուեցաւ, «եւ Ահարոն ու անոր որդիքը իրենց ձեռքերը մեղքի պատարագ ըլլալու զուարակին գլխուն վրայ դրին», այսպէս ըսել ուզելով՝ Այս զոհը մեզ կը ներկայացնէ: Այդ վայրկեանէն սկսեալ՝ ամէն ինչ որ պատահեցաւ զուարակին՝ ներկայացուց այն ինչ որ իբրեւ մարդկային էակներ պիտի պատահէր Յիսուսի եւ Իր մարմնոյն՝ եկեղեցիին: Զուարակը յանձնուեցաւ «օրէնք»ին (Մովսէսով ներկայացուած), Իսրայէլի նկատմամբ անոր ունեցած պահանջներուն գոհացում տալու համար, որը ընդհանուր մարդկութեան պատկերն էր: Օրէնքին պահանջներուն գոհացում տալու համար՝ պէտք էր որ մորթուէր ան. «Մովսէս մորթեց զանիկայ»: Յետոյ նա արիւնը սեղանին եղջիւրներուն վրայ քսեց: «Օրէնք»ին «մատ»ը այսպէս մատնանիշ ըրաւ՝ թէ երկրային զոհագործութեանց սեղանը Աստուծոյ ընդունելի էր թափուած արեան (տրուած կեանքին) պատճառաւ, եւ թէ բոլոր անոնք որ կ'ըմբռնեն սեղանին զօրութիւնը (եղջիւրները զօրութեան խորհրդանշան են), ՆԱԽ պէտք է ճանչնան այն արիւնը որ զայն կը սրբէ: Սեղանին յատակը թափուած արիւնը ցոյց տուաւ թէ զոհին արեան (տրուած կեանքին) միջոցաւ անէծքէն ետ գնուեցաւ նոյն իսկ ԵՐԿԻՐԸ* (ընդհանուր մարդկային ընկերական կազմին խորհրդանշան): Արիւնը բաւարար է *«ՍՏԱՑՈՒԱԾՔԻՆ փրկութեանը»* համար:— *Տես Եփեսացւոց Ա. 14, Ա. Յովհաննու Բ. 2:*

80 *Եւ Մովսէս առաւ զուարակը, անոր մորթը, միսը, եւն., եւ բանակէն դուրս կրակով այրեց զանոնք (Համար 17): Այսպէս ամբողջ Քրիստոս— Գլուխին եւ մարմնոյն—մարդկութիւնը «մեղքի պա-*

տարագ» կ'ըլլայ, ենթարկուելով այն ոչնչացման՝ որուն դատապարտուած էր աշխարհը, եւ որմէ այս զոհագործութեան շնորհիւ ան ի վերջոյ պիտի փըրկուի— ԱՐԺԱՆԻՔԸ մեր Տէր Յիսուսի զոհաբերութեան մէջ ըլլալով, եւ մեզի՝ իր «եղբայրներ»ուն՝ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԸ տրուած ըլլալով Իր չարչարանաց պակասը լրացնելու, իբրեւ Իր «մարմին»ին անդամները: (Կող. Ա. 24) Եւ թէեւ թագաւորական քահանայութեան մարդկութիւնը՝ աշխարհի աչաց առջեւ իբրեւ անարգ բան մը կ'ոչնչանայ, ինչպէս որ զուարակին Բանակէն դուրս այրուիլը կը ներկայացնէ, սակայն Աստուած կ'ընդունի սրտի նուիրումը որ զոհաբերութեան կ'առաջնորդէ եւ կ'ըսէ, Ահա, կուգամ Քու կամքդ ընելու ով Աստուած: «Ով իմ Աստուածս, Քու կամքդ կատարելու փափաքեցայ»: Ասիկա պատկերացուած էր ճարպին եւ ներքին կենսական գործարաններուն՝ իբրեւ Տէրոջ «անուշահոտ» բան մը սեղանին վրայ մատուցուելով:

[81]Միեւնոյն նուիրման ուրիշ երեւոյթները ցոյց տրուեցան 18 եւ 22րդ համարներուն մէջ յիշուած երկու խոյերով: Առաջին յիշուածը ողջակէզի խոյն էր: Ահարոն եւ իր որդիները իրենց ձեռքերը անոր գլխուն վրայ դրին, ցոյց տալով այդպէս՝ թէ անիկա զիրենք կը ներկայացնէր: Ան մորթուեցաւ. արիւնը սեղանին վրայ սրսկուեցաւ, եւ Մովսէս «խոյը կտոր կտոր ըրաւ, ...եւ փորոտիքը ու ոտքերը ջրով լըուաց», ու «այրեց գլուխը եւ կտորները ու ճարպը»: Այսպէս՝ ամբողջ աւետարանական դարու տեւողութեան Յիսուս եւ Իր մարմինը՝ եկեղեցին՝ անդամ առ անդամ սեղանին վրայ Աստուծոյ առջեւ կը ներկայացուին, սակայն բոլորը ՄԻԱՍԻՆ իբրեւ մէկ զոհ մը կը հաշուըուին: Նախ Գլուխը դրուեցաւ սեղանին վրայ, եւ անկէ իվեր բոլոր անոնք՝ որ «Անոր հետ մեռած», եւ նախապատկերին պէս ջրով՝ Խօսքովը լուացուելով մաքրուած են, Գլուխին հետ մի-

եւնոյն սեղանին վրայ դրուած կը սեպուին: Ողջակէզին սեղանին վրայ այրուիլը ցոյց կուտայ թէ Աստուած ինչպէս կ'ընդունի զոհաբերութիւնը, իբրեւ «անուշահոտ պատարագ մը»:

[82]Երկրորդ խոյը, «օրհնութեան խոյը», ցոյց տուաւ թէ զոհաբերութիւնը ինչ հետեւանք պիտի ունենայ մեր վրայ, մինչ առաջինը ցոյց տուաւ թէ Աստուած ինչպէ՛ս կ'ընդունի մեր զոհաբերութիւնը: Ահարոն ու իր որդիները իրենց ձեռքերը օրհնութեան խոյին գլխուն վրայ դրին, ցոյց տալով այդպէս թէ ան զիրենք կը ներկայացնէր: Եւ Մովսէս զայն մորթելով անոր արիւնը (նուիրուած ԿԵԱՆՔ) առաւ եւ զատ զատ իւրաքանչիւրին վրայ դրաւ, այդպէս յայտնելով թէ մեր նուիրումը անհատական գործ մըն է: Եւ զանիկա աջ ականջին բլթակին, աջ ձեռքին բթամատին եւ աջ ոտքին մեծ մատին վրայ դրաւ: Այսպէս մեր նուիրումով կրցած ենք «հաւատքի լսողութիւնը» ունենալ, եւ գնահատել Աստուծոյ խոստումները, զոր ոչ ոք կրնայ բացի նուիրեալներէն: Մեր ձեռքերն ալ նուիրուած են, այնպէս որ ձեռքերնիս ինչ որ գտնէ ԸՆԵԼՈՒ՝ մեր բոլոր կարողութեամբը կ'ընենք որպէս թէ Տէրոջ: Ոտքերնիս ալ նուիրուած են, այնպէս որ «ուրիշ հեթանոսներու նման չենք ՔԱԼԵՐ» այսուհետեւ, այլ «կենաց նորոգութեամբ կը քալենք», «հաւատքով ԿԸ ՔԱԼԵՆՔ», «հոգիով ԿԸ ՔԱԼԵՆՔ», «եւ ինչպէս ընդունեցինք Քրիստոս Յիսուս Տէրը, Անով ԿԸ ՔԱԼԵՆՔ»:— Համարներ 23,24:

[83]Խոյին ընտիր մասերը, անոր «փորոտիքն» ու «ճարպ»ը ներկայացուցին մեր սրտի զգացումները, մեր ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Ասոնք քահանաներուն ձեռքը տրուեցան որոնք «երերցուցին» զայն— Տէրոջ առջեւ հոս եւ հոն շարժեցին—պատկերացնելով այն իրողութիւնը թէ նուիրուած ընծայ մը վայրկեանի մը, օրուան մը, կամ տարուան

մը համար չէ որ կը տրուի, հապա թէ մենք կը նուիրուինք մեր ըղձանքները եւ կարողութիւնները չարունակաբար վեր պահելու, եւ բնաւ չդադրիլ մինչեւ որ Անիկա մեր ընթացքը լրացած չհամարէ: Եւ Մովսէս անոնց ձեռքէն առաւ երերցնելու ընծան (քահանաները իրենք վար չդրին զայն), ու Աստուծոյ ընդունիլը ցոյց տրուեցաւ կրակով: Այսպէս ալ մենք, թագաւորական քահանաներս, թոյլատրուած չենք մեր բոլոր կարողութիւնները վար դնել կամ Աստուծոյ ծառայութեան նուիրելէ դադրիլ՝ մինչեւ որ Աստուած չըսէ, Բաւակա՛ն է, վե՛ր եկուր: Երբ մեր խորագոյն էութեան սէրը (ճարպը) սեղանին վրայ դրուած է, անիկա կը զօրացնէ Աստուծոյ ընդունելութեան կրակը: Որքան շատ սէր որ ընկերացած ըլլայ Աստուծոյ ըրած մեր նուիրումին՝ մեր ընծան ալ այնքան շուտ պիտի սպառի:

[84]Այս երերցնելու ընծաները երբ դեռ իրենց ձեռքն էին՝ սակառէն առնելով անոնց վրայ երեք չօթեր դրուեցան: Մովսէս այս ընծաները թէ՛ Քահանայապետին եւ թէ ստորադաս քահանաներուն ձեռքերուն վրայ դրաւ:

[85]Առաջինը, անխմոր չօթ մը, ներկայացուց Յիսուսի իրական մաքրութիւնը իբրեւ մարդ, եւ Եկեղեցիին վերագրուած մաքրութիւնը— ԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄԸ— իբրեւ մարդիկ, ինչպէս որ Մովսէսով պատկերացուած Օրէնքը կը հաստատէ— ինչու որ «օրէնքին արդարութիւնը կը կատարուի մեր մէջ» որքան ատեն որ Անոր մարմնոյն ընդունուած անդամներն ենք: (Հռովմ. Ը.4) Իւղով շաղուած երկրորդ անխմոր չօթը ներկայացուց՝ ներսիդին բնակող Աստուծոյ հոգին— ՍՐԲԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ: Երրորդը, բլիթ մը (լաւաշ), ներկայացուց փառաց, պատուի եւ անմահութեան— փառաւորման— գերազանցօրէն քաղցր ու թանգարժէք

խոստումներուն համար մեր տածած յոյսն ու հաւատքը:

[86]Առանց այս տարրերուն— այսինքն ԱՐԴԱՐԱՑՄԱՆ (մաքրութեան), ճշմարտութեան հաւատքին շնորհիւ հոգիով ՍՐԲԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ, եւ խոստացեալ ՓԱՌԱՒՈՐՄԱՆ նկատմամբ հաւատքի —անկարելի է որ մեր նուիրագործութիւնը լիակատար ու հետեւաբար ընդունելի ըլլայ:

[87]Օծման իւղը նուիրումի արեան հետ խառնելով՝ անոնց վրայ սրսկուեցաւ (համար 30), այն դասը տալով՝ թէ մեր նուիրումը անոր համար միայն ընդունելի է, որ մենք արդարացած ենք Փրկչին պատուական արեամբը. այսպէս՝ ըսուած է մեզի թէ՝ միայն Սիրելիին միջոցաւ է որ ընդունուած ենք:— Եփես. Ա. 6:

[88]Նուիրման միսը խաշելը զոհաբերութեան ոեւէ մաս չէր կազմեր. անիկա պարզապէս ուտուելիք մասը պատրաստելու համար էր: Անիկա պէտք էր որ բոլորովին անհետացուէր (համար 32), ցոյց տալով թէ մենք պարտինք ամբողջութեամբ ու անթերի կերպով նուիրուիլ, եւ թէ պէտք չէ որ մեր ժամանակէն ու կարողութենէն ոեւէ մաս իզուր վատնուի:

[89]Նուիրագործութեան եօթ օրերը (համար 33, 35) ցոյց տուին դարձեալ թէ մենք Աստուծոյ ծառայութեան նուիրուած ենք ոչ թէ մեր ժամանակին մէկ մասովը միայն՝ այլ ամբողջութեամբ: Սր. Գրոց մէջ եօթը լիակատար թիւ մըն է, եւ ակնարկուած բանի մը ամբողջութիւնը կը նշանակէ: («Եօթը կնիքներ», «եօթը փողեր», «եօթը պատուհասներ», եւն.): Համար 36ը ցոյց կուտայ նուիրումի գործին լրացումը:

[90]Ներկայինէն զատ ուրիշ ոեւէ ժամանակ չէ եղած, երբ այնքան անհրաժեշտ ըլլար բոլոր քահանայութեան նուիրուածներուն համար՝ որ «Ա-

նոր հետ մեռած ըլլան», եւ իրենց կարողութիւնը Աստուծոյ առջեւ երերցնեն, որպէսզի Անիկա ընդունելով իրենց ձիրքերը՝ Իր փառաց համար գործածէ զանոնք: Ասիկա խնդիր մըն է որ մասնաւորապէս կը շահագրգռէ անոնք՝ որոնք Սր. Գրոց քարոզութենէն կը հասկնան թէ շատ չանցած ՄԱՐՄՆՈՅՆ բոլոր անդամները ԳԼՈՒԽԻՆ հետ պիտի ընդունուին իբրեւ անուշահոտ պատարագ մը. եւ թէ այդ ատեն անձնազոհութեան գործը լրացած ըլլալով՝ մարդկութիւնը օրհնելու եւ Աստուծոյ ուխտը (խոստումը) կատարելու փառաւոր գործը պիտի սկսի:

[91]Հակատիպ քահանաներուն հակատիպ նուիրումը՝ ներկայ աւետարանական դարուն սահմանուած է: Այդ բանը առանց դադար առնելու առաջ տարուած է մեր Տէրոջ եւ Առաջնորդին Իր «անձը պատարագ մատուցանել»էն ի վեր— ու այս դարուն բոլորովին վերջանալէն առաջ պիտի ամբողջանայ: Եւ ներկայիս նուիրուելու ժամանակաշրջանին, եթէ թերանանք քահանաներուն մէջ ըլլալէ, ա՛լ անոնց չենք կրնար միանալ երբ անոնք թագաւորութեան մէջ ժողովուրդին ծառայել կ՚սկըսին, երբ այս միեւնոյն քահանաները (այժմ մարդոցմէ արհամարհուած՝ սակայն «Աստուծոյ անուշահոտ պատարագ մը») թագաւորի տիտղոսը պիտի ստանան, եւ իրենց Գլուխին՝ Յիսուսի հետ ազգերուն վրայ պիտի իշխեն ու օրհնեն զանոնք (Յայտ. Ի. 6): Միթէ ջերմօրէն կը փափաքի՞նք անոնց մէջ ըլլալ՝ որոնք մեր վսեմ Քահանայապետին փառքը պիտի երգեն, «Մեզ մեր Աստուծոյն թագաւորներ ու քահանաներ ըրիր, ու երկրի վրայ պիտի թագաւորենք»: Եթէ այդպէս է, ներկայիս լիովին պիտի նուիրուինք. ինչու որ «Անոր հետ չարչարուելով է միայն որ «Անոր հետ ալ պիտի թագաւորենք:»— Բ. Տիմ. Բ. 12:

Գլուխ Գ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

(Ղեւտացւոց Գլ. Թ)

ՆՈՒԻՐՄԱՆ եօթ օրերէն վերջ, ութերորդ օրը, տեսակ մը կենդանի պատկերը ներկայացուեցաւ, քաւութեան զոհերուն՝ նուիրման գործին հետ ունեցած առնչութիւնը պատկերացնելով: Զգոյշ ըլլալու ենք որ այս արարողութիւնը Քաւութեան մեծ Օրուան հետ չշփոթենք. ինչու որ այս երկուքը խիստ անջատ ու տարբեր են:

[93]«Եւ Մովսէս ըսաւ, Աս է Տէրոջը պատուիրած բանը. աս ըրէք ու Տէրոջը փառքը ձեզի պիտի երեւնայ: Եւ Մովսէս ըսաւ Ահարոնին, Սեղանին մօտեցիր, ու քու մեղքի պատարագդ եւ ողջակէզդ ըրէ, եւ ՔԵԶԻ համար («Անոր մարմնոյն» անդամ ըլլալու կանչուողները պէտք ունէին անոր) ու ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ (աշխարհին) համար քաւութիւն ըրէ»:— Համարներ 6,7:

[94]Այս օրինակը կամ տիպը պատկերացուց այն իրողութիւնը՝ թէ մեր Տէր Յիսուսը (մեղքերու համար զուարակին զոհագործութիւնը) բաւական էր փրկելու թէ՛ Իր մարմինը՝ փոքրիկ հօտը, եւ թէ ամբողջ մարդկային ազգը: Եկեղեցին՝ մեղքի պատարագին մէջ ունեցած մասնակցութենէն կրնար բոլորովին զերծ մնալ. մենք կրնայինք մեր «նեղ ճամբուն» մասնաւոր փորձութիւններէն խնայուիլ, զոհաբերական չարչարանքներէն ազատ մնալ, եւ բոլոր մարդկութեան նման կրնայինք մարդկային բնութեան կատարելութեան մէջ վերահաստատուիլ: Սակայն Եհովայի հաճելի թուեցաւ՝ Յիսուսը ոչ

միայն ընտրել գոհաբերական այս մեծ գործին համար, հապա նաեւ զԱնիկա Առաջնորդը կամ Գլուխը ընել «եկեղեցիին որ Իր մարմինն է», եւ այնպէս կարգադրել որ ասոնք, իրենց Առաջնորդին նման, որպէս մեղքի պատարագ մը մարմնաւորապէս չարչարուելով՝ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ըլլան իբրեւ ՀՈԳԵՂԷՆ ԷԱԿՆԵՐ :—Եբրայեցւոց Բ.10, Կողոսացւոց Ա.24:

[95]Պօղոս Առաքեալ, մեր Գլուխին հետ ունեցած սերտ յարաբերութեանը ակնարկելով կ՚ըսէ. «Օրհնեալ է Աստուած եւ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Հայրը, որ ՄԵԶ օրհնեց ամէն հոգեւոր օրհնութիւններով երկնաւորներուն (Սրբութիւնին և Սրբութիւն Սրբութեանցին) մէջ Քրիստոսով. ինչպէս ՄԵԶ ԱՆՈՎ աշխարհի սկիզբէն առաջ ԸՆՏՐԵՑ... Իր փառաւոր շնորհքին գովութեանը համար, որով մեզ զարդարեց (կամ արդարացուց) Սիրելիին ձեռքով»: (Եփես Ա. 3,4,6) Աստուած «ձեզ կանչեց մեր աւետարաններով՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի ՓԱՌՔԸ ՍՏԱՆԱԼՈՒ» (Բ.Թես. Բ. 13). որ «եթէ համբերենք (չարչարանաց մէջ), Անոր հետ պիտի թագաւորենք ալ»: Բ. Տիմոթէոսի Բ. 12:

[96]Քահանայապետը, իր զոհը՝ ՄԻԱՆԳԱՄԸՆԴՄԻՇՏ մատուցանելէն վերջ՝ պարտ էր ժողովուրդին ընծան (նոխազը) մատուցանել, Եհովայի պատուէրին համեմատ անոնց (բոլոր Իսրայէլի) համար քաւութեան զոհագործութեան մէջ մեր բաժին ունենալու այս կարգադրութիւնը՝ Հօրը պատուէրին կամ սկզբնական ծրագրին մէկ մասը կը կազմէր :— Կողոսացւոց Ա. 24–26:

[97]«Ուստի Ահարոն սեղանին մօտեցաւ, եւ իրեն համար (իրեն փոխարէն) եղած մեղքի պատարագին զուարակը մորթեց: Եւ Ահարոնին որդիքը արիւնը մօտեցուցին անոր. ու անիկա իր մատը արիւնը թաթխեց, ու սեղանին եղջիւրներուն վրայ դրաւ, եւ մնացած արիւնը սեղանին յատակը թափեց. բայց

մեղքի պատարագին ճարպը, (եւն.) սեղանին վրայ այրեց...: Եւ միսը ու մորթը բանակին դուրսի դին կրակով այրեց: Եւ ողջակէզը (խոյ մը) մորթեց, ու Ահարոնին որդիքը արիւնը անոր բերին, եւ սեղանին վրայ չուրջանակի սրսկեց զայն: Եւ ողջակէզը կտորներովը ու գլուխովը անոր բերին, եւ սեղանին վրայ այրեց: Եւ փորոտիքը ու ոտքերը լուաց, ու սեղանին վրայի ողջակէզին վրայ այրեց:»— Համարներ 7–14:

[98]Այսպէս, ամբողջ աւետարանական դարու տեւողութեան Յիսուսի ողջակէզը կ՚այրի, վկայելով բոլոր Գաւիթի ՎԻՃԱԿԻ մէջ եղողներուն (արդարացածներուն), Անոր՝ ինչպէս նաեւ Գլուխին հետ սեղանին վրայ դրուած Իր մարմնոյն անդամներուն՝ Աստուծմէ ընդունուիլը:

[99]«Եւ ժողովուրդին ընծան մօտեցուց, ու ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ (ոչ թէ առաջինին նման քահանաներուն ու Ղեւտացիներուն) ՀԱՄԱՐ մեղքի պատարագ ըլլալու նոխազը առաւ, եւ մորթեց զանիկա, ու մեղքի պատարագ ըրաւ առջինին պէս»․ այսինքն անոր ըրաւ ճիշդ այն՝ ինչ որ ըրաւ զուարակին: Այս նոխազը եւ Քաւութեան Օրուան պատկերին «Տէրոջ նոխազը» միեւնոյնն են, «արձակելի նոխազ»ը եւ ուրիշ կէտեր դուրս ձգուած ըլլալով այս աւելի ընդհանուր արարողութենէն: Ասիկա կը հաստատէ Նոր Կտակարանի ուսուցումը՝ թէ Տէրոջ քայլերուն հետեւողները մեղաց պատարագին կը մասնակցին:

[100]«Եւ ողջակէզը մօտեցուց, ու ըստ օրէնի (սովորականին պէս) մատոյց: Եւ հացի ընծան մօտեցուց, ու անկէ ձեռքը լեցուց եւ սեղանին վրայ այրեց, առտուան ողջակէզէն ի զատ: Եւ ժողովուրդին խաղաղութեան զոհ ըլլալու արջառը (զուարակ) ու խոյը մորթեց :»— Համարներ 15–18:

[101]Խաղաղութեան զոհը ներկայացուց ուխտ մը կամ դաշինք մը: Երբ ատիկա Քահանայապետին

մեղքի պատարագին հետ կատարուած է, կը նշանակէ Քահանային սահմանած ուխտերը, պարտաւորութիւնները եւ դաշինքները, քաւութեան կամ մեղքի պատարագին վրայ հիմնուած: Տիպին կամ օրինակին մէջ Եհովայի եւ Իսրայէլի միջեւ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ հաստատուեցաւ հետեւեալ կերպով. Կատարուած ըլլալով մեղքի պատարագը, ինչպէս նաեւ ողջակէզը՝ որ անոր Աստուծմէ ընդունելի ըլլալը կը ցուցնէր, խաղաղութիւն կար Եհովայի եւ Իսրայէլի միջեւ, ինչու որ իրենց նախկին Ադամական մեղքը ջնջուած պատկերացուեցաւ. եւ ատկէ վերջ պարտաւոր էին իրենց Թողութեան վրայ հիմնուած ուխտին հնազանդ ըլլալ. այսինքն՝ պէտք էր Օրէնքը պահէին—թէ այն որ կը կատարէ այդ բաները՝ անոնցմով (կամ իբր վարձատրութիւն) պիտի ԱՊՐԻ: Սակայն ինչպէս որ մեր մեղքի զոհագործութիւնները այլաբանականներէն լաւագոյն են, այնպէս ալ մեր՝ այս զոհագործութիւններու շնորհիւ հաստատուած, խաղաղութեան զոհը կամ ուխտը լաւագոյն ուխտ մըն է: Այսպէս կը տեսնենք որ խաղաղութեան այս զոհագործութեամբ, կամ ուխտի զոհով, Քահանան իբր շուք կը ծառայէ ՀՈԳԵՒՈՐԻՆ—լաւագոյն ուխտի մը միջնորդին (Եբր. Ը. 6–13), որով բոլոր ժողովուրդը ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՄԲ պիտի օրհնուի, եւ պիտի կարենայ կատարեալ օրէնքին հնազանդիլ ու յաւիտեան ապրիլ:

102«Եւ Ահարոն իր ձեռքերը ժողովուրդին վրայ վերցուց ու ՕՐՀՆԵՑ ԶԱՆՈՆՔ. եւ մեղքի պատարագը ու ողջակէզը եւ խաղաղութեան զոհերը մատուցանելէն ետքը իջաւ:» Հոս՝ տիպին մէջ պատկերացուած կը տեսնենք այն իրողութիւնը՝ որ թէեւ ամբողջ զոհագործութիւնները բոլորովին չլրացած՝ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ լիովին պիտի չգայ ժողովուրդին, այսուհանդերձ նոյն իսկ ՀԻՄԱ, զոհագործութեան դարաշրջանին, մեր ամենուն տակաւին Սրբութիւն

Սրբութեանցը կամ հոգեղէն վիճակը մտնելէ առաջ, Քահանային անդամներէն չափով մը օրհնութիւն կը հասնի մարդկութեան: Եւ ասիկա իրողութեանց հետ որքա՜ն համաձայն է. Թագաւորական Քահանաները ուր որ ալ գտնուին, անոնցմէ դէպի իրենց շուրջը գտնուողներուն աւելի կամ նուազ չափով օրհնութիւն մը կը հոսի:

«ԵՒ ՄՈՎՍԷՍ ՈՒ ԱՀԱՐՈՆ ԺՈՂՈՎՔԻ ԽՈՐԱՆԸ ՄՏԱՆ, ԵՒ ԱՆԿԷ ԵԼԼԵԼՈՎ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՕՐՀՆԵՑԻՆ»

103Երբ զոհագործութեան այս օրը կամ դարը վերջացած է, ամբողջ Քահանան, Գլուխն ու մարմինը, Աստուծոյ առջեւ երեւնալով ապացոյց պիտի տայ, թէ ժողովուրդին՝ աշխարհին՝ հանդէպ Արդարութեան ունեցած բոլոր պահանջներուն գոհացում տուած է: Պիտի տեսնուի որ՝ թէեւ Ղեւտացւոց ԺԶ. գլխոյն մէջի տիպը Քաւութեան Օրուան գործը կը բաժնէ, եւ ցոյց կուտայ այն բոլոր մանրամասնութիւնները՝ թէ ինչպէս Տէրոջ զոհաբերութիւնը նախ եւ առաջ մերինը ընդունելութեան արժանի կ'ընէ, սակայն այս տիպը երեւան կը բերէ աւետարանական դարու ամբողջ գործը իբրեւ յաջորդական զոհաբերութիւններ, միեւնոյն ատեն իսկապէս մէկի մէջ միացած— ամբողջ Քրիստոսի բոլոր չարչարանքները, որոնց կը յաջորդէ վերահաստատութեան օրհնութիւնները: Մովսէսի՝ Ահարոնին հետ Խորանը երթալը կարծես թէ կ'ըսէ, Քրիստոսի զոհագործութեամբը ՕՐԷՆՔԸ լիակատար գոհացում ստացած եւ անոր արդարութիւնը ջատագովուած է: Տիպին մէջ Մովսէսով ներկայացուած Օրէնքը՝ բոլոր Օրինաց տակ եղողներուն (այսինքն մարմնեղէն Իսրայէլի) համար պիտի վկայէ թէ բոլոր իրմով դատապարտուողները կենաց տիրանալու պատեհութիւն պիտի ստանան Քահանային զոհագործութեանց

շնորհիւ, որ «իր անձը պատարագ մատոյց» միանգամ ընդմիշտ:

[104]Ամբողջ զոհաբերութեան մատուցումը «սուրբ եւ Աստուծոյ հաճելի» էր, այս բանը յայտնի ըլլալով այն իրողութեամբը թէ Մովսէսն ու Ահարոնը Սրբութիւն Սրբութեանցին սեմին վրայ չմեռան: Եւ Մովսէսն ու Ահարոնը դուրս գալով՝ ՄԻԱՍԻՆ ժողովուրդը օրհնեցին: Այսպէս ալ՝ եկող դարուն մէջ մեծ Քրիստոսը պիտի օրհնէ երկրիս բոլոր ազգերը (Գաղ. Գ.8,16,29, Ծննդ. ԺԲ.3). սակայն ոչ թէ Աստուծոյ օրէնքը մերժելով կամ զանց ընելով եւ մեղքը առ ոչինչ համարելով, այլ անհատը տակաւ առ տակաւ մարդկային կատարելութեան մէջ վերահաստատելով, որով ինք կարող պիտի ըլլայ Աստուծոյ կատարեալ օրէնքը պահելու եւ անով օրհնուելու: Քահանայէն օրհնուած, կատարելութեան տիրացած եւ ի վիճակի պահելու զայն՝ օրէնքը—իբրեւ հիմ Նոր Օրէնքի Ուխտին՝ մեծ օրհնութիւն մը պիտի ըլլայ. ինչու որ բոլոր փափաքողները կրնան այդ տեսն հնազանդիլ ու յաւիտեանս երջանիկօրէն եւ Եհովայի հետ յարաբերելով ապրիլ:

«ԵՒ ՏԷՐՈՋԸ ՓԱՌՔԸ ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՐԵՒՑԱՒ»

[105]Որչափ որ օրհնութիւնը շարունակուի, մասնաւորապէս եւ ֆիզիքապէս վերահաստատելով ու բարձրացնելով մարդկային ազգը, այնչափ արդիւնքը յայտնի պիտի երեւի: Մարդիկ—աշխարհ առհասարակ—օր ըստ օրէ աւելի ու աւելի եւս պիտի ըմբռնէ Աստուծոյ բազմողորմ սէրը: Ահա այս կերպով է որ «Տէրոջը փառքը պիտի յայտնուի, եւ ամէն մարմին մէկտեղ զանիկա պիտի տեսնէ:» (Եսայեայ Խ. 5) Անոնք հետզհետէ պիտի տեսնեն Աստուծոյ սիրոյն երկայնութիւնն ու լայնութիւնը, եւ բարձրութիւնն ու խորութիւնը, որ ամէն (մարդկային) ըմբռնումէ վեր է:

[106]Նկատողութեան արժանի է՝ թէ հոս յիշուած օրհնութիւնը տարրական քահանաներուն ընծայուած օրհնութիւն մը չէր: Ո՛չ. անոնք կը ներկայացուէին օրհնողին՝ Ահարոնին մէջ: Օրհնութիւնը Իսրայէլի ամբողջ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ վրայ եկաւ, որ տիպին մէջ կը ներկայացնէր աշխարհը: Մարմինին կողմէ բոլոր նեղութիւններուն լրացուելէն վերջ (Կող. Ա. 24), Սերունդին՝ ամբողջ Քրիստոսի միջոցաւ աշխարհին գալիք այս օրհնութեան է որ կ՚ակնարկէ Պօղոս երբ կ՚ըսէ, «Ամէն ստեղծուածները (մարդկութիւնը) մինչեւ հիմա մէկտեղ կը հառաչեն ու ծնանելու ցաւ կը քաշեն...Աստուծոյ որդիներուն յայտնուելուն սպասելով»: Անոնք ապականութեան (մեղաց եւ մահուան) ծառայութենէն ազատուելէ, եւ Աստուծոյ որդւոցը ազատութեանը (դատապարտութենէ, անկատարութենէ, եւն.) մէջ վերահաստատուելէ առաջ—այն ազատութեանը զոր կը վայելէր Աստուծոյ առաջին մարդկային որդին՝ Ադամը (Ղուկ.Գ.38), պէտք է որ Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները լրանան, եւ զոհաբերող քահանաները հագնին փառաւոր զգեստները—մարդիկ այդ կերպով ազատ արձակելու արքայական, աստուածային իշխանութիւնն ու զօրութիւնը:— Հռովմ. Ը. 19-22:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏՆՈՒԻ

[107]«Եւ Տէրոջը առջեւէն կրակ ելաւ, ու սեղանին վրայ եղած ողջակէզը այրեց. եւ բոլոր ժողովուրդը տեսնելով՝ աղաղակեցին ու երեսնուն վրայ ինկան» —երկրպագեցին: Կրակը խորհրդանշեց Աստուծոյ ընդունելութիւնը. անոր (կրակին) ժողովուրդին կողմանէ ճանչցուիլը ցոյց տուաւ թէ աշխարհը պիտի ըմբռնէ զոհագործութիւնը եւ Աստուծոյ համարումով անոր ունեցած արժէքը, մահէն ու գերեզմա-

նէն իրենց ազատութեան որպէս գինը, ու երբ ըմբռնենք այդ բանը՝ անոնք պիտի երկրպագեն Եհովային ու Իր ներկայացուցչին՝ Քահանային:

108 Յայտնի է թէ ասիկա իրականացած չէ դեռ: Աստուած դեռ կրակով յայտնած չէ Քաւութեան մեծ Օրուան զոհագործութեան Իրմէ ընդունուած ըլլալը. ժողովուրդը աղաղակելով ու Մեծ Արքային եւ Իր ներկայացուցչին երկրպագելով երեսի վրայ չէ ինկած տակաւին: Ոչ, աշխարհը դեռ չարութեան մէջն է (Ա. Յովհ. Ե. 19). այս աշխարհին աստուածը դեռ առաւել կամ նուազ չափով կը կուրացնէ գրեթէ ամբողջ մարդկութիւնը (Բ. Կորնթ. Դ. 4). տակաւին խաւարը կը ծածկէ երկիրը, ու մառախուղը ազգերը: (Եսայեայ Կ. 2) Եւ ոչ ալ եկեղեցիին բոլոր անդամներուն՝ մեծ Քահանայապետին մարմնոյն՝ երկրորդ վարագուրէն (իրական մահէն) անդին յարութեան փոփոխմամբ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ մտնելէն առաջ՝ այս տիպով կանխանշուած վերահաստատական մեծ օրհնութիւնները ակնկալելու ենք: Եւ ոչ ալ այս տիպին «օրհնութիւնը» մեծ նեղութենէն առաջ տեղի պիտի ունենայ: Այլ անկէ ետեւ պիտի կատարուի, երբ մարդկային ազգը խրատուած, զգաստացած ու խոնարհած, մեծ Քրիստոսի՝ Աբրահամի Սերունդին պիտի սպասէ, որ զիրենք օրհնէ ու վերականգնէ: Այս տիպերը կամ նախապատկերները որչա՜փ գեղեցիկ կերպով կը սորվեցնեն լման, անթերի փրկանք մը բոլոր ժողովրդեան համար, եւ բոլոր մարդկային ազգին վերահաստատման եւ օրհնութեան կատարելութիւն մը:

Գլուխ Դ.

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՕՐԸ
(Ղեւտացւոց Գլ. ԺԶ.)

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ Օրը իբրեւ տիպ՝ Խորանի ուրիշ տիպերէն իբրեւ անջատ՝ եւ միեւնոյն ատեն անոնց որպէս յարակից մէկ մասը նկատուելու է: Ստուգիւ, այս տիպերը զատ զատ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ են, ամէն մէկն ունի իր առարկան եւ կը սորվեցնէ անոր դասերը. սակայն եւ այնպէս ամէնն ալ միաբան են —իբրեւ մէկ նկարասրահի մասերը, եւ ներդաշնակ իբրեւ մէկ մեծ Արուեստագէտի մը գործը: Անոնց ամէն մէկուն մէջ փնտռելու ենք նախ Գլուխը եւ յետոյ Իր մարմինը՝ ստորադաս քահանաները, եկեղեցին:

110 Քաւութեան Օրուան ու անոր գործին նշանակութիւնը հասկնալու համար, ըմբռնելու ենք որ թէեւ մեր Տէր Յիսուսը անձնապէս՝ ստորադաս քահանայութեան՝ աւետարանական եկեղեցիին՝ Իր մարմնոյն Քահանայապետն է, սակայն աւելի լեցուն եւ կատարեալ իմաստով՝ Անիկա աշխարհի Քահանայապետին Գլուխն է եւ մենք ալ անոր մարմնոյն անդամներն ենք: Ճիշդ այնպէս ալ՝ Ահարոն իր ստորադաս քահանայութեան վրայ գլուխ էր, թէեւ իսկապէս իր ընդհանուր եւ պատշաճ առումով, ու ստորադաս քահանաները ներկայացնելով, նա ձեռնադրուած էր իբրեւ Քահանայապետ ծառայելու Իսրայէլի «ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ», որոնք այլաբանական պատկերներն էին ամբողջ մարդկութենէն ամէն անոնց՝ որ պիտի փափաքին Աստուծոյ շնորհացը դառնալ ու հնազանդիլ Անոր:

[111]Ինչպէս որ հակատիպ քահանայութեան նուիրումը կը պարունակէ մարմնոյն բոլոր անդամներն, եւ ամբողջ աւետարանական դարուն պէտքը ունի լրացուելու համար, այսպէս ալ է մեղքի պատարագը, կամ քաւութեան գոհագործութիւնը, որ Գլուխն սկսաւ եւ մենք՝ Իր մարմնոյն անդամները՝ Քրիստոսի նեղութիւններուն պակասութիւնը կը լեցնենք: Եւ այս նեղութիւններուն լրացման համար ամբողջ աւետարանական դարը հարկաւոր է:— Բ· Պետ· Դ· 13, Հռոմ· Ը· 17, Բ·Կորնթ· Ա· 7, Դ· 10, Փիլիպ· Գ· 10, Կող· Ա· 24, Բ·Տիմ· Բ· 12, Ա· Պետրոսի Ե· 1,10:

[112]«Քաւութեան Օր»ն՝ որ տիպին մէջ քսան ու չորս ժամուան օր մըն էր միայն, կը տեսնենք որ հակատիպին մէջ աւետարանական ամբողջ դարն է: Եւ անոր փակումով կը դադրի գոհագործութիւնը, փառքն ու օրհնութիւնը կ'սկսի, եւ աշխարհի մեծ Քահանայապետը (Յիսուսն ու Իր հարսը, ամբողջ Գլուխն ու անդամները ՄԻԱՑԱԾ) կը կանգնի Մելքիսեդէկի կարգէն Թագաւոր ու Քահանայ պսակուած, իբրեւ Խաղաղութեան Թագաւոր մը— Իր աթոռին վրայ Քահանայ մը:— Եբր· Ե· 10:

[113]Նա այդ ատեն, յայտնուած ու ճանչցուած՝ թէեւ բնական աչքերու ԱՆՏԵՍԱՆԵԼԻ, աշխարհին առջեւ պիտի կանգնի ոչ միայն իբրեւ Թագաւոր մը եւ Քահանայ մը՝ հապա նաեւ իբրեւ Մարգարէ մը— «Ձեր եղբայրներէն ինծի (Մովսէսի) պէս մարգարէ մը պիտի հանէ ձեզի:...Եւ պիտի ըլլայ թէ ամէն ով որ այն մարգարէին մտիկ չընէ, ժողովուրդին մէջէն պիտի կորսուի»: Երբ Հազարամեայի տեւողութեան, այս մեծ Մարգարէին, Քահանային ու Թագաւորին կառավարութեան եւ ուսուցման ներքեւ, մարդկութիւնը կատարեալ գիտութեան ու կարողութեան առաջնորդուի՝ կատարեալ հնազանդութիւն պիտի պահանջուի, եւ բոլոր անսաստողները

երկրորդ մահուամբ՝ կեանքէ պիտի կտրուին առանց ապագայ ոեւէ յոյսի:— Գործք Գ· 22,23:

[114]Հրէական դարու վերջաւորութեան՝ Յիսուս անհատապէս Իր անձը Իսրայէլի մատոյց իբրեւ մարգարէ, քահանայ ու Թագաւոր, իբրեւ տիպ կամ բացայայտիչ ամբողջ մարմնոյն՝ կատարեալ ու փառաւորուած մեծ Քրիստոսին՝ ամբողջ աշխարհի մատուցուելու: Իբրեւ մարգարէ Նա սորվեցուց անոնց· իբրեւ քահանայ «Իր անձը պատարագ մատոյց» (Եբրայեցւոց Է· 27)· եւ Իր առաքելութեան վերջաւորութեան՝ իբրեւ Թագաւոր իշու վրայ հեծած անոնց քաղաքը մտաւ: Սակայն անոնք չընդունեցին զԻնքը այս պաշտօններէն ոեւէ մէկուն: Այս դարու տեւողութեան Իր եկեղեցին կամ մարմինը ընդունած է զԻնք իբրեւ «Աստուծմէ եկած վարդապետ» մը—մեծ Մարգարէն (Յովհ· Գ· 2)· իբրեւ «մեր դաւանութեան Քահանայապետը» (Եբր· Գ· 1), եւ իբրեւ օրինաւոր Թագաւորը: Այսուհանդերձ Աստուծոյ Խօսքը կ'ուսուցանէ թէ Նա միայն եկեղեցիէն չէ որ պիտի ընդունուի, հապա թէ՝ Նա Իր մարմնոյն՝ եկեղեցիին հետ ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ Մարգարէն, ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ Քահանան, և «ԲՈԼՈՐ ՑԵՂԵՐՈՒՆ, ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒՆ» Թագաւորը պիտի ըլլայ· Տէ'ր ԱՄԵՆՈՒՆ, Քահանա'յ ԱՄԵՆՈՒՆ եւ Մարգարէ' կամ վարդապետ ԱՄԵՆՈՒՆ:— Յայտ· ԺԳ· 7:

[115]Այլաբանական քահանաներու նուիրագործութեան ատեն տեսանք՝ թէ Ահարոն եւ իր որդիները կը ներկայացնէին մեր Տէր Յիսուսը եւ նոր արարածներէ կազմուած Անոր մարմինը, եւ զուարակը կը ներկայացնէր անոնց մարդկութիւնը· այժմ նկատի առնուելիք տիպին մէջ կը տեսնենք որ Ահարոնը միայն կը ներկայացնէր ամբողջ Օծեալը (գլուխն ու մարմինը), եւ երկու տարբեր գոհաբերութիւնները, զուարակն ու նոխազը, գործածուած էին իբրեւ

«մեղքի պատարագ» մարմնոյն եւ Գլուխին անջատումները, եւ միեւնոյն ատեն նեղութեան մէջ համանմանութիւնը պատկերացնելու:

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՀԸ՝ ԶՈՒԱՐԱԿԸ

[116] Զուարակը ներկայացուց Յիսուս՝ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄԱՐԴԸ՝ Իր երեսուն տարեկան հասակին մէջ, որ Իր անձը տուաւ ու մեռաւ մեզի համար: Ինչպէս արդէն տեսանք՝ Քահանայապետը ներկայացուց Յիսուսի Նոր բնութիւնը՝ օծեալ Գլուխը, եւ Աստուծմէ նախատեսուած Անոր մարմնոյն բոլոր անդամները: ՄԱՐԴԿԱՅԻՆԻՆ եւ ՆՈՐ արարածին միջեւ հոս կատարուած զանազանութիւնը պէտք է որ որոշապէս ըմբռնած ու ի մտի ունեցած ըլլանք*: «Քրիստոս Յիսուս ՄԱՐԴԸ՝ որ Իր անձը ... տուաւ» երեսուն տարեկան հասակին (Ա.Տիմ. Բ. 5,6), անիկա էր որ նախապէս հարուստ էր (աւելի բարձր բնութեամբ), որ սակայն մեզի համար աղքատացաւ. այսինքն՝ ՄԱՐԴ ՄԸ եղաւ, որպէսզի միակ կարելի փրկագինը տայ մարդոց համար—կատարեալ մարդու մը կեանքը—Ա. Կորնթ. ԺԵ. 21:

[117] Քանի որ մարդուն մեղքին պատիժը մահ էր, հարկաւոր էր որ մեր Փրկիչը մարդու մը վերածուէր, «մարմին ըլլար». այլապէս Նա չէր կրնար փրկել մարդկութիւնը: Մարդ մը մեղանչած էր, եւ պատիժը ՄԱՀ էր. եւ եթէ մեր Տէրը տուգանքը պիտի վճարէր՝ անհրաժեշտ էր որ Նա միեւնոյն բնութիւնը ունենար, սակայն անարատ՝ մեղքէն ու մեղաւորներու ցեղէն անջատ, ու Ադամի ՓՈԽԱՐԷՆ մեռնէր. եթէ ոչ մարդկութիւնը մահուընէ երբեք չէր կրնար փրկուիլ: Այս բանը ընելու համար Յիսուս մարդը «Իր բոլոր ունեցած»ը զոհեց—ՓԱՌՔ՝ իբրեւ կատարեալ մարդ, ՊԱՏԻՒ՝ զոր կրնար պահանջել կամ տիրանալ անոր իբրեւ կատարեալ

*Տես «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ», Գլուխ Ժ.

մարդ,— եւ վերջապէս՝ ԿԵԱՆՔ իբրեւ կատարեալ մարդ: Ու սակայն Իր բոլոր ունեցածն էր, բացի նոր բնութեան մը մասին Աստուծոյ տուած խոստումէն, եւ այդ խոստման առաջ բերած ՅՈՅՍԷՆ. որովհետեւ Իր հողեղէն էութիւնը կամ գոյութիւնը նախապէս փոխեր էր մարդկայինին տեղ, զոր ի վերջոյ «մեղքի պատարագ» ըրաւ, սակայն նախապատկերացուած էր Քաւութեան Օրուան զուարակով:— Յովհ. Ա. 14, Եսայեայ ԾԳ. 10:

[118] Սակայն, քանի որ Քրիստոս Յիսուս մարդը ԻՐ ԱՆՁԸ իբրեւ մեր ՓՐԿԱԳԻՆԸ տուաւ, հետեւաբար Նա չկրնար Իր տուած ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆԸ ետ առնել: Եթէ Նա ետ առնելու ըլլար փրկագինը, մենք՝ փրկուածներս՝ դարձեալ մահուան դատապարտութեան տակ պիտի իյնայինք: Բայց, գոհութիւն Աստուծոյ, Իր զոհագործութիւնը միշտ կը մնայ, որպէսզի մենք յաւիտեանս ազատ մնանք Ադամի յանցանքէն եւ անոր մահուան պատիժէն: Ուստի, եթէ երբէք Հայրը Յիսուսի պատիւ, փառք կամ կեանք պիտի շնորհէ իբր ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Անոր մինչեւ ի մահ հնազանդութեան, անիկա մարդկայինէ աւելի բարձր էութեան մակարդակի վրայ փառք, պատիւ եւ կեանք պէտք է որ ըլլայ, մարդկային մակարդակն ու իշխանութիւնը Ադամի սերունդին թողած ըլլալով:

[119] Ահա այդպէս էր Յիսուսի համար Եհովայի որդեգրած ծրագիրը. այսինքն, թէ Նա մարդկային մակարդակէն եւ Իր նախամարդկային վիճակէն խիստ վեր պիտի բարձրացնէր զԱնիկա. հրեշտակներէն, իշխանութիւններէն ու զօրութիւններէն վեր, Իր իսկ աջ կողմը (Եհովայի քովը՝ ԳԼԽԱՒՈՐ շնորհաց վիճակ), եւ անմահութեան՝ աստուածային բնութեան՝ հաղորդ պիտի ընէր զԱյն: Իր առջեւ դրուած այս եւ ուրիշ ուրախութիւններուն համար, Յիսուս «խաչը յանձն առաւ, ամօթը արհամարհեց,

ու Աստուծոյ աթոռին աջ կողմը նստաւ:— Եբր. ԺԲ. 2, Փիլիպ. Բ. 9, Եբր. Ա. 3,4:

[120]Քահանան՝ հոս ՆՈՐ բնութիւնն է որ կը խորհրդանշէ, զոր մեր Տէրը ստացաւ փոխան մարդկային բնութեան, եւ ի վարձատրութիւն ատոր զոհաբերութեան: Թէեւ իրաւ է թէ վարձատրութիւնը՝ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ բնութիւնը՝ երեք օր վերջ յարութեամբ էր որ լիովին ստացաւ, այսուհանդերձ, Աստուծոյ նկատումով, ինչպէս այս տիպին մէջ ցոյց տրուած է, Յիսուսի՝ զուարակին՝ մահը կատարեալ սեպուեցաւ, երբ Յիսուս Իր անձը իբրեւ ԿԵՆԴԱՆԻ զոհ մը ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑ, Իր մահը մկրտութեամբ խորհրդանշելով: Հոդ՝ Նա ինքզինքը ՄԵՌԱԾ հաշուեց, մեռած բոլոր մարդկային ըղձանքներու, մարդկային փառաց, պատուի կամ կեանքի, այն միեւնոյն առումով որ մեզի՝ Իր հետեւորդներուն՝ յորդոր տրուած է մեր անձերը աշխարհին համար իրապէս մեռած հաշուել, բայց իբրեւ ՆՈՐ արարածներ Աստուծոյ կենդանի:— Հռովմ. Զ. 11:

[121]Յիսուսի նուիրուած ատեն՝ Իր զոհաբերութեան Եհովայի կողմանէ ընդունուիլը՝ որպէս թէ ան լրացած եւ Ինք իրապէս մեռած ըլլար, ցոյց տրուած էր սուրբ հոգիին օծումովը—զոր «գրաւը» կամ երաշխաւորութիւնն է այն բանին՝ որ պիտի ստանանք երբ մահը իսկապէս տեղի ունեցած է:— Եփեսացւոց Ա. 14:

[122]Այսպէս նկատելով, կը տեսնենք որ զուարակին մահը նախապատկերացուց Յիսուսի Իր անձը ընծայելը, երբ Ինքզինքը նուիրեց: Յիսուսի նուիրման կամ Իր անձը ընծայելուն մասին Առաքեալին ըսած խօսքերուն հետ համաձայն է ասիկա: Նա Մարգարէին խօսքերը մէջ կը բերէ՝ ըսելով, «Ահա կու գամ ես, գրքի տոմսի մէջ Ինծի համար գրուած է, Քու կամքդ ընելու»—մեռնելու եւ չարեր փրկելու: ՀՈԴ՝ կ'ըսէ ներշնչեալ գրողը, «առաջինը կը վեր-

ցընէ (այսինքն մէկդի կ'ընէ այլաբանական զոհագործութիւնները) որպէսզի երկրորդը (հակատիպը, մեղքերու համար իրական զոհագործութիւնը) հաստատէ» կամ կատարէ:— Եբր. Ժ. 7,9,10:

[123]Այո՛. այդ ատեն՝ զուարակով պատկերացուած մեղքի պատարագին մորթուիլը տեղի ունեցաւ. ու Յիսուսի առաքելութեան երեք ու կէս տարին ցոյց տուաւ թէ մարդկային ամէն ԿԱՄՔ մեռած էր, եւ մարդկային մարմինն ալ այդպէս հաշուըուած՝ նուիրուած վայրկեանէն սկսեալ:

[124]Մկրտութեան ատեն սուրբ հոգիով լեցուած օծեալ Յիսուսը՝ աստուածային ՆՈՐ արարածն էր, թէեւ յարութենէն առաջ իբրեւ աստուածային կատարելագործուած չէր. եւ այդ առնչութիւնը Նա միշտ պաշտպանեց ըսելով, «Այն խօսքերը զորոնք Ես ձեզի կը խօսիմ, ոչ թէ Ինքնիրմէս (իբրեւ մարդ) կը խօսիմ, հապա Հայրը որ իմ մէջս բնակած է (Իր հոգիով), Անիկա կը գործէ այն գործերը:... Այն խօսքը զոր կը լսէք՝ իմս չէ, հապա՝ Հօրը որ զիս ղրկեց:» (Յովհ. ԺԴ. 10,24) «Ոչ թէ իմ կամքս (իբրեւ մարդ՝) հապա Քուկդ (աստուածային Հա՛յր) ըլլայ», մահուան նուիրուած այս «հողէ աման»ին մէջ ու անոր մասին:— Ղուկաս ԻԲ. 42:

[125]Զուարակը մորթուեցաւ Գաւիթին մէջ, զոր ինչպէս տեսանք՝ պատկերացուց Աստուծոյ նկատմամբ հաւատքի եւ Անոր հետ հաշտութեան վիճակը, այն ամենաբարձր դիրքը որուն կրնայ տիրանալ մարմինը կամ մարդկային բնութիւնը: Յիսուս այս վիճակին մէջ՝ կատարեալ մարդ մըն է, երբ Իր անձը (տիպին մէջ զուարակը) Աստուծոյ պատարագ մատոյց:

[126]Այլաբանական Քաւութեան Օրուան գործը ուսումնասիրած ատենիս՝ այս զանազանութիւնները ի մտի ունենանք, որ կարենանք աւելի յստակ կերպով ըմբռնել հակատիպ իրականութիւնները.

Ահարոն լուացուեցաւ՝ որպէսզի պատշաճօրէն ներկայացնէ նոր արարածին՝ Գլուխին եւ Իր մարմնի անդամներուն մաքրութիւնը, անպարտութիւնը: «Ամէն ով որ Աստուծմէ յղացած է, մեղք չգործեր, վասնզի Անոր սերմը իր մէջ կը մնայ, ու չկրնար մեղք գործել, քանզի Աստուծմէ յղացած է:» (Ա. Յովհ. Գ. 9, Տայակլաթ) Նոր արարածը չկրնար մեղանչել, եւ իր պարտականութիւնն է մեռած սեպուած հին ձգտումներուն վրայ աչալուրջ հսկել, որպէսզի անոնք դարձեալ չվերակենդանանան: Երբ հին ու նոր կամքը միասին կ՚իշխեն, այդ կը նշանակէ թէ հինը մեռած չէ, եւ թէ նորը «յաղթող» չի հանդիսանար: Հինին ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ նոր արարածին տեւական ՄԱՀԸ պիտի նշանակէ, որ պիտի ըլլայ «երկրորդ մահ»:

127 Ահարոն՝ Քաւութեան Օրուան արարողութեան համար լաթերը հագաւ, ոչ թէ պատուոյ եւ փառաց սովորական զգեստները, այլ զոհագործութեան կտաւէ զգեստները, որպէս մաքրութեան՝ սուրբերուն արդարութեան՝ խորհրդանշան: Կտաւէ շապիկը ԳՐԱՒԱԿԱՆ մըն էր գալիք փառահեղ պատմուճանին. կտաւէ գօտին պատկերացուց զինք իբրեւ ծառայ մը, թէեւ ոչ այնքան հզօր որքան Քաւութեան Օրուան վերջաւորութեան, երբ եփուտին ժապաւէնով պիտի գօտեւորուէր. կտաւէ խոյրը, («պատուոյ եւ փառաց» հագուստին հետ ալ այս միեւնոյն խոյրը կը գործածէր), կը յայտարարէր մեր Գլուխին կատարեալ արդարութիւնը զոհագործութեան շրջանին՝ ինչպէս նաեւ անկէ վերջ: Այսպէս ալ, աստուածային մտքի տէր ու հոգիէ յղացած հակատիպ Քահանայապետը, թէեւ հոգիէն դեռ չէր ծնած, սակայն առաջին գալստեան ատեն պատրաստ ու կարող էր քաւութեան զոհագործութիւնը գլուխ հանելու, եւ առաջ անցաւ այդ բանը ընելու, ինչպէս պատկերացուած է Ահարոնով:

128 «Ահարոն աս բաներով պիտի մտնէ Սրբարանը (Սրբութիւնը եւ Սրբութիւն Սրբութեանցը). մեղքի պատարագի համար զուարակով մը, և ողջակէզի համար խոյով մը . . . : Եւ Ահարոն իր մեղքի պատարագին զուարակը պիտի մատուցանէ, եւ իրեն (ակնարկելով մի միայն շուքին կամ նախապատկերին՝ Ահարոնին) համար ու իր տանը համար (Եկեղեցիին— Պզտիկ Հօտը եւ Մեծ Բազմութիւնը) . . : Եւ (նա) իր մեղքի պատարագին զուարակը (որ կը ներկայացնէ զինքը) պիտի մորթէ: Եւ Տէրոջը առջեւը եղած սեղանին վըրայէն բուրվառը լեցուն կրակի կայծեր պիտի առնէ, ու բարակ ծեծուած անուշահոտ խունկէն իր ձեռքերը լեցնէ, եւ (առաջին) վարագոյրին (կամ դրան) ներսիդին բերէ: Եւ խունկը կրակին վրայ պիտի դնէ Տէրոջը առջեւը (կրակի կայծերու բուրվառը Սրբութիւնին ոսկի սեղանին վրայ կը դրուէր ու տակաւ առ տակաւ անոր վրայ ցանուած փոշիացած խունկը անուշահոտ ծուխ մը առաջ կը բերէր), ու խունկին ամպը (երկրորդ վարագոյրէն անդին անցնելով) վըկայութիւնին (օրէնքին) վրայի քաւութիւնը պիտի ծածկէ, «որ չմեռնի»— այդ պայմանները բեկանելով. ատոնց զոհացում տալով է միայն որ աստուածային ներկայութեան կրնայ գալ ընդունելի կերպով:— Համարներ 3.6,11–13:

129 Այժմ տիպին միջոցաւ հակատիպին նայինք եւ քայլ առ քայլ յառաջանանք բաղդատել Յիսուսի ըրածներն՝ Իր գործը ներկայացնող այս մարգարէական պատկերին հետ: Երբ Յիսուս Քրիստոս մարդը Իր անձը նուիրեց, Նա՝ իբրեւ սուրբ հոգիէ յղացած նոր արարածը՝ իսկոյն առաւ Իր զոհած մարդկային կեանքը (զուարակին արիւնով պատկերացուած), Ադամի եւ իր ցեղին համար որպէս փրկագին Աստուծոյ առջեւ ներկայացնելու յարմար ատենին: Հոգիէ յղացած ըլլալով՝ իր պաշտօնական գործունէութիւնները այլեւս Գաւիթին մէջ առաջ չէին տար-

ուէր, հապա Սրբութիւնին մէջ ուր Նա պարտ էր կենալ եւ փորձութեան կրակին վրայ Իր խունկը մատուցանել— Սրբութիւն Սրբութեանցին՝ Հոգեղէն կատարելագործուած վիճակին մէջ մտնելէ առաջ՝ Նա պարտ էր Աստուծոյ եւ արդարութեան համար Իր հաւատարմութիւնը ցուցնել իբրեւ յղացեալ Որդի Իր կրած չարչարանքներով:— Եբր. Ե. 8:

130 Քահանայապետը իր հետ առաւ արիւնը, սեղանէն կրակ, եւ իր երկու ձեռքերը լեցուն անուշահոտ խունկ՝ բուրում առաջ բերելու համար. այսպէս ալ՝ Յիսուսի երեք ու կէս տարուան առաքելութեան շրջանին՝ Իր նուիրման ուխտին գործադրութիւնը, անուշ եւ ընդունելի բոյր մըն էր Հօրը համար, անմիջապէս երեւան բերելով նուիրման լիութիւնը եւ զոհին կատարելութիւնը: Մանր ծեծուած անուշահոտ խունկը կը ներկայացնէր Յիսուս մարդուն կատարելութիւնը: Պղնձէ սեղանէն առնուած կրակը ներկայացուց այն փորձութիւնները որոնց ենթակայ էր Ինք. եւ քահանային կողմէ անոր տարուիլը նշանակեց՝ թէ մեր Տէրն բուն իսկ Իր հաւատարմութեամբն էր որ Իր վրայ հալածանք պիտի բերէր: Ու երբ Իր էութեան կատարելութիւնները (խունկը) կեանքի փորձութեանց (կրակին) հետ շփման եկաւ, Նա աստուածային կամքին կատարեալ հնազանդութիւն յայտնեց— անուշահոտութիւն մը: Այսպէս՝ Անոր առանց մեղքի ամէն կերպով փորձուիլը ցոյց կը տրուի: Ինչպէս որ խունկը պէտք էր որ բոլորովին սպառէր կրակին վրայ, այդպէս ալ Նա Իր ԲՈԼՈՐ ՈՒՆԵՑԱԾԸ հնազանդութեամբ յանձնեց: Քահանան իր երկու «ձեռքերը լեցուն» մտոյց, այսպէս պատկերացնելով թէ ինչպէ՛ս մեր Տէրոջ արդարութեան կատարեալ տարողութիւնն ու կարողութիւնը կը պահանջուէին եւ թէ անոնք ինչպէ՛ս յանձնուեցան:

131 Սակայն, քանի որ Յիսուս իբրեւ նոր արարած այսպէս Սրբութիւնին մէջ ոսկի աշտանակին լոյսը կը վայելէր, ճշմարտութեան հացով կը կերակրուէր, ու Եհովային ընդունելի խունկ կը մատուցանէր, դէպի դուրս Գաւիթը, ու անկէ ալ անդին Բանակը նայինք, ու միեւնոյն ատեն առաջ տարուող ուրիշ գործ մը կը տեսնենք: Զուարակը վերջին անգամ Գաւիթին մէջ մորթուած տեսանք, որ երեսուն տարեկան հասակին՝ մկրտութեան ատեն՝ մարդ Յիսուսի նուիրումը կը պատկերացնէր: Այժմ ճարպին հետ սեղանին վրայ դրուած են երիկամունքը եւ կեանք արտադրող այլեւայլ գործարանները: Անոնք սաստկապէս կ'այրին, վասնզի զուարակ մը շատ ճարպ կ'ունենայ: «Աստուծոյ անուշահոտ պատարագ» կոչուած ծուխի ամպ մը կը բարձրանայ բոլոր Գաւիթին մէջ եղողներուն՝ ստորադաս քահանաներուն՝ աչքին առջեւ, որոնք Յիսուսի՝ իրենց Տէրոջ ու Գլուխին հետ՝ միեւնոյն ճամբուն մէջ կը գտնուին:

132 Ասիկա կը ներկայացնէ թէ Յիսուսի զոհագործութիւնը ինչպէ՛ս երեւցած է նուիրուած հաւատացեալներուն, թէ՛ Յիսուսի ժամանակ եւ թէ անկէց իվեր: Անոնք տեսան, որ մեր Տէրոջ առաքելութեան երեք ու կէս տարուան շրջանին, Անոր անձնուիրութիւնը, անձնազոհութիւնը, սիրալիր նախանձը (ճարպ) Աստուծոյ կը բարձրանար իբրեւ հաճելի եւ ընդունելի պատարագ մը: Անոնք լաւ գիտեն թէ Հօրը հաճութիւնը միշտ Անոր վրայ է: Անոնք Գաւիթին մէջ (մարմինով) իրենց տեսածէն գիտեն՝ թէ Անիկա ընդունելի էր, թէեւ անոնք չեն կրնար անոնց զոհագործութիւնը իր լման վսեմութեամբն ու կատարելութեամբը, ինչպէս որ Սրբութիւնին մէջ Եհովայի աչքին երեւցաւ, իբրեւ անուշահոտ խունկ մը ոսկի սեղանին վրայ:

133 Եւ քանի որ այս երկու կրակները կը վառին, (Գաւիթին մէջ ճարպը, ու Սրբութիւնին մէջ խունկը,

որոնց բուրմունքը ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԱՏԵՆ վեր կը բարձրանայ) Բանակէն դուրս ուրիշ կրակ մը եւս կայ: Հոն մարմնոյն մնացորդը կ'ոչնչացուի :(Համար 27) Ասիկա կը ցուցնէ թէ աշխարհը ինչպէս կը նկատէ Յիսուսի գործը: Անոնց համար յիմարական բան մը թուի՝ որ Նա Իր կեանքը զոհելով ի զուր վատնեց: Անոնք չեն տեսներ անոր կարեւորութիւնը իբրեւ մարդուն փրկագինը. ոչ ալ հնազանդութեան հոգին որ թելադրեց զայն, ինչպէս որ Հայրը կը տեսնէր: Անոնք այնպէս չեն տեսներ մեր Տէրոջ վսեմ կատարելութիւններն ու անձնուրացութիւններն՝ ինչպէս որ Գաւիթի վիճակին մէջ եղող հաւատացեալները կը տեսնեն: Ոչ, ոչ Անոր օրով եւ ոչ անկէ իվեր անոնք Իր մէջ տեսան իրենց իտէալական հերոսն ու առաջնորդը. անոնք տեսան Անոր նկարագրին գըլխաւորաբար այն տարրերը միայն զորս արհամարհեցին իբրեւ տկարութիւն, ի վիճակի չըլլալով զԱյն սիրելու եւ Անոր հիանալու: Անոնց համար Անոր զոհագործութիւնը ինչպէս անցեալին մէջ՝ նոյնպէս ներկայիս պժգալի է ու կ'արհամարհուի. Անիկա մարդոցմէ անարգուեցաւ ու մերժուեցաւ, ու կարծես ամչցան եւ իրենց երեսները ծածկեցին Անկէ, ինչպէս տիպին մէջ Իսրայէլացիները զզուած մէկդի դարձած ըլլալու էին՝ այրող դիակին գարշահոտութենէն:

[134]Կը տեսնենք, ուրեմն, թէ ինչպէս Յիսուսի կեանքը ամբողջ երեք ու կէս տարի այս երեք պատկերներն ալ լրացուց. Իր կատարեալ մարդկութեան զոհագործութիւնը աշխարհի տեսողութեամբ՝ յիմարական ու զարշելի էր. հաւատացեալներու տեսողութեամբ՝ Աստուծոյ ընդունելի զոհագործութիւն մըն էր. Եհովայի տեսողութեամբ՝ անուշահոտ խունկ մը: Անոնց ամէնը միեւնոյն ատեն վերջացան խաչին վրայ: Զուարակը կատարելապէս անհետացաւ, ճարպը բոլորովին սպառեցաւ, ու խունկը

ամբողջովին ընծայուեցաւ՝ երբ Յիսուս աղաղակեց, «Ամէն բան կատարուեցաւ» եւ մեռաւ: Այսպէս Քրիստոս Յիսուս մարդը Ինքզինքը ամենուն համար փրկանք տուաւ:— Յովհ. ԺԹ. 30:

[135]Քահանայապետը խունկը մատուցանելէն ետեւ երբ ծուխն արդէն իրմէ առաջ երկրորդ վարագոյրէն անցած եւ զոհացում տուած էր, ինքն եւս գնաց ներս՝ Սրբութիւն Սրբութեանցը: Այսպէս ալ Յիսուս, Սրբութիւնին՝ նուիրուած ու հոգիէ յղացուած վիճակին մէջ՝ երեք ու կէս տարի ընդունելի խունկ մատուցած ըլլալով, երկրորդ վարագոյրէն՝ մահուընէ՝ անդին անցաւ: Ան՝ մահուամբ երեք օր վարագոյրին ներքեւ մնաց. յետոյ մարմինէն՝ վարագոյրէն անդին՝ աստուածային բնութեան կատարելութեամբ յարեաւ, իբրեւ Հօրը «էութեան բուն պատկերը»: Նա «թէպէտ մեռաւ մարմինով, բայց կենդանի եղաւ հոգիով», «սերմանուեցաւ շնչաւոր մարմին, յարութիւն առաւ հոգեւոր մարմին»: Այսպէս, մեր Տէրը Իր յարութեան ժամանակ՝ Սրբութիւն Սրբութեանցի վիճակին՝ հոգեղէն էութեան կատարելութեան հասաւ:— Եբր. Ա.3, Ա. Պետրոսի Գ.12, Ա. Կորնթացւոց ԺԵ.44:

[136]Իր յաջորդ գործն էր՝ քաւութեան արիւնը (Համար 14)—մեր փրկութեան գինը—Աստուծոյ ներկայացնել. ինչու որ «փրկուեցաք... Քրիստոսի պատուական արիւնովը (զոհաբերուած կեանքովը— Ա. Պետ. Ա. 19): Քահանան Եհովայի ներկայութեանը, (որ կը ներկայացուէր գթութեան աթոռին վրայ գտնուած քերովբէներուն մէջտեղի հրաշափայլ լոյսով) արիւնը սրսկեց կամ ներկայացուց Եհովայի առջեւ—զայն գթութեան աթոռին վրան ու առջեւը սրսկելով: Այսպէս ալ մեր Տէր Յիսուս, Իր յարութենէն քառասուն օր վերջ, երկինք համբարձաւ «որպէսզի ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ Աստուծոյ առջեւ ներկայանայ», եւ մեզի համար՝ ու իբրեւ մեր փրկութեան

գինը՝ ներկայացուց քիչ առաջ Գողգոթայի վրայ լրացած զոհագործութեան արժէքն ու արժանիքը։— Եբրայեցւոց Թ. 24։

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ
ԵՐԿՐՈՐԴ ԶՈՀԸ—ՏԷՐՈՋ ՆՈԽԱԶԸ

137Այժմ Քահանայապետը գթութեան աթոռին առջեւ կը թողունք՝ եւ դուրս Գաւիթը կ'երթանք ուրիշ գործի մը ականատես ըլլալու համար։ Հոն կը յիշենք հետեւեալ պատուէրը նոխազներուն նկատմամբ.

138«Եւ Իսրայէլի որդւոցը ժողովքէն մեղքի պատարագի համար այծերէն երկու նոխազ...պիտի առնէ...։ Եւ երկու նոխազը պիտի առնէ, եւ Տէրոջը առջեւը ժողովքի խորանին դուռը կեցնէ։ Եւ Ահարոն այն երկու նոխազներուն վրայ վիճակներ պիտի ձգէ. մէկ վիճակը Տէրոջը համար՝ ու մէկալ վիճակը ազատ արձակուելու նոխազին համար։ Եւ Ահարոն պիտի մօտեցնէ այն նոխազը որուն վրայ Տէրոջը վիճակը ելաւ, ու ՄԵՂՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ընէ զանիկա։ Եւ այն նոխազը որուն վրայ ազատ արձակուելու վիճակը ելաւ, Տէրոջը առջեւը ողջ ողջ պիտի կայնեցնէ՝ որ Անոր քաւութիւն ընէ, ու ազատ արձակելու համար դէպի անապատը ղրկէ։»— Ղեւտացւոց ԺԶ. 5-10։

139Իսրայէլէն առնուած եւ Գաւիթին մէջ բերուած այս երկու նոխազները պատկերացուցին կամ ներկայացուցին բոլոր անոնք, որ աշխարհէն գալով եւ Յիսուսի փրկութիւնը ընդունելով՝ այս աւետարանական դարաշրջանին իրենց կեանքերը բուն իսկ մահուան՝ Աստուծոյ ծառայութեան բոլորովին կը նուիրեն։ Անոնք նախ Բանակէն կամ աշխարհային վիճակէն «քաշուած» ըլլալով, ուր մեղաւորներ էին ուրիշներու նման, իրենք զիրենք Տէրոջ կարգադրութեան կը յանձնեն, եւ Քրիստոսի՝ անցքին միջոցաւ՝ Աստուծոյ կուգան Գաւիթին մէջ։ Հոդ՝ Յիսուսի արժանիքին միջոցաւ արդարացած կամ ըն-

դունելի ըլլալով՝ Եհովայէն կ'ընդունուին փոխ ըլլալու, իբրեւ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ էակներ իրենց Փրկչին՝ Քրիստոս Յիսուսի հետ մեռնելու. եւ Անոր նման երկնային կամ հոգեղէն վիճակներուն մէջ մտնելու —նախ հոգեղէն մտքի հոգիէ յղացեալ վիճակին մէջ, եւ յետոյ հոգեղէն մարմնի՝ հոգիէ ծնած վիճակին մէջ— իրենց կարգին ներկայացուած ըլլալով Սրբութիւնով եւ Սրբութիւն Սրբութեանցով։

140Սակայն Տէրը կը յայտարարէ թէ Տէ՛ր, Տէ՛ր, ըսողներուն բոլորն ալ թագաւորութիւնը պիտի չի մտնեն. այսպէս ալ՝ այս տիպը ցոյց կուտայ, թէ «Տէր, ահա ամէն ունեցածս կը նուիրեմ» ըսողներէն դասակարգ մը՝ իրենց ընել ուզածէն իսկ աւելի կը խոստանան։ Անոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ կը խոստանան, կամ որքա՛ն անձնազոհութիւն պիտի արժէ իրենց, ամէն օր խաչը առնելով Յիսուս մարդուն (ԶՈՒԱՐԱԿԻՆ) քայլերուն հետեւելով—«Իրեն ելլելով բանակէն դուրս (մարդկային յոյսերու, եւն., իրենց բոլորովին անձնաժման ու ոչնչացման համար), վրայ առնելով Անոր նախատինքը։»— Եբր. ԺԳ. 13։

141Երկու նոխազներու այս նախապատկերով՝ Քրիստոսի հետ մեռնելու ուխտ ընող երկու դասակարգերը ներկայացուած են.— անո՛նք որ իրապէս Անոր քայլերուն կը հետեւին, ինչպէս որ Ան մեզի օրինակ թողուց, եւ անո՛նք որ ներկայ «ՄԱՀՈՒԱՆ (գերութեան) մէջ ՎԱԽՈՎԸ միշտ ծառայութեան կ'ապրին։» (Եբր. Բ. 15) Առաջին դասակարգը «Տէրոջ նոխազն» է, երկրորդը «արձակելի նոխազը»։ Այս երկու նոխազներու, ինչպէս պիտի տեսնենք, քաւութեան ԳՈՐԾԻՆ մէջ մաս պիտի ունենան—աշխարհը Աստուծոյ եւ Անոր օրէնքին հետ կատարեալ համաձայնութեան բերելու, երբ այս Քաւութեան Օրը՝ Աւետարանական դարը՝ վերջացած է։ Սակայն միայն առաջին դասակարգը, «ՄԵՂ-Տէրոջ նոխազը, որ առաջնորդին կը հետեւի,

քի ՊԱՏԱՐԱԳ»ին մասը կը կազմէ, ու ի վերջոյ Անոր փառաւորուած մարմնին անդամները պիտի ըլլան:

142 Վիճակներ ձգելը՝ տեսնելու համար թէ ո՛րը Տէրոջ նոխազը պիտի ըլլայ եւ ո՛րը արձակելի նոխազը, ցոյց տուաւ թէ Աստուած ընտրութիւն մը րրած չէր՝ թէ իրենց անձերը ներկայացնողներուն ո՛րը պիտի շահի մրցանակը: Ատիկա երեւան կը բերէ թէ Աստուած ԿԱՄԱՅԱԿԱՆՕՐԷՆ չվճռեր թէ նըւիրուածներուն ո՛րը աստուածային բնութեան հաղորդ եւ Քրիստոսի՝ մեր Տէրոջ ժառանգակիցը պիտի ըլլայ, եւ ո՛րը պիտի չըլլայ: Անոնք որ Անոր հետ կը չարչարուին՝ Անոր հետ ալ պիտի թագաւորեն. անոնք՝ որ համաձայնելու (վատ իմաստով) վարմունքով մը կը յաջողին կրակոտ փորձութիւններէն խոյս տալ, պիտի տուժեն նաեւ փառաց մէջ ժառանգակցութիւնը:— Հռովմ. Ը. 17:

143 Գաւիթին մէջ գտնուած ամէն նուիրուած ու արդարացած ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ որ Քաւութեան Օրը՝ աւետարանական դարաշրջանին՝ Քահանայապետին կողմէ կը ներկայացուի, իբրեւ զոհաբերութիւն ընդունելի է: Հիմա է ընդունելի ժամանակը: Այն որ իր ուխտը կը պահէ ու զոհագործութիւնը կը կատարէ՝ Տէրոջ նոխազով կը ներկայացուի այլաբանօրէն: Անոնք որ ներկայ աշխարհը սիրելով իբրեւ կամաւոր զոհ անձնատուր չեն ըլլար, արձակելի նոխազով կը ներկայացուին:

144 Դառնանք Քահանայապետին.— Զուարակին արիւնով «գթութեան աթոռը» եօթ անգամ (ամբողջովին) սրսկելէ վերջ, «ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ մեղքի պատարագ ըլլալու նոխազը պիտի մորթէ, ու անոր արիւնը վարագոյրէն ներսի դին պիտի բերէ. եւ զուարակին արիւնովը ԸՐԱԾԻՆ ՊԷՍ ԸՆԷ անոր արիւնովը, այսինքն «գթութեան աթոռին վրայ ու գթութեան աթոռին առջեւը սրսկէ ան:» (Համարներ

14,15) Մէկ խօսքով, ամէն ինչ որ ըրին զուարակին՝ նոյնը ըրին նաեւ Տէրոջ նոխազին: Ան միեւնո՛յն Քահանայապետին կողմէ մորթուեցաւ. անոր արիւնը սրսկուեցաւ նո՛յն կերպով. անո՛ր ալ ճարպը, եւն., Գաւիթի սեղանին վրայ այրուեցաւ: Զուարակին նման Տէրոջ նոխազին մարմինն ալ Բանակէն դուրս այրուեցաւ: (Նկատողութեան արժանի է որ թէպէտ ընտիր զուարակ մը միշտ խիստ գեր է, նոխազ մը խիստ նիհար կենդանի մըն է: Այսպէս ալ մեր Տէրը Յիսուս, զուարակով ներկայացուած, Իր զոհագործութեան համար նախանձ եւ սիրոյ առատ ճարպը ունէր, մինչդեռ նոխազով ներկայացուած Իր հետեւորդները բաղդատաբար նիհար են):

145 Պօղոս Առաքեալ կը բացատրէ՝ թէ միայն այն անասունները Բանակէն դուրս կ'այրուէին՝ որոնք ՄԵՂՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐ էին: Ու յետոյ նա կ'աւելցնէ. «Ուրեմն ԻՐԵՆ ելլենք բանակէն դուրս, ՄԵՐ վրայ առնելով Անոր նախատինքը:» (Եբր. ԺԳ. 11-13) Այսպէս՝ անվիճելի ապացոյց կը տրուի թէ Յիսուսի ՀԵՏԵՒՈՐԴՆԵՐԸ ոչ միայն Տէրոջ այս նոխազով ներկայացուած են, հապա թէ իրենց զոհագործութիւնը, իրենց Գլուխին՝ Յիսուսի հետ հաշուըուած ըլլալով, աշխարհի մեղքի պատարագին մասը կը կազմէ: «Քեզ նախատողներուն նախատինքները իմ վրաս ինկան:»— Սաղմոս ԿԹ. 9:

146 Մեղքի պատարագներուն մէջ ինչ որ էր զուարակը՝ նոյնն էր նաեւ նոխազը. Բանակէն դուրս այրուիլը կը ներկայացնէ՝ թէ որքա՛ն անարգանօք պիտի դիտուի այդ զոհը անոնց կողմէ, որ Աստուծոյ հետ ուխտի յարաբերութիւն չունին—թէ Քրիստոնեայ Աշխարհի եւ թէ հեթանոսութեան անհաւատները. սակայն մեծագոյն դառնութեան ոգին ցոյց տուած է անուանական Իսրայէլը՝ թէ՛ մարմնեղէնը եւ թէ հոգեղէնը: (1) Աստուած նկատողութեան կ'առնէ, եւ կրնանք վստահ ըլլալ որ մեր Քա-

քահանայապետն ալ նկատողութեան կ'առնէ, Քրիստոսի մարմնոյն զոհագործութիւնը իբրեւ անուշահոտ խունկ մը, որ նոյն իսկ գթութեան աթոռին վրայ կը տարածուի: (2) Անոնք որ կը ճանչնան սուրբերուն զոհագործութիւնները, ներկայացուած՝ պղնձէ սեղանին վրայ դրուած մեղքի պատարագի նախագին ճարպովը, եւ կ'ըմբռնեն թէ անոնց զոհաբերութիւնները հաճելի են Աստուծոյ, բազմաթիւ չեն—միայն զոհաբերակիցներն են: (3) Անոնք՝ որ այս զոհերն ու իրենց անձնուրացութիւնները «իբրեւ աշխարհի աղտեղութեանց եւ անարգ» բաներու ոչնչացումը կը նկատեն՝ Աստուծմէ հեռացած դասակարգի մը կը պատկանին—«չար գործերով թշնամիներ» են: Անոնք՝ անոնք են որոնց մասին մեր Տէրը առաջուց խօսեցաւ. «Սուտ տեղը ամէն կերպ գէշ խօսքեր կը խօսին (պիտի խօսին) ձեր վրայ Ինծի համար:»— Մատթէոսի Ե. 11:

[147]Այս բաները ի՞նչ դաս կը սորվեցնեն:— Այն՝ թէ որքան ատեն որ Սրբութիւնին մէջ ճշմարիտ զոհաբերողներ ենք, եւ կամ Գաւիթին մէջ հաւատքի ընտանիքին իրական անդամներն ենք, մենք պիտի չնախատենք ոեւէ մէկը որ ներկայ ժամանակիս մէջ իրապէս կը զոհաբերէ: Եւ ոչ ալ այնքան մը պիտի կուրանանք չարախօսութեամբ, ատելութեամբ, նախանձով կամ հակառակութեամբ, որ կարող չըլլանք տեսնելու այն զոհագործութիւնները զորս Աստուած կ'ընդունի: Ուրեմն ի՞նչ պիտի ըսենք անոնց նկատմամբ, որոնք ատեն մը մեր եղբայրներն էին, միեւնոյն զոհագործութեանց մասնակիցներ ու միեւնոյն ոսկի սեղանին վրայ զոհաբերողներ, եւ թագաւորական քահանայութեան կարգին անդամներ, որոնք այնքա՛ն մը կը փոխուին, այնքա՛ն մը կը դրաւուին հակառակ ոգիէ մը, որ կրնան չարախօսութիւն ընել իրենց քահանայակիցներուն հանդէպ: Անշու՛շտ ՎԱԽՆԱԼՈՒ ենք անոնց

մասին (Եբր. Դ.1) որ ձգած են Սրբութիւնը ու Գաւիթը, եւ Աստուծոյ յարաբերութենէն բոլորովին հեռացած՝ դուրսի խաւարին մէջ գացած են: Մեր ամէն կրցածը ընելու ենք զանոնք վերադարձնելու համար (Յակոբու Ե. 20). սակայն ոեւէ պարագայի տակ Սրբութենէն հեռանալու չենք, չարին դէմ չար, նախատինքին դէմ նախատինք հատուցանելու համար: Ո՛չ, բոլոր անոնք որ կ'ուզեն հաւատարիմ ստորադաս քահանաներ ըլլալ՝ պարտին իրենց մեծ Քահանայապետին քայլերուն հետեւիլ, ու սիրել իրենց թշնամիները, եւ բարիք ընել անոնց որ զիրենք կը հալածեն: Անոնք պարտին օրինակել զԱյն «որ կը նախատուէր, եւ փոխարէնը չէր նախատեր. կը չարչարուէր, ու սպառնալիք չէր ըներ. հապա ինքզինք արդարութեամբ դատողին կը յանձնէր:»— Ա. Պետրոսի Բ. 23:

[148]Տէրոջ նոխազը ներկայացուց բոլոր հաւատարիմ հետեւորդները, բաղկացեալ Տէրոջը փոքրիկ հօտը: Անոնք բոլորն ալ իրարու նման են. անոնք բոլորն ալ միեւնոյն նեղ ճամբէն կ'ընթանան. այնպէս որ ինչ որ ճշմարիտ է ամբողջ խումբին համար, ճշմարիտ է անոր ամէն մէկ անդամին համար: Հետեւաբար Տէրոջ նոխազը ներկայացուց ամէն մէկ անհատ եւ անոր զոհաբերութիւնը, միայն թէ նոխազին (որ Քրիստոսի խորհրդական մարմինը կը ներկայացնէր) արիւնը գթութեան աթոռին վրայ սրսկուելէ առաջ, պէտք է որ ամբողջը լրացած ու բոլորին զոհագործութիւնը վերջացած ըլլայ:

[149]Գթութեան աթոռին վրան ու առջեւը սրսկըուած արիւնը խաչի ձեւով էր, խաչին վերի մասը կամ գլուխը գթութեան աթոռին վրայ: Ասիկա ցոյց տրուած է հետեւեալ նկարագրութեամբ. «Իր մատովը գթութեան աթոռին վրայ արեւելեան կողմը (դէպի վարագոյրը) պիտի սրսկէ, ...եւ գթութեան աթոռին առջեւը» (խաչաձեւ, մէկ կողմէն միւսը):

Այսպէս լրացան Իսրայէլի մեղքերուն համար մատուցուած մեղքի պատարագները—զուարակը ՍՏՈՐԱԴԱՍ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒՆ՝ Քահանայապետին մարմնոյն՝ ներկայ դարաշրջանի հաւատքի ընտանիքին համար· նոխազը «ժողովուրդին» Իսրայէլի համար—որ տիպն էր ամբողջ աշխարհին, որոնք ապագայի գիտութեան ու պատեհութեանց ներքեւ պիտի ըլլան Աստուծոյ ժողովուրդը:

150 Այսպէս որոշապէս կը տեսնենք որ այս ամբողջ աւետարանական դարը՝ չարչարանքի ու մահուան դար մըն է ամէն անոնց համար, որ կը զոհեն մարդկային՝ երկրային բնութիւնը, հոգեղէնին՝ երկնայինին մասնակից ըլլալու համար: Ճիշդ այն պահուն, երբ Իր մարմնոյն՝ Իր տանը համար Յիսուսի մատուցած զոհագործութիւնը լրացաւ ու Իր համբառնալէն վերջ Հօրը առջեւ ներկայացաւ, Անոր զոհագործութեան՝ Հօրը կողմէ ընդունուած ըլլալուն ապացոյցը ղրկուեցաւ—Պէնտէկոստէի մկրտութիւնը Իր եկեղեցիին՝ Իր մարմնոյն՝ Իր տանը ներկայացուցիչներուն վրայ: Այդ ատեն Անոր օծութիւնը՝ սուրբ հոգին (օծման սուրբ իւղով խորհրդանըշուած), եկեղեցիին վրայ եկաւ, եւ անկէ իվեր կը շարունակէ գալ Քահանայապետին մարմնոյն բոլոր կենդանի անդամներուն վրայ, եւ կրկնութեան պէտք չունի· ինչու որ իբրեւ Անոր մարմնոյն մէկ անդամը Քրիստոսի մէջ մկրտուողներուն ամէն մէկը, այդպէսով Անոր սուրբ հոգիին մէջ կը մկրտուի —այն հոգին՝ որ կը կենդանացանէ այդ մարմնոյն ամէն մէկ անդամը:

151 Սուրբ հոգիի այս շնորհումը նշան մըն էր՝ թէ Աստուած ընդունած էր Յիսուսի հաւատացողներէն ամէն անոնք, որոնք արդէն իսկ նուիրուած եւ Վարդապետէն պատուէր ստացած ըլլալով կը կենային, կ'սպասէին որ իրենց զոհաբերութիւնները (Միջնորդին միջոցաւ ընդունելի) Աստուծմէ ընդունուին, եւ

իրենք որդեգրութեան հոգիով իբրեւ որդիներ յղացուին: Սուրբ հոգիին, Տէրոջ զօրութեան կամ «ձեռքին», Պէնտէկոստէին այս գալուստը նախապատկերին մէջ ցոյց տրուեցաւ (Համար 15), երբ Քահանայապետը Խորանէն դուրս գալով ձեռքերը Տէրոջ նոխազին վրայ դրաւ ու մորթեց զայն: Ճիշդ ինչպէս որ Հօրը հոգին կարողացուց Յիսուսը՝ կատարելու այն ամէնը որ զուարակին մորթուելով պատկերացուած էր, այնպէս ալ Քրիստոսի միջոցաւ Տէրոջը նոխազ դասակարգին վրայ եկած միեւնոյն հոգին, Աստուծոյ հոգին՝ զօրութիւնը կամ ազդեցութիւնը, ճշմարտութեան հոգին կամ ազդեցութիւնը, կը կարողացնէ զանոնք իբրեւ Քրիստոսով նոր արարածներ՝ իրենց մարդկային էութիւնները խաչելու, նոխազը մորթելու, մարմինի գործերը մեռցընելու, խոստացուած աստուածային բնութեան փառաց, պատուին եւ անմահութեան յոյսով:

152 Ահա այս կերպով էր, զոր օրինակ, որ Պօղոս Առաքեալը, Առաջնորդին ու Տէրոջ ոգիէն գրաւուած ըլլալով՝ կրնար ամէն ինչ կորուստ ու աղտեղութիւն համարել, որպէսզի Քրիստոսի մէկ անդամը ըլլայ եւ ԱՆՈՐ ՄԷՋ գտնուի: Այս յոյսով ու հոգիով ներշնչուած՝ նա կրնար ըսել, «կենդանի եմ (իբրեւ նոր արարած) ոչ թէ ես (հին արարածը, նուիրուած նոխազով պատկերացուած)»: Անիկա աշխարհի նախատինքին ու արհամարհանքին տակ կ'ապրէր—բանակէն դուրս: Պօղոսի ԵՐԿՐԱՅԻՆ իղձերն ու կարողութիւնները բոլորն ալ Աստուծոյ ներկայացուած էին իբրեւ կենդանի զոհ մը: Այնուհետեւ Քրիստոս՝ փառաց յոյսը՝ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԻՏՔՆ էր որ կ'ապրէր իր մէջ, խաչելով եւ ճնշելով իր արդարացած մարդկային մարմինը, իր ըղձանքներով ու փափաքներով մէկտեղ:

153 Թէեւ ան իրապէս աշխարհի մէջ էր, բայց ինք անոր չէր պատկաներ· սակայն այն ատենէն

իրողութիւն մըն էր որ Նա կրնար ըսել. «Բայց ես որ մարմինով կ'ապրիմ՝ Աստուծոյ Որդւոյն ՀԱՒԱՏՔՈՎԸ կ'ապրիմ:» (Գաղ. Բ. 20) Այո՛, հաւատքով Նա նոր արարած մը եղած էր, որուն կը վերաբերէին աստուածային բնութեան ամենամեծ ու պատուական խոստումները, որքան ատեն որ հաւատարիմ էր: (Բ. Պետ. Ա. 4) Անիկա Սրբութեան վիճակին մէջ կ'ապրէր առաջաւորութեան հացով կերակրուելով, եւ շարունակաբար կը լուսաւորուէր ոսկի աշտանակին լոյսով: Այսպէս, գիտութիւն եւ ոյժ ստացած, Նա ի վիճակի էր Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ Աստուծոյ ընդունելի խունկ մատուցանելու. այսինքն թէ, Պօղոս Առաքեալի զոհաբերութիւնը Աստուծոյ ընդունելի էր այն պատճառաւ՝ որ Յիսուսի արժանիքը անոր վերագրուած էր: Այսպէս, Նա նախադի բնութիւնը միշտ ԶՈՀՈՒԱԾ պահեց. անիկա ոչ միայն մարմնեղէն կամքը զոհուած պահեց, հապա նաեւ որքան որ կարելի է մարդկային մարմինը ճնշուած—նոր կամքին ենթակայ—պահեց: Նոյն բանը ըրած են նաեւ Տէրոջը նախադ խումբին ուրիշ անդամները, թէեւ ուրիշներ այնքան ընդարձակօրէն ճանչցուած չեն: Պօղոսի զոհաբերութենէն պատուական բոյր մը վեր ելաւ. անոր Աստուծոյ խիստ անուշահոտ զոհաբերութիւն մըն էր, սակայն մերինին նման անիկա Աստուծոյ ընդունելի էր ոչ թէ իր սեփհական արժէքին պատճառաւ, հապա անոր համար որ Քրիստոսի՝ Փրկչին՝ Ոսկի սեղանին արժանիքէն բաժին ստացած՝ անոնց վրայ կը մատուցուէր:

[154]Ինչպէս որ նախադը մեղքի պատարագին պակաս մնացած մասը լրացուց, զուարակով սկսած զոհագործութիւնը ամբողջացնելով, այնպէս ալ փոքրիկ հօտը, Յիսուսի հետեւելով, «Քրիստոսի կրած նեղութիւններուն պակասութիւնը...կը լեցընէ»: (Կող. Ա. 24) Մեր զոհաբերութիւնները իրենք

իրենցմէ արժէքաւոր չեն եղած, ինչպէս որ էր մեր Տէրոջինը, ինչու որ միայն Նա կատարեալ ու յարմար էր փրկանք մը, մեղքի պատարագ մը ըլլալու. մեր զոհերը ընդունելի կ'ըլլան մեզի վերագրուած Իր արժանիքով, որ նախ կ'արդարացնէ զմեզ, եւ յետոյ՝ այն ողորմութեան շնորհիւ որ կը թոյլատրէ մեր ԱՐԴԱՐԱՑԱԾ անձերուն՝ Յիսուսի կատարեալ զոհաբերութեան ՀԵՏ ընծայուելու, մենք՝ իբրեւ Իր մարմնոյն անդամները, Քրիստոսի նեղութիւններէն բաժին կ'առնենք, որպէսզի ի վերջոյ Իր փառքին ալ մասնակից ըլլանք—բոլոր մարդկութիւնը վերահաստատութեան առանձնաշնորհներով եւ պատեհութիւններով օրհնելու՝ Իր ապագայ գործին մէջ բաժին մ'ունենալով:

[155]Վերջապէս նախադին ՎԵՐՋԻՆ անդամներուն զոհաբերութիւնը պիտի սպառի եւ մեղքի պատարագը յաւիտենապէս լրանայ: Ուրիշ տեղ տրուած ապացոյցներու վրայ հիմնուած՝ հաստատօրէն կը հաւատանք՝ թէ մենք Քաւութեան Օրուան վերջաւորութեան մէջ կ'ապրինք, եւ թէ Տէրոջը նախադ դասակարգին վերջին անդամները ներկայիս կը զոհաբերուին: Շատ չանցած՝ այս դասակարգին՝ Քրիստոսի մարմնոյն՝ վերջին անդամները երկրորդ վարագոյրէն—մարմինէն—անդին պիտի անցնին հոգեղէն բնութեան կատարելութեան մէջ, այժմէն իսկ սկսած նոր կամքով ու միտքով, որոնք կը կառավարեն իրենց մահկանացու մարմինները: Ու ոչ միայն այդ՝ հապա նաեւ այսպիսի հաւատարիմներուն խոստացուած է հոգեղէն բնութեանց ամենաբարձրը—«աստուածային բնութիւնը»:— Բ. Պետրոսի Ա. 4:

[156]Երկրորդ վարագոյրէն անցնիլը այն նշանակութիւնը ունի Մարմնոյն համար՝ ինչ նշանակութիւն որ ունէր Գլուխին համար. նախադին արիւնը ներկայացնելը կը նշանակէ այն՝ ինչ որ կը նշանա-

կէր զուարակին արիւնը ներկայացնելը: Նոխազին արիւնը կրելով՝ Քահանային մարմնոյն երկրորդ վարագուրէն անցնիլը՝ ներկայացուց Քրիստոսի մարմնոյն մարդկային վիճակներէ բոլորովին անդին՝ աստուածային բնութեան կատարելութեան մէջ անցնիլը, երբ Քրիստոս Յիսուսի պէս պիտի ըլլանք, որը այժմ Հօրը «էութեան բուն պատկերն» է: Ո՛վ երանելի յոյս. Յիսուսի համար մարգարէաբար խօսուած էր՝ «Ես պիտի գոհանամ, երբ Քու նմանութեամբդ արթննամ» (Տես Աստուածաշունչի Անգլ. Թրգմ). որքա՜ն հրաշալի է այն խոստումը թէ «Անոր պէս պիտի ըլլանք»:— Եբր. Ա. 3, Հռոմ. Ը. 29, Սաղմ. ԺԷ. 15, Ա. Յովհ. Գ. 2:

157 Եթէ պիտի կրնանք շահիլ այն մրցանակը որուն համար կը վազենք, այն ատեն՝

Թող կորսուին ամէն բղձանք տենչալի,
Աշխարհային ինչ ձգտումներ որ ունինք.
Բայց որպիսի՜ ընտիր վիճակ, սխրալի—
Մեզի տրուած են արդ յոյսեր երկնային:

158 Սրբութիւն Սրբութեանցը հասնելէ յետոյ, «ժողովուրդին համար» կատարուած ՄԱՐՄՆՈՅՆ զոհաբերութեան ապացոյցը պիտի ներկայացուի, ինչպէս որ գթութեան աթոռին վրայ սրսկուած նոխազին արիւնը կը պատկերացնէր: «Եւ սրբարանին համար քաւութիւն պիտի ընէ՝ Իսրայէլի որդւոցը անմաքրութիւններուն համար. ասանկ պիտի ընէ ժողովքի խորանին համար ալ, որ անոնց հետ անոնց անմաքրութիւններուն մէջ կը կենայ»:— Ղեւտ. ԺԶ. 16— (Տես Աստուածաշունչի Անգլ. Թարգմ.)

159 Երբոր ներկայացուի ատեն՝ «ժողովուրդին ՀԱՄԱՐ» պիտի ընդունուի, ինչպէս որ մեր փառահեղ Առաջնորդինը ընդունուեցաւ «Իրեն» եւ Իր տանը «համար»: Հաշտութեան գործը այսպէս գլուխ պիտի հանուի: Մեղքն ու դատապարտութիւնը պիտի ծածկուի բոլորին համար, եւ այդ քաւութեան

փառաւոր արդասիքները աշխարհին ընծայելու վսեմ գործը անմիջապէս պիտի յաջորդէ—ճիշդ ինչպէս որ Պէնտէկոստէի օրհնութիւնը եկաւ մարմնոյն վրայ՝ Յիսուսի զոհաբերութեան ընդունուելէն անմիջապէս վերջ, Անոր՝ մարմնեղէն վարագուրէն անդին անցնելէն եւ երկնային գթութեան աթոռին առջեւ «Իր անձով մեր մեղքերը սրբել»էն յետոյ:— Եբր. Ա. 3:

160 Ամէն բաներու արիւնով սրսկուիլը ցոյց տըւաւ թէ արիւնը ԼԻԱԿԱՏԱՐ զոհացումն է, եւ մատնանշեց դարձեալ թէ յաջորդող արձակման նոխազի գործը մեղքի պատարագին մաս չէր կազմէր, եւ հարկաւոր չէր «քաւութիւնը» լրացնելու համար: Ուստի անոր մէջ ուրիշ նպատակ մը եւ նշանակութիւն մը պէտք է փնտռենք:

ԱՐՁԱԿԵԼԻ ՆՈԽԱԶԸ

161 «Եւ Սրբարանին (Սրբութիւն Սրբութեանցին) ու ժողովքի խորանին (Սրբութիւնին) եւ (Գաւիթին մէջի) սեղանին համար քաւութիւն ընելը լմնցնելէն ետքը, ողջ նոխազը պիտի մօտեցնէ. եւ Ահարոն իր երկու ձեռքերը ողջ նոխազին (արձակելի նոխազին) գլխուն վրայ պիտի դնէ, ու Իսրայէլի որդւոցը (աշխարհի ՆԱԽԱՊԱՏԿԵՐ) բոլոր անօրէնութիւնները եւ անոնց բոլոր յանցանքները եւ բոլոր մեղքերը պիտի խոստովանի անոր վրայ, եւ զանոնք նոխազին գլխուն վրայ դնելով՝ ՅԱՐՄԱՐ մարդու մը (ոեւէ յարմար մէկը) ձեռքով անապատը ղրկէ:»— Ղեւտացւոց ԺԶ. 20–22:

162 Ինչպէս յայտնած էինք առաջ, այնպէս կը հասկնանք թէ միւսին հետ զուգորդութեան համար ներկայացուած այս արձակելի նոխազը, որ թերացաւ զոհաբերելու եւ զուարակին օրինակին հետեւելու, ներկայացուց Աստուծոյ ժողովուրդէն դասակարգ մը, որոնք աշխարհի նկատմամբ մեռած ըլլալու ուխտ ըրած են, իրենց արդարացած մարդկային բնութիւնը զոհաբերելու, սակայն կը թերա—

նան ուխտուած զոհաբերութիւնները գործադրելու: Այն նոխազը չներկայացներ զանոնք՝ որ «ետ կը քաշուին կորսուելու» համար, որոնք խոզի նման ետ կը դառնան մեղքի ցեխին մէջ թաւալելու (Եբրայեցւոց Ժ. 39, Բ. Պետ. Բ. 22). հապա՝ դասակարգ մը՝ որ կը ջանայ մեղքէ զգուշանալ, բարոյապէս մաքուր ապրիլ, եւ Տէրը պատուել. սակայն միեւնոյն ատեն աշխարհի պատիւն ու շնորհը փնտռելով՝ անոնք կ'արգիլուին երկրային իրաւունքները Տէրոջ ծառայութեան ու դատին համար զոհաբերելու գործին մէջ:

[163]Արձակելի-նոխազ դասակարգը գոյութիւն ունեցած է ամբողջ աւետարանական դարու տեւողութեան: Քաւութեան Օրուան վերջաւորութեան միակ նոխազը եւ անոր վրայ կատարուած գործը՝ ընդհանուր կերպով ներկայացուց այդ խումբին ամէն մէկ անհատը դարուն տեւողութեան, թէեւ անմանաւորապէս ներկայացուց զոհագործութեան դարաշրջանին վերջաւորութեան ապրող այս դասակարգին անդամները: Այժմ նկատի առնենք՝ թէ մեղքի պատարագին լրացած ատեն այս խումբին ապրող անդամներուն—արձակելի-նոխազ դասակարգին վերջին անդամներուն—նկատմամբ Աստուած ինչ կերպով մտադրած է վերաբերուիլ—եւ յետոյ տեսնենք թէ տիպն ինչպէ՛ս պիտի յարմարի նոյն դասակարգին նախընթաց անդամներուն:

[164]Թող յիշուի թէ ապագային, մեղքի պատարագներէն ՎԵՐՋ, տեղի ունենալիք բաներն են որ նկատի կ'առնենք ներկայիս: Տէրոջ նոխազը բոլորովին սպառած չէ. հետեւաբար՝ Քահանային մարմինով ներկայացուած փոքրիկ հօտը, երկրորդ վարագուրէն անդին՝ հոգեղէն կատարելութեան վիճակին անցած չէ. եւ ողջ մնացած արձակելի նոխազին մասնաւոր գործը աւելի վերջ է որ տեղի պիտի ունենայ:

[165]Սբ. Գրոց ուրիշ համարներ (Յայտ. Է. 9, 13-17, եւ Ա. Կորնթ. Գ. 15) ցոյց կուտան մեզի՝ թէ «մեծ բազմութիւն մը» գոյութիւն պիտի ունենայ, որ Յիսուսի ժառանգակցութեան մեծ մրցանակին համար ասպարէզը մտած ըլլալով, այնպէս մը պիտի չի «վազէ» որ զանիկա շահի: Անոնք, թէեւ մրցանակին նկատմամբ մերժուածներ (Ա. Կորնթ. Թ. 27), այսուհանդերձ Տէրոջը սիրոյն արժանիներն են. ինչու որ անոնք ի սրտէ արդարութեան բարեկամներ են եւ ոչ թէ մեղքի: Ուստի, կեանքի զանազան պարագաներու միջոցաւ Իր գործադրած նախախնամութիւններովը, Տէրը զանոնք «մեծ նեղութենէ» մը պիտի անցնէ, այնպէս գլուխ հանելով անոնց համար «մարմնին ԿՈՐՈՒՍՏԸ, որպէսզի հոգին փրկուի Տէր Յիսուսի օրը:» (Ա. Կորնթ. Ե. 5) Անոնք իրենք զիրենք Աստուծոյ տուին Յիսուսի միջոցաւ, որ անոնց վերագրեց իր արժանիքը, եւ Աստուած ընդունելով իրենց նուիրումները, իրենց ուխտին համաձայն՝ իբրեւ մարդկային էակներ մեռած ՀԱՇՈՒԵՑ զանոնք, եւ կենդանի՝ իբրեւ նոր՝ հոգեղէն արարածներ: Սակայն, թերանալով անձնազոհութեան ուխտը գործադրել, իրենք զիրենք կ'անջատեն թագաւորական քահանայութենէն — Քրիստոսի ՄԱՐՄՆՈՅՆ անդամակցութենէն: «Ամէն ճիւղ որ իմ վրաս է ու պտուղ չբերեր, (Հայրը) կը կտրէ զանիկա:»— Յովհ. ԺԵ. 2:

[166]Ասոնք խղճալի վիճակի մը մէջ են. անոնք կը թերանան մրցանակը շահելու, հետեւաբար չեն կրնար աստուածային բնութիւն ունենալ. եւ ոչ ալ աշխարհին հետ կատարեալ մարդկութեան ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ առնել. ինչու որ իրենց նուիրուած ատեն, մարդկային բոլոր իրաւունքներն ու աստուածաշնորհները իբրեւ զոհաբերութիւն ընդունուած էին. այնուհետեւ իրենց կը մնար միայն հոգեղէն յոյսեր, եւ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ բնութեան համար

տապարէզը վազելու պատեհութիւնը։ Թէպէտեւ կամաւոր յաղթողներ չեն՝ սակայն Տէրը կը սիրէ զիրենք, եւ պիտի ազատէ զանոնք՝ որ նուաստացումէ ու նախատինքէ (վախնալով Բանակէն դուրս, անապատին՝ անջատուած կամ մեռած վիճակին մէջ զուարակին ու նոխազին կրած նախատինքէն), Տէրոջ, ճշմարտութեան, ու Տէրոջ եղբայրներուն նրկատմամբ իրենց ունեցած յարաբերութեան մէջ բաւականաչափ նախանձախնդիր կամ հաւատարիմ չեն եղած։ Անոնք կաշկանդուած են մարդոց վախէն ու մարդկային աւանդութիւններէն եւ կարծիքներէն, որոնք միշտ ծուղակներ են, ու ետ կը պահեն մինչեւ ի մահ Աստուծոյ հնազանդելէ։— Եբր. Բ. 15։

167Քահանայապետին ողորմութեամբը՝ այս մեծ բազմութեան պատկանողները «մեծ նեղութեան» պիտի դիմեն, ուր իրենց մարմինները պիտի ՈՉՆՉԱՆԱՆ։ Ասիկա կամաւոր յաղթողներ պիտի չընէ զիրենք, եւ ոչ ալ մարմնոյն՝ Քրիստոսի հարսին մէջ անդամակցութիւն մը պիտի շնորհէ իրենց։ Ասիկա թագաւորներու եւ քահանաներու աթոռներուն վրայ տեղ մը պիտի չտայ իրենց, այլ իբրեւ հոգեղէն արարածներ՝ դիրք մը «աթոռին ԱՌՋԵՒ», թէեւ ոչ հոգեղէն կարգին ամենաբարձրը, աստուածայինը։ Թէպէտեւ անոնք կենաց ՊՍԱԿԻՆ՝ անմահութեան պիտի չտիրանան, սակայն եթէ նեղութեան մէջ հաւատարիմ ըլլան, հրեշտակային վիճակի մը պիտի հասնին։ Անոնք Աստուծոյ պիտի ծառայեն Իր տաճարին ՄԷՋ, թէեւ անդամները պիտի չըլլան այն խորհրդաւոր տաճարին՝ որ մեծ Քրիստոսն է։— Յայտնութեան Է. 14,15։

168Արձակելի նոխազով ներկայացուած այս դասակարգը, աշխարհէն անջատուած՝ անապատային վիճակին մէջ պիտի ՂՐԿՈՒԻ, հոն քշուած ըլլալով «յարմար մարդուն» ձեռքով—փշաքաղիչ պարագաներ — այդտեղ դժբաղդութիւններով չարչարուելու, մինչեւ որ ըմբռնեն աշխարհի հաճութեան բոլորովին ունայն, խաբուսիկ, եւ անարժէք ըլլալը, մինչեւ որ մարդկային բոլոր յոյսեր ու ըղձանքներ մեռնին, ու պատրաստ ըլլան ըսելու, Աստուծո՛յ կամքը՝ եւ ոչ թէ իմս թող ըլլայ։ Աշխարհը միշտ պատրաստ է արհամարհելու եւ մերժելու ուղղապատժուածներն ու տառապողները, հոգ չէ թէ այսպիսիներ նոյն իսկ անոր խաբուսիկ ժպիտին ու սնամէջ պատիւներուն ցանկան ի սրտէ։ Արձակելի նոխազին մարմինը անապատին մէջ ՉԱՅՐՈՒԵՑԱՒ. միայն մեղքի պատարագները (զուարակն ու Տէրոջ նոխազը) այրուեցան։ (Եբր. ԺԳ. 11) Մեղքի պատարագներուն այրուիլը ներկայացուց՝ նեղութեան կրակոտ փորձառութեանց հանդէպ՝ այդ դասակարգերուն ցոյց տուած շարունակական յարատեւ հպատակութիւնը—«մինչեւ ի մահ հաւատարիմ (յօժարակամ զոհաբերութիւններ)»։ Երկու դասակարգերն ալ՝ մինչեւ մարդկային կամքին ու մարմնին մահը կը տառապին. սակայն առաջին դասակարգինները կամաւորապէս կը մեռնին. անոնք կ'ողջունեն մարմնին շարունակական խաչելութեամբը, ինչպէս որ ցոյց տրուած էր կրակի խորհրդանշանով՝ որ շարունակաբար կ'այրէր մինչեւ որ ա՛լ այրելու բան չմնար։ Երկրորդ դասակարգին պատկանողները պարզապէս անապատ կը ղրկուին եւ հոն կը թողուին դժկամակօրէն մեռնելու։ Աշխարհի հաճութեան համար իրենց ունեցած սէրը կ'անհետանայ երբ աշխարհը կը լքէ, կ'արհամարհէ ու կը նախատէ զիրենք, եւ իրենց նոր հոգեղէն կեանքը միեւնոյն ատեն կը հասուննայ։ Տէրոջը նոխազ դասակարգը, Տէրոջ հոգիովն ու օգնութեամբը, մարդկային բնութիւնը յօժարակամութեամբ կը ԶՈՀԱԲԵՐԷ. արձակելի նոխազին մարմինը աստուածային նախախնամութեամբ կ'ոչնչանայ, որպէսզի հոգին փրկուի։

169Այդ բանը՝ այս արձակելի–նոխազ դասակարգին վերջին անդամներուն համար ոչ միայն մօտերս է որ նշանակելի չափով պիտի իրականանայ, հապա նաեւ աստիճանով մը կատարուած է ամբողջ աւետարանական դարու տեւողութեան. քանզի միշտ եղած է մեծ թիւով դասակարգ մը՝ որ միայն ՍՏԻՊ–ՄԱՆ տակ անձնական կամքը մահուան մատնած է. եւ փոխան կամաւորապէս զոհաբերելու, «մարմնին փճացման» ենթարկուեցան: (Ա. Կորնթ. Ե. 5) Երկու նոխազներով ներկայացուած դասակարգերը դարուս տեւողութեան կողք կողքի զարգացման ընթացքին մէջ եղած են:

170Երբ «փոքրիկ հօտ»ին բոլոր անդամները վարագուրէն անդին անցած են, (կամ աւետարանական դարու վերջին փորձառութեանց պարագային) ,աստուածային նախախնամութիւնը՝ Տէրոջ ձեռքը, այդ կապուածները ազատ պիտի արձակէ, տապալելով մարդկային շատ մը տեսութիւնները, դաւանանքները եւ աւանդութիւնները, ու ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ եկեղեցական հսկայ կազմերը, որոնց մէջ եւ որոնցմով բռնուած է արձակելի–նոխազ դասակարգին պատկանող Իր ժողովուրդը—արգիլուա՛ծ Տէրոջ ձայնը լսելէ ու անոր հնազանդելէ:

171«Բաբելոն»ի անկման պատճառաւ ազատութեան մղուած, երբ մէկ կողմէն կ՚ըմբռնեն թէ ՄԵԾ ՄՐՑԱՆԱԿԸ կորսնցուցած են, այս նեղութեան սուրբերը՝ այդ ատեն մտիկ պիտի ընեն Քահանայապետին ձայնին, ու անջատման եւ մարմնի փճացման անապատային վիճակին մէջ քշուած պիտի գտնեն իրենք զիրենք: Անցեալի մէջ ոչ մէկ ատեն այնքան ՆՈՒԻՐՈՒԱԾՆԵՐ ԿԱՊՈՒԱԾ են որքան ներկայիս. այսու հանդերձ անոնցմէ մաս մը գոյութիւն ունեցած է դարուն ամբողջ տեւողութեանը:

172Երկու դասակարգերուն բոլոր նուիրուածներն ալ (Տէրոջ նոխազ դասակարգը եւ արձակելի–

նոխազ դասակարգը) մեծ փորձութիւններէ ու նեղութիւններէ կ՚անցնին. դասակարգին մէկը՝ ուրախութեամբ ընդունելով՝ զանոնք թեթեւ նեղութիւններ կը հաշուէ, եւ կը հրճուի որ անոնց արժանի համարուած է: Գլուխին նման՝ իրենցն ալ կամաւոր զոհաբերութիւն մըն է: Միւս դասակարգին համար անոնք տաժանելի են, մեծ նեղութիւններ, գրեթէ առանց ուրախութեան—մարմնի ԲՌՆԱԴԱՏՈՒԱԾ ոչնչացում մը: Եւ ասպարէզին վերջաւորութեան՝ իրենց դիրքերն ու մրցանակներն ալ համեմատաբար կը տարբերին:

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ՈՂՋԱԿԷԶՆԵՐԸ

173«Եւ Ահարոն ժողովքի խորանը (Սրբութիւնը) պիտի մտնէ, ու սրբարանը (Սրբութիւն Սրբութեանցը) մտնելու ժամանակին հագած կտաւէ հանդերձները հանէ, եւ զանոնք հոն դնէ: Եւ սուրբ տեղը (Գաւիթը) իր մարմինը ջրով պիտի լուայ, ու իր (սովորական պատուոյ եւ փառաց) հանդերձները հագնի. եւ ելլէ իր ողջակէզը ու ժողովուրդին ողջակէզը մատուցանէ, եւ իրեն (մարմնոյն, եկեղեցիին, «փոքրիկ հօտին») համար ու ժողովուրդին համար (այսպէս) քաւութիւն ընէ»(–լով լրացնէ. Ղեւտ. ԺԶ. 23,24)— միեւնոյն քաւութեան գործը՝ իր աւարտման տեսարաններէն կամ երեւոյթներէն դիտուած:

174Ողջակէզը կը բաղկանար երկու խոյերէ (համարներ 3,5), մին ներկայացնելով զուարակը եւ միւսը Տէրոջ նոխազը: Անոնք նոյնանման ըլլալով, ցոյց կուտան Յիսուսի եւ Իր քայլերուն հետեւողներուն կատարած զոհաբերութեանց ներդաշնակութիւնն ու միութիւնը—թէ Աստուծոյ առջեւ անոնք բոլորն ալ մէկ զոհաբերութիւն մըն են: «Վասնզի ան որ կը սրբէ (Յիսուս) ու ան որ կը սրբուի (փոքրիկ հօտը), ամէնն ալ մէկէ են. անոր համար Ինք ամօթ չսեպեր եղբայր կոչել զանոնք:»—Եբր. Բ.11:

[175]Ասիկա դարձեալ ցոյց տրուած է այս զոհաբերութեանց վրայ կատարուած գործերով: Ողջակէզի խոյերը կտրուելով լուացուեցան, ու կտորները գլխուն հետ սեղանին վրայ դրուելով այրուեցան, որպէս անուշահոտ ողջակէզ մը Եհովայի համար: Քանի որ երկու խոյերն ալ միեւնոյն գործողութեան ենթարկուեցան, ասիկա ցոյց տուաւ թէ Եհովայի նկատումով՝ անոնք բոլորն ալ մէկ զոհաբերութեան մասը կը կազմէին. անդամները Գլուխին միացած եւ որպէս ամբողջութիւն ընդունելի եղած ըլլալով՝ աշխարհի մեղքերուն ՔԱՒՈՒԹԻՒՆԸ ըրին, այսպէս՝ արդարութեան պահանջներուն գոհացում տալով՝ ամբողջ մեղաւոր աշխարհին համար:

[176]Ինչպէս որ մեղքի պատարագները Փրկչին զոհաբերական մահը ներկայացուցին, այնպէս ալ յաջորդող ողջակէզը պատկերացուց այդ ՆՈՅՆ զոհաբերութեան նկատմամբ Եհովայի յայտնած ընդունելութիւնը: Զմոռնանք որ Աստուած այսպէս ցոյց կուտայ, թէ ցուլերէն ու նոխազներէն «աւելի լաւ զոհեր»ուն նկատմամբ ԻՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ պիտի չի ՅԱՅՏՆԷ, մինչեւ որ մեղքի պատարագները չլրանան, եւ ճշմարիտ Քահանայապետը Իր պաշտօնին պատւոյն ու փառքովը չզգեստաւորուի, զոր հանդերձներուն փոխելը կը ցուցնէր: Մեղաց պատարագն ընելու ժամանակամիջոցին կը հագնէր միայն սպիտակ քթանէ հանդերձները: Վերջը, եւ սովորաբար, նա իր փառաւոր հանդերձները կը հագնէր, պատկերացնելով իրեն ընծայուած փառքն ու պատիւը: Աւետարանական դարու տեւողութեան՝ մեղքի պատարագները առաջ կը տարուին, եւ քահանաներուն պատիւ չընծայուիր. սակայն անոր վերջաւորութեան՝ անոնց Աստուծոյ հաճութեան արժանացած եւ Անկէ ընդունուած ըլլալուն արտաքին յայտնութիւնը կուգայ, զոհաբերող քահանա-

ներուն փառք ու պատիւ շնորհուելովը, եւ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ օրհնուելովը՝ որոնց մեղքերուն համար քաւութիւն ըրեր էին:

[177]Ողջակէզը այրուեցաւ Գաւիթին մէջ սեղանին վրայ, այսպէս ուսուցանելով՝ թէ Աստուած ամբողջ մարմնոյն (գլուխին եւ կտորներուն, կամ անդամներուն) զոհաբերութեան Իր ընդունելութիւնը պիտի յայտնէ բոլոր ժողովուրդին աչաց առջեւ, այն միեւնոյն ժողովուրդին՝ որ այս աւետարանական դարու տեւողութեան զզուանքով մէկդի քաշուած է Յիսուսի եւ իր հետեւորդներուն զոհաբերական կեանքերէն: Բայց գործին Աստուծմէ ընդունուիլը այսպէս ՅԱՅՏՆՈՒԵԼԷ առաջ, արձակելի-նոխազ դասակարգը ճամբու կը դրուի, եւ Քահանային պատմուճանները կը փոխուին:

[178]Ինչպէս որ զոհագործութեան տեւողութեան հագուած ճերմակ պատմուճանները ՄԱՐՄԻՆԸ ԾԱԾԿԵՑԻՆ, եւ ՄԱՐՄՆՈՅՆ արդարութիւնը՝ Աստուծոյ առջեւ Քրիստոսով անոնց մաքրութիւնը ներկայացուցին, այնպէս ալ վերջէն հագուած պատւոյ եւ փառաց հանդերձները կը ներկայացընէին եկեղեցիին գիրքին եւ ապագայ գործին փառքերը, երբ նոր արարածները կատարելագործուած ու վարագուրէն անդին անցած պիտի ըլլան: Այս առթիւ ջրով լուացուիլը ցոյց կուտայ՝ թէ թէեւ ճերմակ հանդերձները (մարմնոյն վերագրուած արդարութիւնը) այժմ վերցուած են, սակայն ասիկա մեղքին դարձեալ վերագրումը չնշանակեր, այլ՝ մաքրագործութեան ամբողջացումը, մարմնոյն ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ յարութեան կատարելութեամբ, պատւոյ եւ փառաց զգեստները ներկայացընելով՝ աստուածային բնութեան առաջնորդող առաջին յարութեան փառքը, պատիւն ու անմահութիւնը: Լուացուիլը ցոյց կուտայ դարձեալ՝ թէ ժողովուրդին այն մեղքերը որոնց համար քաւութիւն

եղած էր, Քահանային մաքրութեան չէին կրէր կամ չէին արտացոլեր զայն:

[179]Հոս կը վերջանայ քահանայութեան կարգադրութեան եւ աշխարհի մեղքերուն գոհացման այս պատկերը, սակայն կը կենանք ակնարկ մը նետելու այս գլուխին (Ղեւտ. ԺԶ.) մի քանի համարներուն, որոնք այնքան ուղղակիօրէն կապուած չեն մեր նիւթին հետ:

[180]Համար 17. «Եւ սրբարանը (Սրբութիւն Սրբութեանցը) քաւութիւն ընելու մտած ատենը՝ մինչեւ որ իրեն համար ու իր տանը համար եւ Իսրայէլի բոլոր ժողովքին համար քաւութիւն ընէ ու դուրս ելլէ, ժողովքի խորանին (Առաջին խորանին՝ սրբութեանը) մէջ մարդ մը պիտի չըլլայ:»

[181]Այս արգելքը մի միայն այդ օրուան համար է, ինչու որ Առաքեալը կ՚ըսէ. «Առաջին խորանը (Սրբութիւնը) ամէն ատեն կը մտնէին քահանաները՝ պաշտամունքը կատարելու. բայց երկրորդը (Սրբութիւն Սրբութեանցը) տարին անգամ մը միայն քահանայապետը՝ կը մտնէր» այս Քաւութեան Օրը, որ կը կրկնուէր տարուէ տարի:— Եբր. Թ.6,7:

[182]Ճշմարիտ խորանին առանձնաշնորհները կը պատկանին միայն անոնց՝ որ քահանաներ են—Քահանայապետին մարմնոյն անդամներ—այնպէս որ ուր որ ալ ըլլանք, թէ այժմու նման, այս երկնային վիճակներուն առաջինին մէջ (հոգեւոր միտք ունեցող, Քրիստոս Յիսուսով նոր արարածներ), եւ կամ՝ ինչպէս կը յուսանք շուտով ըլլալ՝ երկրորդ կամ կատարեալ հոգեղէն վիճակին մէջ, միայն կամ միասին եւ կամ երկու պարագային մէջ ալ՝ այդ բաները տեղի պիտի ունենան անոր համար որ մենք Քրիստոսի ՄԷՋ ենք, ՆՈՐ արարածներ—ոչ եւս ՄԱՐԴ:«Բայց դուք ՄԱՐՄՆՈՎ (մարդկային) չէք՝ հապա հոգիով (հոգեղէն, նոր արարածներ), եթէ

Աստուծոյ հոգին ձեր մէջ բնակած է:»—Հռովմայեցւոց Ը. 9:

[183]Այն խօսքը թէ ՄԻԱՅՆ Քահանայապետը տարին անգամ մը Սրբութիւն Սրբութեանցը կ՚երթար քաւութիւն ընելու, բնաւ չէ թէ կը նշանակէ որ թէ ինք եւ թէ ստորադաս քահանաները բնաւ հոն մտնելու չէին ուրիշ օրեր—Քաւութեան Օրը մեղքերու համար լիակատար հաշտութիւն մը գլուխ հանելէն վերջ: Ընդհակառակը Քահանայապետը յաճախ հոն կ՚երթար այլեւայլ առիթներով: Իսրայէլի բարօրութեանց, եւն., նկատմամբ որ ատեն որ Եհովայի հարցնելու պէտք ըլլար՝ Քահանայապետը Սրբութիւն Սրբութեանցը կը մտնէր, գործածելով դատաստանի լանջապանակը, Ուրիմը եւ Թումիմը (Աստուածային կամքը յայտնող լոյսեր): Դարձեալ, որ ատեն որ չուելու ըլլային, որ յաճախ կը պատահէր, քահանաները ներս կը մտնէին ու վար կառնէին վարագոյրները, եւ կը փաթթէին տապանակը ու սուրբ անօթները, Ղեւտացիներուն զանոնք տանելու թոյլ տրուելէ առաջ:— Թուոց Դ.5–16:

[184]Նմանապէս, որ ատեն որ Իսրայէլացի մը քահանաներուն մեղքի պատարագ մատուցանէր (Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները լրանալէն վերջ), անոնք բոլորն ալ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ կ՚ուտէին զայն: (Թուոց ԺԸ.10) Այսպէս է նաեւ հակատիպը, Քաւութեան ներկայ Օրուան լրանալէն վերջ Թագաւորական Քահանայութիւնը Սրբութիւն Սրբութեանցին կամ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀՈԳԵՂԷՆ ՎԻՃԱԿԻՆ մէջ պիտի ըլլայ, եւ հոն պիտի ընդունին (ուտեն) մեղաց զոհերը, զորս աշխարհ պիտի բերէ իրենց անհատական մեղացը համար (ոչ թէ սկզբնական կամ Ադամական մեղաց, որ Քաւութեան Օրուան զոհով ջնջուած էր): Այդ հոգեղէն կատարեալ վիճակին մէջ, ամէն խնդրոյ նկատմամբ քահանայութիւնը հրահանգ պիտի առնէ, ինչպէս ներկայացուած էր Ու-

րիմի եւ Թումիմի միջոցաւ Իսրայէլի տրուած վճիռներով ու պատասխաններով:

185 Համար 28· «Եւ զանիկա այրողը (զուարակին ու մեղաց զոհի նոխազին այրողը) իր հանդերձները պիտի լուայ ու մարմինը ջրով լուայ ու ետքը բանակը մտնէ :»

186 Կը թուի որ այս կը սորվեցնէ՝ թէ անոնք որ յաւէտ գործիք եղած էին անարգելու, նախատելու եւ սպաննելու Յիսուսի՝ զուարակին ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆԸ, եւ Իր փոքրիկ հօտին՝ նոխազին մարդկութիւնը, ատոր համար ՄԱՄՆԱՒՈՐ պատիժ մը պիտի չստանան, որովհետեւ չգիտնալով ըրին—միեւնոյն ատեն Աստուծոյ ծրագիրը կատարեցին: Յարմար ատենին անոնք կրնան լուացուելով մաքրուիլ եւ բանակին մէջ գալ, այսինքն այն միեւնոյն վիճակին մէջ ուր որ է մնացեալ աշխարհը, որոնց բոլորն ալ ժառանգութեամբ մեղաւորներ են, սակայն անոնց բոլորին համար Յիսուս մեռաւ, եւ անոնց բոլորն ալ կ'սպասեն մեծ Քահանայապետին ու այն ատեն աշխարհին ընծայուելիք օրհնութեան:

187 Համար 26· «Եւ նոխազը ազատ արձակելու տանողը իր հանդերձները պիտի լուայ, ու իր մարմինը ջրով լուայ, եւ ետքը բանակը մտնէ :»

188 Ասիկա ալ միեւնոյն դասը կ'ուսուցանէ անոնց նկատմամբ՝ որոնք գործիք պիտի ըլլան արձակելի նոխազով ներկայացուած մեծ բազմութեան վրայ տառապանք բերելու ու այդպէսով անոնց ՄԱՐՄԻՆԸ ՄԵՌՑՆԵԼՈՒ: Անոնց համար հարկ պիտի ըլլայ՝ այս անիրաւութեանց համար Տէրոջմէ մասնաւոր ներում խնդրել, բայց վերջապէս իրենք եւս պիտի համարուին աշխարհի միւս մարդոց կարգէն:

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆՑ ՅԱՋՈՐԴՈՂ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

189 Այսպէս այլաբանական Քաւութեան Օրը վերջացաւ· եւ Իսրայէլ այլաբանօրէն մաքրուեցաւ մեղ-

քէ, եւ այլեւս անմաքուր եւ Աստուծմէ բաժնուած չէր համարուէր, այլ՝ այժմ ՀԱՇՏՈՒԱԾ էր Անոր հետ: Արդարութիւնը այլեւս չէր դատապարտէր, այլ կը պատուիրէր ճանչնալ Աստուծոյ հաշտ ներկայութիւնը իրենց մէջ, զիրենք օրհնելու ու պաշտպանելու եւ հանգստեան ու խաղաղութեան Քանանը առաջնորդելու:

190 Քաւութեան Օրուան հակատիպն է ներկայ աւետարանական դարը, որու տեւողութեան Յիսուս ու Իր մարմինը, եկեղեցին, փրկագործութեան եւ անոր արդիւնքը եղող արդարացման շնորհիւ, զոր կը մատուցանեն արդարութեան, իբրեւ կատարեալ զոհացում Ադամական մեղքին: Երբ հաշտութեան գործը լրանայ, Աստուած պիտի ճանչնայ մարդկային աշխարհը, եւ Իր սրբարանը մարդոց մէջ պիտի հաստատէ: Այն ատեն գրուածը պիտի կատարուի· «Աստուծոյ խորանը (Աստուծոյ բնակարանը, փառաւորեալ եկեղեցին) մարդոց մէջ, ու Անիկա անոնց հետ պիտի բնակի· եւ անոնք Անոր ժողովուրդը պիտի ըլլան, եւ Աստուած Ինք անոնց հետ պիտի ըլլայ իբրեւ անոնց Աստուածը· եւ Աստուած անոնց աչքերէն բոլոր արցունքները պիտի սրբէ, եւ ա՛լ մահ պիտի չըլլայ, ոչ սուգ եւ ոչ աղաղակ եւ ոչ ցաւ պիտի ըլլայ ասկէ ետեւ· վասն զի առաջուան բաները (Սատանայի տիրապետութիւնը, մեղքն ու մահը) անցան: Եւ Ան որ աթոռին վրայ կը նստէր՝ ըսաւ, Ահա ամէն բաները նոր կ'ընեմ :»—Յայտ· ԻԱ·3–5:

191 Բայց որքան որ այս բոլոր օրհնութիւնները պիտի հետեւին Աստուծոյ բնակարանին կամ սրբարանին մարդոց մէջ հաստատուելէն («Իմ ոտքերուս տեղը պիտի փառաւորեմ»·—«Երկիրը Իմ ոտքերուս պատուանդանն է»—Եսայեայ Կ· 13, ԿԶ· 1), սակայն օրհնութեան յաջորդ գործը աստիճանական (տակաւ առ տակաւ կատարելի) գործ մը պիտի ըլլայ, անոր կատարումը Հազարամեայ դար մը կը պա-

հանջէ. այսինքն՝ Ադամական մահուան, ցաւին եւ արցունքին ջնջման կամ անհետացման ընթացքը քայլ առ քայլ պիտի ըլլայ: Անիկա պիտի սկսի Քրիստոսի՝ Թագաւորական Քահանային՝ երկրորդ գալստեանը հետ, եւ պիտի շարունակուի տակաւ առ տակաւ ու պիտի տեւէ մինչեւ Հազարամեայ դարուն վախճանը:

[192]Այն աստիճանական ընթացքը՝ որով մարդը կութեան կատարելութեան եւ Եհովայի հետ լիովին համաձայնութեան պիտի բերուի, լաւ կերպով պատկերացուած է Քաւութեան Օրէն ՎԵՐՋ եղած Իսրայէլի այլաբանական զոհերովը, որոնց նախատիպերն, ինչպէս քիչ վերջ պիտի տեսնենք, պիտի իրականանան Հազարամէի միջոցին:

[193]Այս այլաբանական զոհերը ուղիղ կերպով հասկնալու համար, պէտք է գիտնալ թէ ներկայ աւետարանական դարը՝ մարդկային ազգին ընդհանուր մեղքերուն համար առ Աստուած եղած Քաւութեան Օրն է, եւ թէ տիպին Քաւութեան Օրէն վերջ եկած բոլոր զոհերը կը ներկայացնէին աւետարանական դարը վերջանալէն ետեւ կատարուելիք հակատիպերը—Հազարամէի միջոցին—երբ մեղաւորներու աշխարհը կրնայ Աստուծոյ հետ հաշտուիլ կամ համաձայնութեան գալ:

[194]Այսպէս կրնանք տեսնել թէ հաշտութիւնը երկու մաս ունի. առաջին, Արդարութեան ՀԱՇՏՈՒԻԼԸ Ադամի եւ իր սերունդին հետ, որ ա՛լ չդատապարտեր եւ ոչնչացներ զանոնք՝ անոր մեղքին պատճառաւ. եւ երկրորդ, մեղաւորին վերադարձն ՀԱՇՏՈՒԵԼՈՒ Աստուծոյ արդար օրինաց հետ, ընդունելով զանոնք եւ հնազանդելով անոնց: ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ կամ հաշտութեան այս մասերուն առաջինը բոլորովին գլուխ կը հանուի՝ ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆՑ ատեն Քահանային կատարած ծառայութեամբ: Միւսը, աշխարհի ԱՍՏՈՒԾՈՅ

ՀԵՏ հաշտուիլը, եւ կամ մարդկութեան բոլոր կամեցողները Աստուծոյ հետ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ եւ ներդաշնակութեան բերուիլը, յաջորդող դարուն մէջ գլուխ պիտի հանուի Թագաւորական քահանայութեան՝ փառաւորեալ Թագաւորներու եւ քահանաներու՝ միջոցաւ, որոնք, Մովսէսով պատկերացուած ըլլալով այն Մեծ Մարգարէն պիտի ըլլան՝ զոր Տէրը պիտի հանէ ժողովուրդին սորվեցնելու եւ զանոնք կառավարելու համար. եւ եթէ անոնք մտիկ չընեն Անոր՝ կեանքէ պիտի կտրուին, երկրորդ մահուամբ մեռնելով:—Երկ. Օր ԺԸ. 15, Գործք. Գ. 23:

[195]Սակայն պէտք է որոշ հասկցուի որ, թէեւ սուրբերը, Յիսուսի հետեւորդները, ինչպէս պատկերացուած է նախապէս, թոյլատրուած են աշխարհի համար կատարուած մեղքի պատարագին մասնակցելու եւ անոր անդամները ըլլալու, սակայն ատիկա անոր համար չէ որ անոնք բնութեամբ աշխարհէն աւելի մաքուր կամ լաւ են. ինչու որ Ադամի ամբողջ սերունդը խմբով դատապարտուեցաւ. անոնց մէջ «արդար մը չկայ, եւ ոչ մէկ» (Հռովմ. Գ. 10), ու ոչ մէկը կրնայ իր եղբօրը համար փրկանք տալ: Սաղմոս ԽԹ. 7:

[196]Անոնք իրրեւ շնորհ մըն է որ մեղքերու զոհագործութեան կը միանան, որպէսզի այդ կերպով Յիսուսի նման խոստացուած աստուածային բնութեան տիրանան, եւ Անոր ընկերակիցներն ու ժառանգակիցները ըլլան: Որպէսզի անոնք թոյլատուութիւն ստանան եւ կարող ըլլան իրենք զիրենք ընդունելի զոհեր մատուցանելու. Յիսուսի մահուան բարիքները նախ անոնց համար գործածուեցաւ արդարացնելով կամ մաքրելով զանոնք: Այսպէս՝ ԻՐ ՄԱՀՆ է որ կ'օրհնէ աշխարհը, իր մարմնոյն՝ եկեղեցիին՝ ՄԻՋՈՑԱՒ:

[197]Այս տիպերուն մէջ բան մը չկայ՝ որ երեւութապէս զանազանութիւն մը ընէ կենդանիներուն ու

մեռելներուն միջեւ, եւ կարելի է թէ ոմանք հակամէտ ըլլան եզրակացնելու՝ թէ երբ Քահանայապետին գոհագործութիւնները վերջանան, եւ օրհնութիւնները սկսին գալ, միմիայն այդ ժամանակուան ողջ եղողներն են որ մեծապէս պիտի օգտուին: Սակայն կը պատասխանենք, Ո՛չ. Աստուծոյ նկատումով՝ կենդանին ու մեռեալը միեւնոյնն են: Նա անոնց բոլորն ալ մեռեալ կը կոչէ: Բոլորն ալ՝ Ադամի պատճառաւ է որ մահուան լուծին *տակ են. եւ ներկայիս ոեւէ մարդու ունեցած կեանքի փոքրիկ կայծը՝ իրականութեան մէջ մեռնելու միայն մէկ վիճակը կամ աստիճանն է: Ադամի մեղքին պատճառաւ՝ այժմ նա մեռած ազգ մը կամ սերունդ մըն է. սակայն այս Հակատիպ Քաւութեան Օրուան վախճանին՝ արդարացման ու կենաց օրհնութիւնները պիտի ընծայուի բոլորին, այնպիսի պայմաններով՝ որոնց բոլորն ալ պիտի կրնան հնազանդիլ եւ բոլոր ուզողները դարձեալ կրնան Կենսատուէն՝ Փրկիչէն՝ ստանալ այն բոլորը որ Ադամով կորսուեցաւ—կեա՛նք, ազատութի՛ն, Աստուծոյ հաճութիւնն, եւայլն—թէ՛ անոնք՝ որ բոլորովին գերեզման մտած են, եւ թէ՛ անոնք որ տակաւին կը դեգերին անոր եզերքը—«մահուան շուքի ձորին մէջ:»*

[198]*Ա՛յս է հակատիպ մեղքի պատարագներուն նպատակը.—բոլոր ժողովուրդը, բոլոր մարդկութիւնը ազատել մեղքին, մահուան իշխանութենէն. զանոնք վերահաստատել էութեան այն կատարելութեան մէջ՝ որ անհրաժեշտ է կատարեալ երջանկութեան եւ Արարչին հետ* հաշտութեան *գալու համար:*

[199]*Ահա՛ այդ է այն օրհնութիւնը որ պիտի գայ երկրիս բոլոր ազգերուն՝ Աբրահամի Սերունդին միջոցաւ: Ահա՛ այդ է այն ուրախ լուրը որ Աբրահամի քարոզուեցաւ, ինչպէս կը կարդանք. «Գիրքը առաջուընէ գիտնալով թէ Աստուած հեթանոսները* (հեթանոսներուն մէկ մասը ներկայիս, եւ ուրիշներ

Մեսիայի տիրապետութեան շրջանին) *հաւատքով կ՚արդարացնէ, առաջուընէ աւետիս (բարի լուր) տուաւ Աբրահամի, թէ Քեզմով (եւ քու սերունդով) պիտի օրհնուին (արդարանան) բոլոր ազգերը:... Եւ քու սերունդիդ որ Քրիստոս է (նախ Գլուխը եւ յետոյ մարմինը):... Եւ եթէ դուք Քրիստոսին (անդամներն) էք, ուրեմն Աբրահամի սերունդն էք, ու (ակնարկուած) խոստմունքին նայելով ժառանգներ». այսինքն՝ օրհնող դասակարգին մէկը, Աբրահամի սերունդը, որ երկրիս բոլոր ազգերը պիտի օրհնէ: (Գաղ. Գ. 8,16,29) Սակայն օհնութիւնը գալէն առաջ՝ պէտք է որ այս «սերունդ»ը ամբողջանայ, ինչպէս քիչ առաջ նկատի առնուած տիպին մէջ ցոյց կը տրուի.—մեղքի պատարագը պէտք է վերջացած ըլլայ՝ անկէ հետեւած բոլոր օրհնութիւններն հոսելէ առաջ:*

«ՄԵՌՆԻԼ, ՈՒ ԱՆԿԷ ԵՏՔԸ ԴԱՏԱՍՏԱՆ»

[200]*Մեր նիւթին հետ ուղղակի կապ ունեցող համար մը՝ որ ինչպէս յայտնի է իր չարադասութենէն, եւ սակայն կարելի է թէ աւելի յաճախ սխալ գործածուած եւ հասկցուած է քան Աստուածաշունչի ուրիշ ոեւէ մէկ համարը, այսպէս կը կարդացուի. «Եւ ինչպէս մարդոց (Ահարոնի եւ իր յաջորդներուն, որոնք նոր ստեղծագործութեան Քահանայապետին միայն տիպերն կամ օրինակներն էին) սահմանուած է մէկ անգամ մեռնիլ (այլաբանօրէն, ինչպէս մորթուած անասունով պատկերացուած էր), եւ անկէ ետքը (այդ գոհագործութեանց իբր արդիւնք) դատաստան (Աստուծոյ այս գոհագործութիւններուն հաճելուն կամ չհաճելուն), նոյնպէս ալ Քրիստոս ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ մատուցուեցաւ (տիպն ա՛լ ընաւ պիտի չկրկնուի) շատերուն («ամէն մարդ»ու) մեղքերը վերցնելու համար, բայց երկրորդ անգամին առանց մեղքի (ոչ իր կրած մեղքերէն արատաւորուած, ոչ ալ մեղքի պատարագը կրկնելու, այլ)*

պիտի յայտնուի փրկութեան համար ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ Անոր ԿԸՍՊԱՍԵՆ»—որ յաւիտենական կեանքը տայ բոլոր անոնց՝ որոնք կը փափաքին ընդունիլ Աստուծոյ պայմաններովն որ է հաւատալ եւ հնազանդիլ:—Եբրայեցւոց Թ. 27,28:

201Ամէն անգամ որ Քահանան Քաւութեան Օրը Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ կ'երթար՝ իր կեանքը վտանգի տակ էր. քանզի եթէ իր զոհը անկատար ըլլար՝ երկրորդ վարագուրէն անցած տեղն պիտի մեռնէր: Ինքը Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ պիտի չընդունուէր, եւ ոչ ալ իր անկատար զոհը ընդունելի պիտի ըլլար իբրեւ քաւութիւն ժողովուրդին մեղքերուն համար: Հետեւաբար ոեւէ թերութիւն կը նշանակէր իր մահը, եւ դատապարտութիւնն անոնց՝ որոնց մեղքերուն համար կը փորձէր հաշտութիւն կամ քաւութիւն ընել: Ահա այս էր ընարանին մէջ յիշուած ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ, որմէ ամէն տարի կ'անցնէին այլաբանական քահանաները. այդ դատաստանին նպաստաւոր կերպով անցնելէն կախում ունէր քահանային կեանքը, եւ ժողովուրդին մեղքերուն համար կատարուած տարեկան այլաբանական քաւութիւնը:

202Մեր մեծ Քահանայապետը, Քրիստոս Յիսուս, հակատիպ երկրորդ վարագուրէն տակէն անցաւ երբ Գողգոթայի վրայ մեռաւ. եւ եթէ Իր զոհաբերութիւնը ոեւէ կերպով կամ չափով ԱՆԿԱՏԱՐ եղած ըլլար՝ Ինք մեռելներէն յարութիւն բնաւ պիտի չառնէր, արդարութեան «դատաստան»ը Իրեն դէմ պիտի ըլլար: Սակայն երրորդ օրը յարութիւն առնելը ապացոյց էր թէ Նա իր գործը կատարեալ կերպով գլուխ հանած եւ աստուածային դատաստանի բովէն յաջող դուրս եկած էր:—Տես Գործք. ժէ. 31:

203Ուրիշ փաստ մըն ալ, թէ մեր Տէրը միանգամ ընդ միշտ Իր դատաստանը յաջող կերպով անցուցած եւ թէ Իր զոհաբերութիւնը ընդունելի եղած

էր, Պենտեկոստէի օրհնութիւնն էր. եւ տակա նախաճաշակ մըն էր ապագային բոլոր մարմնի վրայ թափուելիք ա՛լ աւելի մեծ օրհնութեան (Յովէլ Բ. 28). երաշխաւորութիւն մը կամ ապահովութիւն մը՝ թէ ի վերջոյ Ինքը (եւ մենք Իրմով) պիտի գայ ժողովուրդը՝ աշխարհը՝ օրհնելու, որուն մեղքերուն համար լիակատար եւ ընդունելի քաւութիւն մ'ըրած էր:

204Այդ համարներուն տրուած ոեւէ մեկնաբանութիւն, որ զանոնք ընդհանուր մարդկութեան սովորական մահուան կը վերագրէ, բոլորովին կը հակառակի բնագրին յայտնած խորհուրդին:

205Շատեր՝ անորոշ կերպով մը ապագայ բարի ժամանակի մը սպասած են, երբ մեղքի ու մահուան անէծքը եւ ընդհանուր չարիքը պիտի վերցուի, բայց ուշանալուն պատճառը չեն կրցած հասկնալ: Անոնք չեն գիտեր թէ Քաւութեան Օրուան ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ անհրաժեշտ է, եւ պէտք է որ լրանայ փառքն ու օրհնութիւնը գալէն առաջ. եւ ոչ ալ անոնք կը հասկնան թէ եկեղեցին, ընտրեալները, փոքրիկ հօտը, Քրիստոսի զոհաբերութեան եւ չարչարանաց ընկերակիցներ են, ինչպէս պիտի ընկերակցին նաեւ անոր հետեւելիք փառաց մէջ: «Ամէն ստեղծուածները մինչեւ հիմա մէկտեղ կը հառաչեն ու ծնանելու ցաւ կը քաշեն, ...Աստուծոյ որդիներուն (եկեղեցիին) յայտնուելուն» կ'սպասեն (թէեւ տգիտօրէն):—Հռովմ. Ը. 19,22:

206Դարձեալ, քանի որ այլաբանական Քահանան հակատիպ քահանային՝ մեծ Քրիստոսի՝ մարմինը ներկայացուց ինչպէս նաեւ գլուխը, հետեւաբար եկեղեցիին ամէն մէկ անդամը այդ դատաստանէն պէտք է անցնի.—թէ թէեւ չատեր կանչուած են, սակայն ոչ ոք պիտի ԸՆՏՐՈՒԻ Քրիստոսի մարմնոյն իբրեւ վերջնականապէս ընդունելի անդամները, ճշմարիտ որթատունկին ճիւղերը, եթէ յաղթող չըլ-

լուն—մինչեւ ի մահ հաւատարիմ: (Յայտ. Գ. 21) Բայց անոնցմէ չպահանջուիր որ մարմնի կատարելութեան տիրանան, այլ՝ սրտի, կամքի, մտադրութեան կատարելութեան. անոնք պարտին «սրտով մաքուր» ըլլալ: Գանձը պէտք է որ հողի մէջ փորձուած ոսկիէ ըլլայ, հոգ չէ թէ անոր ներկայ արկղիկը հողէ անկատար աման մըն է:—Մատթէոսի Ե. 8:

[207]Աշխարհ, այս դարուս միջոցին, տեսած է Քահանան—Գլուխը եւ մարմինը—վշտակիր վիճակի մէջ իբրեւ մեղաց զոհ մը. Յիսուս Հրէից մէջ մարմնաւորապէս յայտնուեցաւ որպէս մեղքի պատարագ, եւ Պօղոսի նման՝ բոլոր Անոր քայլերուն հետեւողները կրնան ըսել, «Յիսուսի կեանքն ալ մեր մահկանացու մարմիններուն մէջ յայտնի ըլլայ»: (Բ. Կորն. Դ. 11) Ինչպէս որ բոլոր Քրիստոսը այսպէս մարմինով յայտնուած ու չարչարուած է, այսպէս ալ աշխարհի աչաց առջեւ միասին պիտի փառաւորուին. ինչու որ «Տէրոջը փառքը (օրհնութիւնն ու փրկութիւնը) պիտի յայտնուի, եւ ԱՄԷՆ ՄԱՐՄԻՆ մէկտեղ զանիկա պիտի տեսնեն»: (Եսայեայ Խ. 5) Երբ ԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԻ, մենք ալ Անոր հետ փառքով պիտի յայտնուինք:—Կողոսացւոց Գ. 4:

[208]Սակայն աշխարհի այս մեծ Քահանայապետը մի միայն անոնցմէ պիտի ճանչցուի «որոնք Անոր կ՚սպասեն»: Եթէ Անիկա երկնքի վրայ կամ ուրիշ տեղ մը որպէս մարմնեղէն էակ մը յայտնուէր՝ ԲՈԼՈՐԷՆ ալ պիտի տեսնուէր, հոգ չէ թէ Անոր սպասէին թէ ոչ. սակայն մենք արդէն տեսանք որ Ս. Գիրքը կ՚ուսուցանէ՝ թէ Գլուխը կատարեալ եղած է իբրեւ հոգեղէն էակ մը, եւ թէ Իր փոքրիկ հօտը «Իրեն պէս» պիտի ըլլան, հոգեղէն էակներ, աստուածային բնութեամբ, զոր ոչ մէկ մարդ տեսած է ու ոչ ալ կրնայ տեսնել: (Ա. Տիմ. Զ. 16) Նկատած ենք՝ թէ այն կերպը որով աշխարհ պիտի տեսնէ

փառաւորեալ եկեղեցին՝ իմացական ըմբռնումով է, ճիշդ միեւնոյն իմաստով որ կոյր մարդու մը համար կրնայ պատշաճօրէն ըսուիլ թէ կը տեսնէ: Միեւնոյն իմաստով՝ այժմ կը տեսնենք մրցանակը, «կենաց պսակ»ը, «վասնզի մենք երեւցած բաներուն չենք նայիր, հապա (մարմնեղէն աչքով) չերեւցած բաներուն. քանզի երեւցած բաները ժամանակաւոր են, բայց չերեւցածները՝ յաւիտենական»: (Բ. Կորնթ. Դ. 18) Ահա այս կերպով է որ այս դարաշրջանի ամբողջ եկեղեցին Յիսուսի կը նայի. այսպէս՝ «Յիսուսը...կը տեսնենք»: (Եբր. Բ. 9, ԺԲ. 2) Այդպէս, ըմբռնումի աչքերով՝ հսկողները որոշեալ առենին Տէրոջ ներկայութիւնը կը նշմարեն՝ աստուածային լոյսին շնորհիւ: Ու յետոյ աշխարհը, ամէն աչք, միեւնոյն կերպով պիտի տեսնէ զԱնիկա, Անոր դատաստաններուն «բորբոքած կրակին լոյսով»:—Բ. Թեսաղոնիկեցւոց Ա. 8:

[209]Ատիկա միակ միջոցն է՝ որով մարդկային էակներ կրնան հոգեղէն մակարդակի վրայի բաները տեսնել կամ ճանչնալ: Յիսուս այս միեւնոյն գաղափարը յայտնեց աշակերտներուն, թէ անոնք որ Իր Հոգին կամ միտքը հասկնալով զինքը ճանչցած էին, միեւնոյն կերպով Հօրը հետ ալ պիտի ծանօթանային: «Եթէ զիս ճանչնայիք, Իմ Հայրս ալ կը ճանչնայիք. եւ ասկէ ետեւ կը ճանչնաք զԱնիկա ու տեսաք զԱնիկա»: (Յովհ. Ը. 19, ԺԴ. 7) Միայն այս իմաստով է որ աշխարհը զԱստուած պիտի տեսնէ, ինչու որ «մէկը երբէք զԱստուած տեսած չէ («զոր ՄԱՐԴՈՅՄԷ մէկը չտեսաւ, ոչ ալ տեսնելու կարող է»). բայց միածին Որդին...զԱնիկա պատմեց» (յայտնեց, ցոյց տուաւ—Ա. Տիմ. Զ. 16, Յովհ. Ա. 18): Յիսուս, Հայրը աշակերտներուն յայտնեց կամ ՏԵՍՆԵԼ տուաւ՝ Անոր նկարագիրը ճանչցնելով—Իր խօսքովն ու գործքովը զԱնիկա իբրեւ սիրոյ Աստուած մը ցոյց տալով.

210 Միեւնոյն կերպով էր որ՝ Լուտեր եւ ուրիշներ Պապական կարգը իբրեւ Նեռը ցոյց տուին, ու շատեր տեսան. կամ՝ ինչպէս Պօղոս առաջուց ըսաւ, այդ ամբարիշտ կարգը՝ մեղաց մարդը՝ այն ատեն ՅԱՅՏՆՈՒԵՑԱՒ, թէեւ շատեր չեն ՏԵՍՆԵՐ տակաւին անոր այնպէս լինելն։

211 Ահա այս կերպով է որ մեր Տէր Յիսուսը՝ Գլուխը՝ որ ներկայ է գանձը հաւաքելու, այժմ փոքրիկ հօտին կենդանի անդամներուն կը յայտնուի, թէեւ ուրիշներ ՉԵՆ ՃԱՆՉՆԱՐ Անոր ներկայութիւնը։— Ղուկ. ԺԷ. 26–30, Մատ. Գ. 17։

212 Ահա այսպէս պիտի ըլլայ նաեւ Հազարամեայ օրուան մէջ՝ երբ ամբողջ Քրիստոսը—Քահանան— յայտնուած է։ Անիկա միայն անոնց պիտի յայտնուի որ Անոր կ'սպասեն, եւ միայն անոնք պիտի տեսնեն զինքը։

213 Թէեւ միայն անոնք «որոնք Անոր կ'սպասեն»՝ պիտի ճանչնան Քրիստոսը իբրեւ Ազատարարը, որ մահուան իշխանութենէն պիտի փրկէ զանոնք, սակայն անիկա պիտի պարունակէ ամբողջ աշխարհը. որովհետեւ այնպէս մը պիտի յայտնուի՝ որ ի վերջոյ բոլորն ալ պարտին տեսնել։ «Ամէն աչք պիտի տեսնէ զԱնիկա». ու բոլոր գերեզմաններուն մէջ եղողները՝ եւ նոյն իսկ անոնք որ զինք խոցեցին, արթնցած ըլլալով պիտի ըմբռնեն թէ իրենք փառաց Տէրը խաչեցին։ Անիկա պիտի յայտնուի (օդին մէ՞ջ, Ո՛չ) «բոցբոքած կրակով (դատաստաններով) վրէժառնելու անոնցմէ՝ որ զԱստուած չեն ճանչնար, եւ (նաեւ անոնցմէ) որ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի աւետարանին չեն հնազանդիր»։ (Բ. Թես. Ա. 7,8) Այսպիսի պարագաներու տակ՝ բոլոր մարդկութեան համար երկար ժամանակ պիտի չառնէ զԱնիկա ճանչնալու համար։ Այժմ արդարները կը տառապին բայց այն ատեն անոնք «Աստուծոյ ծառայութիւն ընողին եւ Անոր ծառայութիւն չընողին տարբերու-

թիւնը» պիտի տեսնեն. ինչու որ այդ ժամանակ զանազանութիւնը յայտնի պիտի ըլլայ։ (Մաղ. Գ. 15–18) Այդ ատեն՝ բոլորն ալ յստակօրէն տեսնելով, եւ Քրիստոսը ու Նոր Ուխտին տակ Անոր կենաց պայմանները ընդունելով՝ կրնան յաւիտենական կեանք ստանալ. «քանզի կենդանի Աստուծոյ յուսացեր ենք, որ ամէն մարդոց Փրկիչն է, մանաւանդ հաւատացեալներուն»։—Ա. Տիմ. Դ. 10։

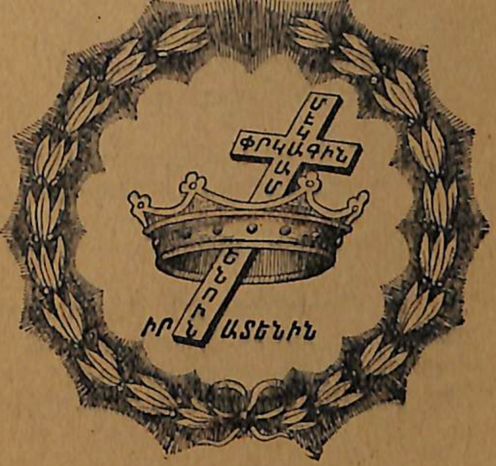

«ԱՅՆՊԻՍԻ ՄԵԾ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ»

«Վճարում չկա՞յ: Եւ ոչ մի մասնիկ:
Ինչ բան որ հարկ էր, Յիսուս վճարեց:
Տալիք մը չկա՞յ: Ոչ, բնաւ երբէք.
Աստուծոյ օրհնեալ կերպով մեզ գնեց:

«Ալ յանցանք չունի՞մ: Ոչ իսկ մի արատ:
Ի՞նչպէս ըլլայ երբ արիւնն կը մաքրէ:
Խիղճս է մաքուր ու հոգիս ազատ.
Այդ արիւնը ինծի պատուական է:

«Ապագաս ի՞նչ է: Փառաւոր, չքնաղ.
Արդար՝ սրբացած՝ իր փառաց հաղորդ:
Նախ արեամբ փրկուած, յետոյ շնորհքով
Իր գահը բազմած, Տէրոջ ժառանգորդ:

«Ալ ի՞նչ խնդրեմ ես: Ո՛հ, ի՛նչ փառաւոր.
Օրհնելու կուգայ իր իշխանութիւն:
Առտուանց երկիր պիտի հրճուի,
Պիտի փախչի մահ, ցաւ ու տրտմութիւն:»

Գլուխ Ե.

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆ ԵՏՔԸ ԵՂԱԾ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ *Օրուան զոհագործութիւններէն վերջ՝ Իսրայէլի ժողովուրդին իրենց անձերուն համար մատուցած զոհերուն հակառակները տեղի պիտի ունենան յաջորդ տարուն*, երբ մարդկութիւնը *ընդհանուր զոհեր* պիտի մատուցանէ *փառաւորուած թագաւորական քահանայութեան: Այսու հանդերձ ասիկա մասամբ սխալ է ներկայիս. այսպէս, հարստութեան տէր աշխարհային մարդ մը՝ այդ իմաստով՝ Աստուծոյ բաներուն ծառան է, եւ այդ «մամոնան» ներկայիս կրնայ* այնպէս մը *գործածել որ անով բարեկամներ շինէ, որ երբ Սատանայի տիրապետութեան այս դարը լրանայ, ու Քրիստոսի թագաւորութիւնը սկսի, անոնք՝ որոնց այդ կերպով շնորհ ըրաւ, այդ ատեն պիտի օրհնեն զինք: Եթէ հարստութեան, մամոնայի կամ այս աշխարհի աստուծոյն ծառաները իմաստուն ըլլային, իրենց հարստութիւնները աւելի մեծ չափով այդ կերպ պիտի գործածէին: Որովհետեւ ով որ այս քահանաներուն ամենապզտիկին՝ իբրեւ քահանայի մը՝ նոյն իսկ գաւաթ մը պաղ ջուր կուտայ, ամենեւին անվարձ պիտի չի մնայ՝ երբ Քրիստոսի թագաւորութիւնը կազմակերպուած եւ իշխանութիւնը ձեռք առած է:— Ղուկաս ժԶ. 1–8, Մատթ. ժ. 42:*

[215]*Այն զոհաբերութիւնները որոնք մեր Քաւութեան Օրուան զոհեր կոչած դասակարգին չեն պատկանիր, Հազարամեայ դարուն վերաբերող ընծաներն ու զոհերը պատկերացուցին:*

216Ինչպէս որ տիպին մէջ Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները միւս բոլոր զոհերէն առաջ եկան, եւ ամբողջ Իսրայէլի Աստուծմէ ընդհանուր թողութիւն առնալուն եւ ընդունելուն ՀԻՄԸ կազմեցին․ այդ օրէն վերջ՝ անհատներու կողմէ ընծայուած տարբեր զոհերը յաջորդեցին, որոնք կոչուած էին «մեղքի պատարագներ», «յանցանքի պատարագներ», «խաղաղութեան զոհեր», եւն․, նոյնպէս ալ պիտի ըլլայ հակատիպը: Այս դարու զոհագործութիւնները ժողովուրդը՝ աշխարհը՝ Երջանկաւոր վիճակի մը մէջ բերելէ յետոյ, տակաւին (անհատական) մեղքեր ու յանցանքներ պիտի գործուին՝ որոնք պէտք պիտի ունենան խոստովանութեան ու քաւութեան, այս յետագայ զոհաբերութիւնները անհրաժեշտ դարձնելով:

217Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները ներկայացուցին՝ մեծ Քրիստոսի զոհագործութեամբ Ադամական մեղքին ջնջումը․ սակայն Հազարամեայ տեւողութեան՝ քանի որ քաւութեան օրհնութիւնները աշխարհին կը յատկացուին, եւ քանի որ անոնք տակաւ առ տակաւ իրական կատարելութեան, կեանքի եւ Աստուծոյ հետ համաձայնութեան կը բերուին, սխալմունքներ (անհատներու կողմէն) պիտի գործուին, որոնց համար չափով մը պատասխանատու պիտի ըլլան: Այս մեղքերուն համար, Քրիստոսի՝ իրենց Միջնորդին միջոցաւ Աստուծոյ հետ դարձեալ հաշտուելէ առաջ՝ անոնք ապաշխարհելէ ի զատ պարտին կերպով մը հատուցում ընել:

218Յառաջիկայ դարուն մէջ ալ նուիրումներ տեղի պիտի ունենան, թէեւ աշխարհի փոխուած կացութեան պատճառաւ, նուիրումը հիմակուան պէս՝ ՄԱՀՈՒԱՆ համար պիտի չըլլայ այլեւս, այլ ընդհակառակը՝ տոկկա կենաց համար պիտի ըլլայ․ որովհետեւ չարին տիրապետութեան վախճանով՝ կ'սկսին վերջանալ ցաւը, կսկիծը եւ մահը, բայց

ո՛չ չարագործներուն համար: Նուիրումը՝ միշտ անձի մը կարողութեանց կամաւոր ընծայումը պէտք է որ ըլլայ, եւ հետեւաբար տիպը պատկերացուած է Քաւութեան Օրէն վերջ կատարուած կարգ մը զոհագործութիւններով:

219Քանի որ յաջորդ դարուն մէջ բոլոր մեղքերու թողութեանց ՀԻՄԸ Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները պիտի ըլլան, պատշաճ էր որ տիպին մէջ մեղաւորը տեսակ մը զոհ բերէր որ ցոյց տար թէ ինք կը ճանչնար Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները, իբրեւ վերստին թողութեան հիմը: Եւ այսպէս կը տեսնենք որ Քաւութեան Օրէն վերջ ժողովուրդին մատուցած բոլոր ընծաները այն բնոյթը ունէին՝ որոնք դէպի ետ կը մատնանշէին՝ կամ կ'ընդունէին այն օրուան զոհագործութիւնները: Այդ ընծաները կրնային ըլլալ արջառ, կամ ոչխար, կամ թռչուն (տատրակ կամ աղաւնոյ ձագ), կամ ընտիր բարակ ալիւր—մատուցանելի նիւթը մատուցանողին ԿԱՐՈՂՈՒԹԵՆԷՆ կախեալ էր:

220Հազարամեայ դարուն մէջ՝ ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ «ճշմարտութիւնը ճանչնալու» գալով՝ Ադամական մահուան անէծքէն (դատապարտութենէն կամ հետեւանքներէն) փրկուելու ամենակատարեալ պատեհութիւնը պիտի ունենայ: (Ա․ Տիմ Բ․ 4) Երբ կը յիշենք թէ այս ՄԱՀԸ իր մէջ կը պարունակէ այն բոլոր հիւանդութիւնները, ցաւերը եւ անկատարութիւնները որոնց ներկայիս ենթակայ է մարդկութիւնը, կը տեսնենք որ Աստուծոյ ծրագիրը իր մէջ ունի մարդկային կատարելութեան լիակատար վերահաստատութիւնը․ միայն անոնք՝ որ կամաւորապէս կը մերժեն կամ կ'անտեսեն այդ ժամանակ բոլորին առջեւ դրուած պատեհութիւնները՝ երկրորդ մահուամբ պիտի մեռնին: Սակայն կատարելութիւնը աստիճանաբար պիտի գայ, եւ այդ բանին հասնելու համար մեղաւորին ԿԱՄՔԻՆ գործակցութիւնը

հարկ պիտի ըլլայ: Ան՝ իր ԿԱՐԵԼԻՆ պէտք է ընէ դարձեալ դէպի կատարելութիւն մագլցելու համար, եւ այդ բանին համար ՊԻՏԱՆԻ ամէն աջակցութիւն պիտի ստանայ: Ատիկա ցոյց տրուած է այս ընդհանուր զոհաբերութիւններով.—ատոնք ամէն մարդու ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆԸ համեմատ ըլլալու էին: Հոգ չէ թէ մեղքին պատճառը որքան ալ որ վատասերած ու անկատար ըլլայ, ամէն ոք՝ որ ճշմարտութեան գիտութեան եկած է, պարտի՝ ինքզինք Աստուծոյ ներկայացնել, բերած ընծան իր վիճակը ցոյց տալով: Տիպին մէջ ամենատգէտին կողմէ բերուած տատրակը կամ աղաւնին ներկայացուց՝ բարոյապէս տգէտին ու վատասերածին ԱՄԲՈՂՋ արդարութիւնը. ուրիշ աւելի կարողներու կողմէ ընծայուած նոխազը ներկայացուց աւելի նուազ վատասերածներուն ԱՄԲՈՂՋ ՈՒՆԵՑԱԾԸ. մինչդեռ զուարակը ներկայացուց ԱՄԲՈՂՋ ՈՒՆԵՑԱԾԸ ամէն անոնց՝ որ մարդկային բնութեան ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԵԱՆ պիտի տիրանան: Ճիշդ ինչպէս որ այս Քաւութեան Օրուան զոհագործութեանց մէջ՝ զուարակը գործածուած էր Յիսուսի զոհաբերութեան կատարեալ մարդկութիւնը (առատ ճարպը) պատկերացնելու, եւ նոխազ մը (կամակոր ու նիհար) գործածուած էր սուրբերուն մարդկային անկատար յատկութիւնները պատկերացնելու համար, նոյնպէս ալ՝ այդ անասունները միեւնոյն կերպով ներկայացուցին ընծայողները (Իսրայէլը—որ այլաբանականն էր Հազարամեայի հաւատացեալ աշխարհին) իրենց նուիրումներուն մէջ: Սակայն յիշելու է՝ թէ ապագայի այս ողջակէզները եւ խաղաղութեան զոհերը՝ ժողովուրդին ՆՈՒԻՐՈՒՄՆԵՐԸ—իրենց անձերը Տէրոջ յանձնելը—պատկերացուցին: Անոնք՝ ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ ձեռք բերելու համար կատարուած մեղքի պատարագները չէին ներկայացներ՝ Քաւութեան Օրուան զոհագործութեանց նման: Իրաւ է որ յանցանքի պատարագներ աւելի կ'ունենային որոնք կերպով մը անհատին համար մեղքի պատարագներ էին. բայց ատոնք՝ ինչպէս նկատի պիտի առնենք ներկայիս, Քաւութեան Օրուան ազգային մեղքի պատարագներէն բոլորովին տարբեր էին:

[221]Երբ աշխարհի մարդկութենէն անոնք որ կը ցանկան Աստուծոյ շնորհը ընդունելու՝ Հազարամեայի վախճանին կատարելութեան բերուած են, այլեւս այն իմաստով ԱՂՔԱՏ մը պիտի չգտնուի որ չկարենայ զուարակ մատուցանել: Բոլորն ալ կատարեալ մարդիկ պիտի ըլլան, եւ իրենց ընծաները պիտի ըլլան իրենց ԿԱՏԱՐԵԱԼ անձերը, ԶՈՒԱՐԱԿՆԵՐՈՎ պատկերացուած: Դաւիթ ասոր մասին խօսելով՝ կ'ըսէ. «Ան ատենը պիտի հաճիս արդարութեան (ուղիղը ընելու) զոհերուն, ողջակէզներուն ու բոլորովին այրուած զոհերուն. ան ատենը Քու սեղանիդ վրայ զուարակներ (կատարեալ զոհեր) պիտի մատուցանեն»: (Սաղմ. ԾԱ. 19) Սակայն յայտնի է որ Դաւիթի լեզուէն այն պէտք չէ հասկրնանք թէ նա բառական, արիւնոտ, այլաբանական զոհագործութեանց վերադառնալուն մասին է որ կը ճառէ, ինչու որ միեւնոյն ատեն նա կ'ըսէ (համար 16,17), թէ «զոհի չես հաճիր (տիպական կամ հատիպական— մեղքի համար լիակատար քաւութիւնը միանգամ ընդմիշտ կատարուած ըլլալով առաջ)...Աստուծոյ զոհը կոտրած հոգին է. կոտրած ու խոնարհ սիրտը՝ ով Աստուած՝ դուն չես անարգեր»: Այս բոլոր զոհաբերութիւնները՝ ընծայողին ազատ կամքովն ու փափաքովը պէտք է ըլլան:— Ղեւտ. Ա. 3:

[222]Նուիրման լիակատարութիւնը ցոյց տրուած էր անասունին մահովը: Այսինքն թէ՝ ցեղին մէն մի անդամը պարտի իր կամքը նուիրել. սակայն ատոր պիտի չհետեւի մարդկային բնութեան ոչնչացումը (բանակէն դուրս մարմնին այրուիլը), եւ ոչ ալ ըն-

ծայրը նոր բնութեան մը փոխուելով Սրբութիւն Սրբութեանցը պիտի մտնէ: Միայն քահանաները կը մտնեն հոն, ինչպէս ցոյց տրուած էր Քաւութեան գործադրութիւններով: Ո՛չ. իրենց նուիրուած ատեն՝ անոնք իբրեւ մարդկային էակներ կ'ընդունուէին, եւ որպէս մարդկային էակներ կատարելութեան պիտի հասնէին, իբրեւ այդպիսիներ՝ իրենց համար կենաց իրաւունքը գնուած ըլլալով Քահանայապետին կողմէ, որուն մարմնոյն անդամներով ներկայացուած է ամբողջ յաղթող եկեղեցին: Նուիրումները կը ներկայացնեն փրկանքին համար ցոյց տրուած գնահատութիւնը, եւ մատուցանողներուն հաւանութիւնը առ աստուածային օրինաց, իբրեւ այն պայմանը, որուն համեմատ կրնան շարունակաբար ապրիլ յաւիտեանս Անոր հետ համաձայն:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՈՂՋԱԿԷԶՆԵՐԸ

[223] Քահանաներուն ողջակէզները շարունակ սեղանին վրայ պէտք էին պահել, եւ բնաւ թող տալու չէին որ կրակը մարի: «Ողջակէզին օրէնքը աս է. ողջակէզը բոլոր գիշերը մինչեւ առտու սեղանը եղած կրակին վրայ պիտի ըլլայ. ու սեղանին կրակը միշտ անոր մէջ վառած պիտի մնայ:...Կրակը... պիտի չմարի. եւ քահանան ամէն առտու անոր վրայ փայտեր այրէ, ու անոր վրան ողջակէզը շարէ:... Կրակը սեղանին վրայ միշտ վառած պիտի ըլլայ, ու պիտի չմարի:»— Ղեւտ. Զ. 9,12,13:

[224] Այսպէս՝ իւրաքանչիւր ընծայաբերի մտքին առջեւ պատկերացուած էր այն իրողութիւնը՝ թէ սեղանը արդէն իսկ նուիրագործուած էր, եւ թէ իրենց ընծաները ընդունելի պիտի ըլլային անոր համար որ Աստուած ընդունեց էր Քաւութեան Օրուան գործադրութիւնները: Իսրայէլացին այս սեղանին բերաւ իր ազատ կամքի ընծան, ինչպէս որ արձանագրուած է Ղեւտ. Ա. գլուխին մէջ: Ասիկա սովորական կերպով կատարուեցաւ.— անասունը

կտրտուած ու լուացուած ըլլալով՝ մասերը գլխուն հետ սեղանին վրայ դրուեցան ու ամբողջութեամբ այրուեցան, իբրեւ Աստուծոյ անուշահոտ պատարագ մը: Ասիկա լաւ կերպով կը պատկերացնէ Հաւատացեալին Եհովայի ուղղուած շնորհակալական աղօթք մը, խոստովանութիւն մը՝ Անոր գթութեան, իմաստութեան ու սիրոյն նկատմամբ, որ յայտնուեցաւ՝ երբ Քրիստոսի մարմինը—իրենց մեղքի պատարագը—կտրուեցաւ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

[225] Այս ընծան հօտերէն կամ արջառներէն պէտք էր որ ըլլար. եւ ասիկա կարելի էր ընել խոստման մը (ուխտի) կատարման համար, կամ իբրեւ կամաւոր «շնորհակալութեան զոհ»: Անոր մէկ մասը պէտք էր որ Եհովայի բերուէր ընծայողին կողմանէ.— «Տէրոջը պատարագները իր ձեռքովը պիտի բերէ. երուծով (կուրծքը) ճարպը պիտի բերէ». եւ քահանան ճարպը պիտի այրէ սեղանին վրայ, ու երուծը Տէրոջը առջեւ պիտի երերցնէ: Սակայն երուծը ինչպէս նաեւ զիստը քահանայինը պիտի ըլլայ: Ընծայողը պէտք է ուտէ զոհը:— Ղեւտացւոց Գ., Է. 11-18,30-34:

[226] Ասիկա կարծես ցոյց կուտայ՝ թէ եթէ այդ ժամանակ ոեւէ մարդ կ'ուզէ կատարեալ խաղաղութեան եւ ներդաշնակութեան վիճակի մը գալ (ինչպէս որ բոլորն ալ պարտին ընել եթէ ոչ երկրորդ մահուամբ պիտի կորուին), նա Աստուծոյ առջեւ իր անձին բովանդակ նուիրման ուխտ մը պէտք է ուտէ կամ կատարէ: Եթէ այսպէս կատարելագործուելէ յետոյ՝ ան դարձեալ պղծուի կամաւոր մեղքով, պարտի ԵՐԿՐՈՐԴ մահուամբ մեռնիլ, ինչպէս ցոյց տրուած էր անմաքուր բաները դպչելու պատիժով: Ղեւտ. Է. 19-21. բաղդատէ Յայտ. Ի. 9,13-15:

[227] Այս զոհաբերութեան հետ կը մատուցուէին իւղով չաղուած անխմոր շօթեր, ու իւղով օծուած

անխմոր լաւաշներ, պատկերացնելով ընծայողին հաւատքը Քրիստոսի նկարագրին նկատմամբ, եւ խմորեալ հացը ցոյց կուտայ՝ թէ նա կը խոստովանի իր անկատարութիւնը իր նուիրուած ատեն. թթխմորը մեղաց օրինակ մը ըլլալով:— Ղեւտ. Է. 11–13:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՑԻ ԸՆԾԱՆԵՐԸ

228 Ասոնք իւղով շաղուած բարակ ալիւրէ անխմոր չօթեր ըլլալով՝ քահանային միջոցաւ Տէրոջ կը ներկայացուէին: (Ղեւտ. Զ. 14–18, Թուոց Է. 19) Ասոնք՝ հաւանօրէն եկեղեցիին միջոցաւ Տէրոջ ընծայուելիք փառաբանութիւններն ու պաշտամունքը կը ներկայացնէին: «Իրեն փառք եկեղեցիին մէջ Քրիստոս Յիսուսով բոլոր դարերուն մէջ:» (Եփես. Գ. 21) Ասոնք քահանաներուն կողմանէ կ'ընդունուէին: Սեղանին վրայ անկէ նմոյշ մը ընծայելը ցոյց տուաւ՝ թէ ատիկա Եհովայի հաճութեան արժանացած ու Անկէ ընդունուած էր:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԱՆՑԱՆՔԻ ԿԱՄ ՄԵՂՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳՆԵՐԸ

229 «Թէ որ անձ մը յանցանք մը ընէ՝ ու սխալմամբ Տէրոջը սուրբ բաներուն մէջ մեղք գործէ, ... ու Տէրոջը բոլոր արգիլած բաներէն մէկը ընէ, թէեւ անգիտութեամբ, անիկա յանցաւոր է, ու իր անօրէնութիւնը պիտի կրէ, ... յանցանքի պատարագին համար հօտերէն անարատ խոյ մը պիտի բերէ քահանային», եւ քահանային արժեցուցածին համեմատ դրամ՝ անոր ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ալ վրան աւելցնելով, եւ այդ պիտի ըլլայ իր գինը: Ու քահանան ՔԱՒՈՒԹԻՒՆ պիտի ընէ իրեն համար: Ու եթէ մէկը գիտակցօրէն մեղանչէ, կամ վնասէ ու խարդախութիւն ընէ իր դրացիին, անիկա զայն ամբողջութեամբ պէտք է վերադարձնէ, եւ անոր վրան հինգերորդ (քսան առ հարիւր) մաս մըն ալ աւելցնելով անիրաւուողին պէտք է տայ: Եւ Տէրոջ խոյ մը պէտք է բերէ յանցանքի պատարագի համար:— Ղեւտ. Ե. 15–19, Զ. 1–7:

230 Ասիկա կը սորվեցնէ թէ ամէն անիրաւութիւն պէտք է հատուցուի իր տոկոսովը, եւ անոր միանայ զղջում կամ եկեղեցիին (այն ատենուան քահանայութեան) միջոցաւ Տէրոջմէ ներում խնդրել—ներկայացուած խոյով ցոյց կը տրուէր յանցաւորին անկատարութիւնը եւ փրկանքին արժէքը ճանչնալը:

231 Սակայն գիտելի է այսպիսի մեղաց զոհերու եւ Քաւութեան Օրուան մեղաց զոհերուն մէջտեղի տարբերութիւնը: Վերջինը՝ ԱՍՏՈՒԾՈՅ (Արդարութեան) ընծայուեցաւ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ, իբրեւ մեղաւորներուն ՓՐԿԱՆՔԸ կամ գնման արժէքը. առաջինը ընծայուեցաւ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒՆ, որոնք ժողովուրդը գներ էին Քաւութեան Օրը: Ժողովուրդը իր ճանաչումը պիտի յայտնէ իր Փրկչին: Քահանան իրացնէ տաւ զոհը, եւ անոր մէկ մասը Տէրոջ ընծայեց իբրեւ «յիշատակ» մը, որպէս խոստովանութիւն մը թէ Քաւութեան Օրուան (աւետարանական դարուն) մէջ գործադրուած ամբողջ ծրագիրը Հօրը կը պատկանէր, սակայն մնացեալը իրեն յատկացուց, զայն ուտելով:

232 Քրիստոսի պատուական արեամբ (հրաժարած մարդկային կեանքով) գնուած ամբողջ աշխարհը՝ ինքզինքնին Թագաւորական քահանայութեան պիտի ներկայացնեն յանցանքներու թողութեան համար, որուն կողմանէ անոնց ընծաներուն կամ նուէրներուն ընդունուիլը ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ պիտի նշանակէ: Ասոր հետ կը համաձայնին աշակերտներուն ուղղուած Տէր Յիսուսի խօսքերը.—«Անոնց վրայ փչեց, ու ըսաւ անոնց, Առէք Հոգի Սուրբ. որոնց մեղքերը թողուք, թողուած ըլլայ անոնց, եւ որոնց մեղքերը ետ բռնէք, բռնուած ըլլայ»:—Յովհ. Ի. 22,23:

233Որքան որ այս «հաշտութեան պաշտօնն» իր լեցուն իմաստովը յաջորդ դարուն կը պատկանի, երբ քաւութեան բոլոր զոհերը լմնցած պիտի ըլլան, սակայն նոյնիսկ ներկայիս Թագաւորական քահանայութեան ուեւէ մէկ անդամը՝ մեր Գլուխին նման՝ կրնայ ըսել անոնց որ կը հաւատան ու կ'ապաշխարեն, «Քու մեղքերդ քեզի ներուած են», Անոր նման՝ հաւատքով դէպի առաջ՝ մեղաց պատարագներուն կատարմանը նայելով. դարձեալ, այս քահանաները այժմ ԳԻՏԵՆ պայմաններն ու պարագաներն որոնցմով Թողութիւն կը խոստացուի, եւ կրնան իշխանութեամբ ըսել երբ կը տեսնեն թէ պայմաններուն զոհացում տրուած է։

234Ինչպէս տեսանք՝ Քաւութեան Օրուան զոհերը միշտ կ'այրուէին (Ղեւտ. Զ. 30, Եբր. ԺԳ. 11), սակայն Քաւութեան Օրէն վերջ մատուցուած յանցանքի պատարագները չէին այրուէր, այլ քահանաներուն կողմէ կ'ուտուէին (կը սեփականացուէին)։

ԱՐԱԿԱՆԻ ԵՒ ԻԳԱԿԱՆԻ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԻՆ

235«Մեղքի պատարագին (յանցանքի պատարագին) օրէնքը սա է։...Մեղքի պատարագը մատուցանող քահանան պիտի ուտէ զայն։...Քահանաներուն բոլոր արուները պիտի ուտեն զանիկա։»—Ղեւտ. Զ. 25-29։

236Ըստ Սր. Գրոց՝ Տէրը եւ բոլոր սուրբ հրեշտակները նկատուած են իբրեւ արուներ, մինչդեռ բոլոր սուրբերը ի միասին կը ներկայացուին իբրեւ էգ՝ «կոյս» մը, նշանուած մեր Տէր Յիսուսի՝ իբրեւ էրկան։ Սակայն մարդկային էգը նախապէս Աստուծոյ պատկերով ստեղծուած մարդուն մէկ մասն էր, եւ է տակաւին (թէեւ առժամանակեայ բաժնուած է մարդկութիւնը աճեցնելու նպատակաւ), ոչ մէկը առանձինն լման ըլլալով։ Ինչպէս որ կատարեալ մարդը Ադամ անուանեցաւ, այսպէս ալ՝ երկուքի բաժնուած ատեն, Աստուած «անոնց անունը Ադամ դրաւ» (Ծննդոց Ե. 2)—գլխաւորութիւնը արուին վերապահուած ըլլալով, որ այս կերպով էգին խնամակալը կամ պահապանը կարգուած էր, որպէս իր մարմնոյն մէկ մասը։ (Եփես. Ե. 23, 28) Սեռային այս բաժանումը Ադամը անկատար չըրաւ.—անիկա իր կատարելութիւնները պարզապէս երկու մարմիններու մէջ բաժնեց, որոնց գլուխն ինքն էր տակաւին։

237Սակայն Սր. Գրութիւնք ցոյց կուտան թէ ի վերջոյ, վերահաստատութեան ժամանակներուն լըրանալէն առաջ, բոլորն ալ՝ թէ՛ արու եւ թէ՛ էգ՝ կատարեալ վիճակին մէջ պիտի վերահաստատուին —այն վիճակը որ Ադամով ներկայացուած էր Եւան իրմէ բաժնուելէն առաջ։ Մեր հասկացողութիւնը այն չէ թէ արուները կամ էգերը իրենց ինքնութիւնը պիտի կորսնցնեն, բայց թէ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԸ պիտի ստանայ այն յատկութիւնները որոնցմէ զուրկ է ներկայիս։ Եթէ այս խորհուրդը ուղիղ է, անիկա երեւութապէս պիտի նշանակէ թէ էգերէն ոմանց չափազանց փափկութիւնը եւ արուներէն ոմանց չափազանց կոշտութիւնը անկումին հետեւանքն են, եւ թէ կատարելութեան այն ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ երբ երկու սեռերուն տարրերը կատարելապէս պիտի բաղադրուին ու ներդաշնակուին՝ Աստուծոյ մըտադրած ԻՏԷԱԼԱԿԱՆ մարդկութիւնը պիտի ըլլայ։ Մեր սիրեցեալ Փրկիչը, երբ «Քրիստոս Յիսուս մարդն» էր, հաւանօրէն ո՛չ կոշտ ու մարմնեղ եւ ոչ ալ կանացի էր։ Իմացական զօրութեան ու այրական վսեմութեան հետ՝ Անոր մէջ խիստ զմայլելիօրէն կը ՄԻԱՆԱՅԻՆ ճշմարիտ կնոջ մը ազնուազարմ անբծութիւնը, փափկութիւնն ու շնորհալիութիւնը։ ՄԻԹԷ Ան չէ՞ր այն ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄԱՐԴԸ՝ որ մեր ցեղին համար մեռաւ ու երկու սեռերն ալ փրկեց։ Զէ

մտածե՛նք թէ իբրեւ ՄԱՐԴ Նա կենակից չունէր· հետեւաբար՝ Նա Ինքնիր մէջ ամբողջութիւն մը ըլլալու չէ՞ր՝ Ադամի (արու եւ էգ) համարժէք լիակատար գին մը վճարելու համար: Եւա, կա՛մ այդ կերպով ներկայացուած էր մեծ փրկանքին մէջ՝ եւ կա՛մ իր ամուսինով իբրեւ իր գլուխը· ապա թէ ոչ մայր Եւա բնաւ չփրկուեցաւ, խորհուրդ մը որ պիտի հակասէ Սր. Գրոց ուրիշ համարներուն:

[238]Աւետարանական եկեղեցին Սր. Գրոց մէջ իրաւցընէ իբրեւ ՀԱՐՍ մը կ՚ակնարկուի.—սակայն ոչ թէ որպէս «Քրիստոս Յիսուս ՄԱՐԴՈՒՆ» հարսը, այլ յարուցեալ եւ մեծապէս բարձրացուած Քրիստոսի հարսը: Իբրեւ նոր արարածներ Աստուծոյ հոգիէն յղացուած ըլլալով հոգեղէն բնութեան համար՝ հոգեղէն Յիսուսի կը նշանուինք, որուն անուանը, պատիւին ու աթոռին մասնակից պիտի ըլլանք: Եկեղեցին՝ զոհաբերուած Քրիստոս Յիսուս մարդուն հարսը չէ, այլ փառաւորուած Տէր Յիսուսի, որ Իր երկրորդ գալստեան ատեն զայն իբրեւ Իրենը կ՚ընդունի:—Հռովմայեցւոց Է. 4:

[239]Ինչպէս յաջորդ դարուն այրերն ու կիները՝ այնպէս ալ պիտի ըլլան նաեւ Քրիստոսն ու եկեղեցին. եկեղեցիին փառաւորուելէն վերջ չափազանց խղականութիւնը վերջ պիտի գտնէ.—«Անոր պէս պիտի ըլլանք», Անոր մարմնոյն անդամները: «Եւ աս է անոր անունը որով (նա այն ատեն) պիտի կոչուի (Իր Տէրոջ անունով), Եհովայի Արդարութիւնը» (Երեմ. ԼԳ. 16, ԻԳ. 6): Իբրեւ մեծ Մարգարէին, Քահանային եւ Թագաւորին մարմինը, եկեղեցին աշխարհի Յաւիտենականութեան Հօր կամ աշխարհի կենսատուին մէկ մասը պիտի ըլլայ:—Եսայեայ Թ. 6:

[240]Միեւնոյն խորհուրդը կը յայտնուի նաեւ ամբողջ Սր. Գրոց մէջ. քահանայական ցեղին ԱՐՈՒՆԵՐՆ էին որ ԿԸ ԶՈՀԱԳՈՐԾԷԻՆ, ինչպէս նաեւ յանցանքի զոհերէն Կ՚ՈՒՏԷԻՆ. եւ միայն անոնք էին որ

խորանը մտան ու վարագոյրէն անդին անցան: Նըմանապէս, այս աւետարանական դարու համար սուրբ հոգիին ըրած կարգադրութեամբը, «Նա իրաւցընէ տուաւ (արու) առաքեալները, եւ (արու) մարգարէները, եւ (արու) աւետարանիչները, եւ (արու) հովիւներն ու ուսուցիչները, ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻ մը՝ սուրբերուն կատարեալ յարմարութեանը համար, Օծեալին մարմնոյն շինութեանը համար»: (Եփես. Դ. 11,12, լաւագոյն թրգմ. Յունարէնէ—Տայըկլաթ): Արու բառը՝ վերինին նման՝ պէտք է երեւի նաեւ Անգլիերէնի (ու Հայերէնի) մէջ, ինչպէս Յունարէն բնագրին մէջ կ՚երեւայ, ու Տէրոջ եւ առաքեալներուն ըրած պաշտօնակարգութիւնները ասոր հետ համաձայն են: Առաքեալը բացայայտօրէն կը յայտարարէ, «կին մարդու հրաման չեմ տար (եկեղեցիին մէջ) սորվեցնելու, ոչ ալ այր մարդուն իշխելու»: Ասիկա կը պատկերացնէ Քրիստոսի ու եկեղեցիին առնչութիւնը· որովհետեւ՝ ինչպէս որ մարդը կնոջ գլուխն է, այնպէս ալ Քրիստոս ամէն մարդկային անհատի եւ ամբողջ Եկեղեցիին Գլուխն է, ու Եհովա ալ Քրիստոսի Գլուխը:—Ա. Կորնթ. ԺԱ. 3, Եփես. Ե. 23:

[241]Այսուհանդերձ, այս չնշանակեր թէ եկեղեցիին մէջի քոյրերը՝ հաւասարապէս իրենց մարմինները որպէս Աստուծոյ հաճելի սուրբ եւ կենդանի զոհ մը չեն ընծայեր, եւ իբրեւ թագաւորական քահանայութեան անդամները՝ եկեղեցիին մէջ կարեւոր «ծառայութեան գործ մը» չեն կատարեր· անոնք եղբայրներուն նման համահաւասար կերպով հաճելի են Տէրոջ· վասնզի իրականապէս՝ բոլոր սեռի, գոյնի եւ աստիճանի տարբերութիւնները կ՚անտեսուին, Աստուծմէ նկատի չեն առնուիր, այն վայրկեանէն որ Քրիստոսով նոր արարածներ կը դառնանք (Բ. Կորնթ. Ե. 17, Գաղ. Գ. 28). սակայն տիպը, օրինակը, դասը՝ պէտք է որ շարունակուի, եւ ա-

տոր համար է որ Քրիստոսի եկեղեցիին ծառայութեան աւելի մասնաւոր եւ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ բաժիններուն մէջ՝ զանազանութիւնները այնքան ճշգրտօրէն կը պահպանուին:

242 Ընդհակառակը՝ հակառակորդը միշտ ջանացած է մարդը կրօնապէս կառավարելու այն սիրոյն ու պատիւին միջոցաւ՝ զորս մարդիկ կիներու հանդէպ կը տածեն. ատոր համար է որ Կոյս Մարիամը չաստուածուհիի մը աստիճանին բարձրացուցած եւ Կաթոլիկներու պաշտամունքին առարկան ըրած է: Ատոր համար էր դարձեալ որ Իսիս հին Եգիպտացիներուն չաստուածուհին էր, եւ Պօղոս Առաքեալի վերջին ժամանակները՝ Դիանա Եփեսացիներու չաստուածուհին էր: Եւ տակաւին Սատանան կնոջ հետ ու կնոջմով չէ՞ որ կը ջանայ գործել, ինչպէս Եդեմի պարտէզին մէջ: Միթէ Ոգեհարցութեան մէջ իր գլխաւոր միջնորդները՝ եւ Աստուածիմաստութեան (Թհիասըֆի) ու Քրիստոնէագիտութեան (Քրիսչըն Սայէնս) մէջ անոր գլխաւոր առաքեալներն ու մարգարէները կիներ չե՞ն:

243 Եւ կանանց իբրեւ Սատանային թարգման ըլլալին իրենց օգտին ծառայած չէ: Ընդհակառակը՝ այն երկիրներուն մէջ ուր Աստուածաշունչի կարգադրութիւնները աւելի կամ նուազ չափով ընդունուած ու յարգուած են, ատոր համեմատ ալ՝ կիները ընկերական ու իմացական աւելի բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուին, եւ մեծապէս կը գնահատուին իրենց ճշմարիտ կնութեան համար:

Գլուխ Զ.

ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՏԻՊԵՐ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ նկարագրութեան մէջ՝ կարգ մը հետաքրքրական մանրամասնութեանց բացատրութիւնը դիտմամբ զանց ըրած ենք, որոնք այժմ աւելի լաւ կրնան հասկնալ անոնք՝ որ խնամով ուսումնասիրութեան մը շնորհիւ յստակ ըմբռնում մը ստացած են Խորանին ընդհանուր յատակագծին, ծիսակատարութեանց ու անոր այլաբանական նշանակութեան մասին:

245 Գաւիթին ՍԻՒՆԵՐԸ, որոնք վարագուրները վեր կը բռնէին, ԱՐԴԱՐԱՑԵԱԼ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐԸ կը ներկայացնէին. Գաւիթը՝ ինչպէս արդէն տեսանք՝ արդար վիճակը կը ներկայացնէր: Սիւները փայտէ էին՝ եղծանելի նիւթ մը, այսպէս ցոյց տալով թէ՝ պատկերացուած դասակարգը (բացի Յիսուսէն) իրապէս կատարեալ մարդկային էակներ չեն. սակայն՝ քանի որ մարդկային կատարելութիւնը այլաբանօրէն պղինձով կը ներկայացուէր, այդ սիւները կա՛մ պղնձէ եւ կա՛մ պղինձով ծածկըուած ըլլալու էին՝ իսկապէս կատարեալ մարդկային էակներ պատկերացնելու համար: Թէեւ փայտէ շինուած՝ բայց պղնձէ խարիսխներու մէջ հաստատուած էին, որը կ'ուսուցանէ մեզի թէ թէեւ իրապէս անկատար են, սակայն Քրիստոսի վերագրած արժանիքին շնորհիւ՝ կատարեալ մարդկային էակներու դիրքը ունին: Անկարելի պիտի ըլլար ՀԱՒԱՏՔՈՎ ԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄԸ ասկէ աւելի պարզ կերպով ներկայացնել:

246 ՃԵՐՄԱԿ ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ, որ այդ սիւներէն կախուած ըլլալով Գաւիթը կը կազմէր, լաւ կերպով

կը պատկերացնէր միեւնոյն արդարացումը կամ մաքրութիւնը, ինչպէս որ կը վկայուի աշխարհի առջեւ։ Արդարացածները այսպէս շարունակաբար աշխարհի (Բանակին) առջեւ պէտք է վեր բռնեն մաքուր կտաւը, որ կը ներկայացնէ թէ Քրիստոսի արդարութիւնն է իրենց ծածկոցը։—Փիլիպ. Գ. 9։

247 ԱՐԾԱԹ ՃԱՆԿԵՐԸ, որոնց միջոցաւ սիւները վեր կը բռնէին վարագոյրները, ճշմարտութեան խորհրդանշաններ էին։ Արծաթը ընդհանուր խորհրդանշանն է ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ։ Գաւիթին սիւներով ներկայացուած արդարացած հաւատացեալները, կրնան այս կերպով իրապէս ու ՃՇՄԱՐՏՕՐԷՆ ըսել՝ թէ Քրիստոսի արդարութիւնը իրենց բոլոր անկատարութիւնները կը ծածկէ։ (Ելից ԺԷ. 11–17, Ա. Յովհ. Ա. 7) Դարձեալ՝ ճշմարտութեան օգնութեամբ է որ կրնան իրենց արդարութեան կառչած մնալ։

248 Խորանին (Սրբութիւնին) մուտքը գտնուած ԴՐԱՆ ՍԻՒՆԵՐԸ ծածկուած էին առաջին վարագոյրով։ Անոնք բոլորովին տարբեր էին Գաւիթին մէջ գտնուած սիւներէն, եւ ներկայացուցին Քրիստոսով նոր արարածները, նուիրուած սուրբերը, իրենց նոր կեանքին տեսակէտէ. մինչդեռ Գաւիթին սիւները ներկայացուցին նուիրուած հաւատացեալները՝ իրենց արդարացած մարմնին տեսակէտէ։ Տեսանք թէ հաւատացեալի մը նուիրումը Աստուծոյ կողմէ ընդունուիլը՝ Սրբութիւնին ճամբան է, Քրիստոսով «կենաց նորոգութեան»— երկնային յոյսերու, ըղձանքներու եւ ջանքերու— ճամբան։ Հետեւաբար, այդ սիւները պէտք է պատկերացնեն այս փոփոխութիւնը, եւ այդպէս ալ կ՚ընեն. ինչու որ անոնք ծածկըուած էին ոսկիով՝ աստուածային բաներու խորհրդապատկեր։ Իրենց պղնձէ խարիսխներու մէջ հաստատուած ըլլալը պատկերացուց՝ թէ ինչպէս «այս գանձը (ապագայ աստուածային կեանքը) հողէ ամաններու մէջ ունինք» (Բ. Կորնթ. Դ. 7). այսին-

քըն՝ մեր նոր կեանքը դեռ խարխուլ է՝ ու կը կենայ՝ մեր ԱՐԴԱՐԱՑԱԾ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ վրայ։ Յիշելու է որ այս ճշտիւ կը համապատասխանէ այն՝ ինչ որ Սրբութիւնը կը ներկայացնէ, այսինքն, թէ մենք՝ նոր արարածներս, տակաւին կատարեալ չենք։—Ելից ԻԶ. 37։

249 ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԻՆ ԴՐԱՆ ՍԻՒՆԵՐԸ երկրորդ վարագոյրէն անմիջապէս ներսը կը գտնուէին, եւ կը ներկայացնէին զանոնք որ մարմինէն (վարագոյրէն) բոլորովին անդին կ՚անցնին՝ հոգեղէն վիճակին կատարելութեան մէջ։ Այդ սիւները այնպէս մը շինուած էին որ լիովին կը պատկերացընէին այդ բանը։ Անոնք ոսկիով պատած էին, որ աստուածային բնութիւնը կը ներկայացնէ, սակայն ո՛չ եւս պղնձէ խարիսխներու մէջ հաստատուած—ոչ եւս կախում ունեցած մարդկային ոեւէ վիճակէ—արծաթ (իրականութեան, ստուգութեան, ճշմարտութեան) խարիսխներու մէջ հաստատուած, կը թուէին ըսել թէ, երբ այս վարագոյրէն ներս գաք՝ դուք կատարեալ պիտի ըլլաք, իրապէս եւ ճշմարտապէս նոր արարածներ։—Ելից ԻԶ. 32։

250 ՈՍԿԻԷ ՍԵՂԱՆԸ որ Սրբութիւնին մէջ էր, եւ վրան առաջաւորութեան հացը կը դրուէր, կը ներկայացնէր եկեղեցին, իբրեւ ամբողջութիւն մը, պարունակելով Յիսուսը եւ առաքեալները—բոլոր Քրիստոսով սրբուածները՝ որոնք կը ծառայեն «կենաց խօսքը ամուր բռնելով»։ (Փիլիպ. Բ. 16) Այս դարու տեւողութեան՝ ճշմարիտ եկեղեցիին մեծ գործը եղած է սնուցանել, զօրացնել, եւ լուսաւորել ամէն անոնք՝ որ ուխտով հոգեղէն վիճակին մէջ կը մտնեն։ Քրիստոսի հարսը ինքզինքը պիտի պատրաստէ (Յայտ. ԺԹ. 7)։ Ներկայ դարուս մէջ՝ աշխարհին վկայելու գործը բոլորովին երկրորդական եւ միջադիպային է։ Աշխարհին լման օրհնութիւնը պիտի գայ Աստուծոյ որոշեալ ժամանակին, երբ ա–

ւետարանական դարը (Հակատիպ Քաւութեան Օրը իր մեղաց զոհերով) վերջանայ։

251 ՈՍԿԻԷ ԱՇՏԱՆԱԿԸ, կամ ճրագակալը, որ ոսկիէ սեղանին դիմացը կը կենար, եւ կը լուսաւորէր Սրբութիւնին մէջի ամէն բաները, մէկ կտորէ շինուած ծեծուած զուտ ոսկի էր։ Ունէր եօթը ճիւղեր, որոնց ամէն մէկուն վրայ մէյ մէկ ճրագ կը կենար, ամէնը եօթը ճրագ—լման կատարեալ թիւ մը։ Ասիկա կը ներկայացնէր ամբողջ եկեղեցին, Գլուխէն՝ Յիսուսէն սկսեալ մինչեւ փոքրիկ հօտին վերջին անդամը, զոր նա մարդոց մէջէն կը հաւաքէ, աստուածային (ոսկի) բնութեան հաղորդ ըլլալու համար։ Մեր Տէրը կ՚ըսէ. «Եօթը ոսկեղէն աշտանակները զորոնք տեսար, եօթը եկեղեցիներն են» (Յայտ. Ա. 20)—մէկ եկեղեցին, որուն եօթն աստիճանները կամ վիճակները կը խորհրդանշեն Փոքր Ասիոյ եօթը եկեղեցիները (Յայտ. Ա. 11)։ Այո՛. այդ աշտանակը ներկայացուց անդրանիկներու ամբողջ եկեղեցին, ո՛չ թէ անուանականը, այլ ճշմարիտ եկեղեցին, որոնց անունները երկինքը գրուած են—ճշմարիտ լուսակիրները, կամ թագաւորական քահանայութիւնը։

252 Ճարտարարուեստի գործ եւ շատ գեղեցիկ էր ասիկա,—ծաղիկ մը եւ պտուղ մը, ծաղիկ մը եւ պըտուղ մը, յաջորդաբար մէկ մէկու ետեւէ, եւ կը պատկերացնէր թէ ինչպէս ճշմարիտ եկեղեցին՝ ըսկիզբէն մինչեւ վերջը՝ թէ՛ գեղեցիկ եւ թէ՛ պտղաբեր է։ Իւրաքանչիւր ճիւղի վերի ծայրը դրուած ճրագը նշաձեւ էր, որուն նշանակութեան կը տեղեկանանք երբ նկատի առնենք Ահարոնի գաւազանը։

253 Այս ճրագներուն մէջ «ծեծուած» կամ զըտուած ձէթ կը դրուէր, եւ ճրագները կը վառուէին ամէն իրիկուն (Ելից Իէ. 21, Լ. 7,8, Ղեւտ. ԻԴ. 3, Բ. Մնաց. ԺԳ. 11)։ Այդ իւղը սուրբ հոգւոյն խորհրդանիշ էր, եւ անոր լոյսը կը ներկայացնէր սուրբ լուսաւորութիւնը, ճշմարտութեան հոգին։ Անոր

լոյսը միայն քահանաներուն օգտին կը ծառայէր, քանզի ուրիշ ոեւէ մէկու մը թոյլ տրուած չէր տեսնել զայն կամ անոր լոյսէն օգտուիլ։ Այսպէս կը ցուցնէր եկեղեցւոյն տրուած Աստուծոյ հոգին կամ միտքը՝ զայն լուսաւորելու Աստուծոյ խորունկ բաներուն մէջ, որոնք բոլորովին ծածկուած են բնական մարդէն, հոգ չէ թէ ան բարոյապէս որքան ալ արդար եւ ազնիւ ըլլայ։ (Ա. Կորնթ. Բ. 14) Մի միայն ճշմարտապէս նուիրուածները, թագաւորական քահանայութիւնը, թոյլտուութիւն ունի Սրբութիւնին մէջ ծածկուած այս աւելի խոր լոյսին նայելու։ Քահանաները (Քրիստոսի նուիրուած մարմինը) միշտ կրնան մուտք գտնել Սրբութիւնի առանձնաշնորհումներուն. ասիկա անոնց համար էր (Եբրայեցւոց. Թ.6)։

254 Քահանայապետին — Ահարոնի եւ պաշտօնի մէջ իրեն յաջորդող իր որդիներուն կողմէ ճրագները պէտք էր որ պատրաստուէին ու՚լեցուէին ամէն առտու՝ եւ ամէն իրիկուն վառուէին։ Այսպէս ալ մեր Քահանայապետը՝ ամէն օր աւելի ու աւելի կը լեցնէ զմեզ Իր (Յիսուսի) միտքով, եւ մարդկային մարմնին—այն պատրոյգը որուն միջոցաւ կը գործէ սուրբ հոգին—աղտեղութիւնները կը մաքրէ։

255 Այն պարագան՝ թէ ճրագները գիշերուան շրջանին վառ կը պահուէին, կրնայ նմանապէս պատկերացնել այս աւետարանական դարու գիշերուան շրջանին Աստուծոյ խօսքին արձակած լոյսը, որ կը նկարագրուի «որպէս թէ մութ տեղը լոյս տուող ճրագ մը, մինչեւ որ ցերեկը լուսնայ»։—Բ. Պետ. Ա. 19։

ՀԱԿԱՏԻՊ ՂԵՒՏԱՑԻՆԵՐԸ

256 Բացի Քաւութեան Օրէն՝ Ղեւիի սերունդին պատկանողները՝ Ճամբարի խորանին պարտաւորութեանց եւ ծառայութեան առանձնաշնորհներուն կը մասնակցէին։ Արդարեւ, շէնքին հետ կապ ու–

նեցող գործին մեծ մասը Ղեւտացիները կը կատարէին, թէ՛ այն ատեն երբ Իսրայէլ բանակ դրած էր, եւ թէ՛ այն ատեն երբ յառաջ կ'ընթանար: Այսուհանդերձ, պարտինք զգուշութեամբ դիտել՝ թէ ոեւէ Ղեւտացի որ միեւնոյն ատեն քահանայ չէր՝ Քաւութեան Օրուան արարողութեանց չէր կրնար մասնակցիլ. հետեւաբար Ղեւտացիները կրնային միմիայն Քաւութեան Օրէն՝ Աւետարանական դարէն վերջ՝ աստուածային օրհնութիւնները ստացող եւ Աստու-

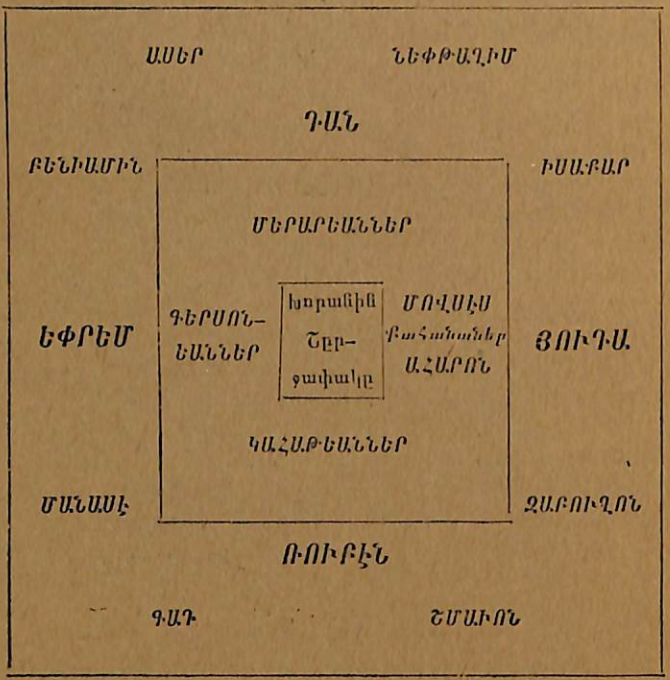

ԱՆԱՊԱՏԱՑԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵՆ
ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐՈՒՆ՝ ԽՈՐԱՆԻՆ ԲՈԼՈՐՏԻՔԸ ԱՌԱԾ ԴԻՐՔԸ
(Տես Թուոց Ա., Բ., Գ., եւ Դ. գլուխները)

ծոյ գործոյը փառող դասակարգ մը կամ դասակարգեր պատկերացնել:

257Երբ Ղեւտացիներ ասացուածքը կը գործածենք, պէտք է հասկցուի թէ քահանայական կարգէն կամ տունէն դուրս—որ նմանապէս Ղեւտական ցեղին կը պատկանէր—տարբեր դասակարգի մըն է որ սովորաբար կ'ակնարկուի: Ղեւի երեք որդիներ ունէր, Գերսոն, Կահաթ եւ Մերարի (Թուոց Գ. 17): Կահաթի որդիներէն մին էր Ամրամ, Մովսէսի եւ Ահարոնի հայրը—Ահարոն՝ աստուածային առաջնորդութեամբ՝ քահանաներու Ահարոնական կարգին գլուխը դառնալով:

258Ղեւիի բոլոր որդիներուն ալ նախապատիւ դիրքեր շնորհուեցան խորանին մօտ. Գերսոնի ընտանիքը իր վրանները հաստատեց այդ սուրբ շրջափակին արեւմտեան կողմը. հիւսիսային կողմը բանակ դրին Մերարեանները. իսկ հարաւային կողմը տեղաւորուեցան Կահաթի որդիները: Մովսէս ու Ահարոն Կահաթի թոռներն էին, սակայն խորանին մուտքին՝ Դրան մօտ՝ արեւելեան կողմը հաստատուեցան, ինչու որ անոնք մասնաւոր օծութեամբ մը իրենց եղբայրներէն անջատուած էին զոհաբերութիւններ կատարելու համար, նամանաւանդ Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւնները՝ որոնք կը կազմէին մասնաւոր «մեղաց զոհերը»:—Թուոց Գ. 23-28:

259Ղեւտական ընտանիքներուն եւ ոչ մին ժառանգութիւն ունէր երկրին մէջ (Թուոց ԺԸ. 23), եւ անոնք կը պատկերացնէին բոլոր այնպիսիներ որոնք ճշմարտապէս, յօժար սրտով կը նուիրուին Եհովային՝ շարունակաբար Անոր կամքին եւ ծառայութեան հետեւելու: Ղեւտացիներէն աւելի հեռուն կը կենար ընդհանուր բանակը, որ կը ներկայացնէր անձնական յամառ կամքին վիճակը՝ ուրկէ կ'առնուէին մեղքի զոհին նոխազները: Ամբողջ աշխարհը՝

Հայր Ադամով քողուց աստուածային շնորհի կամ Աստուծոյ հետ համաձայնութեան վիճակը, եւ այնպիսի ճամբու մը մէջ մտած է՝ ուր անձնական կամքը աւելի կը տիրէ քան Աստուծոյ կամքը: Յիսուս, որպէս կատարեալ մարդը, Գաւիթի վիճակին մէջ ծընաւ, եւ իբրեւ նշանակելի հակադրութիւն, իրմէ առաջ եկած երկրի թագաւորին (Ադամի), թոյլ չի տուաւ որ ոեւէ բան՝ եւ մինչեւիսկ Իր անձին ամենադառն ու նուաստացուցիչ զոհագործութեամբ մաշիլը՝ խախտէ զինք աստուածային կամքին նկատմամբ կատարեալ հաւատարմութիւն եւ համախոհութիւն ցոյց տալէ: «Ես երկինքէն իջայ՝ ոչ թէ իմ կամքս ընելու, հապա Անոր կամքը որ զիս ղրկեց»: (Յովհ. Զ. 38) Դարձեալ՝ «Ահա կուգամ ես, գիրքի տոմսին մէջ Ինծի համար գրուած է (գլխաւորաբար բուն իսկ այս Խորանի տիպերուն կամ պատկերներուն մէջ) Քու կամքդ ընելու, ով Աստուած»:— Եբրայեցւոց Ժ. 7:

[260]Իր զոհագործութեանց պատճառաւ փոխան Աստուծոյ շնորհէն հեռանալու, փոխանակ ԻՐԱՊԷՍ «զարնուած ու չարիքի հանդիպած» ըլլալու, զոհագործութեան այդ պատեհութիւնը Տէրոջմէ եկած արտասովոր շնորհի նշան մը սեպեց Յիսուս, եւ հետեւաբար Նա ի վիճակի էր Իրեն համար Հօրը սահմանած կամքը կատարելով հրճուանք զգալու: Նա Սրբութիւնին խորհէջը թափանցելով, Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ լիառատօրէն մեծարուեցաւ եւ վարձատրուեցաւ:

[261]Մեծ թիւ մը չեն կազմեր այն մարդկային էակները, որոնք Բանակի վիճակին մէջ ծնած ու Քրիստոս Յիսուսի միջոցաւ Աստուծոյ մերձենալու պատեհութեան մասին լսած ըլլալով՝ կ'որոշեն իրենց անձնական կամքի վիճակը մէկդի թողուլ եւ Եհովայի կամքը իբրեւ իրենց առաջնորդը ընդունիլ: Սակայն Անոր կամքը կատարելու համար առաջ անցնողներուն բոլորն ալ լիովին չեն կատարեր իրենց խոստացածները, ինչու որ այս հակատիպ Քաւութեան Օրուան համար Եհովայի կամքը զոհաբերութիւն կը նշանակէ: Ինչպէս որ արձակելի-նոխազը նկատի առած ատեննիս տեսանք, մասնաւոր դասակարգ մը կը ջանայ համաձայնող (վատ իմաստով) ընթացք մը հետապնդել, եւ հետեւաբար չեն կրնար Տէրոջ լիակատար հաճութեան արժանանալ, թէպէտեւ իրենք արդարացուածներ են:

[262]Զոհագործութեան օրը լրանալէն վերջ՝ այս նուազ հաւատարիմները գթառատ նախատեսութեամբ մը կեանք՝ եւ մարդոց մէջ հաստատուելիք Աստուծոյ խորանին ծառայելու, պատեհութիւն կ'առանան: (Գործ. ԺԵ. 16) Անոնք հոգեղէն էակներ պիտի ըլլան, բայց ո՛չ աստուածային բնութեամբ: Անոնք ընտիր կերպով պատկերացուած են Մերարեաններով—Մերարի ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ կը նշանակէ, ճիշդ ինչպէս որ մեծ բազմութիւնը հոգիի մեծ դառնութեամբ մը պիտի յայտնուի, երբ անոնք կ'ըմբռնեն թէ կորսնցուցած են անմահութեան վսեմ մրցանակը, ու իրենց մարմնին ոչնչացման համար Սատանային յանձնուած են:— Յայտ. Է. 9,13–17, Ա. Կորնթ. Ե. 5:

[263]Կարմիր երինջին տիպով պիտի տեսնենք նըմանապէս, թէ ինչպէս Քրիստոսի միջոցաւ ընդունելի զոհագործութեան դարուն սկսելէն առաջ ապրող հաւատքի ընտիր հերոսները՝ այն վկայութիւնը ունէին թէ Աստուծոյ հաճելի էին: (Եբր. ԺԱ. 5) Երբ այս աւետարանական դարու մէջ ապրած ըլլային՝ անոնք անկասկածօրէն Քրիստոսի քաջերուն հաւատարիմ հետեւորդները պիտի ըլլային: Ստուգիւ՝ անոնք մեզի ցոյց կը տրուին իբրեւ հաւատարմութեան օրինակներ: (Յակ. Ե. 10) «Բոլոր ժողովուրդին համար» գալիք երանաւէտ դարուն մէջ՝ այս վաղեմի սուրբերը իբրեւ «բոլոր երկ-

րին մէջ իշխաններ» մասնաւոր պատուոյ դիրքեր պիտի գրաւեն (Սաղմ· խե· 16), «լաւագոյն յարութեան» մը առանձնաշնորհը ստացած ըլլալով, որ Մեսիական դարուն վերջաւորութեան ուրիշ հաւատարիմ մարդոց ստանալիքէն ՏԵՍԱԿՈՎ չէ որ նախամեծար պիտի ըլլայ՝ այլ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ.—անոնք իրենց կատարեալ մարմինները պիտի ունենան գերեզմանէն դուրս կանչուած ատեն: Աստուծոյ վերաբերեալ բաներուն մէջ այս հաւատարիմ ծառաները լաւ կերպով պատկերացուած են հարաւային կողմի Կահաթեաններով—ինչու որ Կահաթ ԴԱՇՆԱԿԻՑ կամ ԸՆԿԵՐ կը նշանակէ:

264 Արեւելեան կողմը Ամրամի (խիստ բարձրացած) ընտանիքը կը պատկերացնէ փոքրիկ հօտին քահանայական ընտանիքը: Թէ՛ տիպին եւ թէ՛ հակատիպին մէջ՝ կրօնական ամէն բան բոլորովին այս ընտանիքին հսկողութեան տակ է, իրենց եղբայրները՝ միւս բոլոր Ղեւտացիները՝ իրենց յարգելի օգնականները կամ ծառաները ըլլալով:

265 Այս երեք դասակարգերը , Ամրամեանները, Կահաթեանները եւ Մերարեանները, կը պատկերացնեն այն երեք դասակարգերը՝ որոնք «կենաց յարութիւն» պիտի ստանան: (Յովհ· Ե· 29) Անոնք բոլորն ալ նուիրուած են, անոնք բոլորն ալ թողած են Բանակը՝ անձնական-կամքի վիճակը, ու բոլորն ալ առանձնաշնորհը պիտի ունենան ծառայելու հակատիպ Խորանի կարգադրութեան՝ կամ աստուածային-կամքի վիճակին մէջ: Սակայն կայ ուրիշ դասակարգ մը որ «դատաստանով յարութեան» ատեն պիտի զարգանայ: Ասոնք Գերսոնեաններն են, որոնք տիպին մէջ՝ Խորանի շէնքին արեւմտեան կողմը տեղաւորուած էին: Ասոնք Հազարամեայ դարու ոչխար դասակարգը կը պատկերացնեն: Անոնք իրենք զիրենք պիտի նուիրեն Աստուծոյ ծառայութեան՝ ու իրենց մէջ եւ իրենց միջոցաւ Անոր կամքին կատար-

ուելուն: Մարդկութենէն ամէն անոնք՝ որոնք կը յամառին Բանակի վիճակին մէջ մնալ, եւ փոխան Եհովայի կամքին՝ իրենց մարմնեղէն կամքերն ու ըղձանքները գործադրել, վերջնական մաղումին մէջ պիտի անհետացուին: Ասոնք պիտի ըլլան այծերը, կամակորները:

266 Նկատելի է որ Ղեւտացիներէն եւ ոչ մին ժառանգութիւն ունէր երկրին մէջ: Այս կնշանակեր թէ անոնք երկրին գործերով շահագրգռուած չեն· ինչու որ, ընդհակառակը, այս բոլոր Ղեւտական դասակարգերը ամենախոր կերպով շահագրգռուած պիտի ըլլան անոր բարօրութեամբ. եւ անոնց մէկ մասը երկրային մակարդակի վրայ ժառանգութիւն պիտի ստանայ: Սակայն անոնք իրենց ունեցածը որպէս թէ Տէրոջ համար պիտի պահեն: Զայն իբրեւ սուրբ աւանդ մը պիտի նկատեն, յիշելով իրենց նախորդին՝ Ադամի սխալը, երբ նա թերացաւ գնահատելու իր փոքրիկ պետութեան՝ երկրին՝ համար Աստուծոյ նկատմամբ իր ունեցած պատասխանատուութեան անհեղութիւնը:—Ղեւտ· ԻԵ· 23:

267 Ամրամեանները, քահանայական՝ զոհաբերող դասակարգը, առաջիններն են որ կ'օրհնուին ծագող Արդարութեան Արեգակին ճառագայթներէն: Կահաթեաններն ու Մերարեանները յաջորդներն են որ կ'ընդունին այդ գթած քահանայական դասակարգին լուսոյ եւ ջերմութեան օրհնութիւններն ու շնորհները· իսկ Գերսոնեանները (ոչխար դասակարգը), որոնք երկար ատենէ ի վեր Աստուծոյ եկեղեցիին շուքին տակ կը գտնուին, Աստուծոյ որդւոցը փառահեղ յայտնուելուն՝ լրանալուն՝ կ'սպասեն: Յարմար ատենին անոնք ալ պիտի օրհնուին· որովհետեւ Քրիստոս Յիսուս Իր անձը ԱՄԵՆՈՒՆ համար փրկանք տուաւ:—Ա· Տիմ· Բ· 6:

268 Շատ հաւանական է որ Գերսոնեանները Հրեայ ժողովուրդը կը պատկերացնեն, որոնք «սիրելի են

իրենց հայրերուն սիրոյն համար։» (Հռովմ. ԺԱ. 28) Այս տեսութիւնը մասամբ կը հաստատուի Յակոբոս Առաքեալի ներշնչեալ յայտարարութեամբ, երբ ըսաւ. «Ասկէ ետեւ պիտի դառնամ ու Դաւիթի ինկած խորանը նորէն պիտի շինեմ, եւ անոր կործանուած տեղերը նորէն պիտի շինեմ, եւ կանգնեմ զանիկա. որպէսզի մնացած մարդիկը (որպէս հոգեղէն սերունդ նախապէս չօրհնուած բոլոր Հրեաները) Տէրը փնտռեն, եւ (նմանապէս) բոլոր հեթանոսները (երկրիս միւս բոլոր ազգերը), որոնց վրայ իմ անունս կանչուած է, կ'ըսէ Տէրը որ այս ամէն բաները կ'ընէ։» (Գործք. ԺԵ.16,17, Ովսեայ Թ. 11,12) Այս խօսքերը այն ակնարկութիւնը կը պարունակեն՝ թէ Հեթանոսները (տարբեր ազգեր նոյնիսկ անոնք՝ որ ներկայիս «անապատ»ի վիճակին մէջ կը գտնուին ու ի վերջոյ Նուիրումի միջոցաւ աստուածային ընտանիքին մէջ պիտի գան ու այդպէս Եհովայի անունովը կոչուին) Աբրահամի արեան շառաւիղէն անջատ պիտի ըլլան։ Եթէ ասիկա է այդ խօսքերուն նպատակը, ուրեմն երկրիս ազգերը Իսրայէլի մեծագոյն Բանակով կը պատկերացուին, մինչեւիսկ Իսրայէլի միջոցաւ աստուածային օրհնութեանց մասնակցելէ՝ Աստուծոյ ճամբաներուն մէջ քալել սորվելէ յետոյ։ (Եսայեայ Բ. 4) Կա՛մ այս տեսակէտը պէտք է ընդունինք, եւ կամ Բանակը (անապատին հեթանոսական տգիտութեան վիճակին նման) պէտք է որ պատկերին մէջէն վերջնականապէս ջնջուի. ինչու որ անձնական-կամքի հետեւողներէն եւ ոչ մին կրնայ յաւիտենական կենաց տիրանալ։

[269]*Սրբութիւնին խունկի ՈՍԿԻ ՍԵՂԱՆԸ կը թուի ցուցնել փոքրիկ հօտը, նուիրուած եկեղեցին իր ներկայ զոհագործող վիճակին մէջ։ Այս սեղանէն կը բարձրանայ անուշահոտ խունկը, Քրիստոս Յիսուսի միջոցաւ Աստուծոյ ընդունելի*—այս խունկը կը պատկերացնէ քահանայական դասուն պատրաստա-

կամօրէն նեղութեանց անձնատուր ըլլալը. կամաւոր ծառայութիւնները, փառաբանութիւնները, յօժարակամ հնազանդութիւնը, գնահատութիւնը, շնորհակալութիւնը—*ամէն ինչ որ անոնք Աստուծոյ փառքին համար կը մատուցանեն։ Անոնք որ այսպէս ընդունելի խունկ կը մատուցանեն Աստուծոյ՝ (Ա. Պետ. Բ. 5) շատ մօտ կուգան իրենց Հօրը, կը մօտենան այն վարագուրին որ կը բաժնէ Սրբութին Սրբութեանցէն. եւ եթէ ԱՆՈՆՔ խնդրանքներ ունենան ընելիք՝ կրնան զանոնք ներկայացնել խունկով մէկտեղ—«շատ խունկ...բոլոր սրբոց աղօթքներուն ՀԵՏ» (Յայտ. Ը.3)։ Աստուծոյ այսպիսի քահանաներուն աղօթքները ազդեցիկ են։ Տէրն մեր Յիսուս խունկը միշտ վառ պահեց, եւ կրնար ըսել. «Ես գիտէի որ ամէն ատեն զիս կը լսես։» (Յովհ. ԺԱ.42) Այսպէս ալ ստորադաս քահանաները, Անոր մարմնոյն անդամները, միշտ պիտի լսուին եթէ շարունակաբար Աստուծոյ մատուցանեն հաւատքի, սիրոյ եւ հնազանդութեան խունկը. եւ ոչ ոք պէտք է ակնկալէ որ իր խնդրանքները ընդունուին՝ եթէ այս կերպով* իր *ուխտը չպահեր—«Եթէ դուք իմ մէջս կենաք, եւ իմ խօսքերս (ուսուցումներ) ալ ձեր մէջ կենան, ինչ որ ուզէք՝ պիտի խնդրէք, ու պիտի ըլլայ ձեզի։» (Յովհ. ԺԵ. 7) Սր. Գրոց այս համարով որոշապէս ցոյց տրուած՝ բայց քիչ անգամ նկատի առնուած է, մեր խնդրանաց ու ակնկալութեանց մէջ առաջնորդուելու համար՝ Քրիստոսի ուսուցմանց յստակ ըմբռնումին անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի «չարաչար եւ Աստուծոյ ծրագրին հակառակ չխնդրենք։*

[270]*Նախապէս նկատի առնուած տիպերու միջոցաւ՝ քիչ մը բան սորվեցանք Սրբութիւն Սրբութեանցին՝ կատարեալ՝ աստուածային վիճակին փառացը վրայով, որուն ոչ մէկ ՄԱՐԴ կրնայ մերձենալ (Ա. Տիմ. Զ.16), բայց որուն վերջապէս պիտի հաս-*

նին Քրիստոս Յիսուսով նոր արարածները՝ աստուածային բնութեան հաղորդ ըլլալով, երբ Քրիստոսի ամբողջ մարմնոյն՝ թագաւորական քահանայութեան կողմէ խունկ մատուցանելը վերջանայ, եւ անուշահոտ ծուխի ամպը իրենցմէ առաջ Եհովայի ներկայութեան երթայ, որպէս զի անոնք կարենան ապրիլ վարագուրէն անդին, Յիսուս Քրիստոսի՝ իրենց Տէրոջ միջոցաւ՝ Աստուծոյ ընդունելի ըլլալով:

ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆՑԻՆ ՆԵՐՍԸ

271Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ գտնուած միակ առարկան էր ՈՒԽՏԻՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ կամ «վկայութեան տապանակը (Եբր. Թ.2,3:—ԻՄ ՑԷԹԻՖ ՏԱՑԷԿԼԱԹ, Նոր Կտակարանի Անգլ. մէկ խղճամիտ թարգմանութիւնը հետեւեալ կերպով կ'ընծայէ Եբր. Թ.2ը, Վատիկանի Բնագրին վրայ հիմնուած, որ բոլորովին կը համաձայնի Մովսիսական արձանագրութեան հետ, ուր կը յիշուի նաեւ խունկի ոսկի սեղանը, որ զանց եղած է Աստուածաշունչի Հայերէն ինչպէս նաեւ Անգլիերէն ուրիշ թարգմանութեանց մէջ.—«Վասնզի խորան մը պատրաստուած էր—ԱՌԱՋԻՆԸ—որուն մէջ կային թէ՛ ԱՇՏԱՆԱԿԸ, թէ՛ ՍԵՂԱՆԸ, թէ ԱՌԱՋԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԵՐԸ, եւ թէ խունկի ՈՍԿԻ ՍԵՂԱՆԸ. անիկա կոչուած է՝ Սուրբ Տեղը» (Սրբարանը): Անոր անունը այն խորհուրդը կուտայ՝ թէ անիկա Եհովայի ծրագրին մարմնացումը կը պատկերացնէր, երբ Աստուծոյ ստեղծագործութիւնը դեռ չէր սկսած, երբ Անոր ծրագիրը ամենափոքր չափով իսկ գործադրութեան չէր դրուած: Անիկա կը ներկայացնէր ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ, Քրիստոսով (Գլուխը եւ Մարմինը)—«ծածկուած խորհուրդ»ով՝ մարդկութեան համար առաջուց սահմանած շնորհի ճոխութեանց կարգադրութիւնը*: Հետեւաբար ան կը ներկայացնէ Քրիստոս Յիսուս ու Իր հարսը, փոքրիկ հօտը,

*Տես ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ, Գլուխ Ե.:

որ աստուածային բնութեան հաղորդ պիտի ըլլայ, ու պիտի օժտուի զօրութեամբ ու փառքով, որանք մեր վերին կոչման մրցանակն են, և մեր Տէրոջ ու Իր մարմնոյն բոլոր անդամներուն առջեւ դրուած ուրախութիւնը:

272Ինչպէս առաջ ըսած ենք, Տապանակը ոսկեպատ ուղղանկիւնի սնտուկ մըն էր, որ փառաւորուած եկեղեցիին շնորհուած աստուածային բնութիւնը կը ներկայացնէր: Ան կը պարունակէր օրէնքին երկու տախտակները (Երկ. Օր. Լ.Ա. 24), Ահարոնի ծաղկած գաւազանը (Թուոց ԺԷ. 8), եւ մանանայով լի ոսկեղէն սափորը (Ելից ԺԶ.32): Օրէնքը ցոյց տալու թէ ինչպէս մեծ Քրիստոսը լիովին գոհացում պիտի տար Աստուծոյ կատարեալ օրէնքին պահանջներուն, եւ թէ իբրեւ օրէնքի գործադրիչը՝ օրինական իշխանութիւն պիտի տրուէր Իրեն:

273Օրէնքին արդարութիւնը իրապէս կատարուեցաւ մեր Գլուխով, եւ անիկա նմանապէս կատարուած համարուեցաւ Քրիստոսով բոլոր ՆՈՐ ԱՐԱՐԱԾՆԵՐ եղողներով, «որոնք մարմնաւոր կերպով չեն վարուիր, այլ հոգեւոր կերպով». այսինքն նոր մտքին հնազանդ կը քալեն: (Հռովմ. Ը. 1) Հին բնութեան տկարութիւնները՝ որոնք օր ըստ օրէ կը խաչենք, ծածկուած ըլլալով Քրիստոսի արժանիքով, այլեւս մեզի չեն վերագրուիր իբրեւ նոր արարածներ, որքան ատեն որ Քրիստոսի մէջ կը մնանք:

274«Օրէնքին արդարութիւնը կատարուած է մեր մէջ» գրուածը կը նշանակէ թէ մեր ընթացքին վախճանը (կատարելութիւնը) մեզի կը սեպուի, վասնզի կը քալենք դէպի այն իրական կատարելութիւնը՝ որուն երբ հասնինք, ժառանգած պիտի ըլլանք ուխտին տապանակին ցուցուցած Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջի վիճակը:

ՏԱՊԱՆԱԿԻՆ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

[275]«ԱՀԱՐՈՆԻ ԳԱԽԱԶԱՆԸ ՈՐ ԾԱՂԿԵՑԱՒ», ցոյց տուաւ իբրեւ Թագաւորական քահանայութեան անդամները՝ Քրիստոսի ամբողջ մարմնոյն ընտիր նկարագիրը։ Երբ Թուոց ԺԷ. գլուխը կը կարդանք՝ կը տեսնենք որ ծաղկեալ գաւազանը կը նշանակէր Ահարոնի եւ իր որդիներուն—այլաբանական քահանայութեան, Քրիստոսի ու եկեղեցիին ներկայացուցիչներուն—Եհովայի կողմէ ընդունուիլը, իբրեւ միակ անձինքը որոնք կրնան քահանային միջնորդական պաշտօնը կատարել։ Հետեւաբար այդ գաւազանը ներկայացուց Թագաւորական քահանայութեան՝ մեծ Քրիստոսի՝ Գլուխին ու մարմնոյն՝ ընդունելիութիւնը։ Գաւազանը ծաղկեցաւ ու նուշեր արտադրեց։ Նշենիին մէկ մասնայատկութիւնը այն է՝ որ պտուղի կոկոնները տերեւներէն առաջ կը յայտնուին։ Այսպէս ալ է նաեւ Թագաւորական քահանայութիւնը. անոնք հաւատքի պտուղը կը բերեն՝ դաւանումի տերեւներուն երեւնալէն առաջ։

[276]ՄԱՆԱՆԱՅԻՆ ՈՍԿԵՂԷՆ ՍԱՓՈՐԸ ներկայացուց՝ թէ անմահութիւնը Աստուծոյ Քրիստոսին սեփհականութիւններէն մին է։ Տէրն մեր Յիսուս անկասկածօրէն այս բանին կ'ակնարկէ երբ կ'ըսէ. «Ով որ կը յաղթէ՝ ՊԱՀՈՒԱԾ ՄԱՆԱՆԱՅԷՆ ուտել պիտի տամ անոր»։—Յայտ. Բ. 17։

[277]Մանանան այն հացն էր՝ որ երկինքէն իջաւ իբրեւ կենսապահ մը Իսրայէլի։ Անիկա ներկայացուց կենդանի հացը, Աստուծմէ աշխարհին հայթայթուած Քրիստոսի միջոցաւ։ Սակայն՝ քանի որ Իսրայէլացիներուն կը մնար կա՛մ ամէն օր հաւաքել մանանայի այս պաշարը եւ կամ զրկուիլ ու սովամահ ըլլալ, այսպէս ալ ԱՇԽԱՐՀԸ պէտքը պիտի ունենայ միշտ որոնելու կենաց եւ շնորհի պաշարները՝ եթէ կ'ուզեն յաւիտենապէս ապրիլ։

[278]Սակայն ամէն անոնց որ Քրիստոսի ժառանգակիցները՝ օծեալ մարմնոյն անդամները կ'ըլլան, Աստուած արտասովոր տեսակէ մանանայի մը առաջարկը կ'ընէ, ուրիշներուն տրուածին նման՝ սակայն եւ այնպէս տարբեր—«պահուած մանանան»։ Այս սափորի մանանային մէկ մասնայատկութիւնն էր ԱՆԵՂԾԱՆԵԼԻՈՒԹԻՒՆ. հետեւաբար՝ անիկա ընտիր կերպով կը պատկերացնէ «սերունդ»ին՝ եկեղեցիին՝ բոլոր անդամներուն խոստացուած անմահ՝ անապական վիճակը։ Իսրայէլի մատուցուած մանանան կամ կենսապահ ուտելիքը ԱՆԱՊԱԿԱՆԵԼԻ չէր, ուստի պէտք էր որ ամէն օր հաւաքուէր։ Այսպէս ալ՝ մարդկութեան այն բոլոր հնազանդները՝ որոնք քիչ ատենէն պիտի ճանչցուին իբրեւ ճշմարիտ Իսրայէլացիներ, յաւիտենական կեանքով պիտի մատակարարուին, սակայն անիկա պայմանաւոր, պարէնաւորուած կեանք մը պիտի ըլլայ. մինչդեռ փոքրիկ հօտը, որոնք ներկայի աննպաստ վիճակներու տակ հաւատարիմ յաղթողներէն կը բաղկանան, ԱՆԱՊԱԿԱՆԵԼԻ բաժին մը՝ անմահութիւն պիտի ստանան*։—Յայտ. Բ. 17։

[279]Ահա, ուրեմն, ոսկեղէն տապանակին մէջ կը ցուցուէր աստուածային Քրիստոսով յայտնուելիք փառքը. ծաղկեալ գաւազանով՝ Աստուծոյ ընտրեալ քահանայութիւնը. օրէնքին տախտակներով՝ արդար դատաւորը. ոսկեղէն սափորին մէջի անապականելի մանանայով՝ անմահութիւնը՝ աստուածային բնութիւնը։ Այս տապանակին վրան՝ իբրեւ կափարիչ կամ գլուխ կը կենար

[280]ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԱԹՈՌԸ, միաձոյլ ոսկիէ տախտակ մը, որուն երկու ծայրերը եւ նոյն կտորէն կռածոյ շինուած կային երկու քերովբէներ, թեւերնին վեր բարձրացած իբր թռչելու պատրաստ, ի–

*Տես ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ, էջ 266–267.

րենց երեսներն իրարու դիմաց դէպի կափարիչին կեդրոնը կը նայէին: Քերովբէներուն մէջտեղը՝ գթութեան աթոռին վրայ՝ պայծառ լոյս մը Եհովայի ներկայութիւնը կը յայտնէր

281Ինչպէս որ տապանակը կը ներկայացնէր մեծ Քրիստոսը, այնպէս ալ գթութեան աթոռը, հրաշափառ լոյսը եւ քերովբէները միասին կը ներկայացընէին Եհովա Աստուածը—«Քրիստոսի Գլուխը Աստուած» է:(Ա.Կորնթ.ԺԱ.3) Ինչպէս Քրիստոս՝ նոյնպէս ալ Եհովան՝ հոս կը ներկայացուի այնպիսի բաներով՝ որոնք Անոր նկարագրին յատկութիւնները կը լուսաբանեն: Հրաշափառ լոյսը՝ կը ներկայացնէր նոյն ինքն Եհովան իբրեւ տիեզերքի Լոյսը, ինչպէս Քրիստոս աշխարհիս Լոյսն է: Ասոր մասին առատ վկայութիւն տրուած է Սբ. Գրոց շատ մը համարներով: «Դուն որ քերովբէից մէջտեղը կը նստիս՝ պայծառացիր»:—Սաղմ. Ձ. 1, Ա. Թագ. Դ. 4, Բ. Թագ. Զ. 2, Եսայեայ ԼԷ. 16:

282Մարդկութիւնը չկրնար Եհովայի ներկայութեան ընդունուիլ. հետեւաբար, այդ գերազանց փառաց ներկայութեանը կարենալ ընդունուելէ առաջ՝ Ահարոնով ներկայացուած Թագաւորական քահանան՝ Գլուխն ու մարմինը, պէտք է որ Նոր արարածներ ըլլան, «ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԲՆՈՒԹԵԱՆ հաղորդ» (մարդկային բնութիւնը խաչած ու թաղած ըլլալով):

283ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԱԹՈՌ կոչուած ոսկի տախտակը (կամ աւելի պատշաճօրէն հաշտարարը, ինչու որ Քահանան անոր վրայ կը մատուցանէր զոհերուն արիւնը , որ կը հաշտեցնէր կամ ԳՈՀԱՑՈՒՄ կուտար աստուածային արդարութեան պահանջներուն,) կը ցուցնէր Եհովայի նկարագրին հիմնական սկզբունքը— ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ: Աստուծոյ գահը հիմնուած կամ հաստատուած է ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ վրայ : «Արդարութիւնը եւ իրաւունքը Քու աթոռիդ

հիմն են:»—Սաղմ. ՁԹ. 14, Յոբ. ԼԶ. 17, ԼԷ. 23, Եսայեայ ԾԶ. 1, Յայտ. ԺԵ. 3:

284Պօղոս Առաքեալ գթութեան աթոռին կամ հաշտարարին Յունարէն բառը (ԻԼԱՍԹԷՐԻՈՆ) կը գործածէ Տէրն մեր Յիսուսի ակնարկած ատեն՝ երբ կ'ըսէ. «Զոր առաջուընէ սահմանեց Աստուած հաշտարար* (կամ գթութեան աթոռ) ըլլալու,... Իր արդարութիւնը ցուցնելու համար....որպէսզի Ինք արդար ըլլայ, եւ արդարացնէ Յիսուսի հաւատքէն եղողը»: (Հռովմ. Գ. 25.26) Հոս ներկայացուած խորհուրդը համաձայն է վերեւը ըսուածներուն: Արդարութիւնը, իմաստութիւնը, սէրը եւ կարողութիւնը Աստուծոյ կը պատկանին, ինչպէս նաեւ այն ծրագիրը՝ որուն միջոցաւ այս չորսը միասնաբար մարդուն փրկութեան համար կը գործակցին. սակայն Աստուած հաճեր է որ Իր յոյժ սիրեցեալ Որդւոյն՝ մեր Տէր Յիսուսի մէջ իր անձին լիութիւնը բնակի եւ մարդկութեան ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ: Այսպէս՝ երբ տիպին մէջ՝ Քահանայապետը Սրբութիւն Սրբութեանցէն դուրս կուգար, Եհովայի արդարութեան, իմաստութեան, սիրոյն և կարողութեան կենդանի ներկայացուցիչն էր մարդոց առջեւ—կենդանի ներկայացուցիչը աստուածային ողորմութեան, ներողութեան եւ հաշտութեան: Թէպէտեւ աստուածային էութիւնը քօղարկուած, ծածկուած է մարդկային տեսողութենէն, սակայն Անոր աստուածային ստորոգելիքը բոլոր մարդոց պիտի ցուցադրուին մեր մեծ Քահանայապետին միջոցաւ, որ իբրեւ կենդանի հաշտարարը կամ Գթութեան Աթոռը՝ այս դարուս վախճանին պիտի մօտենայ մարդկութեան,

*Կերպով մը Աստուածաշունչի կարգ մը Անգլիերէն ինչպէս նաեւ Հայերէն թարգմանութեանց մէջ ԻԼԱՍԹԷՐԻՈՆը «քաւութիւն» թարգմանուած են: «Քաւութիւն»ի նշանակութիւն ունեցող Յունարէն բառը ՀԻԼԱՍՄՈՍ է, և պատշաճօրէն այդպէս թարգմանուած է Ա. Յովհ. Բ. 2 եւ Դ. 10ին մէջ.

եւ աստուածային շնորհաց ճոխութիւնը պիտի հասկցընէ ամենուն ։

285 ԵՐԿՈՒ ՔԵՐՈՎԲԷՆԵՐԸ կը ներկայացնեն Եհովայի նկարագրին միւս երկու տարրերը, ինչպէս որ յայտնուած է Իր Խօսքին մէջ, այսինքն՝ աստուածային սէրն ու աստուածային կարողութիւնը ։ Այս ստորոգելիքը, արդարութիւն՝ հիմնական սկզբունքը, եւ սէր ու կարողութիւն՝ միեւնոյն յատկութենէ կամ էութենէ, եւ անկէ բղխած կամ վեր բարձրացած, կատարելապէս ներդաշնակ են ։ Անոնք ամէնը ՄԷԿ ԿՏՈՐԷ եղած լիովին մէկ են ։ Ոչ սէրը եւ ոչ ալ կարողութիւնը կրնան գործադրութեան դրուիլ՝ մինչեւ որ արդարութիւնը լիովին գոհացում չստանայ ։ Ահա այն ատեն անոնք կը թռչին կամ յառաջ կուգան օգնելու, վերցնելու եւ օրհնելու ։ Անոնք պատրաստ թռչելու վրայ էին, բայց կ'սպասէին, դէպի ներս կը նայէին, դէպի Գթութեան Աթոռը՝ դէպի արդարութիւնը, գիտնալու թէ ե՛րբ թռչելու էին ։

286 Քահանայապետը՝ երբ քաւութեան զոհին արիւնովը մօտեցաւ՝ զայն քերովբէներուն վրայ չի դրաւ ։

287 Բնա՛ւ. ո՛չ աստուածային կարողութիւնը եւ ոչ ալ աստուածային սէրը անկախօրէն կը պահանջէին զոհը. ուստի պէտք չէր որ Քահանայապետը քերովբէներուն վրայ սրսկէր ։ Աստուծոյ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ յատկանիշը կամ ստորոգելիքն է որ բընաւ պիտի չի ջնջէ յանցանքը, վասնզի արդարութիւնն էր որ ըսաւ. «Մեղաց վարձքը մահ է» ։ Ուստի, երբ Քահանայապետը մեղաւորներուն համար ՓՐԿԱՆՔ մը պիտի տար, անիկա պէտք էր որ Արդարութեան վճարուէր ։ Ուստի պատշաճօրէն տեղի կ'ունենար արիւնը գթութեան աթոռին—ՀԱՇՏԱՐԱՐԻՆ—վրայ սրսկելու արարողութիւնը ։

288 Սէրը առաջնորդեց փրկագործութեան ամբողջ ծրագրին ։ Աստուած աշխարհը այնքան ՍԻՐԵՑ որ Իր միածին Որդին ղրկեց զայն փրկելու, անոր փրկագինը Արդարութեան հատուցանելով ։ Այսպէս, մեղքն աշխարհ մտնելէն իվեր սէրը գործի վրայ եղած է՝ փրկութեան համար պատրաստութիւն տեսնելով. այո՛, աշխարհի սկիզբէն առաջ ։—Ա. Պետ. Ա. 20 ։

«ՍԷՐԸ նախ հնարեց ճամբան
Փրկելու չար ազգն մարդկան ։»

289 Երբ Քաւութեան Օրուան զոհերը (զուարակ եւ նոխազ) կատարուէին, Սէրը կ'սպասէ տեսնելու իր ծրագրին արդիւնքը ։ Երբ արիւնը սրսկուի՝ Արդարութիւնը կ'աղաղակէ՝ Բաւակա՛ն է, կատարուա՛ծ է ։ Ահա, այն ատեն կուգայ վայրկեանը՝ երբ Սէրն ու Կարողութիւնը կրնան գործել, եւ անմիջապէս իրենց թեւերը կ'առնեն ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԱԾ աշխարհն օրհնելու ։ Արեան երկրորդ անգամ սրսկուելով՝ Կարողութիւնը կ'սկսի իր պաշտօնին՝ որ համա-տարած է Սիրոյ հետ, գործածելով միեւնոյն գործակատարը—Քրիստոս, տապանակը կամ աստուածային շնորհաց մթերանոցը ։

290 ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ընտանեաց յարաբերութիւնն ու միութիւնը—տապանակը՝ Որդւոյն եւ Հարսին միութիւնը, կափարիչը՝ Հօրը հետ համաձայնութիւնն ու միութիւնը կը ցուցուէր այն իրողութեամբ որ գթութեան աթոռը տապանակին կափարիչն էր, եւ հետեւաբար անոր մէկ մասը՝ գագաթը կամ գլուխն էր ։ Ինչպէս որ եկեղեցիին գլուխը Քրիստոս Յիսուս է, այնպէս ամբողջ Քրիստոսին գլուխն է Աստուած ։ (Ա. Կորնթ. ԺԱ. 3) Անիկա է այն միութիւնը՝ որուն համար Յիսուս աղօթեց՝ ըսելով, «Ոչ թէ աշխարհի համար կ'աղաչեմ, հապա անոնց համար՝ զորոնք դուն ինծի տուիր. . .որպէսզի ամէնն ալ մէկ ըլլան, ինչպէս դուն, ով Հայր, իմ մէջս, ու ես քու մէջդ,

որպէսզի անոնք ալ մեր մէջ մէկ ըլլան, որպէսզի աշխարհ (այն ատեն) հաւատայ։»—Յովհ. ԺԷ. 9,21։

ՔԱՀԱՆԱՆ ԱՆԱՐԱՏ

291Նշանակալից է դարձեալ որ եթէ քահանայութեան ուեւէ մէկ անդամը աչքի, ձեռքի, քթի, ոտքի, կամ մարմնոյն ուեւէ մէկ մասին արատ մը ունենար, Քահանայի (Քահանայապետի) պաշտօնը չէր կըրնար կատարել. եւ ոչ ալ՝ աւելորդ բան մը՝ ինչպէս ձեռքի կամ ոտքի աւելորդ մատ ունեցողը կրնար։

292Ասիկա կ'ուսուցանէ՝ թէ փառաւորուած Քըրիստոսի մարմնոյն ամէն մէկ անդամը կատարեալ, անթերի պիտի ըլլայ, եւ թէ այն փոքրիկ հօտին մէջ հատ մը աւելի կամ պակաս պիտի չըլլայ, այլ՝ ճիշդ եւ ճիշդ նախատեսուած եւ նախասահմանուած թիւը։ Անգամ մը որ Քրիստոսի մարմինը ԱՄԲՈՂՋԱՆԱՅ, ալ ուրիշ յաւելումներ կամ աւելորդութիւն պիտի չըլլան։ Ուստի այն ամէնը՝ որ այս վերին կոչումովը հրաւիրուած են մասնաւորապէս Քրիստոսի մարմնոյն անդամներն ըլլալու եւ ընդունած են զայն, իրրեւ այդ փոքրիկ հօտին անդամները՝ պարտին ջերմեռանդօրէն ջանալ որ իրենց կոչումն ու ընտրութիւնը հաստատեն (ապահովեն), այնպէս մը վազելով որ մրցանակը շահին։ Եթէ ասոնցմէ ուեւէ մէկը անփոյթ գտնուելով մրցանակը կորսնցնէ՝ ուրիշ մէկը պիտի գրաւէ իր տեղը, ինչու որ մարմնոյն անդամներուն թիւը լման պիտի ըլլայ. մէկ հատ պակաս պիտի չգտնուի, եւ ոչ ալ հատ մը աւելի. Արթո՛ւն եղիր՝ «որպէսզի մէ՛կը չառնէ ՔՈՒ պսակըդ»։ —Յայտ. Գ. 11։

«ԴԱՐԵՐԷ ՈՒ ԱԶԳԵՐԷ ՀԵՏԷ ԾԱԾԿՈՒԱԾ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ»—Կողոսացւոց Ա. 26։

293Ոմանց զարմանք պատճառած է որ Խորանին փառքն ու գեղեցկութիւնը՝ անոր ոսկեղէն պատերը, անոր ոսկեղէն եւ գեղեցկապէս փորագրուած

կարասին, եւ անոր հետաքրքրաշարժ բանուածքով վարագոյրները—այնպէս մը բոլորովին ծածկուած և պահուած էին ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ տեսութենէն որ մինչեւ իսկ արեւուն լոյսը նկատելի չափով մ'արգիլուած էր դուրսէն. անոր սահմանուած միակ լոյսն էր Սըրբութիւնին մէջի աշտանակին լոյսը եւ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ Աստուծոյ ներկայութեան (ՇԷՔԻՆԱ) հրաշափառ լոյսը։ Սակայն ասիկա բոլորովին համաձայն է՝ անոր ծիսակատարութիւններէն մեր մինչեւ հիմա սորված դասերուն հետ։ Ինչպէս որ Աստուած ծածկեց տիպը, եւ պահեց անոր գեղեցկութիւնը վարագոյրներու եւ տգեղ ու անհարթ մորթերու տակ, այնպէս ալ՝ հոգեղէն բաներուն փառաւորութիւններն ու գեղեցկութիւնները կը տեսնեն միայն անոնք՝ որ նուիրումի վիճակին մէջ կը մտնեն, և թագաւորական քահանայութեան կը պատկանին։ Ատոնք ծածկուած բայց պանծալի վիճակի մը մէջ կը մտնեն, զոր աշխարհ չկրնար գիտնալ կամ գնահատել։ Անոնց փառաւոր յոյսերը, ինչպէս նաեւ իբրեւ ՆՈՐ ԱՐԱՐԱԾՆԵՐ անոնց դիրքը, ծածկուած են իրենց ընկեր արարածներէն։

«Արքայական զարմէ են անոնք, ա՛հ,
Ամէնն ալ Թագաւորի զաւակներ.
Ժառանգ՝ աստուածային պսակաց անմահ,
Եւ ահա՛ կ'երգեն հրճուանքի երգեր։

«Բայց ինչո՞ւ նոքա կը թուին նուաստ,
Եւ ինչո՞ւ արհամարհուած են ա՛յնքան
Զի իրենց ճոխ պատմուճանին անյայտ,
Տեղեակ չէ մոլորեալ աշխարհ համայն»։

ՀԱԿԱՏԻՊ ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ— ԱՇԽԱՐՀԱԾԱՒԱԼ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ—
(Տես Գլուխ Դ., եւ Եսայ. Բ.4, Թ.6,7 եւ ԼԵ.9:)

Գլուխ Է.

ԵՐԻՆՋԻՆ ՄՈԽԻՐՈՎ ՊՂԾԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՍՐՍԿՈՒԻԼԸ
(Եբրայեցւոց Թ.13)

ԹՈՒՈՑ ԺԹ. գլխոյն մէջ պատմուած Իսրայէլի ծխական օրէնքին մէկ մասը կը պահանջէր կարմիր երինջի մը (արջառին մատաղ էգը) մորթուիլը— որ պէտք էր անարատ ըլլար եւ վրան ծառայութեան լուծ երբեք դրուած չըլլար: Ասիկա Քաւութեան Օրուան մեղքի պատարագներէն մին չէր, եւ ոչ ալ Քաւութեան Օրէն վերջ ժողովուրդին ընծայած զոհերէն մին. խօսք, ան «զոհ» մը չէր բնաւ. քանզի անոր ոչ մէկ մասը կը մատուցուէր Տէրոջը սեղանին վրայ, եւ ոչ ալ քահանաները կ'ուտէին: Ան կը զոհուէր, բայց ոչ նոյն իմաստով ինչպէս միւս զոհերը, եւ ոչ ալ միեւնոյն տեղը՝ Գաւիթին մէջ: Մինչեւիսկ քահանաներէն մին չէր մորթէր զայն, եւ ոչ ալ անոր արիւնը Սրբութիւնին եւ Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ կը տարուէր: Կարմիր երինջը Իսրայէլի Բանակէն դուրս կը տարուէր, հոն կը մորթուէր եւ անոր միսը, ճարպը, մորթը, արիւնը, եւայլն կ'այրուէր ու մոխիրի կը վերածուէր. միայն թէ քահանան իր մատովն անոր արիւնէն կ'առնէր ու ԴԷՊԻ Խորանին ճակատը եօթն անգամ կը սրսկէր: Երինջին ՄՈԽԻՐԸ Սուրբ տեղը չէր բերուէր, այլ դէզ մը ընելով՝ Բանակին դուրսիդին կը ժողվուէր և մաքուր տեղ մը կը դրուէր, յայտնապէս ժողովրդեան դիւրամատչելի տեղ մը որ կրնային գործածել: Ըստ Օրինաց պատուէրին, մոխիրէն մաս մը առնելով՝ աման մը ջուրի մէջ պէտք էր որ խառնուէր, եւ կապոց մը զոպայ այս բաղադրութեան մէջ թաթխելով՝ օրէնքով ան-

մաքուրին անձը, հագուստը, վրանը, ևն․, պէտք էր որ սրսկուէր՝ զանոնք մաքրելու համար:

295Նկատի ունենալով Քաւութեան Օրուան զոհերու մասին մեր մինչև հիմա հասկցածները, որոնք կը պատկերացնէին այս աւետարանական դարուն լաւագոյն զոհերն (թագաւորական քահանայութեան՝ Քրիստոսի՝ Գլուխին և մարմնոյն կատարածներն), այս երինջը ոչ մէկ իմաստով մը կը վերաբերէր անոնց, և յայտնապէս չէր ցուցնէր ներկայ ժամանակուան զոհերէն ոևէ մին: Նմանապէս ան կը տարբերի այն զոհերէն որոնք Քաւութեան Օրէն վերջ Իսրայէլի ժողովուրդին համար կ՚ընդունուէր, որոնք՝ ինչպէս արդէն մատնանշեցինք, ցոյց կուտային Հազարամեայի տևողութեան անոնց ապաշխարութիւնն ու դարձուած մեղքերուն խոստովանութիւնը, և ինքզինքնին լիովին Տէրոջ նուիրելն: Երինջին այրիլը չէր վերաբերէր այս զոհերէն ոևէ մէկուն, որոնց ամէնն ալ քահանաները կը կատարէին, և այն ալ՝ Գաւիթին մէջ: Ուստի ուրիշ տեղ փնտռելու ենք այս կարմիր երինջին հակատիպ մը, քանզի եթէ բառին ոևիցէ իմաստովն՝ անիկա քահանաները ներկայացնէր, այդ իրողութիւնը ցոյց տալու համար՝ հարկ պիտի ըլլար որ անոնցմէ մէկը մորթէր զայն:

296Ուրեմն, կարմիր երինջին այս զոհը ի՞նչ կը նշանակէր: Այն՝ ի՞նչ դասակարգ կամ մարդիկ կը ներկայացնէր իբրև Բանակէն դուրս նեղութիւն կրողներ․ և բառին ի՞նչ իմաստովն՝ անոնց չարչարանքներն Աստուծոյ ժողովուրդին սրբութեանը կամ մաքրութեանը պիտի ծառայէր, նաև անոնց՝ որոնք Հազարամէի միջոցին դեռ Անոր ժողովուրդը պիտի ըլլան:

297Կը պատասխանենք․ Աստուծոյ ժողովուրդէն՝ բայց արքայական քահանայութենէն չեղող կարգ մը մարդիկ կային որ Բանակէն դուրս արդարութեան

համար չարչարուեցան․ ասոնց համառօտ մէկ պատմութեան, և անոնց կրած կրակոտ փորձութեանց մասին Առաքեալը կը յայտնէ մեզի Եբրայեցւոց ԺԱ․ գլխոյն մէջ: Խումբ մը մարդոց հաւատոյ քաջագործութիւնները յիշելէ յետոյ՝ նա անոնց մասին կ՚ըսէ․ «Եւ ալ ի՞նչ ըսեմ․ վասնզի ժամանակը բաւական չէ որ պատմեմ Գեդէոնի ու Բարակի, և Սամփսոնի ու Յեփթայէի, և Դաւիթի ու Սամուէլի և ուրիշ մարգարէներուն համար․ որոնք հաւատքով թագաւորութիւններու յաղթեցին, արդարութիւն գործեցին, խոստումներու հասան, առիւծներու բերաններ գոցեցին, կրակի զօրութիւն մարեցին, սուրի բերնէ ազատեցան, տկարութենէ ուժովցան, պատերազմի մէջ զօրաւոր եղան, օտարներու բանակներ ցրուեցին, կիներ իրենց մեռելները ընդունեցին յարութիւն առած․ ոմանք չարչարուեցան ու չընդունեցին ազատութիւնը, որպէսզի լաւագոյն յարութեան հասնին․ ուրիշներ ալ նախատինքներու և ծեծերու, նաև կապերու ու բանտերու փորձը առին․ քարկոծուեցան, սղոցուեցան, փորձանքի մէջ ինկան, սրով սպաննուելով մեռան, ոչխարի մորթերով ու այծի մորթերով պտըտեցան, կարօտութիւն քաշելով, նեղը իյնալով, չարչարուելով, որոնց արժանի չէր աշխարհս»:—Եբր․ ԺԱ․32-38:

298Ահաւասիկ դասակարգ մը որ կը յարմարի կարմիր երինջին վրայով եղած նկարագրութեանը, դասակարգ մը որ զոհեցին իրենց կեանքը աւանդապաշտութեան ու «պատկառելիութեան» Բանակէն դուրս․ ամէն կերպով պատուարժան դասակարգ մը, և սակայն ո՛չ քահանայական դասակարգէն: Այս դասակարգը՝ Քահանայապետին մարմնոյն ոևէ մէկ մասը չըլլալով՝ Քաւութեան Օրուան մեղաց զոհերուն չէր կրնար մասնակցիլ, և ոչ ալ կրնար Սըրբութիւնին և Սրբութիւն Սրբութեանցին խորհրդանշած հոգևոր վիճակներուն մէջ ընդունուիլ․

Գուցէ ոմանց արտառոց թուի, որ մենք այսքան դրականապէս կը յայտարարենք՝ թէ այդ վաղեմի սուրբերը թագաւորական քահանայութեան անդամները չէին, երբ միւս կողմէն՝ նոյնքան դրականապէս կը յայտարարենք՝ թէ այս աւետարանական դարու Աստուծոյ ոչ տուել հաւատարիմ ծառաները թագաւորական քահանայութեան անդամներն են: Այս նիւթին վրայ մեր դրականութիւնը (ստուգութիւնը) Աստուծոյ Խօսքին դրականութիւնն է, որ բուն իսկ այս նահապետներուն հաւատարմութեան պատմութիւնը ընելու ատեն՝ հետեւեալ բառերով կը յայտարարէ. «Ասոնք ամէնը հաւատքով վկայուած՝ խոստմունքը չառին (գլխաւոր օրհնութիւնը չստացան). քանզի Աստուած ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԱՒԵԼԻ ԱՂԷԿ ԲԱՆ ՄԸ նախապատրաստեց, որպէսզի անոնք առանց մեզի կատարեալ չըլլան» (լաւագոյն թարգմանութիւն յունարէն բնագրէ):—Եբր. ԺԱ. 39,40:

[299]Դժուար ըլլալու չէ մեզի համար ըմբռնելու որ՝ թէեւ մեր Տէր Յիսուսի աշխարհ գալէն առաջ կրնային ըլլալ հակատիպական Ղեւտացիներ (ապագայ քաւութեան հաւատքով բարեկամութեան համար արդարացած), սակայն հակատիպական քահանաներ չէին կրնար ըլլալ, վասնզի Անիկա՝ (Քրիստոս) էր Գլուխը կամ Քահանայապետը, եւ ամէն բանի մէջ ունէր նախապատուութիւնը, եւ ոեւէ մէկուն Իր եղբայրները ու թագաւորական քահանայութեան անդամները կարենալ ըլլալէ առաջ՝ Իր մարմնոյն եւ իր տանն ԱՆԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆՑԸ համար քաւութիւն ըրաւ: Մեր Տէրն Ինքը բացորոշապէս պարզեց այս խնդիրը, եւ համառօտ կերպով ցոյց տուաւ այն բաժանման գիծը՝ որ Իրմէ առաջ եղող հաւատարիմներուն եւ Իրմէ ետեւ Իր քայլերուն հետեւող Իր ժառանգակիցները եղող հաւատարիմներուն մէջտեղ կ'իյնար: Յովհաննէս Մկրտիչի նկատմամբ Նա ըսաւ. «Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, կիներէն

ծնածներուն մէջ Յովհաննէս Մկրտիչէն մեծը ելած չէ. սակայն երկինքի թագաւորութեանը մէջ ամենէն պզտիկը անկէ մեծ է:» (Մատթ. ԺԱ. 11) Յովհաննէս Մկրտիչ՝ Բանակէն դուրս մինչեւ ի մահ չարչարուող այս կարմիր երինջ դասակարգին կը պատկանէր, սակայն ան ոեւէ կապ չունէր Քաւութեան Օրուան շրջանին թագաւորական քահանայութեան մատուցած աւելի լաւագոյն զոհերուն հետ, որոնց ճարպն ու կեանք արտադրող ներքին գործարանները Գաւիթին մէջ Աստուծոյ սեղանին վրայ ընծայուեցան, եւ որոնց արիւնը տարուեցաւ Սրբութիւն Սրբութեանցը. քանզի այս թագաւորական քահանայութիւնը կազմուած է անոնցմէ՝ որոնք Քրիստոս Յիսուսով նոր արարածներ՝ նոյնիսկ Իր մարմնոյն անդամները՝ եկեղեցին՝ ամէն բանի մէջ Իր ժառանգակիցները կ'ըլլան:

[300]Բայց որքան որ այս վաղեմի սուրբերը պէտք իմաստով մը մեղաց զոհին մէկ մասը չէին կազմեր, սակայն ՄԵՂՔԻ ՄԱՔՐՈՒԵԼՈՒՆ հետ կցուած են. իրենց մոխիրը (իրենց մինչեւ ի մահ հաւատարմութեան վերյիշումն ու զխտութիւնը), ճշմարտութեան ջուրին հետ խառնուելով եւ մաքրագործող զօպայով գործածուելով՝ պատուական է մաքրելու եւ սրբելու զանոնք որ կը փափաքին Աստուծոյ հետ լման համաձայնութեան գալ, «երինջին մոխիրը սրսկուելով՝ պղծեալները կը սրբէ մարմինի մաքրութեան կողմանէ»: Սակայն, անցեալի այս հաւատարմութեան դասերը իրենք իրենցմէ չէ որ մեզի պատուական պիտի ըլլային, այլ միայն Քաւութեան Օրուան մեղաց զոհերուն միջոցաւ եւ անոնց հետ կցուած ըլլալով, որոնց կ'ակնարկէ Առաքեալը միեւնոյն ատեն՝ իբրեւ «ցուլերուն ու նոխազներուն արիւնը»: Եւ ոչ միայն (կարմիր երինջին ՄՈԽԻՐՈՎԸ նշանակուած) վաղեմի սուրբերուն հաւատարմութեան դասերն ու վերյիշումներն սրբացուցիչ զօ-

բութիւն են հիմա մեզի, այլ՝ շատ աւելի լայն իմաստով մը պէտք պատշաճին եւ օրհնութիւն մ՚ըլլան Հազարամեակի մէջ մարդկային ազգին առ հասարակ: Որովհետեւ, ինչպէս որ տեսած ենք ուրիշ տեղ, աստուածային կարգադրութիւնը այն է որ այս վաղեմի սուրբերը, որոնց ամենամեծը պատիւով աւելի վար է քան Թագաւորութեան հոգեղէն մակարդակին վրայ գտնուած ամենապզտիկը, այսուհանդերձ Աստուծոյ Թագաւորութեան մէջ՝ իբրեւ Անոր գործակատարներն ու ներկայացուցիչները՝ բարձր պատուոյ եւ մեծարանաց դիրք մը պիտի գրաւեն: Ինչու որ անոնք պիտի ըլլան «բոլոր երկրին իշխանները», Թագաւորութեան դատաստաններն ի գործ դնողները, եւ Անոր օրհնութիւնները «երկրիս բոլոր ազգերուն» հաղորդելու միջոցները: Այսպէս՝ երինջին ժողվուած մոխիրովը ցուցուած այս վաղեմի սուրբերուն հաւատարմութիւնը (հաւատքը), իբրեւ ապագային գործածութեանը համար դիզուած, համբարուած՝ փորձառութեան, հաւատքի, հնազանդութեան, վստահութեան, եւայլնի պատուական դասերը դալիք դարուն մէջ՝ երբ սրբութիւն եւ մաքրութիւն վճռող մարդկութեան իմացականութեան գործածուի, զանոնք պիտի սրբէ եւ մաքրէ. սակայն ո՛չ թէ առանց Քաւութեան Օրուան զոհերուն, այլ անոնց հետ միացած ու անոնց վրայ հիմնուած:— Սաղմ. ԽԵ. 16:

[301]Երինջին այրուելուն ԱԿԱՆԱՏԵՍ ԵՂՈՂ քահանան առաւ եղեւին փայտ, զոպայի ճիւղ մը, ու կրկնակի կարմիր դերձան մը եւ այրող դիակին վըրայ նետեց: Զոպան պիտի ցուցնէր զտող կամ մաքրող, եղեւին փայտը (մշտադալար) յաւիտենական կեանք, եւ կրկնակի կարմիր դերձանը՝ Քրիստոսի արիւնը: Այս երեքը կրակին մէջ ձգելը պիտի նշանակէր թէ վրանին նախատինք ու անարգանք դիզուած վաղեմի սուրբեր, որոնք քարկոծուեցան, սղոցուեցան, եւն., եւ որոնց արժանի չէր աշխարհս, շնորհուեցաւ որ իր կարգին իրենց համարուի՝ պատուական արեան արժանիքը, ճշմարտութեան սրբագործումը եւ յաւիտենական կենաց պարգեւը. եւ թէ իրենց մահէն ետեւ անոնք մաքրուած, արդարացած ու ընդունուած պիտի ճանչցուին: Այն ՍՏՈՐԱԴԱՍ քահանան (ո՛չ թէ Ահարոն, որ տիպն է Տէր Յիսուսի) որ տեսաւ, ընդունեց եւ հաստատեց երինջին այրիլը, եւ անոր արիւնէն առնելով դէպի Խորանին դուռը սրսկեց, կը թուի թէ լաւ կերպով հակատըպուած էր յանձին մեծ ստորադաս քահանային, Պօղոս Առաքեալի, որ Աստուծոյ օգնութեամբը (Եղիազար անունը կը նշանակէ «որուն օգնէ Աստուած») մեզի համար երեւան բերաւ ոչ միայն Քաւութեան Օրուան մեղաց զոհերը, հապա նաեւ իր գրութիւններով (Եբր. Գլուխ ԺԱ.) մեզի կը մատնանշէ այն բանը որ ի վիճակի կ՚ընէ մեզ ճանչնալու կարմիր երինջ զոհն իբր խորհրդանիշ՝ վաղեմի սուրբերուն: Ու այսպէս, նա անոնց արիւնը կը սրսկէ դէպի Խորանը, ցոյց տալով թէ անոնց կեանքերը կատարելապէս ու լովին համաձայն էին Խորանի պայմաններուն, թէպէտեւ, այս վերին կոչման ժամանակ տարած չըլլալով, իրենք առանձնաշնորհը չունէին մեծ Քահանայապետին մարմնոյն՝ Թագաւորական քահանայութեան անդամներն ըլլալու:

[302]Կարմիր երինջին բնաւ լուծ չի կրելը, կը ցուցնէր դասակարգ մը մարդիկ, որոնք գոնէ մտաւորապէս, ազատ էին Օրէնքի Ուխտին ծառայութենէն: Թէեւ վաղեմի սուրբերուն մեծագոյն մասը Օրէնքի Ուխտին տակ ծնած էին, հետեւաբար ըստ օրինի ենթակայ էին անոր պայմաններուն եւ մարմնոյ անկատարութեան պատճառաւ անոր դատապարտութեան տակ էին, բայց կը տեսնենք որ իբրեւ հաւատացեալ Աբրահամի զաւակները՝ Աստուած հաւատքով արդարացուց զանոնք: Առաքեալը մի-

վին կը հաստատէ ու կը վկայէ անիկա, երբ նա կ՚ըսէ թէ ասոնք ամէնքը հաւատքով Աստուծմէ վկայուած են—«աղէկ ըրիր»ի վճիռ մը՝ վկայութիւն մը՝ թէ հաճեցուցած են զԱստուած, եւ Իր խոստման համաձայն Նա անոնց համար օրհնութիւններ նախապատրաստած է, թէպէտեւ այս օրհնութիւնները անոնց չէին կրնար տրուիլ այն ժամանակ, այլ պէտք էր որ սպասէին եւ ստանային զանոնք Աբրահամի սերունդին՝ Քրիստոսի միջոցաւ: Այն պարագան թէ այդ զոհը պարտ էր ԵՐԻՆՋ մը ըլլալ եւ ոչ թէ ՋՈՒԱՐԱԿ մը, կը ծառայէր զանիկա զանազանելու Քաւութեան Օրուան մեծ զոհէն, որ կրնար ըլլալ միայն ՋՈՒԱՐԱԿ: Թէ անիկա պէտք էր ԿԱՐՄԻՐ Երինջ մը ըլլալ, կը թուէր հասկցնել թէ այդ հին սուրբերը առանց մեղքի չէին, եւ թէեւ Քաւութեան Օրուան մեծ զոհէն առաջ ընդունուեցան, բայց անոնք ալ մեղաւորներ էին «ինչպէս ուրիշները»: Անոնց մաքրուելուն կամ ՀԱՒԱՏՔՈՎ արդարանալուն պարագան՝ արդէն ցոյց տրուեցաւ:

[303]Այն մաքրագործութիւնները որոնց համար այս կարմիր Երինջի մոխիրը սահմանուեցաւ, մասնաւոր տեսակէ մըն էին. այսինքն, յատկապէս անոնց համար որոնք ՄԱՀՈՒԱՆ հետ շփման կուգան: Ասիկա կը թուի նշանակել թէ կարմիր երինջին այդ մոխիրը սահմանուած չէ անհատին յանցանքը ջնջելու: Բնա՛ւ, անոր բարոյական յանցանքը միայն Քաւութեան Օրուան զոհերուն արժանիքովը կրնայ մաքրուիլ: Մեռելին հետ շփմամբ եղած պղծութենէն մաքրուիլը կը թուի հասկցնել թէ վաղեմի սուրբերուն փորձառութեանց շնորհիւ կատարուելիք այս մաքրագործումը՝ պիտի յատկացուի մարդկային ազգին մասնաւորապէս Հազարամեայ դարու տեւողութեան, երբ անոնք պիտի փնտռեն ազատիլ ԱԴԱՄԱԿԱՆ ՄԱՀՈՒԱՆ բոլոր արատաւորումներէն, ջանալով հասնիլ մարդկային կատարելութեան:

Անկեալ վիճակին բոլոր տառապանքը մահուան հետ այս ինչ չափով շփում ունենալէ առաջ եկած են. բոլոր խառնուածային կամ ֆիզիքական տկարութիւններն ու թերութիւնները ժառանգականութեամբ փոխանցուած մահուան հպումներ են. այս բոլորէն մաքրուելու համար կարմիր երինջին մոխիրը գործածելու են անոնք որ կ՚ուզեն Աստուծոյ ժողովուրդը ըլլալ: Մաքուր տեղ մը պահուած կարմիր երինջին մոխիրին նման, վաղեմի սուրբերուն դառն փորձառութեանց արդիւնքը օրհնութեանց, հրահանգներու եւ օգնութեան մթերք մը պիտի ըլլայ, որուն միջոցաւ անոնք՝ երբ թագաւորութեան ստորադաս «իշխանները կարգուին, վերահաստատութեան գործին պիտի նպաստեն: Կատարելապէս մաքրուելու ցանկացող մէն մի փրկուած մեղաւոր, ինքզինքը ոչ միայն պարտի լուալ ջրով (ճշմարտութեամբ), հապա նաեւ պարտի գործածել այս «իշխաններ»ուն հրահանգները—այդ հրահանգները խորհրդանշուած ըլլալով երինջին սրսկուելի մոխիրով, ցուցնելով այս դասակարգին փորձառութեանց շնորհիւ սորվելիք հաւատքի եւ հնազանդութեան պատուական դասերը:—Ելից ԺԲ. 22, Ղեւտ. ԺԴ. 4,49, Սաղմ. ԾԱ. 7, Եբր. Թ. 19:

ԻՄ ՁՈՀՍ

«Սեղանիդ վրայ դրուած, ով իմ Տէրս Աստուածային,
Յիսուսի սիրոյն համար, ընծաս ընդունէ այսօր.
Զունիմ զոհաբերելեններ խորանդ զարդարելու,
Ոչ ալ մատուցանելու մեծ զոհ մը համբաւաւոր.
Դողացող ձեռքերուս մէջ քեզի կը բերեմ սիա,
Այս իմ կամքս— բան մը որ թէեւ պզտիկ կ'երեւայ.
Սակայն, ով Տէր, դուն կրնաս հասկնալ թէ ինչպէս ես
Ամբողջս տուած կ'ըլլամ, երբ կը յանձնեմ զանիկայ:

«Քու զննող աչքերդ կրնան տեսնել այնտեղ թաքնուած
Կիրքերու պայքարներ եւ հանոյալի տեսիլքներ,
Ամէն ինչ որ ունիմ, եմ, եւ կամ կը յուսամ ըլլալ—
Սիրելիք, սիրատենչ յոյս եւ անսահման փափաքներ:
Հառաչքով աղօտած է, եւ արցունքով թրջուած,
Ճանկիս մէջ ճմրթքուած, ալ գեղեցկութիւն չունի.
Հիմա քու պատուանդանէդ, ուր կը կենայ յաղթուած,
Աղօթքը կը բարձրանայ— Քո՛ւ կամքդ թող կատարուի:

«Առ զայն, ով Հայր, չըլլայ որ քաջութիւնս տեղի տայ.
Եւ զանիկա այնպէս մը թաղէ քու սուրբ կամքիդ մէջ
Որ ետ առնելու փափաք մը երբեք մտքէս չանցնի.
Երբ սիրտս եւ կորով չի մնայ, տուր որ դիմեմ Քեզի.
Այնպէս փոխէ իմ կամքս, եւ քու կամքիդ մէկ ըրէ.
Այնպէս [illegible], երկնային սիրով սրբուած,
[illegible] զանիկա չճանչնամ կամ չզգամ իբրեւ իմըս,
Հապա [illegible] կամքս, քու կամքիդ հետ միացած:»

«ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԲԱԶՄԱՏԵՍԱԿ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ»

(Եփուտին զանազան գոյներուն նշանակութեանց մասին իմաստալից բացատրութիւններ տուող հետեւեալ հետաքրքրական նամակը՝ Անգլիերէն ԴԻՏԱՐԱՆի 1917, Յուլիս 1 թիւէն թարգմանելով, մեր ուսումնասէր ընթերցողաց ուշադրութեանը կը յանձնենք.—)

Սիրելի եղբայրներ,

Սէր եւ բարեմաղթութիւննե՛ր Քրիստոսով: Լոյսի եւ ակնադիտութեան շուրջ իմ նախկին ուսումնասիրութիւններուս շնորհիւ ԽՈՐԱՆԻ ՇՈՒՔԵՐ ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՋՈՀԵՐՈՒ գրքին բացատրած՝ մանաւանդ Քահանայապետին զգեստներուն մէջ գտնուած գոյներու նկատմամբ Եղբայր Ըսըլի տուած հմտալից մեկնութիւնները խիստ գնահատեցի:

Որքա՛ն պատշաճ է որ արեգակը Աստուածային Արարիչին մէկ խորհրդանշանը ըլլայ, երբ կը տեսնենք թէ արեգակը՝ լուսոյ, ջերմութեան ու գոյնի. իսկ Աստուած՝ կենաց, սիրոյ և շնորհաց աղբիւրն է: (Մաղ. Դ.2, Յովհ. Ը.12, Ա. Յովհ. Ա.5) Ընդհանրապէս ակնադիտական ուսանողներ կը հաստատեն թէ արեգակին լոյսը, միջոցը լեցնող՝ եթեր կոչուած առաձգական, նօսր միջնորդին թրթռացման արդիւնքն է: Այս թրթռացումները արեգակին խանդարիչ ազդեցութեան արդիւնքն են, որմէ կ'ազդուի եթերը, ճիշտ ինչպէս որ ջուրի աւազանին մէջ նետուած քար մը բոլորաձեւ ծփծփումներ յառաջ կը բերէ:

Հետաքրքրական է գիտել թէ՝ ինչպէս որ Սէրը աստուածային բոլոր շնորհաց ամփոփումն է, նոյնպէս ալ արեգակին ճերմակ լոյսը ծանօթ բոլոր երանգներուն ամփոփումն է. քանզի անձրեւին, ծիածանը յառաջ բերող հաստուածակողմեան (պրիսմական) յատկութիւնը՝ արեգակի լոյսէն արտադրուած այս գոյներու բաղադրութեան պատմութիւնը կը հաստատէ:

Դարձեալ, աչքին նշմարելի ամէն առարկայի վրայ նոյն լոյսն է որ կ՚իյնայ, եւ սակայն անիկա ի՛նչ անհամար երանգներով լոյս կ՚արձակէ: Անիկա լոյսը ընդունող առարկային բնայատկութեան արդիւնքն է, որ գոյն արտադրող այսինչ չափով թրթռացման ալիքները կը ծծէ, իսկ միւսները կը ցոլացընէ:

Այս բոլորին մէջ թէ՛ գիտական եւ թէ՛ Սբ. Գրոց տեսակէտով գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կը գտնուի. զոր օրինակ, նկատելի է թէ՝ ճերմակ առարկաները որքան պարզութեամբ կամ անշահախնդրութեամբ կը ցոլացնեն արեգակի լոյսին անարատութիւնը, եւ ինչպէս գրուած է թէ ճերմակ հանդերձները՝ միայն անոնց համար պահուած են, որոնք որ ամենայն անշահախնդրութեամբ աստուածային շնորհն ու ճշմարտութիւնը կը ցոլացնեն:— Բ. Մնացորդաց Ե.12, Յայտ. Գ.4,5, ԺԹ.8:

Նկատելի է նաեւ սուր ցայտուն հակադրութիւնը թէ՝ սեւ առարկաները գրեթէ ամբողջ ճերմակ լոյսը կը ծծեն: Անոնք արեգակէն եկող ամէն մէկ գեղեցիկ ճառագայթը կ՚ուտեն, այնպէս որ խաւարն ու սեւը երեւան կուգան. այսպէս ալ խաւարին մէջը պահուած է բոլոր անոնց համար, որոնք աստուածային շնորհն ու ճշմարտութիւնը չեն ցոլացըներ: Սեւը մահուան հոմանիշն է: (Յուդայի 13, Բ. Պետ. Բ.17) Սուգի սեւ հագուստը կը պատմէ թէ ընտանիքէն «լոյս» մը մարած է: Ուստի ուրիշ Սբ. Գրոց համարներ միեւնոյն խորհուրդը կը հաստատեն:— Երգ Երգոց Ա.5,6, Եսա. Ծ.3:

Կարմիրը մեղաց պատիժին համար թափուած արիւնը կը յիշեցնէ, եւ մեր սիրելի Փրկչին թանկագին արեան խորհրդանշանն է, որ մեղաւորին տեղը տուաւ: Այս գոյնին պատկերացուցած փրկող ու մաքրող զօրութեան մասին ամբողջ Սբ. Գիրքը ողողուած է:— Ելից ԺԲ.13, Ղեւտ. ԺԴ.51,52, Յեսուայ Բ.18–20, Եսա. Ա.18, Ա.Յովհ. Ա.7:

Կապոյտը հաւատքի կամ հաւատարմութեան կ՚ակնարկէ: Բուն երկնակամարը այս գեղեցիկ գոյնը ամէն դիտողի աչքին առջեւ կը պարզէ, երբ անոնք Հաւատարիմ Օրէնսդրի մը կարեւորութեան վրայ կը խոկան: Աստեղային դրութիւնը կատարեալ ղեկավարութեան տակ պահպանելու հարկաւորութիւնը կ՚ապացուցանէ, երբ մեզի կ՚ըսեն թէ՝ իրենց մոլորակներով միասին երեք երկիլիոնէ աւելի արեւներ պարունակող այս դրութիւնը միջոցին մէջէն մէկ երկվայրկեանը տասներկու մղոն արագութեամբ կը ճամբորդէ, եւ սակայն կարգ կանոնն ու ներդաշնակութիւնը այնքան ճշգրիտ է որ դիրքերն ու խաւարումները իրարմէ հազարաւոր տարիներ հեռու, կարելի է ճշդութեամբ չափել:

«Երկինքի մէջ» կ՚ըսէ Սաղմոսերգուն, «պիտի հաստատես քու հաւատարմութիւնդ:»— Սաղմոս ՁԹ.2:

Հաւատք ներկայացնելու համար կապոյտի խորհրդանիշը ընդհանուր է. որովհետեւ կը յիշենք Կապոյտ ժապաւէնի Դաշնադրութիւնը, կապոյտ հագուած փողոցի պահապանները եւ Եփուտի կապոյտ պատմուճանը, եւայլն.— Սաղ. ՁԹ.1,2, Թուոց ԺԵ.38, Եսա. ԾԴ.11:

Հետաքրքրական է դիտել այս գոյնին պարզ ըլլուն թէ՝ արիւն թափելու ատեն կամ մինչեւ ի մահ հաւատարիմ չեղող մը թագաւոր պէտք չէ ըլլայ:

Պատմութեան մէջ ծիրանին արքայականութեան խորհրդանշան ընդունուած է, եւ այս իրողութիւնը մինչեւիսկ Իսրայէլի Դատաւորաց ժամանակներն ալ կը յիշուի:— Դատ. Ը.26:

Ծիրանին կապոյտի և կարմիրի բաղադրութիւնն է, կապոյտը ներկայացնելով հաւատարմութիւն, եւ–

ասիկա, կարմիրին հետ միասին՝ կը ներկայացնէ մինչեւ ի մահ հաւատարմութիւն:

Զարմանալի է որ ճիշդ յարմար ատենին, երբ Յիսուս Թագաւորական տիտղոսին արժանի ըլլալը գրեթէ ապացուցած էր, Նա այս Թագաւորական գոյնով հագուեցաւ, թէեւ զինքը հագուեցնող վատ մարդիկ, ատիկա ըրին՝ մեր Տէրը ծաղրելու եւ արհամարհելու համար:— Մարկ. ԺԵ.9–20:

Ոսկին Աստուածութեան խիստ պատշաճ խորհրդանիշ մը կը թուի ըլլալ: Անիկա հիանալիօրէն տարածական է— մէկ ունս ծեծուած ոսկին 1466 քառ. ոտք տեղ կը գրաւէ— այսպէս նկարագրելով թէ Աստուածային Փառքը կրնայ ամբողջ տիեզերքին մէջ տարածուիլ: Ասկէ ի զատ, բոլոր մետաղներուն մէջ անիկա ամենէն աւելի արեգակին կը նմանի, եւ արեգակը իր մէջ լոյս ունի եւ զայն, առանց տեսանելի սպառումի, կրնայ բաշխել. նոյնպէս է նաեւ աստուածային բնութիւնը իր ներակից կեանքով:— Ողբք Երեմեայ Գ.1,2, Սաղմ. ԽԵ.9,13: Ելից ԻԵ. 10,11, Յայտ. Գ.18:

Կանաչը՝ Թարմ բանջարեղէնի նման ըլլալով՝ Սր. Գրոց մէջ ինքնիր պատմութիւնը կ'ընէ:—Սաղ. ԻԳ.2, Ղուկ. ԻԳ.31, Յայտ. Ը.7:

Ուր որ շատ մը գոյներ կը տեսնուին՝ հոն արեգակի լոյսին բազմազան փառքը կը պատկերացուի, որմէ կը բխին բոլոր գոյները. եւ հոս է Սր. Գրոց խորհրդանշանին պատշաճութիւնը որ ընդհանրապէս ծիածանով նկարագրուած է. որովհետեւ՝ ինչպէս որ վերջինին մէջ բնական աչքերով տարրական գեղեցիկ գոյները կը տեսնուին, նոյնպէս ալ երբոր հասկացողութեան աչքերով Աստուծոյ զանազան Ուխտերը քննենք ու անոնց վրայ խոկանք, հոն պիտի տեսնենք աստուածային շնորհքը:— Ծննդ. Թ. 11–17, Եզեկ. Ա.28, Յայտ. Դ.3, Եզեկ. ԻԸ.13, Եսայեայ ԾԴ.11:

Այս վերջին խորհուրդին վրայ խոկալու ատեն էր որ Եփուտի եւ անոր մարգարտազարդ լանջապանակի մասին Եղբայր Րըսըլի ըսածները իմ վրաս մեծ տպաւորութիւն ձգեցին. ինչու որ ըստ անոր՝ Եփուտը Աբրահամական եւ Նոր Ուխտերը կը ներկայացնէ: Արդարեւ, երբոր անոր հինգ գոյներուն իմաստին շուրջ մտածենք, ու տեսնենք թէ անոնք ինչպէս իրարու հետ հիւսուած են, պէտք է այդպէս ըլլալը ընդունինք. որովհետեւ յիշեալ Ուխտերը մասնաւորապէս Աստուծոյ բազմատեսակ փառքը ցոյց կուտան, որ յարմար ատենին բոլոր մարդկութեան պիտի յայտնուի:

Ասկէ առաջնորդուած, սիրելի Եղբայրներ, ԴԱՐԵՐՈՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԻՆ մէջ գտնուած գեղեցիկ ոտանաւորին մի քանի տեղերը փոխեցի, որով վերոյիշեալ թելադրութիւնները աւելի կը լուսաբանուին.—

Եփուտը խորհրդաւոր,
փափուկ, ողորկ, փառափիւռ,
Հրեշտակաց ոտից տակ
փռուիլ վայել է մինակ—
Երանգներն հիանալի,
ձերմակ, կապոյտ, ծիրանի,
կարմիր եւ փայլուն ոսկի.
Ամէն գոյն իմաստ ունի:
Գրքին մէջ պատմուած է.
Բայց մի առեղծուած է
Մինչեւ որ խորը մտնենք
Եւ խոր հասկացող ընենք:

Երանգները Եփուտին
Արտացոլացուած լոյս են,
Որ կը բղխի երկնից մէջ
Փայլող մեծ արեգակէն.
Նոյնպէս ալ Աստուած ինքը
Կը հիւսէ վարպետօրէն
Աշխարհի պատմութիւնը,
Դուրս բերելով խաւարէն.
Եւ քանի մարդոց գործեր
Կը նուազին, փառաւոր
Վախճանը կուգայ երբոր
Կ'սկսին ոսկի դարեր:

Ջերմ սիրով մեր Փրկչին միջոցաւ,
Աստուծոյ Շնորհքով փառաւոր յուսոյ մէջ ուրախացող ձեր եղբայրը,
ՖՐԷՏԸՐԻՔ ԼԱՐՏԷՆԹ:—Անգլիա:

ԽՈՐԱՆԻ ՆԻՒԹԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ՝ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԲԵՐԻԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆՑ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋ ՑՈՅՑ ՉԵՆ ՏՐՈՒԱԾ (1907–1917)

	Տարի	Էջ
Քաւութեան Օրուան Մեղաց Պատարագները Յաջորդող Տարուան Համա՞ր էր Թէ Նախորդին	1907	230
Արձակելի Նոխազին Կրած Մեղքերը	1908	331
Քաւութեան Օրուան Զոհագործութիւնները	1909	62
Բանակէն Դուրս Երթալ	1909	133
Արականի եւ Իգականի Տարբերութիւնները Պիտի Դադրի՞ն—Ե՞րբ (Ղուկ. Ի.34-36)	1909	174
Արձակելի Նոխազը եւ Իր Դերը	1909	204
Աստուածային Ծրագրին Բանալին	1909	216
Մովսէս Միջնորդ Մըն էր, Ահարոն Քահանայ Մը Ըլլալէ Առաջ	1909	325
Անապատին Խորանը	1909	338.344
Փրկագնէն Յիշուելիք Կէտեր	1909	349
«Բոլոր Ունեցածը Ծախեց Ու Գնեց»	1909	379
Պատուոյ և Փառաց Զգեստներուն Նշանակութիւնը	1910	136
Քահանայապետին Ճերմակ Պատմուճանը	1910	136
Սեղանէն Առնուած Կրակին Նշանակութիւնը	1910	137
Յարութիւնը Պատկերացուած՝ Քաւութեան Օրուան Վերջաւորութեան	1910	138
Բանակէն Դուրս Երթալ	1910	150
Մի՞թէ Յիսուս Ներկայիս Մարդկութեան Տէ՞րն է	1910	199
Քրիստոսի Արժանիքը Նուիրման Ժամանակ Կը Յատկացուի	1910	206.246
Արձակելի Նոխազին Կրած Մեղքերը	1910	235
Դաւիթի Վիճակը—Աստիճանական եւ Կատարելագործուած Արդարացում	1910	246
Քաւութեան Օրուան Տեւողութեան Իսրայէլի Ունեցած Վիճակը	1910	247
Մելքիսեդեկի Քահանայութեան Սկիզբը եւ Տեւողութիւնը	1910	270
Քահանաներ Թէ Ղեւտացիներ—Որո՞նք	1910	283
Եկեղեցին Ներկայիս Թագաւորական Քահանայութեան Պաշտօն Ունի՞	1910	318
Դաւիթի Վիճակը	1911	22
Մեծ Բազմութիւնը Իբրեւ Ղեւտացիներ	1911	22.23
Մելքիսեդեկ եւ Ահարոն Իբրեւ Տիպեր	1911	44
Փրկագնին Ամբողջ Մարդկութեան Յատկացումը	1911	151
Անէծքէն Ազատագրումը	1911	187
Տէրոջը Նոխազը եւ Արձակելի Նոխազը	1911	234
Իբրեւ Անհատներ Սրբութիւնը Կը Մտնե՞նք	1911	235
Մեծ Բազմութեան Մէջ Անկում— Վերահաստատումի Չկայ	1911	235
Երկու Սեղանները Բաղդատութեան Դրուած (Եբրայեցւոց ԺԳ.10)	1911	238

	Տարի	Էջ
Խունկը Սրբութիւն Սրբութեանց Մէջ	1911	239
Խունկը եւ Արդարութեան Գոհացումը	1911	239
Որո՞նք Պատկերացուած են Ղեւտացիներով	1911	348
Ղեւտացիները Ինչո՞ւ Գաւիթին Մէջ Ներկայացուած են— Անոնց Ծառայութիւնը	1911	349
Քաւութեան Օրէն Վերջ	1911	390
Եկեղեցին Ի՞նչ Կը Զոհէ		
Այլաբանական եւ Հակատիպական Ընծաներ	1911	415
եւ Զոհեր	1911	426
Տէրոջը Նոխազը եւ Արձակելի Նոխազը	1912	107
Աշխարհը Դեռ Չէ Գնուած	1912	152.184
Արդարացումը Տեղի Կ'ունենայ Նուիրման Պահուն	1912	152
Ղեւտացիները Ժառանգութիւն Չունէին	1912	186
«Ուրիմ եւ Թումիմ»	1912	197
Քրիստոս Իսրայէլի Համար Անէծք Եղաւ	1912	297
Մեծ Բազմութիւնը եւ Առաջին Յարութիւնը		
Քաւութեան Օրուան Մեղաց-Պատարագները Յաջորդող Տարուան Համա՞ր էին Թէ	1913	19
Նախորդ Տարուան	1914	30
Ղեւտացւոց Թ. եւ ԺԶ. Գլուխները	1914	37
Օծում եւ Յղացում		
Արդարացման Ու Սրբացման Աստիճանական	1914	67
Քայլերը	1914	79
Սր. Հոգիէն Յղացումները Սրբութիւնին Մէջ		
Ադամական եւ Մասամբ Կամաւոր Մեղքերու	1914	153
Քաւութիւնը		
Մեղքերու Ըստ Օրէնի Քաւութիւնը Արձակելի	1914	154
Նոխազ Դատակարգին Միջոցաւ	1914	155
Հակատիպ Նոխազ Դատակարգը	1914	169
Ահարոն Աստուծմէ Կանչուած	1914	190
Միտք եւ Կամք		
Քրիստոսի Մարմինը Փրկագնին Մէկ Մասը	1914	277
Չի Կազմեր		
Յիսուսի Մարդեղէն եւ Հոգեղէն Բնութիւնները	1914	349
Պատկերացուած	1914	379
Քրիստոսով Նոր Արարածներ		
Մեր Տէրոջ Մարդեղէն կենաց իրաւունքներուն	1915	35
Վերագրումն Ու Յատկացումը	1915	36
Եկեղեցին Փրկագնին Մէկ Մասը Չէ	1915	217
Քահանայապետին Ըրած Մեղաց-Պատարագը	1915	219
Իսրայէլի Քահանաները Այլաբանօրէն Մեռան	1916	87
Փրկագինն Ու Մեղաց-Պատարագը	1916	89
Արձակելի Նոխազին Տառապանաց Արժէքը	1916	107
Փրկագինն Ու Անոր Յատկացումը	1916	108
Մեղաց-Պատարագը Տիպին եւ Հակատիպին Մէջ	1916	108
Փրկագինը Վճարուա՞ծ է	1916	108
Արդարութիւնը Ե՞րբ եւ Ի՞նչպէս Կը Գոհանայ		

Արժանիքի Եւ Արդարութեան Ցանկացումը ·····	1916	108
Կենաց-Իրաւունք Եւ «Ապրելու Իրաւունք» Ասացուածքները ····················	1916	108
Փրկագինը Աստուածային Արդարութեան Բով Պահեստի Դրուած է ····················	1916	133
Փրկագործութիւնը— Օրինական Եւ Գործնական Մասերը ····················	1916	133
Աբրահամական Ուխտին Ընդարձակութիւնը·····	1916	169
Բարեխօսի Եւ Միջնորդի Պաշտօնները Հակադրուած ····················	1916	220
Արդարացում: Ի՞նչ, Ե՞րբ, Ի՞նչպէս·············	1916	281
Տիրոջ Շուրջ Հետաքրքրական Հարցումներ······	1916	299
Հակատիպերը Անմիջապէս Տիրոջ Կը յաջորդեն··	1916	300
Փրկագինը Մեղաց Պատարագը Չէ··············	1916	310
Փրկագնին Փիլիսոփայութիւնը ···············	1916	310

ԲԵՐԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ «ԽՈՐԱՆԻ ՇՈՒՔԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԶՈՀԵՐՈՒ»Ի ՎՐԱՅՈՎ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՅԼԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐԱՆԸ

(1) Աստուած ի՞նչ նպատակով հաստատեց անապատին Խորանը իր արարողութիւններովն ու ծէսերովը մէկտեղ—*Խ.1, Երր. Ժ.1, Կող. Բ.16,17, Ո.'02–235 (սիւն. Ա. Պար.1, սիւն. Բ. Պար. 1):

(2) Ի՞նչ է «նախատիպ» կամ նախապատկեր, եւ նախատիպերը ինչպէ՞ս պէտք է գործածուին— Ո. '92–100:

(3) Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մեր նպատակը Խորանի «շուքեր»ը ուսումնասիրած ատեննիս— Խ. 2–4:

(4) Համառօտաբար՝ ի՞նչ էր Խորանը, եւ անոր շինութեան համար տրուած հրահանգները ո՞ւր կը գտնենք— Խ. 5:

(5) Ի՞նչ էին Խորանին չափերը, իր սենեակներուն անուններն ու մեծութիւնները— Խ. 6:

(6) Նկարագրէ Գաւիթը, յիշելով իր չափերը— Խ.7:

(7) Գաւիթին, Սրբութիւնին եւ Սրբութիւն Սրբութեանցին մուտքի երեք անցքերուն անունները ի՞նչ էին, իրենց կարգովը —Խ. 8:

(8) Ի՞նչ էր «Բանակ»ը եւ ո՞ւր կը գտնուէր— Խ. 8:

(9) Ի՞նչ էին Գաւիթին կահ կարասիները եւ ի՞նչպէս տեղաւորուած էին— Խ. 9–11:

(10) Ի՞նչ էին Սրբութիւնին կահ կարասիները եւ ի՞նչպէս տեղաւորուած էին— Խ. 12–15:

(11) Ի՞նչ էր Սրբութիւն Սրբութեանցի կարասին. նկարագրէ զայն— Խ. 16:

(12) Ի՞նչ տարբերութիւն կար Խորանի եւ Գաւիթի կարասիներուն մետաղներուն միջեւ, որոնցմով անոնք շինուած էին, եւ ի՞նչ էր անոր նշանակութիւնը. Բանակին, Գաւիթին եւ Խորանին կարգադրութիւնը Իսրայէլը քանի՞ ընդհանուր մասերու բաժնելով անջատեց. Գաւիթն ու Խորանը այս առթիւ ի՞նչ ներկայացուցին— Խ. 17:

(13) Բանակը ի՞նչ կը պատկերացնէր— Խ.18:

(14) Գաւիթն ու Խորանը միասին ի՞նչ ներկայացուցին. ո՞րն էր Խորանի նախապատկերներուն ամենայստակ եւ գլխաւոր պատկերը— Խ. 19:

---

*«Խ» Խորանի գրքոյկին պարբերութեանց կ՚ակնարկէ. իսկ Ո՝ կ՚ակնարկէ Անգլ. Դիտարանին. այդ գրին կը յաջորդէ —րին եւ անոր ալ կը յաջորդէ մատնանշուած Դիտարանին էջը: «Պ» կամ «Պար», պարբերութեան համար են. «սիւն», սիւնա[illegible] կ՚ակնարկէ:

(15) Գաւիթը ի՞նչ կը ներկայացնէր. ի՞նչպէս կարելի է մտնել Գաւիթին մէջ եւ ի՞նչ նպատակաւ: Քաւութեան Օրը միայն որո՞նք կրնային մտնել Գաւիթին մէջ: Գաւիթին մէջ ամէն ինչ պղնձէ ըլլալը ի՞նչ նշանակութիւն ունէր: Գաւիթը հողեղէն դասակարգին ի՞նչպիսի փորձառութիւնները ներկայացուց — Խ. 20:

(16) Համառօտաբար, բուն Խորանին երկու բաժինները ի՞նչ ներկայացուցին — Խ.21, Ո. '02—236 (տես. Ա. էջին գագաթը):

(17) Իսրայէլացիներէն միայն որո՞նք կրնային Խորանը մտնել, եւ ի՞նչ է ատոր հակատիպը — Խ. 22:

(18) Հակատիպին մէջ ի՞նչ քայլեր առնելու է բնութեան փոփոխութիւն կրելու համար — Խ. 23:

(19) Հակատիպ Սրբութիւնին մէջ մտնելը ի՞նչ կը նշանակէ, եւ Քրիստոս ի՞նչ կերպով անցք եւ դուռ է — Խ. 23:

(20) Խորանը ի՞նչ ներկայացուց, եւ ի՞նչ կը նշանակէր անոր մէջ մտնելը — Խ. 24:

(21) Ո՞վ են անոնք որ Աստուածմէ յղացած են ճշմարտութեան խօսքով (Յակ. Ա. 18), եւ ի՞նչպէս ներկայացուած են Սրբութիւնին մէջ — Խ. 25:

(22) Սրբութիւն Սրբութեանցը յաղթողներուն ներկա՞յ թէ ապագայ վիճակը կը ներկայացնէր — Խ. 26:

(23) Ի՞նչ է այն յոյսը, որ իբրեւ «անշարժ խարիսխ մը մեր անձին... (երկրորդ) վարագուրին ներսի կողմն ալ կը մտնէ» — Եբր. Զ.19, Ժ.20, Խ.27:

(24) Նուիրուած հաւատացողները ի՞նչպէս կը հետեւին իրենց Առաջնորդին եւ Քահանայապետին՝ Յիսուսի քայլերուն — Խ.28-30, Ո. '02, 236 (տես. 1. Պ.1):

(25) Ի՞նչպէս կ'անցնինք մեղքի եւ անհաւատութեան վարագուրէն, եւ ինչո՞ւ անհրաժեշտ չէր Յիսուսի համար այդ քայլը առնել — Խ. 29:

(26) Ի՞նչպէս կ'անցնինք առաջին վարագուրէն, եւ ո՞ւր կ'առաջնորդէ մեզ — Խ. 30.31:

(27) Երկրորդ վարագուրէն անցնիլը ի՞նչ պատկերացուց — Խ. 31:

(28) Ինչո՞ւ համար պէտք է նաեւ թողունք մեր մարդկային մարմինները՝ երբ երկրորդ վարագուրէն կ'անցնինք — Ա. Կորնթ. ԺԵ. 50, Յովհ. Գ.5,8,13, Խ.31:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
(Ղեւտացւոց Գլ. Ը.)

(1) Իսրայէլի ազգը յանձին ի՞նչ նախապատկերեց — Խ.34,35:

(2) Իսրայէլ Խորանի հետ ունեցած առնչութեամբը ի՞նչ նախապատկերեց — Խ. 35,36:

(3) Ահարոնական քահանայութիւնը ի՞նչ նախապատկերեց — Խ. 37-39:

(4) Հակատիպ քահանայութեան գլուխը ո՞վ է — Խ. 40:

(5) Հակատիպ Թագաւորական քահանայութիւնը ե՞րբ սկըսաւ. ատկէց իվեր՝ Քրիստոնէական տնօրինութեան կամ աւետարանական դարուն գործը ի՞նչ եղած է — Խ. 41:

(6) Այլաբանական Քահանայապետին օծումը, եւն., մինչ Քաւութեան Օրուան մէջ տեղի ունեցան. եթէ ոչ՝ ե՞րբ. Քաւութեան Օրը ե՞րբ կը պատահէր — Խ. 42:

(7) Ի՞նչ կը նշանակէ այն իրողութիւնը՝ թէ քահանայութեան ձեռնադրութեան մէջ՝ Քահանայապետը միշտ առաջինն էր — Խ. 43, 44:

(8) Օծման արարողութիւնը ի՞նչ կը նշանակէր եւ կը նախապատկերէր — Խ. 45:

(9) «Պատուոյ եւ փառաց» զգեստները հագնելէ առաջ Ահարոնի լուացուիլը ի՞նչ նշանակութիւն ունէր — Խ. 46:

(10) Ի՞նչ էին Քահանայապետին «պատուոյ եւ փառաց» զգեստները. եւ անոնք ընդհանուր կերպով ի՞նչ կը ներկայացնէին — Ելից ԻԸ. 4, Խ.48,47:

(11) Ճերմակ քթանէ շապիկը ի՞նչ ներկայացուց — Խ.49:

(12) Ի՞նչ էր խոյրը, եւ անիկա ի՞նչ նախապատկերեց — Խ. 50:

(13) Նկարագրէ ոսկեայ թիթեղը կամ պսակը. անիկա ի՞նչ նախապատկերեց. եւ ինչո՞ւ անիկա կապուտակ ժապաւէնով մը խոյրին կապուած էր — Խ.51,50:

(14) Քթանէ գօտիին նշանակութիւնը ի՞նչ էր — Խ.52:

(15) Նկարագրէ կապուտակ պատմուճանը: Անոր գոյնը եւ ոսկի զանգակներն ու նուռերը ի՞նչ կը նշանակէին — Խ.53:

(16) Եփուտը ի՞նչպէս շինուած էր, եւ անոր երկու մասերուն նշանակութիւնը ի՞նչ էր՝ իրենց ոսկի ճարմանդներով մէկտեղ — Խ.54:

(17) Գօտին (ժապաւէնը) ի՞նչ կը նշանակէր — Խ.55:

(18) Գալով Պ. 56-ի այն յայտարարութեան թէ «Եփուտին Նոր Ուխտը ներկայացուցած մասը Գողգոթայի վրայ երաշխաւորուեցաւ», մինչ Անոր մարմնոյն բոլոր անդամներն ալ Նոր Ուխտի այս կնքումի գործին մէջ բաժին ունի՞ն. եւ մի՞թէ մեծ Քահանայապետը դեռ լրացուցած է Նոր Ուխտը կնքելու եւ հաստատելու այս գործը, եւ անիկա գործի սկսա՞ծ է. եւ կամ մի՞թէ անիկա տեղի պիտի ունենայ երբ մարմնոյն վերջին անդամը վարագուրէն անդին անցած է, երբ մեղքի պատարագին արիւնը սրսկուած է, եւ փառաց պատմուճաններով առաջ եկած ժողովուրդը օրհնելու համար — Ո. '05—378 (տես. 1, Պ.1), Ո.'09—29:

(19) Ինչո՞ւ եփուտին Աբրահամական Ուխտը ներկայացնող մասը տակաւին անկատար է — Խ.57:

(20) «Աբրահամի Սերունդ»ով ի՞նչ ըսել կ'ուզուի — Գաղ. Գ.16,29, Խ.57:

(21) Ինչէ՞ն գիտենք թէ Աբրահամի մարմնեղէն սերունդը հակօրինակ մեծ Քահանայապետին անդամները պիտի չկազմէ— Խ·58։

(22) Աբրահամական Ուխտի կատարման մէջ մարմնեղէն Իսրայէլ ի՞նչ բաժին պիտի ունենայ, եւ ի՞նչ պայմաններու վրայ հիմնուած— Խ·59, Ռ· '09–29 (սիւն· 2, Պ·3,4)։

(23) Եփուտին գոյները ի՞նչ կը նշանակէին— Խ·60։

(24) Արդարութեան լանջապանակը ի՞նչպէս հագուած էր, եւ ատիկա ի՞նչ ներկայացուց— Խ·61։

(25) Մարմնեղէն Իսրայէլի ի՞նչպէս կ'երեւար Ուխտը (եփուտով ներկայացուած), եւ Օրէնքը (լանջապանակով ներկայացուած), եւ ինչո՞ւ— Խ·61։

(26) Նկարագրէ Օրէնքի խորհրդանշանը (լանջապանակը)։ Անիկա ինչո՞ւ կապուած էր Քահանայապետին սրտին վրայ— Խ·62։

(27) Ի՞նչ էին լանջապանակին չափերը. եւ ի՞նչ կը նշանակէր ծալլուած ատեն անոր մէկ թիզ երկար ու մէկ թիզ լայն ըլլալը— Խ·63։

(28) Անոր ծալլուած ըլլալը ի՞նչ կը նշանակէր, եւ իւրաքանչիւր կէտը ի՞նչ ներկայացուց— Խ·64։

(29) Ի՞նչ պատուական նշանակութիւն ունի եփուտին ոսկի ճարմանդներէն ոսկի շղթայով մը լանջապանակին կախուած ըլլալը— Խ·65։

(30) Ահարոն ի՞նչ ներկայացուց երբ այս չքեղ պատմուճաններով զգեստաւորուեցաւ եւ սուրբ իւղով օծուեցաւ—Խ·66։

(31) Ստորադաս քահանաները, մարմինը, ի՞նչպէս զգեստաւորուած էին, եւ ի՞նչ էր իրենց զգեստներուն նշանակութիւնը— Խ·67,68։

(32) Պօղոս Առաքեալ այս առթիւ ի՞նչ տեսակ գեղեցիկ եւ պատշաճ հակատիպ գործածութիւն մը կ'ընէ աւետարանական եկեղեցիին նկատմամբ— Խ·67, Հատ· Զ· 271, Պ·1–3*։

(33) Օծման իւղը ի՞նչպէս գործածուեցաւ, եւ այս արարողութիւնը գլխաւորաբար ի՞նչ նախապատկերեց— Խ·69։

(34) Ինչո՞ւ համար օծման իւղը միայն Ահարոնի գլխուն վրայ թափուեցաւ, եւ ոչ թէ ստորադաս քահանաներուն—Խ·70։

(35) Իր երկրորդական նշանակութեամբ՝ այս օծման հակատիպը ի՞նչ է— Խ·70,71, Հատ· Ե·280,281, Հատ· Զ·132,Պ·1։

(36) Այսպէս զգեստաւորուած ու օծուած Ահարոնը ի՞նչ տեսակէտով դիտելու ենք— Խ·72։

(37) Իսրայէլի քահանայութեան նուիրումը ի՞նչ նախապատկերեց— Խ·73։

(38) Հակատիպ նուիրման նպատակը ի՞նչ է. այս նուիրումը ի՞նչ կը նշանակէ— Խ·73։

(39) Այսպէս նուիրուողները ներկայիս ի՞նչ արդիւնք ձեռք կը բերեն, եւ ի՞նչ է իրենց խոստացուած ապագայ վարձատրութիւնը— Խ·73։

*Ա· Բ· Գ· Դ· Ե· Զ· գլխագրերը Հովիւ Ռըսըլի ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ-ի վեց հատորներուն կ'ակնարկեն՝ ըստ կարգով։

(40) Բոլոր զոհաբերութեան համար նուիրուողները ապագայ փառաւոր ծառայութեան պիտի հասնի՞ն— Խ·74։

(41) Ինչո՞ւ համար դասակարգ մը «մեծ նեղութենէ» պէտք է անցնի «փրկուելու» համար— Խ· 74։

(42) Սր· Գրութիւնք ի՞նչպէս կը մատնանշեն քահանաներու դասակարգ մը՝ որ երկրորդ մահուամբ պիտի ոչնչանայ—Խ·75։

(43) Ահարոնի որդիներուն նախապատկերը ի՞նչպէս ներկայացուց այս երկու դասակարգերը որոնք մրցանակը կը կորսնցնեն— Խ·76, Ռ· '02–238 (սիւն· 2), եւ 239։

(44) Հնչո՞ւ համար Ահարոն եւ իր մնացեալ երկու որդիները արգիլուած էին իրենց ոչնչացուած եղբայրներուն վրայ ողբ ու կոծ ընելէ— Խ· 76։

(45) Նուիրուող մը որո՞ւ կողմէ կը յաւակցուի ատուածային ծառայութեան. նուիրուած ու արդարացած հաւատացեալին ընծայուած պատեհութիւնը իր մէջ ի՞նչ կը պարունակէ. Աստուծոյ տուած խոստումը ի՞նչ է այսպիսի զոհաբերութիւններու նկատմամբ— Խ·77։

(46) Այլաբանական նուիրման արարողութեամբ՝ մեր նուիրման ո՞ր երկու մասերը ցոյց տրուեցան— Խ· 78։

(47) Նախապատկերին մէջ հոգեղէն եւ մարմնեղէն բնութիւնները ի՞նչպէս ներկայացուած էին— Խ· 78։

(48) Զուարակին նախ ի՞նչ ըրին, եւ ատիկա ի՞նչ նշանակեց (Տես Ղեւտ· Ա·4). ինչո՞ւ համար զուարակը յետոյ Մովսէսի յանձնուեցաւ, եւ ատիկայ ի՞նչ նշանակեց— Խ· 79։

(49)Ինչո՞ւ համար Մովսէս արիւնը սեղանին եղջիւրներուն վրայ դրաւ. եւ սեղանին յատակը թափուած արիւնը ի՞նչ նշանակեց— Խ· 79։

(50) Զուարակին մարթը, միսը, եւն·, ի՞նչ ըրին. եւ ատիկա ի՞նչ նախապատկերեց։ Ի՞նչ բան ներկայացուց որտի նուիրումը՝ որով զոհաբերութեան կ'առաջնորդուինք— Խ· 80։

(51) Ի՞նչ ըրին ողջակէզի խոյին, եւ ատիկա ի՞նչ նախապատկերեց— Խ· 81։

(52) Համառօտաբար, ողջակէզի եւ օրհնութեան խոյերուն նշանակութիւնը ի՞նչ էր— Խ· 82։

(53) Ի՞նչ ըրին օրհնութեան խոյին, եւ ատիկա ի՞նչ ցոյց տուաւ— Խ·82, Ռ· '03—437 (սիւն·2)։

(54) Քահանաներուն կողմէ խոյին ընտիր մասերուն Տէրոջ առջեւ երերցուիլը ի՞նչ նշանակութիւն ունի— Խ· 83։

(55) Երբ երերցնելու ընծաները դեռ քահանաներուն ձեռքերուն վրայ էին՝ անոնց վրայ ի՞նչ դրուեցաւ— Խ· 84։

(56) Երեք չօթերը ի՞նչ ներկայացուցին— Խ·85։

(57) Ինչո՞ւ համար սանոք այլաբանական արարողութեան անհրաժեշտ մէկ մասը կը կազմէին— Խ· 86։

(58) Արիւնով խառնուած իւղով Ահարոնի եւ իր որդիներուն վրան սրսկելը ի՞նչ կը նշանակէ— Խ·87, Հատ· Զ· 31, Պ·1։

(59) Ինչո՞ւ համար միսը խաշեցին ու կերան— Խ·88։

(60) Նուիրման եօթ օրերը ի՞նչ նախապատկերեցին— Խ. 89 (Տես Եզեկ. ԻԹ. 30,35,37):

(61) Ինչո՞ւ համար մասնաւորապէս անհրաժեշտ է Ներկայիս բոլոր նուիրուածներուն համար՝ որ հող տանին ու «Անոր հետ մեռած» ըլլան— Խ. 90,91:

(62) Թագաւորական քահանայութեան միանալու ամէն պատեհութիւն ե՞րբ պիտի դադրի— Խ. 91:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ
(Ղեւտացւոց Գլ. Թ.)

(1) Նուիրագործութեան եօթ օրերէն վերջը ի՞նչ տեղի ունեցաւ, եւ ատիկա ի՞նչ պատկերացուց: Պէտք է որ այս արարողութիւնը Քաւութեան մեծ Օրուան հետ միասին հաշուենք, եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ— Խ. 92:

(2) Ղեւտացւոց Թ. 6,7ի մէջ տրուած օրինակը կամ տիպը ի՞նչ կը պատկերացնէ. մարդկութեան փրկութեանը համար անհրաժե՞շտ էր եկեղեցիին զոհաբերութիւնը. բացատրէ այս կէտը— Խ. 93,94:

(3) Մեր անմեղ Տէրը ի՞նչ նշանակութեամբ նեղութիւններով կատարեալ եղաւ— Եբր. Բ. 10,17,18, Հատ. Ե. 107,108:

(4) Պօղոս Առաքեալ ի՞նչպէս ցոյց կուտայ մեր Գլուխին հետ ունեցած մեր սերտ առնչութիւնը— Եփես. Ա. 4,6, Բ. Թես. Ա. 14, Բ. Տիմ. Բ. 12, Խ. 95:

(5) Մի՞թէ մեր Հօր նախնական ծրագրին մէջ կա՞ր՝ որ եկեղեցին քաւութեան գործին մէջ բաժին ունենայ— Ղեւտ. Թ. 7, Կող. Ա. 24-28, Եփես. Ա. 4,5, Խ. 96:

(6) Մեր Տէրոջ ողջակէզը որքա՞ն ատեն այրած է, եւ ի՞նչ դասակարգեր ականատեսը եղած են ատոր— Ղեւտ. Թ. 12-14, Խ. 98:

(7) Մի՞թէ Ղեւտացւոց այս գլուխին մէջ յիշուած նոխազը եւ Քաւութեան Օրուան «Տէրոջը նոխազը» միեւնո՞յնն են. ինչո՞ւ համար արձակելի նոխազը դուրս ձգուած է ներկայ պատկերէն— Հռովմ. Ը. 17, Ղուկ. Թ. 23,24, Բ. Տիմ. 11,12 Խ. 99:

(8) Խաղաղութեան զոհը ի՞նչ ներկայացուց— Խ. 101:

(9) Ի՞նչ է հոս ակնարկուած լաւագոյն ուխտը, եւ ե՞րբ գոյութիւն պիտի ունենայ ատիկա— Եբր. Ը. 6-13, Երեմ. ԼԱ. 31-34, Խ. 101, Հատ. Գ. 296,297, Ո. '09-30,31:

(10) Ո՞վ է այս Ուխտին Միջնորդը, եւ որո՞նք պիտի օրհնուին անով— Եբր. Ը. 6,10,11, Խ. 101, Ո. '97-82, Ո. '09-62 (սիւն. 2):

(11) Յայտնապէս ի՞նչ մասնաւոր օրհնութիւններ նախապատկերուած են Ղեւտ. Թ. 22ին մէջ— Մատթ. Ե. 13,14,16, Բ. Կորնթ. Գ. 2, Խ. 101-103:

(12) Ընդհանուր կերպով յայտնէ Ղեւտ. ԺԶ.ի եւ Թ.ի մէջ տրուած պատկերներուն տարբերութիւնը— Խ. 101-103:

(13) Մովսէս ի՞նչ նախապատկերեց, եւ ինչո՞ւ համար նուիրագործութեան տարբեր զոհերուն մատուցումէն վերջ՝ Մովսէս ու Ահարոն ժողովքի խորանը մտան. եւ ինչո՞ւ համար դուրս ելան ու միասին օրհնեցին ժողովուրդը— Ղեւտ. Թ. 23, Գաղ. Գ. 8,16,29, Ծննդ. ԺԲ. 3, Խ. 103,104:

(14) Մի՞թէ Աստուծոյ օրէնքը որեւէ չափով պիտի անտեսուի՞, կամ մեղքը չքմեղացուի՞ յաջորդ դարուն մէջ— Եսա. ԻԸ. 17,18, Գործք. Գ. 22,23, Խ. 104:

(15) Մի՞թէ օրէնքը այն ատեն արգե՞լք մը պիտի ըլլայ թէ օրհնութիւն մը— Անդ. Բ. 7, Սաղմ. ՂԶ. 10-13, Եսա. ԻԵ. 8,9, Խ. 104:

(16) Մի՞թէ Թագաւորութեան սկսելուն պէս Հազարամէի օրհնութիւնները աշխարհին անմիջապէս յայտնի պիտի ըլլան— Ղեւտ. Թ. 23, Եսա. Խ. 5, Խ. 105:

(17) Մի՞թէ քահանաներն ալ այդ Թագաւորութեան ներքեւ օրհնուողներուն մէ՞ջ պիտի ըլլան. եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ— Ղեւտ. Թ. 22-24, Մատթ. ԻԵ. 31,32, Հռովմ. Ը. 18-22, Յայտ. ԻԱ. 2,3, Բ. Թես. Բ. 14, Խ. 106:

(18) Նախապատկերին մէջ՝ եկեղեցիին զոհաբերութեան Աստուծոյ կողմէ ընդունուիլը ի՞նչպէս ցոյց տրուեցաւ— Ղեւտ. Թ. 22-24, Խ. 107:

(19) Մի՞թէ աշխարհը այն ատեն պիտի գնահատէ՞ Մեծ Քրիստոսի մեծ զոհագործութիւնը. եւ ատիկա ի՞նչպէս ցոյց տրուեցաւ նախապատկերին մէջ— Եսա. Խ. 5, ԻԵ. 9, Յայտ. ԺԵ. 3,4, Խ. 107:

(20) Ի՞նչ պէտք է որ տեղի ունենայ ներկային եւ այն ժամանակին միջեւ՝ երբ «բոլոր ժողովուրդը տեսնելով պիտի աղաղակեն ու երեսնուն վրայ իյնան» փառաւորեալ մեծ Քահանայապետին առջեւ— Գործք. ԺԵ. 13-17, Դան. ԺԲ. 1, Խ. 108:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՕՐԸ
(Ղեւտացւոց Գլ. ԺԶ.)

(1) Ի՞նչ էր Քաւութեան Օրուան նշանակութիւնը— Խ. 109, 110:

(2) Անիկա ի՞նչ կերպով կապ ունէր բոլոր յետագայ նախապատկերներուն հետ— Խ. 109:

(3) Ստորադաս քահանաներուն հետ ունեցած առնչութեամբը՝ Քահանայապետին հակատիպը ո՞վ էր— Խ. 110:

(4) Իսրայէլի հետ ունեցած առնչութեամբը՝ Քահանայապետին հակատիպը ո՞վ էր— Խ. 110:

(5) Այս վերջին իմաստով՝ Իսրայէլը զո՞վ նախապատկերեց— Խ. 110:

(6) Քահանայութեան նուիրագործութիւնը հակատիպին մէջ ո՞ր ժամանակաշրջանին կ'ակնարկէ— Խ. 111:

(7) Մեղքի պատարագները ո՞ր ժամանակաշրջանը կը պատկերացնեն, եւ անոնք ե՞րբ կը վերջանան— Խ. 112։

(8) Այս փառահեղ Քահանայապետին ներքեւ աշխարհի օրհնութիւնն ու փառքը ե՞րբ պիտի սկսին— Խ. 112,113։

(9) Փառաւորուած Քրիստոսը քահանայական ո՞ր կարգէն պիտի ըլլայ— Խ. 112։

(10) Ամբողջացած Քրիստոսի եռամեան գործը ինչ պիտի ըլլայ— Խ. 112–114։

(11) Մի՞թէ Յիսուս Ինքզինքը այդպէս մատո՞ւց Հրեայ ժողովուրդին Իր առաջին գալստեան ատեն, եւ ինչո՞ւ համար— Խ. 114։

(12) Հրեաներու կողմէ Յիսուսի մերժուիլը եւ ատոր հետեւանքները ինչ նախապատկերեցին այս դարուն մէջ։

(13) Մեծ Քրիստոսի եռամեան գործին լրանալէն յետոյ աշխարհէն ինչ պիտի պահանջուի— Խ. 113։

(14) Ինչ պիտի ըլլայ անոնց վախճանը՝ որոնք կը թերանան բոլոր պահանջներուն կատարեալ գոհացում տալէ— Խ. 113, Գործք. Գ.23։

(15) Այս նախապատկերներուն մէջ ինչ որոշ զանազանութիւն մը ցոյց տրուած է մարդկային բնութեան եւ նոր արարածին միջեւ, եւ ինչպէս— Ղեւտ. Ը.14, ԺԶ.11,15, Խ. 115, 116, Հատ.Ա. 179 Պ.3 (258)*, Հատ.Բ. 126, Պ.1,2, եւ127, Պ.1։

(16) Ինչո՞ւ համար անհրաժեշտ էր որ մեր Տէրը մարդ ըլլար— Խ.117։

(17) Մահուան մէջ Ադամի տեղը առնելով երբ Յիսուս իր անձը փրկանք տուաւ, Նա ինչպէս դարձեալ կրնար ապրիլ առանց ոչնչացնելու Իր փրկչական գործը— Խ. 118։

(18) Մարդուն փրկագինը ըլլալու համար իրր վարձք՝ Հայրը ինչ յոյս կամ խոստում դրաւ Յիսուսի առջեւ— Խ.119։

(19) Հակատիպ Զուարակին՝ «Քրիստոս Յիսուս մարդ»ուն՝ մահը ե՞րբ տեղի ունեցած սեպուեցաւ— Խ. 120–124։

(20) Զուարակը ո՞ւր մորթուեցաւ, եւ ատիկա ինչ նախապատկերեց— Խ. 125։

(21) Զուարակին արիւնը որո՞ւն համար թափուեցաւ, եւ ատիկա ինչ նշանակեց— Խ. 128, Ղեւտ. ԺԶ.12։

(22) Սուրբ զգեստները հագնելէ կամ Սրբութիւնը մտնելէ առաջ ինչո՞ւ համար Ահարոն եւ իր որդիները լուացուեցան— Ելից ԻԹ. 4–9, Ղեւտ. ԺԶ. 4, Խ. 126։

---

*«Հատ.Ա.»ով կը մատնանշուի Անգլիերէն ՀԱԶԱՐԱՄԻԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍին։ Ասիկա Հովիւ Ռըսըլի հրատարակած վեց հատորներուն միակն է որ Հայերէնի թարգմանուած է. եւ որովհետեւ Անգլիերէն և Հայերէն միեւնոյն հատորին էջերը զիրար չեն համապատասխաներ, երկուքին էջերն ալ հոս տուած ենք. առաջինը Անգլ. հատորին կ'ակնարկէ, իսկ միւսը՝ փակագծի մէջ առնուածը, նոյն հատորին Հայերէն թարգմանութեան։

(23) Մի՞թէ Քահանայապետը Քաւութեան Օրուան տեւողութեան այն միեւնոյն հագուստնե՞րը հագաւ՝ զորս հագած էր քահանայութեան համար նուիրուած ատեն. եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ— Ղեւտ. ԺԶ.4, Խ. 127։

(24) Քանի որ պատուոյ եւ փառաց զգեստները ներկայացուցին փառաւորուած Քրիստոսը՝ Գլուխն ու մարմինը, ինչո՞ւ համար անիկա հագաւ զանոնք քահանայութեան համար նուիրուած եւ օծուած ատեն։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ասիկա ցոյց կուտայ թէ ինչպէս Աստուած նախատեսեր եւ նախասահմաներ էր հակատիպ քահանային ամբողջ պաշտօնն ու գործը, Յիսուսի օծուելէն առաջ։ Այդ պատմուճանները Քահանայապետին ապագայ գործը ներկայացուցին։

(25) Ինչո՞ւ համար Ահարոն մեղքի պատարագ ըրաւ «իրեն» ինչպէս նաեւ «իր տանը» բոլոր անդամներուն համար. եւ ասիկա ինչ նախապատկերեց— Խ. 128։

(26) Քահանայապետին արիւնը առնելով եւ իր երկու ձեռքերը անուշահոտ խունկով լեցնելով Սրբութիւնին մէջ երթալուն եւ զայն ոսկի սեղանին վրայ ընծայելուն այլաբանական նշանակութիւնը ինչ էր— Խ. 130։

(27) Վառուած կրակով լեցուն բուրվառին նշանակութիւնը ինչ էր, որուն վրայ կը փչուէր խունկը— Խ. 130։

(28) Առկէ ելած ծուխի ամպը ինչ պատկերացուց, որ վարագուրէն անդին Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ անցաւ— Խ. 130։

(29) Ահարոն ինչո՞ւ պէտք էր կենար Սրբութիւնին մէջ՝ զուարակին արիւնով մէկտեղ Սրբութիւն Սրբութեանցը մտնելէն առաջ— Խ. 129,130։

(30) Միաժամանակ՝ ինչ տեսակ գործ մը յառաջ կը տարուէր Գաւիթին մէջ, եւ ասիկա ինչ նախապատկերեց— Խ. 131, 132։

(31) Պղնձէ սեղանին վրայ զուարակներուն ճարպին եւ ներքին գործարաններուն այրուիլը ինչ ներկայացուց— Խ. 131, 132։

(32) Ասիկա որո՞ւն ներկայութեան կատարուեցաւ եւ ինչ արդիւնք ունեցաւ— Խ. 131,132։

(33) Քահանային կողմէ ճարպին, կենսական գործարաններուն՝ ինչպէս նաեւ անուշահոտ խունկին այրուելուն ժամանակով՝ հակատիպին մէջ ո՞ր ժամանակաշրջանին կը մատնանշուէր— Խ. 130,132, Ա. Պետ. Ա.7։

(34) Երբ անուշահոտ խունկը Սրբութիւնին մէջ կ'այրէր, եւ կենսական գործարանները Գաւիթին մէջ կ'այրէին, Բանակէն դուրս միեւնոյն ատեն ինչ գործ առաջ կը տարուէր— Խ. 133, Ղեւտ. ԺԶ.27։

(35) Մեղքի պատարագի զուարակին մորթին, մսին ու աղբերուն այրուելէն առաջ եկած զարշահոտութեամբը ինչ նախապատկերուեցաւ— Խ.133, Եբր. ԺԳ.13։

(36) Մեր Տէրոջ բոլոր զոհագործութիւններն ու նեղութիւնները ե՞րբ վերջացան— Խ. 134, Յովհ. ԺԹ.30։

(37) Իր առաքելութեան երեք ու կէս տարուան շրջանին՝ մեր Տէրը երեք հատ ի՞նչ տեսակ պատկերներ պարզեց, եւ ատանց մատնանշած երեք դասակարգերը որո՞նք էին— Խ. 134, Ո. '09–202 (սիւն. 2):

(38) Քահանայապետը իր ո՞ր մէկ արարքով նախապատկերեց մեր Տէրոջ յարութիւնն ու երկինք մտնելը, «որպէսզի մեզի համար Աստուծոյ առջեւ ներկայանայ»— Խ. 135, Եբր. Թ.24, Ա. Պետ. Գ.18, Ա. Կորնթ. ԺԵ.44:

(39) Մեր Տէրը որչա՞փ մնաց երկրորդ վարագոյրին ներքեւ— Խ. 135, Յովհ. ԺԹ.31–33, Ի.1:

(40) Քահանայապետին կողմէ զուարակին արեան Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ տարուիլը եւ Գթութեան Աթոռին վրան ու առջեւը սրսկուիլը ի՞նչ պատկերացուց— Խ. 136, Տես նաեւ Խ. 148, Ո. '09–203 (սիւն. 1, Պ. 1):

(41) Մեր սիրելի Փրկչին կատարած քաւութեան գործը ե՞րբ եւ ո՞ւր ամբողջացաւ— Խ. 136, Եբր. Դ.14, Թ.24, Ո. '09–203:

(42) Մեղքի պատարագի համար բերուած երկու նոխազները ի՞նչ նախապատկերեցին. եւ ինչո՞ւ համար երկու հատ ընտրուած էր— Խ. 138,139, Ղեւտ. ԺԶ.5–10, Ո. '09–203, Ո. '07, 231 (վերջին Պ.):

(43) Ինչո՞ւ համար անոնք Խորանին դուռը ներկայացուեցան— Խ. 138,139:

(44) Ինչո՞ւ համար Ահարոնի հրահանգ տրուած էր նոխազներուն վրայ երկու վիճակ ձգել— Խ. 142, Հռովմ. Ը.17:

(45) Մի՞թէ վիճակներ ձգելէն աւելի տարբեր միջոց մը կրնա՞նք երեւակայել, որուն միջոցաւ Տէրը նոյնքան լաւ կերպով կարենար ցոյց տալ՝ թէ այս նուիրուած նոխազներով ներկայացուածներուն միջեւ ընտրութիւն մը չունի, թէ ո՛ր մէկը փոքրիկ հօտին զոհաբերողները պիտի ըլլայ— Խ. 142:

(46) Ինչո՞ւ համար արձակման նոխազը Տէրոջ առջեւ ողջ ներկայացուեցաւ Անոր հետ քաւութիւն մը ընելու՝ երբ Տէրոջ նոխազը մորթուած էր— Խ. 138–141, Եբր. Բ.15:

(47) Ինչո՞ւ համար երկու նոխազներն ալ Բանակէն՝ Իսրայէլի դասակներուն մէջէն՝ առնուեցան— Խ. 139:

(48) Ինչո՞ւ համար նոխազները Սրբութիւնին մէջ չտարուեցան, փոխան Տէրոջ ներկայացուելու դրան առջեւ— Խ. 139:

(49) «Քրիստոսի հետ մեռնելու» նուիրուողներուն բոլորն ալ մրցանակը պիտի շահի՞ն. եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ— Խ. 140, Մատթ. ԺԶ.24:

(50) Մի՞թէ Տէրոջ նոխազն ալ զուարակին նման միեւնոյն գործողութեան ենթարկուեցաւ, եւ ինչո՞ւ համար— Խ. 144, Ղեւտ. ԺԶ.14,15, Ո. '09–203:

(51) Տէրոջ նոխազը որո՞ւն համար մատուցուեցաւ իբրեւ զոհ— Խ. 144, Ղեւտ. ԺԶ.15:

(52) Նոխազ մը առաջնակարգ զուարակի չափ ճարպ կ՚ունենայ, ու ասով ի՞նչ կը պատկերացուի— Խ. 144:

(53) Մեղքի պատարագներէն դատ ուրիշ զոհեր Բանակէն դուրս կ՚այրուէի՞ն— Խ. 145, Ղեւտ. ԺԶ.27, Եբր. ԺԳ.11:

(54) Բանակէն դուրս նոխազին մորթին, մսին ու աղբին այրուիլը ի՞նչ նախապատկերեց— Խ. 146, Կող. Ա.21, Մատթ. Ե. 11:

(55) Մի՞թէ բոլոր անոնք՝ որ Քրիստոսի քայլերուն հետեւողներ են եւ կը յուսան Անոր փառաց մասնակցիլ՝ ակնկալելու են մեր Գլուխին նման միեւնոյն արհամարհանաց եւ նախատանաց ենթարկուելու— Խ. 146, Մատթ. Ժ.24,25. Սր. Գրոց հաստատող վկայութիւններ յիշէ:

(56) Ի՞նչպէս կրնանք Բանակէն դուրս Անոր երթալ— Խ. 140,141, Եբր. ԺԳ.13:

(57) Միայն ո՞ր դասակարգը կրնայ լիովին գնահատել Տէրոջ նոխազ խումբին զոհաբերութեան արժէքը— Խ. 146, Ա. Կորնթ. Բ.9–14:

(58) Մասնաւորապէս ո՞ր դասակարգը ցոյց տուած է մեծագոյն դառնութեան ոգին՝ Քաւութեան Օրուան մեղքի պատարագներուն հանդէպ— Խ. 146:

(59) Ի՞նչ դասեր սորվելու ենք այս իրողութիւններէն— Խ. 147, Եբր. Դ.1, Յակ. Ե.20, Ա. Պետ. Բ.23:

(60) Մի՞թէ կարելիութիւն կայ անոնց համար որ անգամ մը Գաւիթը՝ ինչպէս նաեւ Սրբութիւնը մտած են՝ որ ձգեն զանոնք կամ վտարուին անոնցմէ— Խ. 147, Եբր. Զ.4–8, Ժ.26–31:

(61) Մի՞թէ պատշաճ պիտի ըլլայ Սրբութիւնին մէջ եղողներուն համար՝ նախատելու զանոնք կամ գէշ վարուելու անոնց հետ՝ որոնք հեռացած են Սրբութիւնէն ու Գաւիթէն— Խ. 147, Յուդա 9:

(62) Ինչո՞ւ համար Ահարոն Գթութեան Աթոռը եօթ անգամ սրսկեց զուարակին արիւնով— Խ. 144:

(63) Ինչո՞ւ համար Պենտեկոստէէն առաջ Սր. Հոգին աշակերտներուն չէր կրնար տրուիլ— Խ. 150:

(64) Պենտեկոստէի սուրբ Հոգիի մկրտութիւնը ի՞նչպէս ցոյց տրուած էր տիպին կամ նախապատկերին մէջ— Խ. 151, Ղեւտ. ԺԶ.15:

(65) Մեր Տէրը ի՞նչ միջոցով կրցաւ Իր զոհաբերութեան ուխտը մինչեւ ի մահ հաւատարմօրէն կատարել. եւ Իր մարմնոյն անդամներուն ամէն մէկը ի՞նչ զօրութեամբ պիտի կրնայ ընել նոյն բանը— Խ. 151:

(66) Ի՞նչ կերպով կրնան ճշմարիտ ըլլալ Պօղոս Առաքեալի խօսքերը— «Կենդանի եմ՝ ոչ թէ ես, հապա Քրիստոս կենդանի է (կ՚ապրի) իմ մէջս»— Խ. 152, Գաղ. Բ.20, Փիլիպ. Գ.8–10:

(67) Սրբութիւնի վիճակին մէջ եղող Տէրոջ նուիրուած հետեւողները ի՞նչ բաներով կը լուսաւորուին ու կը սնանին— Խ. 153:

(68) Մի՞թէ Քրիստոսի մարմնի անդամներուն զոհաբերութիւնները ինքնին արժէքաւո՞ր են— Խ. 154, Կող. Ա.24, Գաղ. Ե. 17, Սաղ. ԽԹ.7, Ո. '07–231, (սիւն. 1):

(69) Մի՞թէ պիտի գա՞յ օր մը՝ որ բոլոր զոհագործութիւնները պիտի վերջանան— Խ. 155:

(70) Այդ օրը մօտեցա՞ծ է միթէ— Խ. 155, Ո. '07–13:

(71) Ի՞նչ փառաւոր խոստում մը տրուած է ճամբուն վերջաւորութեանը համար— Խ·155, Բ· Պետ· Ա·4:

(72) Տէրոջ ճշմարիտ սուրբերուն համար երկրորդ վարագուրէն անցնիլը ի՞նչ պիտի նշանակէ— Խ·156, Եբր· Զ·19,20:

(73) Վերջին անդամին վարագուրէն անդին անցնելէն՝ եւ Տէրոջ նոխազ դասակարգին արեան (զոհաբերուած կեանքին) Հօրը ներկայացուելէ անմիջապէս յետոյ՝ ինչպիսի՞ սխրալի դէպք մը պիտի յաջորդէ— Խ·158,159, Ղեւտ· Թ·22,23, Ո· '07–231 (սիւն· 1, Պ·3):

(74) Ինչո՞ւ համար տեղին կամ նախապատկերին մէջ ամէն բան արեամբ կը սրբուէին— Խ·160, Ո· '05–54 (վերջին Պ·):

(75) Նախապատկերին մէջ ի՞նչ ըրին ողջ նոխազին՝ վիճակ ձգուելէ յետոյ— Խ·161, Ղեւտ· ԺԶ·20–22: Ի՞նչ է այն խօսքին (Ղեւտ· ԺԶ·21) նշանակութիւնը թէ Ահարոն իր ձեռքերը արձակելի նոխազին գլխուն վրայ դրաւ եւ անոր վրայ խոստովանեցաւ Իսրայէլի զաւակներուն բոլոր անօրէնութիւնները, անոնց բոլոր յանցանքները եւ բոլոր մեղքերը, եւ զանոնք նոխազին գլխուն վրայ դրաւ— Ո· '09–204 (սիւն· 1, Պ·2,3):

(76) Ողջ նոխազով կամ արձակելի նոխազով ի՞նչ դասակարգ ներկայացուած է— Խ·162, Յայտ· Է·13–15, Ո· '05–234:

(77) Մի՞թէ այս նոխազը կամաւոր մեղանչողներն ալ կը նախապատկերէ՞— Խ· 162, Ո· '09–204 (սիւն· 1, Պ·3):

(78) Արձակելի նոխազ դասակարգը որչա՞փ ժամանակ գոյութիւն ունեցած է— Խ·163:

(79) Մի՞թէ այս դասակարգը իբրեւ դասակարգ պիտի կատարելագործուի, մինչ Տէրոջ նոխազ խումբին ոեւէ մէկ անդամը տակաւին մարմնի մէջ է— Խ·164:

(80) Արձակելի նոխազ դասակարգին անդամները Տէրոջմէն կը սիրուի՞ն, եւ անոնց հետ ի՞նչպէս պիտի վարուըուի իրենց մաքրագործումին համար— Խ· 165:

(81) Այս դասակարգին վարձատրութիւնն ու աստիճանը ի՞նչ պիտի ըլլան— Խ· 166, 167, Յայտ· Է·15:

(82) Արձակելի նոխազին անապատը ղրկուելուն նշանակութիւնը ի՞նչ է— Խ· 168, Ո· '07—232:

(83) Մի՞թէ ամբողջ արձակելի նոխազ դասակարգը կամ մեծ բազմութիւնը այն մեծ նեղութեան մէջ պիտի զարդանայ՝ որով այս աւետարանական դարը պիտի վերջանայ— Խ·168,169:

(84) Այս կապուածները ի՞նչպէս պիտի արձակուին ընտրեալներուն փառաւորուելէն վերջ— Խ·170,171:

(85) Մի՞թէ աւելի քան յաղթողները հաւատարիմներն ալ մեծ նեղութենէ կ'անցնին. եւ իրենց նեղութիւնը ի՞նչ տեսակէտով կը տարբերի մեծ բազմութեան նեղութենէն— Խ·172, Գործք· ԺԴ·22, Յովհ· ԺԶ·33:

(86) Ինչո՞ւ համար Ահարոնի հրահանգ տրուած էր ողջակէզի համար երկու խոյեր բերել— Խ·171, Ղեւտ· ԺԶ·3,5:

(87) Ողջակէզները մատուցանելէն առաջ անիկա ինչո՞ւ հանեց իր կտաւէ հանդերձները եւ հագաւ «պատուոյ եւ փառաց զգեստները»— Խ· 173,174:

(88) Մի՞թէ երկու խոյերն ալ այն ատեն միեւնոյն գործողութեա՞ն ենթարկուեցան— Խ· 175, Ղեւտ· Թ·12–16:

(89) Ատով ի՞նչ նախապատկերուեցաւ— Խ·175:

(90) Ի՞նչ էր ողջակէզին եւ մեղքի պատարագին տարբերութիւնը— Խ· 176:

(91) Աստուած ե՞րբ պիտի յայտնէ աշխարհի մեղքերուն համար կատարուած ամբողջ զոհագործութեան նկատմամբ Իր ընդունելութիւնը— Ղեւտ· Թ·22–24, Յայտ· ԺԴ·1–7:

(92) Ինչո՞ւ համար Քրիստոսի եւ Իր մարմնի անդամներուն զոհագործութիւնները «լաւագոյն զոհեր» կոչուած են— Եբր· Է·19, Թ·23:

(93) Պէ՞տք է ակնկալենք որ Աստուած՝ իբրեւ Իր ընտրեալ քահանայութիւնը՝ մեզի փառք ու պատիւ ընծայէ, քանի որ դեռ մարմնի «վրան»ին մէջ կը բնակինք— Խ·176, Բ· Կորնթ· Ե·1–6, Փիլիպ· Բ·5–10, Ա· Կորնթ· Դ·8–14:

(94) Քահանայապետը ողջակէզի զոհը ո՞ւր մատոյց— Խ· 177, Ղեւտ· ԺԶ·24:

(95) Բացատրէ Քաւութեան Օրուան տեւողութեան քահանաներուն հագած հանդերձներուն եւ անոր վախճանին Քահանայապետին իր վրայ առած զգեստներուն նշանակութեանց տարբերութիւնը— Խ·178:

(96) Մեղքի պատարագին լրանալէն վերջ՝ եւ ողջակէզին զոհագործուելէն առաջ՝ Քահանայապետին իր անձը ջրի մէջ լուալը ի՞նչ նշանակութիւն ունէր— Խ· 178, Ղեւտ· ԺԶ·24:

(97) Ինչո՞ւ համար «ժողովքի խորանին (Սրբութիւնին) մէջ մարդ մը» չկար, երբ Ահարոն թէ՛ զուարակին եւ թէ՛ Տէրոջ նոխազին արեամբը Սրբութիւն Սրբութեանցին մէջ մտաւ— Խ· 180—182, Ղեւտ· ԺԶ·17:

(98) Քաւութեան Օրուան մէջ՝ Քահանայապետին տարին անգամ մը միայնակ Սրբութիւն Սրբութեանցը երթալուն այլաբանական նշանակութիւնը ի՞նչ էր— Խ·183:

(99) Քաւութեան Օրէն ետքը՝ Քահանայապետն ու ստորադաս քահանաները Սրբութիւն Սրբութեանցը մտա՞ն. եւ անիկա ի՞նչ կը նախապատկերէր— Խ· 183,184, Թուոց ԺԸ·10:

(100) Մի՞թէ Տէրոջմէն մասնաւոր պատիժ մը պիտի սահմանուի անոնց, որոնք նախատինքներով, հալածանքներով, եւն. ձեռնտու եղած են Քրիստոսի (զուարակին) եւ փոքրիկ հօտին (Տէրոջ նոխազին) մարդկութեան ոչնչացման գործին մէջ— Խ· 185,186, Ղեւտ· ԺԶ·28:

(101) Մի՞թէ անոնք որ կը յաջողին մեծ բազմութեան (արձակելի նոխազին) մարդկութիւնը, մարմինը, ոչնչացնելու՝ մասնաւոր ոեւէ հատուցում մը պիտի ստանան— Խ·188, Ղեւտ· ԺԶ· 28:

(102) Քաւութեան Օրուան զոհագործութիւններուն լրանալէն վերջ՝ Իսրայէլի դիրքը Աստուծոյ առջեւ ի՞նչ էր— Խ·189, Ղեւտ· ԺԶ·33,34:

(103) Որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի մատուցուեցան Յիսուսի եւ Իր եկեղեցիին զոհաբերութիւնները— Խ· 190, Ղեւտ· ԺԶ·14,15:

(104) Անոնք ի՞նչ մեղքերու համար քաւութիւն ըրին— Խ· 190, Հռովմ· Ե·17–19։

(105) Առաջին անգամը ըլլալով՝ Աստուած ե՞րբ պիտի ճանչնայ մարդկային ցեղը— Խ·190, Ղեւտ· Թ· 8–23, Հռովմ· Ը·19–21, Ո· '06–27 (սիւն· 1)։

(106) Այդ ճանաչման փառաւոր հետեւանքը ի՞նչ պիտի ըլլայ— Խ·190, Յայտ· ԻԲ·1–3, Եսա· ԺԱ·6–9, ԻԵ·6–9, ԼԵ·1–10, ԻԹ· 18–20։

(107) Հակատիպ Քաւութեան Օրուան վերջանալէն յետոյ հաստատուած տիրապետութեան օրհնութիւնները վայրկենապէ՞ս պիտի գան թէ աստիճանաբար— Խ·191, Եսա· ԿԲ·10–12. Յովհ· Ե·28,29, Ա· Կորնթ· ԺԵ·23,25, Եսա· ԿԶ·20, Ո· '09–29 (սիւն· 2)։

(108) Այս աստիճանական գործը ցոյց տրուա՞ծ էր Իսրայէլի ուղւոցը այլաբանական գործողութեանց մէջ, եւ ի՞նչպէս— Խ· 192։

(109) Ի՞նչպէս կրնանք ուղիղ կերպով բաժնել եւ հասկնալ Հրէական դարու այս զանազան այլաբանական գործողութիւնները— Խ·193։

(110) Ի՞նչ են հաշտութեան երկու երեւոյթները կամ մասերը— Խ· 194։

(111) Այս հաշտութեան առաջին մասը ի՞նչպէս եւ ե՞րբ պիտի իրականանայ— Խ·194։

(112) Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի իրականանայ երկրորդ մասը —Խ· 194։

(113) Աշխարհի ապագայ վերականգնումի եւ վերածնութեան գործին մէջ Քրիստոսի ընկերանալու համար Անոր հարսին ընտրութիւնը ցոյց կուտա՞յ՝ թէ անոնք ի բնէ մնացեալ մարդկութենէն աւելի լաւ ու մաքուր են— Խ· 195,196։

(114) Ուրեմն, որո՞ւն մէջ կը գտնուի Քաւութեան մեծ գործողութեան ամբողջ արժանիքը— Խ· 96, Ո· '07–231, Ո· '09–216 (սիւն· 2, Պ· 4)

(115) Մի՞թէ ներկայիս մեռածները, ապրող ազգերուն նման, մասնակից պիտի ըլլան այս մեծ օրհնութեան— Խ·197, 198, Եբր· Բ· 9, Ա· Տիմ· Բ· 5,6, Հռովմ· ԺԴ·9, Ովս· ԺԳ·14, Եզեկ· ԺԶ· 44–68, եւն·։

(116) Ի՞նչպէս «առաջուընէ աւետիս»—ուրախ լուր—տրուեցաւ Աբրահամի— Խ·199, Գաղ· Գ·8,16,19։

(117) Աշխարհի օրհնութիւնը ե՞րբ պիտի սկսի· եւ ինչո՞ւ ատիկա աւելի կանուխ չկրնար գալ— Խ·199, Ղեւտ· Թ·15,23, 24, Հռովմ· Ը·18,21։

(118) Հոս ի՞նչ «դատաստան»ի է որ կ՚ակնարկուի, որ մահուընէ վերջ կուգայ— Խ·200։

(119) Այս համարը ընդհանրապէս ի՞նչպէս հասկցուած է· եւ մի՞թէ իրենց գաղափարը Ար· Գրոց վրայ հիմնուած է— Բ· Պետ· Բ·9, Յայտ· ԺԱ·15,18, Ի·11–13, Սաղմ· ՂԶ·10–13։

(120) Քահանայապետը նախատիպին մէջ ի՞նչ բան վտանգի կ՚ենթարկէր՝ ամէն անգամ որ Քաւութեան Օրը Սրբութիւն Սրբութեանցը կը մտնէր— Խ·201, Ղեւտ· ԺԶ·13,14։

(121) Միթէ մեր Տէրոջ յաւիտենական գոյութիւնը վտանգի տա՞կ էր Իր աշխարհային կենաց ընթացքին— Խ· 202, Տես Գործք· ԺԷ·31, Եբր· Ե·7,8։

(122) Ի՞նչ վճռական ապացոյց ունինք՝ թէ մեր Տէրոջ կեանքն ու գործողութիւնը կատարեալ էին եւ Հօրը ընդունելի— Խ·202,203, Յովհ· Ի·1–17, Գործք· Բ·1–4։

(123) Քրիստոսի մարմնոյն գործողութեան Հօրը կողմէն ընդունուիլը ի՞նչպէս պիտի յայտնուի— Խ·203, Յովէլ· Բ·28։

(124) «Հառաչող ստեղծուածները» ի՞նչ բանի համար կը սպասեն— Խ· 205, Հռովմ· Ը·19–22։

(125) Միթէ նահապետական եւ Հրէական դարու վաղեմի սուրբերն ալ այս յայտնութեան համար կ՚սպասե՞ն— Եբր· ԺԱ· 39,40, Հատ· Ա·288, Պ·2 (419), 293, Պ·2 (427)։

(126) Միթէ Քրիստոսի մարմնոյն ամէն մէկ անդամը իրենց Գլուխին նման միեւնոյն դատաստանէն պիտի անցնի՞ն. եթէ այո՝ անոնք ի՞նչպէս կրնան ընդունելի ըլլալ՝ եթէ իրենք ալ Անոր նման՝ կատարեալ կեանքեր չապրին— Խ·206, Յայտ· Գ· 21, Կող· Բ·9,10, Եսա· ԿԱ·10։

(127) Մի՞թէ Քրիստոս Իր առաջին գալստեան ատեն Հրեաներուն յայտնուեցաւ իբրեւ իրենց մեղքի պատարագը. եւ մի՞թէ եկեղեցին ալ այդպէս յայտնուած է աշխարհին. եթէ այո, մի՞թէ Հրեաները ճանչցա՞ն, եւ կամ աշխարհը ատիկա կը ճանչնա՞յ, այս մեղքի պատարագին արժէքը—Խ·207, Բ·Կորնթ· Գ·11, Եսա· ԾԳ·1–3, Յովհ· ԺԵ·18, Ա·5, Եբր· ԺԳ·13։

(128) Աւետարանական եւ Հազարամեայ դարերու տեւողութեան՝ Յիսուսի եւ եկեղեցիին աշխարհի յայտնուելուն միջեւ ի՞նչ տարբերութիւն կայ— Խ·207, Կող· Գ·4, Ա· Կորնթ· ԺԵ· 42–45, Մատ· Դ·2,3, Հատ· Դ·616, Հատ· Ա·322 (469–471)։

(129) Մի՞թէ փառաւորուած Քրիստոսը այնպէս մը պիտի երեւայ անոնց որ «Իրեն կ՚սպասեն», որ պիտի կարենան գնահատել իրենց մարմնեղէն տեսողութեամբ։ Եթէ ոչ՝ Նա ի՞նչպէս պիտի երեւի անոնց, եւ ուրիշներ ի՞նչպէս պիտի գիտնան Իր ներկայութիւնը— Խ·208,209, Ա· Տիմ· Զ·16, Բ· Կորնթ· Դ·18, Եբր· Բ·9, ԺԲ·2, Բ· Թես ·Ա·8, Եսա· Խ·5, Ղուկ·ԺԷ· 26–30։

(130) Մի՞թէ այն իրողութիւնը թէ Քրիստոս կ՚երեւայ միայն անոնց որ «Իրեն կ՚սպասեն», կը նշանակէ թէ պիտի ըլլան ուրիշներ որ «Իրեն» պիտի չ«սպասեն», եւ որոնք պիտի չճանչնան կամ ըմբռնեն թէ մեծ Մեսիան ներկայ է աշխարհը օրհնելու համար— Խ·211–213, Յայտ· Ա·7, Սաղ· ԻԲ·27,28, Կէ· 2–7, Եսա· ԾԲ·10,15, Բ· Թես Ա·7,8։

(131) Միթէ Տէրոջ հաւատարիմները «Յիսուսը կը տեսնե՞ն» ներկայիս· եւ ի՞նչ կերպով· եւ ատիկա ի՞նչպէս կը տարբերի այն կերպէն՝ որով պիտի տեսնենք վարագուրէն անդին— Խ· 208, Եբր· Բ·9։

(132) Միթէ մարդկային արարածներ բնաւ ի վիճակի պիտի ըլլա՞ն հոգեղէն մակարդակի վրայի բաները տեսնելու. եւ ինչո՞ւ — Խ·209,212, Յովհ· Ը·19, ԺԴ·9, Ա· Տիմ· Զ·16, Յովհ· Ա· 18։

(133) Ուրիշ ի՞նչ օրինակներ ունինք չտեսնուած հոգեղէն զօրութեանց— Խ·210,211, Եփես· Բ·2, Զ·12, Եսա· Ը·19:

(134) Ի՞նչ է Առաքեալին այն արտայայտութեան իմաստը թէ Աստուած «ամէն մարդոց փրկիչն է, մանաւանդ հաւատացեալներուն»— Խ·213, Ա· Տիմ· Դ·10, Եսա· ԻԶ·19, Ովս· ԺԳ·14, Յովհ· Ե·28,29 (ըստ գրաբար Աստուածաշունչի), Ե·33:

ԳԼՈՒԽ Ե·

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆ ԵՏՔԸ ԵՂԱԾ ԶՈՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(1) Քաւութեան Օրէն ետքը Իսրայէլի կողմէ մատուցուած զոհերը ո՞ր ժամանակին կը պատկանին— Խ·214:

(2) Մի՞թէ անոնք ուէ կերպով ուրիշ ուէ ժամանակի կը պատկանին— Խ·214, Ղուկ· ԺԶ·1-8, Մատթ· Ժ·42:

(3) Ինչո՞ւ համար Քաւութեան Օրուան Զոհագործութիւնները բոլոր միւսներէն առաջ կուգան— Խ·216:

(4) Երբ աւետարանական դարու զոհագործութիւնները աշխարհը շնորհի վիճակի մը մէջ բերած են, դեռ ուրիշ հաշտութեան պէտք պիտի ըլլա՞յ· եւ ինչո՞ւ— Խ·216:

(5) Բացատրէ աւետարանական դարու տեւողութեան մատուցուած Քաւութեան Օրուան զոհագործութեանց, եւ Հազարամեայ դարաշրջանին աշխարհի յանցանքի պատարագներուն, կամ մեղքի պատարագներուն, միջեւ գտնուած տարբերութիւնը —Խ·217:

(6) Մի՞թէ յաջորդ դարուն մէջ նուիրում տեղի պիտի ունենա՞յ· եւ եթէ այո՝ ատիկա ինչպէ՞ս պիտի տարբերի ներկայ նուիրումէն— Խ·218:

(7) Յաջորդ դարուն մէջ ի՞նչպէս ցոյց պիտի տրուի այն իրողութիւնը՝ թէ ժողովուրդը այս դարու զոհագործութիւնները երբեք իր մեղքերուն թողութեան հիմը կը ճանչնայ· եւ այս բանը ի՞նչպէս մատնանշուած էր նախապատկերին մէջ— Խ·219, Ղեւտ· ԺԷ·1-9, Տես նաեւ Ղեւտ· Ա·5:

(8) Մի՞թէ ներկայի բոլոր կուրացուցիչ ազդեցութիւնները պիտի անհետացուի՞ն յաջորդ դարաշրջանին— Խ·220, Ա· Տիմ· Բ·4, Եսա· ԻԹ·18, ԻԵ·6-8, ԺԱ·9, ԽԲ·6,7,16:

(9) «Ադամական մահ» ասացուածքը իր մէջ ի՞նչ կը պարունակէ— Խ·220:

(10) Մի՞թէ աշխարհի մարդոց ամէն մէկէն իր անձնական փրկութեան համար գործակցութիւն պիտի պահանջուի՞— Խ·220:

(11) Ժողովուրդը ե՞րբ ի վիճակի պիտի ըլլայ «զուարակներ» մատուցանելու— Խ·221: Նուիրման լիակատարութիւնը ի՞նչպէս ցոյց տրուած էր այս զոհերով— Խ·222:

(12) Մի՞թէ տիպին կամ նախապատկերին մէջ ժողովուրդին ողջակէզները միայն երբե՞մն կը մատուցուէին— Խ·223:

(13) Ասիկա ի՞նչ ներկայացուց իւրաքանչիւր ընծայաբերի մասին— Խ·224:

(14) Ի՞նչ էր խաղաղութեան զոհը, եւ ատիկա ի՞նչ նախապատկերեց—Խ·225,226, Ղեւտ· Գ·, Է·11-34, Յայտ ·Ի·9,13-15:

(15) Այս խաղաղութեան զոհին հետ ուրիշ ի՞նչ բան կը մատուցուէր· եւ ատիկա հակատիպին մէջ ի՞նչ կը նշանակէր— Խ·227:

(16) Ի՞նչ էին ժողովուրդին հացի ընծաները, եւ ասոնք ի՞նչ կը նախապատկերէին— Խ·228, Ղեւտ· Բ·1-11, Է·9,10, Եփես· Գ·21:

(17) Ի՞նչ էին ժողովուրդին մեղքի կամ յանցանքի պատարագները· եւ ասոնք ի՞նչ կը նախապատկերէին— Խ·229,230:

(18) Ցոյց տուր այս մեղքի պատարագներուն եւ Քաւութեան Օրուան մեղքի պատարագներուն ենթարկուած գործողութեանց միջեւ գտնուած տարբերութիւնը, եւ երեւան բեր հակատիպը— Խ·231,232:

(19) Յայտնէ թէ հաշտութեան այս պաշտօնը ինչպէ՞ս կրնայ գործածուիլ ներկայ դարու շրջանին— Խ·233:

(20) Ուրիշ ի՞նչ մասնաւոր կէտի մէջ Քաւութեան Օրուան զոհերուն ստացած գործողութիւնը կը տարբերէր ժողովուրդին մեղքի պատարագներէն— Խ·234, Ղեւտ· Զ·24-26,29,30, Եբր· ԺԳ·11:

(21) Մի՞թէ արականի եւ իգականի տարբերութիւնները միշտ գոյութիւն պիտի ունենա՞ն— Խ·235,236:

(22) Եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ եւ ե՞րբ պիտի դադրին այսպիսի տարբերութիւնները— Խ·237:

(23) Մի՞թէ եկեղեցին Քրիստոս Յիսուս մարդո՞ւն հարսն է— Խ·238, Հռովմ· Է·4:

(24) Թէ մարդկային եւ թէ փառաւորուած եկեղեցիին համար սեռային այս տարբերութիւնները պիտի դադրի՞ն— Խ·239, Երեմ· ԼԳ·16, ԻԳ·6, Եսա· Թ·6, Հատ· Ե·42:

(25) Մի՞թէ Քրիստոսի եւ Առաքեալին քարոզութիւններն ու օրինակը ցոյց կուտան՝ թէ մարմնի մէջ եղած եկեղեցիին մէջ՝ կինը հրապարակային ուսուցիչ մը կամ առաջնորդ մը ըլլալու չէ—Խ·240, Եփես· Դ·11,12, Ա· Տիմ· Բ·11-13, Ա· Կորնթ· ԺԴ·34, 35:

(26) Մի՞թէ քոյրերն ալ, եղբայրներուն հետ հաւասարապէս, Քրիստոսի մարմնոյն ապագայ անդամներն են— Խ· 241, Բ· Կորնթ· Ե·17, Գաղ· Գ·28,29· Տես Հատ· Զ·491,492:

(27) Մի՞թէ հակառակորդը այս կէտին մէջ աշխարհը ծուղակը ձգած ու խաբա՞ծ է— Խ·242:

(28) Մի՞թէ այս Սր· Գրոց հակառակ ընթացքը իրական բարիք մը եղա՞ծ է կնոջ համար— Խ·243:

ԳԼՈՒԽ Զ·

ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՏԻՊԵՐ

(1) Ի՞նչ կը ներկայացնէին Գաւիթին այն սիւները որոնք ճերմակ վարագոյրը վեր կը բռնէին— Խ·245:

(2) Ինչո՞ւ համար անոնք փայտէ շինուած էին, փոխան պղինձի— Ս·245։

(3) Անոնց պղնձէ խարիսխներու մէջ հաստատուած ըլլալը ի՞նչ կը նախապատկերէ— Ս·245։

(4) Ճերմակ վարագոյրը ի՞նչ կը պատկերացնէր, եւ ինչո՞ւ համար աշխարհի առջեւ վեր բռնելու ենք «մաքուր կտաւ»ը— Քրիստոսի արդարութիւնը— Ս·246։

(5) Արծաթէ ճանկերը ի՞նչ կը խորհրդանշէին— Ս· 247, Ելից· Իէ·11-17։

(6) Խորանին մուտքը՝ վարագուրին ներքեւը գտնուած դրան-սիւները ի՞նչ կը ներկայացնէին— Ս·248։

(7) Ինչո՞ւ համար այս սիւներն ալ նմանապէս՝ պղնձէ խարիսխներու մէջ հաստատուած էին— Ս·248— Բ· Կորնթ· Դ·7, Ելից ԻԶ·37։

(8) Խորանին մուտքի դրան-սիւները եւ Գաւիթին սիւները՝ միեւնոյն դասակարգին ո՞րպիսի տարբեր վիճակները ներկայացուցին հակատիպին մէջ— Ս·248։

(9) Երկրորդ վարագուրէն ներս գտնուած դրան-սիւնե՞րը ինչ ներկայացուցին— Ս·249։

(10) Առաջաւորութեան հացի ոսկի սեղանը ի՞նչ կը խորհրդանշէր— Ս·250։

(11) Բացատրէ ոսկի աշտանակին նշանակութիւնը—Ս·251։

(12) Նկարագրէ՝ անոր շինուածքը, եւ բացատրէ այլեւայլ մասերուն գեղեցիկ խորհրդանշականութիւնները— Ս·252։

(13) Այս ոսկի ճրագակալին լոյսը ի՞նչպէս կը հայթայթըուէր, եւ տակիա ի՞նչ բան կը խորրհդանշէր— Ս·253։

(14) Այդ լոյսը միայն որո՞նց համար էր— Ս·253, Ա·Կորնթ· Բ·14, Երր· Թ·6։

(15) Այդ ճրագները ո՞րքան յաճախ կը շտկէին ու իւղով կը լեցնէին. ու այս խորհրդանշանը մեզի ինչպիսի՞ կարեւոր դաս մը կը սորվեցնէ— Ս·254։

(16) Այն պարագան՝ թէ ճրագները գիշերուան շրջանին վառ կը պահուէին՝ ի՞նչ բանի խորհրդանշան կրնայ եղած ըլլալ —Ս· 255։

(17) Ղեւիի սերունդին պատկանողները Անապատի Խորանին պարտաւորութեանց եւ ծառայութեան առանձնաշնորհներուն կը մասնակցէի՞ն, ու եթէ այո՝ ո՞ր առեններ, եւ մասնաւորապէս ի՞նչպիսի պարագաներու տակ— Ս·256։

(18) Այսուհանդերձ՝ ի՞նչ բան պարտինք ուշադրութեամբ դիտել այս առթիւ. հետեւաբար՝ Ղեւտացիները ի՞նչպիսի դասակարգ մը կամ դասակարգեր կրնային նախապատկերել միայն— Ս·256։

(19) Ե՞րբ Ղեւտացիներ ասացուածքը կը գործածուի՝ ի՞նչ բան պէտք է հասկցուի անով։ Ղեւի քանի՞ որդիներ ունէր եւ որո՞նք էին անոնք. Մովսէս ու Ահարոն այդ որդիներուն որմէ՞ն սերած էին— Ս· 257։

(20) Ղեւիի բոլոր որդիներուն ի՞նչպիսի դիրքեր շնորհուեցան Խորանին մօտ։ Մովսէս ու Ահարոն Կահաթի թոռներն ըլլալով հանդերձ ո՞ւր հաստատուած էին եւ ի՞նչպէս ու ինչո՞ւ համար իրենց միւս եղբայրներէն անջատուած էին— Ս·258։

(21) Ղեւտական ընտանիքներէն ոեւէ մին ժառանգութիւն մը ունէ՞ր երկրին մէջ, եւ անոնք որո՞նց նախապատկերներն էին— Ս· 259։

(22) Ղեւտացիներէն աւելի հեռուն ի՞նչ կը գտնուէր, եւ տակիա ի՞նչ կը պատկերացնէր։ Բաղդատէ՝ ամբողջ մարդկութեան հայրը՝ Ադամը՝ Յիսուսի հետ, ցոյց տալով հակադրութիւնները— Ս· 259։

(23) Յիսուս ի՞նչ կերպով ընդունեց Իրեն ընծայուած գոհագործութեան պատեհութիւնը, եւ ի՞նչպէս փառաւորուեցաւ ատոր համար, աշխարհի վրայ եւ անկէ վերջ— Ս·260։

(24) Միթէ մեծ թիւ մը կը կազմե՞ն անոնք որ Բանակի վիճակը ձգելով Քրիստոսի միջոցաւ Աստուծոյ կը մերձենան. ցոյց տուր պատճառը— Ս·261։

(25) Աստուծոյ կամքը կատարելու համար առաջ անցնողներուն բոլորն ալ լիակատար կերպով կը կատարե՞ն Աստուծոյ կամքը. եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ. անոնք ինչո՞վ նախապատկերուած էին— Ս·261։

(26) Ի՞նչ նախատեսութիւն կատարուած է այս նուազ հաւատարիմներուն համար։ Անոնք որոնցմո՞վ պատկերացուած են, եւ ի՞նչ մասնաւոր պատճառաւ— Ս·262։

(27) Կարմիր երինջին նախապատկերով նմանապէս ի՞նչ պիտի տեսնենք։ Քրիստոնէական դարէն առաջ ապրող հաւատքի հերոսներուն փառաւորութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Անոնց «լաւագոյն յարութիւնը» ընդհանուր աշխարհի սպասելիք յարութենէն ի՞նչ տեսակէտով պիտի տարբերի։ Այդ հաւատարիմ ծառաները որոնցմո՞վ պատկերացուած են տիպին կամ նախապատկերին մէջ, եւ ինչո՞ւ— Ս·263։

(28) Արեւելեան կողմի Ամրամի ընտանիքը ի՞նչ դասակարգ կը նախապատկերէ։ Թէ՛ նախատիպին եւ թէ՛ հակատիպին մէջ կրօնական ամէն ինչ բոլորովին ո՞ր ընտանիքին հսկողութեան ներքեւ է. միւս եղբայրները կամ Ղեւտացիները ի՞նչ առնչութիւն ունին այդ ընտանիքին նկատմամբ— Ս·264։

(29) Այս երեք դասակարգերը (Ամրամեանները, Կահաթեանները եւ Մերարեանները) մեզի ի՞նչ կը պատկերացնեն. անոնք ի՞նչ քայլեր առած են, եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց առանձնաշնորհը— Ս·265։

(30) Կա՞յ դասակարգ մը որ «դատաստանով յարութեան» ատեն պիտի զարգանայ. որո՞նք են անոնք, եւ նախապատկեատեն րին մէջ ո՞ւր տեղաւորուած էին. անոնք ո՞ր դասակարգը կը պատկերացնեն. անոնք ի՞նչ քայլեր պիտի առնեն. անոնց մէջ յամառներ պիտի գտնուի՞ն, ու ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց վախճանը իրբեւ այծեր— Ս·265։

(31) Այն պարագան թէ Ղեւտացիներէն եւ ոչ մին ժառանգութիւն ունէր երկրին մէջ՝ միթէ կը նշանակէ՞ թէ անոնք երկրիս գործերով պիտի չշահագրգռուին. կարգ մը խորհրդածութիւններ ներկայացուր այս մասին— Ս·266։

(32) Ամենէն առաջ ո՞ր դասակարգն է որ կ'օրհնուի Արդարութեան Արեգակին ճառագայթներէն. յետոյ ո՞ր դասակարգերը. ամենէն վերջը օրհնուող դասակարգը ո՞րը պիտի ըլլայ. ինչո՞ւ համար կ'ուշանայ այդ վերջին դասակարգին օրհնութիւնը— Խ·267։

(33) Գերսոնեաններով ո՞ր ժողովուրդը կարելի է թէ պատկերացուած ըլլայ։ Այդ տեսութիւնը Յակոբոս Առաքեալի ո՞ր մէկ ներշնչեալ յայտարարութեամբը մասամբ կը հաստատուի —Խ· 268։

(34) Յակոբոս Առաքեալի վերոյիշեալ խօսքերը ի՞նչպիսի ակնարկութիւն մը կը պարունակեն իրե՞նց մէջ. եթէ Առաքեալին խօսքերէն մեր ստացած ըմբռնումը ուղիղ է, ատիկա ի՞նչ պիտի նշանակէ երկրիս (ոչ–Հրեայ) ազգերուն համար—Խ·268։

(35) Եթէ վերոյիշեալ տեսակէտը պիտի չընդունինք՝ հետեւաբար ի՞նչ եզրակացութեան յանգելու ենք եւ ի՞նչ հիման վրայ հաստատուած— Խ·268։

(36) Մի՞թէ Սրբութիւնին խունկի ոսկի սեղանը՝ աշտանակին նման, կը ներկայացնէ ոչ միայն Յիսուսը, հապա նաեւ բոլոր զանոնք՝ զորս իբրեւ Իր եղբայրները՝ Իր մարմինը կ'ընդունի— Խ·269։

(37) Մի՞թէ Թագաւորական քահանաները իրենց խունկը (աղօթքները) իրենք կը մատուցանեն Աստուծոյ, թէ ոչ՝ անոնք կը մատուցուին իրենց Բարեխօսին՝ Գլուխին՝ միջոցաւ— Խ·269, Յովհ· ԺԵ·7, Յայտ· Ը·3։

(38) Մի՞թէ իրենց անձնական արժանիքին միջոցաւ, եւ կամ իբրեւ ստորադաս քահանաներ՝ իրենց Գլուխին՝ Քահանայապետին՝ արժանիքին միջոցաւ է որ նուիրուած հաւատացեալներուն աղօթքները Աստուծոյ ընդունելի են խունկի ոսկի սեղանին վրայ— Խ·269։

(39) Երբ «չարաչար կը խնդրենք» մի՞թէ ատիկա անոր համար է որ նոր արարածը իր աղօթքը չմատուցաներ, եւ կամ թէ թերացած է խնդրոյն շուրջ Գլուխին միտքը փնտռելու եւ անոր տեղեկանալու, եւ անոր համար՝ որ Գլուխը իր աղաչանքը պիտի չներկայացնէ— Խ·269։

(40) Ոսկի սեղանին վրայ մատուցուած խունկով մի՞թէ քահանաներուն միայն աղօթքնե՞րը նախապատկերացուած էին —Խ· 130,270։

(41) Մի՞թէ խունկը՝ որ Եկեղեցիին առ Աստուած ուղղուած հնազանդութիւնը կը ներկայացնէ ընդունելի պիտի ըլլայ եթէ անոր չընկերանայ իրենց Տէրոջմէ վերագրուած արժանիքը։ Իրենցը ընդունելի պիտի ըլլա՞յ Անոր արժանիքին միջոցաւ— Հռովմ· ԺԱ·1։

(42) Ի՞նչ էր վարագուրէն անդին՝ Սրբութիւն Սրբութեանցի՝ միակ կահ կարասին. ատիկա ի՞նչ ներկայացուց— Խ·271, Հառ· Ա· Գլ· Ե·։

(43) Ուխտին տապանակը ի՞նչ կը պարունակէր։ Հաճէք կարդալ Սբ· Գրոց այն համարները որոնք այդ բանը կը բացատրեն— Խ·272։

(44) Հոն դանուած օրէնքի երկու տախտակներուն նշանակութիւնը ի՞նչ էր. եւ ինչո՞ւ համար անոնք երկու հատ էին— Խ· 272։

(45) Քանի որ Տէրոջ հետեւողները, հոգ չէ թէ որքան ալ լաւ տրամադրութիւններ որ ունենան, աւելի կամ նուազ չափով անկատար են, ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ Աստուծմէ այնպէս ներկայացուած են որպէս թէ Իր կատարեալ օրէնքը կը պահեն— Խ·273։

(46) Աստուած ի՞նչ միջոցներով կրնայ Իր օրինաց արդարութիւնն ու բարձրութիւնը պահել եւ միեւնոյն ատեն անտեսել մեր անկատարութիւնները— Խ·273, Հռովմ· Գ·26։

(47) Ի՞նչ իմաստով «օրէնքին արդարութիւնը (կը) կատարուի մեր մէջ» ներկայիս, մեր ճամբուն վախճանին իսկապէս հասնելէ առաջ— Խ·274։

(48) Ահարոնի գաւազանին ծաղկելուն պատմութիւնը ըրէ— Թուոց ԺԷ·։

(49) Ուխտի տապանակին մէջ դրուած ատեն՝ այդ ծաղկեալ գաւազանը ի՞նչ նշանակեց կամ ներկայացուց— Խ·275։

(50) Ի՞նչ էր նշենիին մասնայատկութիւնը, որով պատշաճ նախապատկեր մը եղաւ Թագաւորական քահանայութիւնը մատնանշելու համար— Խ·275։

(51) Ահարոնի եւ իր որդիներուն ընդունուած ըլլալը մատնանշող գաւազան մը ինչպէ՞ս կրնար Քրիստոսի եւ Թագաւորական քահանայութեան իրեն հետեւողները ներկայացնել, քանի որ անոնք ոչ Ահարոնի որդիներն էին եւ ոչ ալ իր՝ Ղեւիի՝ ցեղէն— Եբր· Ա·1–5։

(52) Եթէ Ահարոն եւ իր որդիքը Օրէնքին ներքեւ այլաբանօրէն միայն Քրիստոսի զոհաբերական գործը ներկայացուցին, մի՞թէ կա՞յ ուրիշ նախապատկեր մը որ Անոր այդպէս մեծ գործը կը ներկայացնէ իբրեւ Քահանայ մը եւ Թագաւոր մը, իբրեւ Թագաւորական Քահանայ մը— Եբր· Ե·6–10։

(53) Ուխտի տապանակին մէջ Մովսէսի կողմէ պահուած մանանային մասին մեր Տէրոջմէ ակնարկութիւն մը եղա՞ւ տասնուեօթ դարեր վերջ— կարդա՛յ Յայտ· Բ·17։

(54) Աստուածային խորհրդանշութեանց մէջ ոսկին ի՞նչ կը ներկայացնէ եւ ինչո՞ւ— Խ· 17,276։

(55) Մի՞թէ Իսրայէլի մանանայի պաշարը անսահման ժամանակի մը համար կը պահուէ՞ր, թէ ոչ անիկա խիստ կորնչական էր։ Կարդայ ատոր արձանագրութիւնը Ելից ԺԶ·18–20, 23–25, 32–34ին մէջ։

(56) Մի՞թէ ոեւէ այլաբանական նշանակութիւն մը ունէ՞ր այն պարագան՝ թէ եօթներորդ օրը բնաւ մանանայ չտեղաց։ Մի՞թէ ատիկա պիտի չներկայացնէ այն իրողութիւնը, թէ ճշմարտութեան հացը, որուն միջոցաւ Տէրը աշխարհը պիտի սնուցանէ Հազարամեակի տեւողութեան, պիտի ըլլայ այն միեւնոյն հացը զոր Ինք ներկայիս հայթայթած է, որ աշխարհիս պատմութեան այս վեցերորդ օրուան շրջանին՝ Եկեղեցիին տեղաց։

(57) Բանի որ Քրիստոս հակատիպ մանանան է՝ ո՞վ է որ բոլորն ալ «Որդւոյն Մարդոյ մարմինը» ուտեն յաւիտենական կեանք ունենալու համար։ Կարդա՛յ Յովհ. Զ.48-58, Խ.277։

(58) Ի՞նչ է Քրիստոսի մարմինը ուտելուն նշանակութիւնը —Հատ. Զ.696, Ռ. '03-14 (սիւն. 2, Պ.2)։

(59) Եթէ մանանան բոլորին համար է, միթէ անիկա կրնա՞յ կարգ մը ուտողներու համար յաւիտենական կեանք եւ ուրիշներու համար ալ անմահութիւն ներկայացնել— Խ.278,279, Բ. Տիմ. Ա.10։

(60) Նկարագրէ Գթութեան Աթոռը եւ յայտնէ՝ թէ անիկա ի՞նչ կը խորհրդանշէր— Խ.280,281, Ա. Կորնթ. ԺԱ.3, Սաղմ. Ձ.1, Ա. Թագ. Դ.4, Բ. Թագ. Զ.2, Եսա. ԼԷ.16։

(61) Մարդկութիւնը կրնա՞յ Աստուծոյ ներկայանալ—Խ.282, Ա. Տիմ. Զ.16։

(62) Ինչո՞ւ համար Գթութեան Աթոռը քաւարան կոչուած էր. եւ ատով Աստուծոյ նկարագրին ո՞ր մէկ առանձնայատկութիւնը ներկայացուած էր— Խ.283, Սաղմ. ՁԹ.14, Յոբ ԼԶ.17, ԼԷ.23, Եսա. ԾԶ.1, Յայտ. ԺԵ.3։

(63) Միթէ այս քաւարան բառը երբէք մեր Տէր Յիսուսի համար գործածուա՞ծ է, եւ ինչո՞ւ համար— Խ.284, Հռովմ. Գ. 25,26։

(64) Երկու քերովբէները ի՞նչ կը ներկայացնէին։ Եւ ոսկի կափարիչին նման անոնց մէկ կտորէ ըլլալու պարագան ի՞նչ ցոյց կուտար.— Խ. 285։

(65) Քահանայապետը զոհերուն արիւնը քերովբէներուն վրա՞ն կը սրսկէր։ Եթէ ոչ՝ անիկա ո՞ւր կը սրսկուէր եւ ինչո՞ւ համար— Խ. 286,287։

(66) Եհովային նկարագրին ո՞ր մէկ յատկութիւնն էր որ փրկութեան ծրագրին առաջնորդեց— Խ.288, Ա. Պետ. Ա.20։

(67) Սէրն ու Զօրութիւնը ե՞րբ պիտի գործեն՝ մարդոց համար Աստուծոյ ըրած սքանչելի նախատեսութիւնը գլուխ հանելու համար— Խ.289։

(68) Տաղաւարին մէջ ի՞նչպէս ցոյց տրուած է Քրիստոսի եւ Իր հարսին ու Երկնաւոր Հայրը ունեցած առնչութիւնն ու միութիւնը. ու Եհովայի գերագոյն գլխաւորութիւնը ի՞նչպէս ներկայացուած է— Խ.290, Ա. Կորնթ. ԺԱ.3, Յովհ. ԺԷ.9.21։

(69) Միթէ տիպին մէջ ուրիշ տեսակ արատ ունեցող մէկը կրնա՞ր Քահանայապետի պաշտօնը լեցնել. եւ ի՞նչ կը նախապատկերացուէր ատով— Խ.291,292։

(70) Անիկա ի՞նչպիսի հոյակապ դաս մը կը պարունակէ մեզի համար— Խ.292, Յայտ. Գ.11։

(71) Ինչո՞ւ համար Խորանին գեղեցկութիւններն ու փառքերը այնքան ապահով կերպով ծածկուած էին ժողովուրդէն. Անիկա ի՞նչ կը նշանակէ հակատիպին մէջ— Խ.293։

ԳԼՈՒԽ Է.

ԵՐԻՆՋԻՆ ՄՈԽԻՐՈՎ ՊՂԾԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՍՐՍԿՈՒԻԼԸ

(Եբրայեցիս Թ.13)

(1) Միթէ կարմիր երինջին զոհաբերութիւնը բառին ոեւէ նշանակութեամբ մեղքի պատարա՞գ մըն էր. անիկա ինչէ՞ն գիտենք— Խ. 294։

(2) Ի՞նչ ըրին երինջին մոխիրը— Խ.294։

(3) Միթէ այս զոհաբերութիւնը ոեւէ կերպով առնչութիւն ունէ՞ր Քաւութեան Օրուան զոհագործութեանց հետ—Խ.295։

(4) Միթէ անիկա կը տարբերէ՞ր Քաւութեան Օրէն վերջ Իսրայէլի ժողովուրդին մատուցած զոհերէն— Խ.295։

(5) Ուրեմն կարմիր երինջին այս զոհը ի՞նչ կը նշանակէր. եւ անիկա ի՞նչ դասակարգ կը ներկայացնէր. այս դասակարգին չարչարանքները ի՞նչպէս պիտի մաքրեն Աստուծոյ ժողովուրդը, թէ ներկայ եւ թէ գալիք դարուն մէջ— Խ.297։

(6) Կարմիր երինջով ներկայացուած այս դասակարգը միթէ Քրիստոսի մարմնոյն՝ Թագաւորական քահանայութեան՝ մէկ մա՞սն է— Խ.298։

(7) Ի՞նչպէս կրնանք վստահ ըլլալ ատոր— Խ.299։

(8) Երինջին մոխիրը ի՞նչ կը նախապատկերացնէր—Խ.300։

(9) Ի՞նչ պիտի ըլլայ «Վաղեմի Սուրբեր»ուն վիճակը կամ դիրքը— Խ.300։

(10) Ո՞վ ականատես եղաւ երինջին այրուելուն. եւ նա ի՞նչ ըրաւ— Խ. 301։

(11) Ի՞նչ նախապատկերեցին եղեւնափայտը, զոպայի ոստը եւ կրկնակի կարմիր թելը— Խ. 301։

(12) Ինչո՞ւ համար անոնք այրող երինջին մէջ նետուեցան —Խ.301։

(13) Ո՞վ կը թուի նախապատկերացուած ըլլալ այն ստորադաս քահանայով՝ որ հսկեց այդ այրուելուն, և արիւնը առնելով դէպի Խորանին դուռը սրսկեց— Խ.306։

(14) Ի՞նչ կը նախապատկերացուէր ընտրելով կարմիր երինջ մը՝ որ բնաւ լուծի ենթարկուած չէր— Խ.302։

(15) Ինչո՞ւ համար երինջ մը ընտրուած էր եւ ոչ թէ զուարակ մը. եւ ինչո՞ւ համար անիկա կարմիր ըլլալու էր—Խ.302։

(16) Երինջին մոխիրը ինչ մասնաւոր մաքրագործութեան համար սահմանուած էր— Խ.303։

—·Օրուան պատգամը·—

«ՆԵՐԿԱՅԻՍ ԱՊՐՈՂ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐՆԵՐ ԲՆԱՒ ՊԻՏԻ ՉՄԵՌՆԻՆ»

Այս չմեռնող միլիոններուն մէջ՝ հազարաւոր ալ Հայեր պիտի գտնուին:

Այս գրքոյկը՝ պատմական եւ Սբ. Գրոց շատ մը ապացոյցներով կը բացատրէ Համաշխարհային Պատերազմը եւ անոր յաջորդող սովերը, մահտարաժամները, յեղափոխութիւնները, անիշխանութիւնը, Ոգեհարցութեան ծաւալումը, Հրեաներու Պաղեստին դառնալը, հին կարգ ու սարքին վերջացած՝ եւ Մեսիայի Թագաւորութեան մօտալուտ ըլլալը: Թարգմանուած է 31 ուրիշ լեզուներով: 128 էջ, Թղթակազմ. գին 25 սէնթ:

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ ԿԱՄ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ 522 էջերէ բաղկացեալ լաթակազմ, եւ ոսկետառերով քանդակուած գեղեցիկ հատոր մըն է: Իր տեսակին մէջ միակ Հայերէն գիրքն է որ լիովին կը բացատրէ թէ Աստուած ինչու՞ թոյլատրած է չարիքը, եւ ի՞նչպէս մօտ ատենէն աշխարհի տագնապը պիտի վերջնէ: Բազմաչարչար Հայորդիին ճշմարիտ բարեկամը: Գինը 60 սէնթ է:

ԹԱՏԵՐԱՆԿԱՐՔ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱՏՐԱՄԻ

Զօրս արարուածներով Տրամա մը որ ամբողջ երեք տարի՝ 1914–1917 *բոլորովին ձրիօրէն շատ մը լեզուներով ներկայացուեցաւ աշխարհի ամէն կողմերը, շարժական ու անշարժ պատկերներով եւ խօսուն մեքենաներով* (ֆօնօկրաֆ) *արտասանուող իմաստալից քարոզներով:*

Այս մեծ ձեռնարկին համար թէեւ $300,000 *տոլէրէն աւելի ծախսուած է, սակայն հազարաւորներու սրտի եւ մտքի մեծ մխիթարութեան եւ քաջալերութեան պատճառ եղած է, ու դեռ կ՚ըլլայ:*

Այս աշխարհահռչակ եւ 370 պատկերներով զարդարուած հատորին գինն է.— 85 սէնթ լաթակազմ, եւ 35 սէնթ թղթակազմ:

Դրամ կամ նամակ ղրկուելու է ԴԻՏԱՐԱՆԻ հասցէին՝

THE TIDARAN

18 Concord St., Brooklyn, N. Y., U. S. A.

ԱՋԱԼՈՒՐՋ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ, ԴՈՒՆ ԱԼ Կ՚ՍՏԱՆԱ՞Ս

ԴԻՏԱՐԱՆԸ եւ Քրիստոսի Ներկայութեան Մունետիկը.— 16 *էջնոց կիսամսեայ պաշտօնաթերթ մը, որ կը պարունակէ աշխարհի կացութեան շուրջ ճշգրիտ տեսութիւններ, կատարուած մարգարէութեանց բացատրութիւններ, նաեւ գիտական, բարոյական եւ հոգեւոր ընտիր յօդուածներ: Տարեկան բաժնեգինն է միայն մէկ տալէր:*

Ա Ս Տ Ո Ւ Ծ Ո Յ   Ք Ն Ա Ր Ը

384 *էջնոց, լաթակազմ ու պատկերազարդ գեղեցիկ գիրք մը՝ ուր Սբ. Գրոց տասը հիմնական ուսուցումները տասը լարերով քնարի մը պէս հետեւեալ կարգով բացատրուած են. ԱՐԱՐՉԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒԱԾ, ԱԲՐԱՀԱՄԱԿԱՆ ԽՈՍՏՈՒՄ, ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ, ՓՐԿԱՆՔ, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ, ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՔՕՂԱԶԵՐԾՈՒԱԾ, ՄԵՐ ՏԷՐՈՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ, ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՓԱՌԱՒՈՐՈՒՄԸ, ԵՒ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ: Սբ. Գրոց վերաբերեալ գրեթէ ամէն հարցում պատասխանուած է անոր մէջ: Մէկ ժամ անկէ կարդացողը շատ աւելի բան կը սորվի քան թէ տարի մը Աստուածաբանական ճեմարան յաճախողը: Գին 50 սէնթ:*

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԸ ԿԱ՞Յ.— 32 էջ, գին 5 սէնթ:
ՏԱՌԱՊՈՂ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍԸ.— 48 էջ, գին 10 սէնթ:
ՀՈԳԻՆ ԿԸ ՄԵՌՆԻ՞.— 48 էջ, գին 10 սէնթ:
ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՏԱՆԱՅԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏ ՄԸՆ Է.— 64 էջ, գին 10 սէնթ:
ԱՇԽԱՐՀԻ ՏԱԳՆԱՊԸ—ԻՆՉՈ՞Ւ—ԴԱՐՄԱՆԸ.— 64 էջ, գին 10 սէնթ:
ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՓՐԿԱԳԻՆԸ.— 64 էջ, գին 10 սէնթ:
ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՋԱՀԱԿԻՐԸ.— 48 էջ, գին 10 սէնթ:

Դրամ կամ նամակ ղրկուելու է ԴԻՏԱՐԱՆԻ հասցէին՝

THE TIDARAN

18 Concord St., Brooklyn, N. Y., U. S. A.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ի՞ՆՉ Է ԱՅՍ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ.—Քրիստոնէական գործունէութեան եւ ընկերակցութեան համար 1884էն ի վեր հաստատուած՝ ոչ-յարանուանական, եւ սակայն բոլոր ազգաց ու յարանուանութեանց Սր. Գիրք Ուսանողները ներկայացնող Միութիւն մըն է։

Ի՞ՆՉ Է ԻՐ ԳՈՐԾԸ.—Այս Միութեան գործը աշխարհածաւալ է, որ յառաջ կը տարուի Սր. Գրքի տպագրութեամբ, Սր. Գրոց մեկնութեան գրքերով, թերթերով, եւ հրապարակային բանախօսութիւններով։

Ի՞ՆՉ Է ԻՐ ՆՊԱՏԱԿԸ.—Այս Միութեան նպատակն է Յիսուսի՝ «Խաղաղութեան Իշխան»ին անունով երկրի վրայ խաղաղութիւն, սէր եւ խնդութիւն հաստատել. ազատել մարդկութիւնը խաւար դարերէն ներկայ սերունդին հասած դաւանանքներու, աւանդութիւններու եւ նախապաշարումներու կապանքներէն, լուսաւորելով բոլոր ազգերը Սր. Գրոց ճշգրիտ ուսուցումներովը։

ԴՐԱՄԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ.—Միութեանս գործունէութիւնը իր սկզբնաւորութենէն ի վեր է որ կամաւոր նուիրատուութենէ *գոյացած դրամագլուխով յառաջ կը տարուի։ Քանի որ Միութիւնս շահաբերական կազմակերպութիւն մը չէ, իրեն ղրկուած դրամը ոչ թանկարժէք շէնքեր կառուցանելու կը ծախսէ եւ ոչ ալ իր անձնուէր գործակիցներուն պաշտօնական թոշակ կամ շահաբաժին կը վճարէ, հապա՝ իր դրամագլուխը մի միայն իր նպատակին՝ ընդհանուր մարդկութեան հոգեւոր յառաջդիմութեան համար կը գործածէ ամէն լեզուներով։*

Եթէ կը գնահատէք այս Միութեան գործը, գործակցելու պատեհութենէն ժամ առաջ օգտուեցէք։

Թղթակցութիւնները ղրկուելու են Միութեանս Հայկական Բաժնի՝ կամ ԴԻՏԱՐԱՆի կեդրոնին, եւ կամ Սուրիոյ մասնաճիւղին հասցէին.—

THE TIDARAN
18 Concord St., Brooklyn, N. Y., U. S. A.
THE TIDARAN, Salima-Liban, Beirut, Syria.

ГСС Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0163082